RISTO ISOMÄKI

SARASVATI KUMLARI

ANEMON

Anemon:10
Dünya Edebiyatı / Roman

© Risto Isomaki
Published in agreement with Stilton Literary Agency

Kalem Telif Hakları Ajansı

© Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Bizim Kitaplar San. ve Tic. Ltd. Şti'ne aittir.

® **"Anemon"** bir **"Bizim Kitaplar San. ve Tic. Ltd. Şti"** markasıdır.

Bu kitap FILI tarafından desteklenmiştir.

ISBN 978-605-5476-25-0

Yayınevi Sertifika No: 14933

Genel Yayın Yönetmeni
D. Ali Gültekin

Editör
Aliye Cebeci

Sayfa Düzeni
Özlem Özkan

Kapak Tasarımı
Hüseyin Özkan

Baskı Cilt
Step Ajans Matbaacılık
0212 446 88 46

ANEMON

Ankara Cad. Konak Han No:43/5
Eminönü-Fatih / İstanbul
Tel: +90 212 528 35 51 Fax: +90 212 528 35 52
www.bizimkitaplar.com.tr
bizimkitaplar@bizimkitaplar.com.tr

Hindikuş ve Dekkan Platoları arasında kalan düzlükte, on iki bin sene önce iki büyük nehir, Sarasvati ve İndus nehirleri akıyordu.

Bu gün, ancak İndus nehri geride kalmıştır. Hint mitolojisinde Sarasvati, aynı zamanda edebiyat, bilgi ve aklın tanrıçası anlamına gelmektedir. Kuğu, Sarasvati'nin hayvan sembolü sayılıyor ve birçok kuzey halkı için de kutsaldır.

Prolog

CAMBAY KÖRFEZİ, HİNDİSTAN'IN BATI KIYISI

Kayıp Atlantis kıtası hakkındaki efsane çok uzun zaman insanları cezbettiği için, onun bulunmasının büyük bir yankı uyandırması beklenirdi. Bir ankette İngiliz muhabirler Atlantis'in bulunmasının dünyada en büyük dördüncü varsayımlı bir haber olduğunu oylamışlardı. İngiliz muhabirlerinin oylamasında, İsa'nın ikinci kere dünyaya dönmesi haberi bile varsayımlı haber listesinde Atlantis haberinden sonra gelmişti.

Sonunda Atlantis bulunduğunda, bu haber fazla rağbet görmemişti. Çünkü deniz altına batmış kadim medeniyet ve şehir harabeleri tamamıyla yanlış bir yerde bulunmuştu.

Hindistan Ulusal Deniz Teknoloji Enstitüsü'nün araştırma görevlileri, 2001 senesinin Mayıs ayında, Hindistan'ın batı kıyısındaki Cambay Körfezi'nin dibinde "belirgin geometrik şekiller" bulduklarını haber verdiler. Deniz dibinde bulunan şekiller, Mohenjodaro, Harappa ve diğer İndus-Sarasvati kültürlerinin geride bıraktıkları kadim şehirlerin kalıntılarına

benziyorlardı ancak kalıntılar kırk metre derinlikte ve sahilden kırk kilometre uzaktaydılar.

M.V. Sagar Paschmini Araştırma Gemisi'nden sonarla alınmış görüntülerde, deniz altındaki kumulların kısmen örttüğü evlerin zeminleri, sulama kanalları ve açık lağım kanallarını anımsatan uzun, düz hatlar görülmüştü. Su altı harabe şehrinin uzunluğu dokuz, eni ise iki kilometreydi.

Dünyanın çeşitli yerlerinde çalışan arkeolog ve tarihçiler bu buluşu derin bir suskunlukla karşıladılar. Buluş, önceki inançlara ve bulgulara ters düştüğü için ilgisiz davranmak daha uygun görülmüştü. Bir kısım tepkiler neredeyse düşmancaydı. Hindistan'ın bazı önde gelen İndus-Sarasvati kültürü araştırmacıları bile bu bulguyu halüsinasyon olarak nitelendirdiler.

Birkaç ay sonra bütün dünyanın ilgisi tamamıyla başka türlü olaylara odaklanmıştı, çünkü bir grup fanatik, dünya tarihini hızlı sarma moduna geçirmeye karar vermişlerdi ve kaçırdıkları üç yolcu uçağıyla, New York'un en yüksek gökdelenlerine ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Savunma Bakanlığı'nın merkez binasına çarpmışlardı.

M.V. Sagar Paschmini'nin araştırmacıları, bu soğuk karşılamaya rağmen işlerine yılmadan devam ettiler. Yeni görüntülerde, deniz dibinden üç metre yüksekliğe ve kumların altında birkaç metre derinliğe ulaşan surlar görüldü.

Denizin biraz daha uzağında, deniz altında gömülmüş, hemen hemen aynı büyüklükte ikinci bir şehir bulundu. İki şehir de eski, çoktan kurumuş bir nehir kıyısında kurulmuş gibi görünüyordu.

Tehlikeli akıntılar ve neredeyse on bir metre yüksekliğe ulaşan gel-git farkından dolayı bu bölgede dalmak mümkün olmamıştı. Araştırmacılar, kamera ile donatılmış uzaktan ku-

mandalı bir robotu, harabelerin fotoğraflarını çekmek için yollamışlardı fakat suyun bulanıklığından dolayı robotun çektiği fotoğraflardan bir anlam çıkarılamamıştı. İlerleyebilmenin tek yolu, deniz dibinden toprak örnekleri çıkarmak olmuştu.

M.V. Sagar Paschmini'nin trol ve kepçeleri hemen ilk gün, iki bin adet insan yapımı çeşitli nesne çıkardılar. Bunların içinde takılar, taştan iş aletleri, çömlekler, çömlek parçaları ve küçük hayvan, insan ve tanrı heykelleri vardı. Aralarında, radyo karbon tekniğiyle yaşları tespit edilebilecek insan dişleri ve başka eşya ve materyaller de bulunmuştu.

Ocak 2002'de, Hindistan'ın bilim ve teknoloji bakanı Murli Manohar Joshi, bu deniz dibi tortularının üst katlarından çıkarılan eşyaların ve insan dişlerinin, radyo karbon ölçümlerine göre 9500 yaşında olduğunu bildirdi.

SU VE KUM

Rahipler arasından çok yaşlı olan biri şöyle dedi:
Solon, Solon, siz Yunanlılar hepiniz çocuksunuz,
Eski Yunan diye bir şey yoktur.

Bunu duyan Solon şöyle dedi:
Ne demek istiyorsunuz?

Diğeri cevapladı:
Hepinizin gönlü gençtir, içinizde kadim bir geleneğin size aktardığı hiç bir eski görüşünüz, zamanın soldurduğu hiç bir bilgi birikiminiz mevcut değildir.

Eflâtun (MÖ 427–348) : Timaios

1

Tehlikeyi haber veren ilk uyarı o kadar çabuk gelip geçti ki, denizaltı Lomonosov'un tayfasının hiç bir şekilde neler olduğunu anlamaları mümkün olmamıştı. Birkaç dakika önce her şey tamamıyla normaldi; denizaltı yavaşça aşağıya doğru iniyordu. Zırhlı camın arkasında su gittikçe koyulaşıyor, gözlerindeki ışık güçlendiricilerden loş yeşil bir ışık yansıyordu. Etrafta motorun hafif tekdüze sesi duyuluyordu. Sonra, hiç bir ön uyarı olmadan, denizaltının burnu aniden dik olarak aşağıya, Norveç Denizi'nin dibine doğru dalmaya başladı.

Lomonosov'un tabanı, ayakları altından kaybolup bir duvara dönüştüğünde, Sergei Savelnikov sağ eliyle tırabzana tutunabildi. Omzunda keskin bir acı hissediyordu; tek eli, bütün ağırlığını çekmek zorunda kalmıştı. Omuz kasları yırtılmadan öteki eliyle tırabzana tutundu. Natalia Beljajeva arkasında bir yerlerdeydi ve Sergei bir an için, kızın üstüne veya yanından aşağıya düşeceğini sandı. Sırtını zırhlı cama çarpan Vasili Chuikov'un korku dolu yüzünü gördü. Arkasına baktı ve Natalia'nın da yumruğu beyazlaşana kadar sıktığı tırabzana tutunabildiğini gördü.

Lomonosov'un burnu inmeye devam ediyordu. Sergei derinlik göstergesindeki rakamları okumaya çalıştı. Hızlıca değişiyorlardı: yüz on, yüz on iki, yüz on dört metre.

Ne olmuştu? Geminin balans ağırlığı mı değişmişti? Bu mümkün olamazdı.

Yüz on altı, yüz on sekiz, yüz on dokuz.

Şu an dalış hızı azalmış mıydı? Evet, geminin burnu yatay duruma gelmeye başlamıştı.

Yüz yirmi bir, yüz yirmi iki, yüz yirmi üç, yüz yirmi dört, hâlâ yüz yirmi dört.

Lomonosov'un burnu yavaş yavaş düzelmeye başladı. Derinlik göstergesi yüz yirmi metreyi gösteriyordu.

Vasili oturmak için doğruldu. Sağ elinin parmaklarını kontrol etti ve acıdan yüzü buruştu. Elinin derisi kısmen kötü bir şekilde sıyrılmıştı.

Sergei elini tırabzandan bırakmadan ona yaklaştı. Arkasına baktı ve Natalia'nın aynı şekilde hareket ettiğini gördü. Kız telaşlanmış gözükmüyor, sakin ve rahat hareket ediyordu. Sergei kızın tavrını takdir etti. Natalia Beljajeva, derin deniz araştırmaları için biçilmiş bir kaftandı. On dokuz yaşında kaç insan onun kadar iyi idare edebilirdi.

—İyi misin, diye sordu Sergei Vasili'ye.

—Galiba. Elim acıyor ama parmaklarımın kırılmadığını sanıyorum.

—En iyisi röntgen çektirmek, ne olur ne olmaz.

Vasili önemsemez bir tavırla:

—Gerekli olacağını sanmıyorum, dedi.

—Ama gideceksin, dedi Sergei. -Anlamadıysan, şimdi sana bunun bir emir olduğunu söylüyorum.

—Peki, reis, diye sırıttı Vasili.

Sergei ışık güçlendiriciyi yerden kaldırarak Vasili'ye uzattı.

—Çalışıp çalışmadığına bakar mısın?

Natalia Beljajeva, Vasili'nin yaralı eline kaygıyla baktı.

—Ne oldu acaba?

—Henüz bilmiyoruz, dedi Sergei. Bakışını göstergelerde ve bilgisayar ekranlarında gezdirdi. Biraz sonra:

—Çok tuhaf, stabilizatör ve ağırlık yüklerindeki pozisyonlar değişmemiş.

—Peki, bize çarpan neydi, diye sordu Natalia merakla.

—Belki de şiddetle aşağıya akan bir akıntıydı, diye önerdi Vasili, bu ışık güçlendiricisi sağlam.

Sergei 'Şiddetli inen bir akıntı mı?' diye düşünüyordu. Bu iyi bir fikir olabilir, gerçi okyanuslarda, bir çağlayanın denizaltıyı bir sandal gibi sallayacak kadar güçlü akımlarının olması mümkün değildir. Mümkün değil. Sebebi başka bir şeyden kaynaklanıyordur ama hangi şeyden? Sergei'nin aklına tek iyi bir açıklama gelmedi.

—Kısa bir dalış oldu, dedi, en iyisi yüzeye çıkalım.

Natalia belli ki hayal kırıklığına uğramıştı fakat bir şey demedi.

—Ben iyiyim, dedi Vasili, elimde bir şey olduğunu sanmıyorum ve olsa da biraz bekleyebilir.

—Yine de, dedi Sergei otoriter bir sesle, bize çarpanın ne olduğunu bilmiyoruz. Tehlikede olabiliriz.

—Bunu araştırmamız gerekmez mi, diye önerdi Natalia, buralarda yoğun gemi trafiği var. Yüzeydeki gemilerin tehlikede olup olmadıklarını kontrol etmemiz gerekmez mi?

Vasili destekledi:

—Natalia haklı ve de bu sularda, son on sene içinde birçok yük gemisinin kaybolduğunu duydum.

Sergei içinden 'Galiba bunu kendi kafandan attın' diye geçirdi. Natalia ve Vasili bir bakımdan haklıydılar, çünkü bu olayın araştırılması onların göreviydi ancak Natalia'nın yanlarında olmasından dolayı Sergei ekstra risklere girmek istemiyordu. Natalia çünkü Norveç Hükümeti ve Shirsov Enstitüsü'nün ortak projesinde yaz stajını yapan Moskova Üniversitesi öğrencilerindendi.

Vasili sakin görünmeye çalışarak:

—Bence riskleri epeyce abartıyorsun, dedi. Burada suyun derinliği altı, yedi yüz metreden fazla değildir. Bizim teknemiz bu basınca dayanıklıdır ve sıvılaştırılmış oksijen bize en azından üç hafta yeter.

'Belki Vasili haklı' diye düşünüyordu Sergei ve Natalia da çok istekli, neredeyse yalvaracak gibi göründüğünden sonunda razı oldu.

—Peki, madem ki ikiniz de aynı fikirdesiniz, o zaman... Devam edelim.

—Bu çok iyi oldu reis, diye sevincini belli etti Vasili.

Natalia Beljajeva'nın yüzü duyduğu heyecan ve hevesten ışıldamaya başladı.

'Kız fazlasıyla heyecanlı' diye düşündü Sergei. 'Hâlbuki bir oşinograf için dikkatli olmak iyidir ama diğer taraftan fazla dikkatli olunca bir şey de becerilmiyor.'

—Hafif bir eğimle inelim, diye komut verdi Sergei.

Vasili tekrar Lomonosov'un direksiyonuna tutundu ve geminin burnunu birkaç derece aşağıya doğru indirdi.

Yüz kırk, yüz kırk bir metre. Zırhlı camın arkasında, ışıkların görüntü alanında bile deniz neredeyse lacivert gözüküyordu. Yalnızca orada burada, zor fark edilen ışık huzmeleri, parıltılar ve deniz yaratıklardan yayılan hafif ışıltılar gözüküyordu.

Güneş ışınları deniz yüzeyine çarpınca, ışığın mavi dalga boyu her yöne yayıldığında, denizin rengi parlak gökyüzü altında masmavi gözüküyordu. Kırmızı dalga boyu ise denizin hemen üst tabakaları tarafından emiliyordu. Lomonosov denizin derinliklerine indiğinde, ışık bu ara ya geri yansımıştı veya su tarafından emilmişti bile. Otuz metre derinlikte denizin rengi yeşilimsi mavi bir sis bulutu gibiydi. Daha da aşağıya inildikçe, yeşil renk koyulaşmış ve soğuk tonlara bürünmüştü. Sonra bu mavimsi yeşil yavaşça, neredeyse fark edilmeden, dünya üzerinde hiç bir renge benzemeyen, tuhaf, saydam bir maviye dönüştü. Daha derine indiklerinde, geride kalan mavi tonlar simsiyah oluncaya dek koyulaştıkça koyulaştılar.

Daha da derine inildiği takdirde, Sergei siyah rengin daha keskin ve daha koyu bir renge, dünya üzerinde var olan siyah renkten daha da siyaha dönüştüğünü biliyordu. Güneş ışığının ancak yüzde biri şimdi bulundukları derinliklere ulaşabiliyordu. Dokuz yüz metre derinlikten sonra, hiç bir ışık dalga boyunun girmediği bir katmana ulaşacaklardı. Bundan sonra deniz, ebedi ve mutlak bir karanlık imparatorluğuydu, bir nevi sıvı Hades'ti.

Yukarıdan yavaşça, burgaçlarla döne döne inen açık renk şeritler yağıyordu. Şaşırtacak kadar, hafif kar taneciklerine benziyorlardı, hatta tıpkı onlar gibiydiler. Sergei'ye göre "deniz karı" tabiri bunlar için pek uygundu. Cam arkasında, solgun, denizden ayırt edilemeyecek kadar saydam deniz kabukluları yüzüyordu.

—Manzara pek etkileyici görünmüyor, dedi Sergei. –Görmeye değer fazla bir şey de yok.

—Bence her şey çok heyecan verici, dedi Natalia.

Erkekler birbirlerine bakıp gülüştüler.

—Senin bu coşkun, burayı ilk defa görmenden kaynaklanıyor, dedi Vasili, buranın cazibesi zaman geçtikçe azalıyor ama yine de her dalışta, önüne yeni ve üstelik de ilgi çekici şeyler gelebiliyor.

—Bu işe nasıl girdiniz, diye sordu Natalia.

Vasili iç geçirdi:

—Bu iş bana teklif edildi. Parası da iyiydi.

Natalia yüzünde hayal kırıklığıyla karışık kınayan bir ifadeyle alnını buruşturdu:

—Yalnızca bunun için mi?

—Deniz araştırmacılığının ilahi bir meslek olduğunu mu düşündün?

Natalia başını salladı. Sergei'ye döndü:

—Ya sen? Sen niye şimdi buradasın?

Sergei gülümsedi:

—Deniz beni her zaman cezbetmiştir, dedi kısaca.

Galiba bunun daha doğru cevabı, denizin onu ilgilendiren tek şey olmasıydı, onun için deniz hâlâ bir şeyler ifade ediyordu. Bu onu hayata bağlıyordu ve bunun için her şeyi sona erdirmemişti.

Natalia tatmin olmuş görünmüyordu ama daha fazla soru sormadı. Herkes susuyor, sadece Lomonosov'un motorlarından çıkan ses duyuluyordu. Hidrofonlarda balık ve deniz yaratıklarının sesleri duyuluyordu; karideslerin elektrikli çıtırtıları, biraz ötede yüzen fok balıklarının havlamaları ve inlemeleri, olasılıkla balık ve balinaların çıkardıkları klik sesleri. Ayrıca, Lomonosov'un mikrofonlarına bağlı aletler, insan kulağının duyamadığı fazla pes veya tiz sesleri kaydediyorlardı.

Vasili:

—Acaba spot ışığını da mı yakalım, diye önerdi, burada ışık güçlendiricilerle pek bir şey göremiyoruz.

Sergei başı ile onayladı:

—Öyle yapalım.

Gözlerindeki ışık güçlendiricileri çıkardıklarında her taraf zifiri karanlığa büründü. Sanki kutuplara yakın bir yerde, mehtapsız, bulutlu ve karsız bir aralık gecesinde kalın bir çuval içine girilmiş gibi hissediliyordu. Sonra gözleri, denizaltının gösterge ekranlarından yansıyan fosforlu loş ışıklara alışmaya başladı ve simsiyah karanlık gittikçe grileşti. Vasili düğmeye bastı ve parlak bir ışık huzmesi Lomonosov'un dışını aydınlattı. Önlerinde karanlığa kaçan ürkmüş bir balık gördüler.

Natalia fısıldar gibi:

—Bu da nasıl bir yaratıktı acaba, dedi.

Işık huzmesinin kenarı keskindi, onun dışında her taraf simsiyahtı. Karides ve küçük kabuklu yaratıklar bulut şeklinde önlerinden geçiyorlardı. Soluk altın rengindeki kanat ayaklılar ve gümüşi küçük yılan balıkları ışık huzmesi içinde parıldıyorlardı. Büyük, saydam bir denizanası, Lomonosov'un camına çarptı, yönünü doğrulttu ve geldiği derin karanlıkta kayboldu.

Lomonosov'un camı önünden binlerce kanat ayaklı, ellili ve yüzlü gruplar halinde küçük kahverengi baloncuklar gibi kayıyorlardı. Denizaltıdakilere yabancı gelen, on santim boyunda bir balık sakince cam önüne yüzdü. Balık tamamıyla saydamdı, omurilik ve iç organlarını ayırt etmek mümkündü. Parlak jelin ortasındaki gözleri, koyu, ışık geçirmeyen iki balon gibi duruyorlardı.

Sonra hidrofondan uzun, derin bir haykırış duyuldu.

—Bu neydi, diye sordu Natalia, fil sesine benziyor.

—Bu bir balina, dedi Sergei, bana kalırsa, bu bir Grönland balinası. Buralarda bu mevsimde onlardan çokça bulunuyor.

Sergei derinlik göstergesine göz attı.

—Dört yüz metredeyiz, diye haber verdi.

—Storeggan heyelanına yakın bir yerdeyiz değil mi, diye sordu Natalia.

—Storeggan heyelanına mı, diye tekrarları Vasili.

Natalia başını salladı.

—Doğrusu, onun çok yakınındayız, dedi Sergei.

—Gerçekten mi? Onu hep görmek istemişimdir.

Storeggan dünyanın en meşhur deniz altı heyelanlarındandı. Sekiz bin sene önce, iki bin metre küp toprak kitlesi, aniden Norveç kıta sahası kenarından aşağıya doğru kaymaya başlamıştı. Harekete geçen toprak kitleleri, önce sekiz yüz kilometrelik mesafeyi anakara yamacından aşağıya, deniz dibinin merkez düzlüğüne kaydıktan sonra, epeyce uzaklarda ancak durabilmişlerdi. Araştırmacılar, bu heyelana neyin sebep olduğunu anlayamamışlardı. Sonra Shirshov Enstitüsü'nün araştırmalarında, heyelanın harekete geçmesini, buzul çağındaki ısınmanın tetiklediği bulunmuştu. Anakara yamacındaki metan yatakları hızlıca erimişlerdi ve üzerindeki toprak kitleler kısmen bir boşluk üstünde kalmışlardı.

—Heyelanın izleri sanıldığı kadar dramatik değil, diye Natalia'ya anlattı Sergei, en büyük toprak kitlelerin durduğu yer buradan epeyce uzakta ama heyelandan arda kalan bazı tümsekleri görebileceksin.

—Dip yine göründü, diye Vasili haber verdi.

Denizaltı, deniz dibinde hiç bir bitkiden iz görünmeyecek

kadar derindeydi; birkaç tane süzgeç midyesi, deniz dibine sıkıca yapışmış kalkan balığı ve arada sırada, tek tük denizhıyarı ve balçıktan başka bir de dibe kazınmış kurtçukların inşa ettiği dibe kazınmış sayısız küçük tümsek görünüyordu.

—Burası ne kadar olağan, dedi Vasili.

—Mutlaka görecek başka şeyler de vardır, dedi Natalia.

—Ne aramamız gerektiğini düşünüyorum, dedi Sergei.

Vasili, Lomonosov'u, hafifçe aşağıya doğru inen kıta tabanını takip ederek daha derine indirdi.

Denizin beş yüz otuz metre derinliğinde, tekne burnunun sol tarafında, belirsiz bir hareket gördüler.

—O da ne, diye Vasili merakla sordu.

—Hiç bir fikrim yok, dedi Sergei. –Ona doğru bizi götürsene.

Vasili Lomonosov'un burnunu sola çevirdi. Henüz önlerinde ne olduğunu seçemiyorlardı. Deniz dibinde, kenarlarının hareket ettiği ve şekli değişip duran, sanki çok büyük siyah bir kitle duruyordu. Acaba bu bir deniz altı tümseği miydi yoksa bir batık ve onun etrafında kümelenen balık sürüsü müydü? Sergei sonarın ekranına bakıyordu. Orada, kenarları belirsiz ve hareketli bir nesne olduğundan başka bir şey gözükmüyordu.

Sergei Vasili'ye soru sorar gibi baktı, Vasili şaşkınlıkla başını salladı.

—Bu bir balinadan daha büyük, kırk - elli metre uzunluğunda, on metre yüksekliği olan bir şey.

—Bir balık sürüsü mü, diye Sergei önerdi.

—Zannetmiyorum... Yankısı bir balık sürüsünden farklı geliyor.

—Architeuthis mi?

Vasili gülümsedi.

—Belki de.

—Gerçekten *Architeuthis dux* olabilir mi, yani dev ahtapot? Natalia'nın sesi heyecandan kısılmıştı.

Vasili, Lomonosov'un hızını yaya hızının da altına indirdi. Gizemli hedeflerine yavaşça yaklaşırken, sanki bir nevi hareketli kollar veya onların uçlarını görür gibiydiler. Bir an için, Sergei bunun, gerçekten hiç bir deniz araştırmacısının deniz altı dünyasında doğal mekânında karşılaşamadığı, efsanevi Architeuthis dux yani dev ahtapotun olduğuna inanmıştı. Sonra kolların çok fazla sayıda, onlarca, hayır yüzlerce, belki de binlerce olduğunu anladı. Demek bunun çok büyük tek bir ahtapot olması mümkün değildi. Daha küçük ahtapotlardan bir grup olamaz mıydı? Hayır, gördükleri bir ahtapot sürüsüne de benzemiyordu. Ahtapotların çünkü kollarından başka, daha büyük vücuda bağlı kocaman kafaları vardı. Sanki önlerinde, akıntıların hareket ettirdiği deniz yosunları veya büyük boru solucanlarının üzerini örttüğü bir gemi enkazı veya bir tümsek vardı fakat bu kadar derinlerde deniz yosunlarının yaşaması mümkün değildi. Bu yörede, boru solucanlarını hayatta tutan, ekosistemini besleyen kükürt fışkıran sıcak kaynaklar da yoktu ve de gördükleri kollar, deniz altındaki akıntılar ile hareket etmiyorlardı, onların hareketleri düzenli ve sakin değildi, düzensiz, atılgan ve saldırgandı. Kolların hepsi farklı ritimde hareket ediyordu, demek yaşayan bir yaratığa aittiler.

Önlerindeki şey neydi?

Yirmi metreye kadar yaklaştıklarında, Sergei nihayet ne gördüklerini anladı. Deniz dibinde büyük bir hayvanın leşi

yatıyordu ve etrafına çok miktarda uzuncuk, yılanımsı yaratık, üşüşmüştü. Bunlardan on binlerce vardı.

—Nedir bunlar? Yılan balığı mı?

—Hayır, bunlara sümüklü bofa balığı deniliyor, diye açıkladı Sergei, bunlar çok eski bir tür, çok ilkel, çok becerikli, çok iğrenç leş yiyiciler. Sümüklü bofa balığın ismi, tam yerinde bir isim. Bunlar vücutlarından çok miktarda kaygan, çok yapışkan ve tadı olasılıkla çok kötü bir salya salgılıyorlar, dolayısıyla hiç bir deniz canavarı bu balıkları yiyemiyor ya da yemek istemiyor.

—Bunlar ne yiyorlar acaba? Bir balinayı mı?

—Öyle düşünüyorum, bence büyük bir kaşalota benziyor, diye Sergei tahmin etti.

—Ölümüne ne sebep olmuş acaba?

—Leş bu durumdayken, söylemesi artık mümkün değil.

Vasili Lomonosov'u, kıpırdayan siyah sümüklü bofa balıklardan oluşan kitleye bir kaç metre kala durdurdu. Yılanımsı yaratıklar onları hiç önemsemiyorlardı. Bofa balıklarının altında başka şeyler, daha küçük, hışırdayan hayvanlar, çürümüş balina derisinden keskin makasları ile küçücük parçacıklar koparan, yüz binlerce, belki de milyonlarca küçük sert kabuklu kerevit vardı.

—Yüz sene önce, bu derinliklerde hiç bir hayatın var olmadığına inanılıyordu, dedi Sergei.

Natalia tiksinerek:

—Yolumuza devam edebilir miyiz?

Vasili geri geri gitti ve Lomonosov'un burnunu yine aşağıya doğru yönlendirdi.

Birazdan Vasili:

—Önümüzde yine bir şey var, diye haber verdi.

Önlerinde yine büyük, siyah, kenarlarında belirsiz ve kıpırtılı hareketler görünen bir kütle belirdi.

—Başka bir ölü balina mı?

Natalia'yı -Galiba öyle, diye Sergei cevapladı.

—Mutlaka yanaşmamız mı lazım? Yanaşmadan da orada ne olduğunu biliyoruz.

Sergei sonardaki görüntüye baktı.

—Orada üç tane daha aynısından var. Ne dersin?

—Galiba haklısın, diye Vasili onayladı. –Bu kadar küçük bir alanda beş tane ölü balinanın bulunması çok tuhaf! Bunun hiç bir anlamı yok. Burada tuhaf bir şeyler olmuş ve de birkaç gün önce.

—Bu yörede su altı yanardağ patlamaları olmuş olabilir mi, diye Natalia sordu.

—Hayır, mümkün değil, diye Sergei emin olarak cevapladı.

Fakat deniz dibinde yatan kaşalotları ne öldürmüştü ve Lomonosov'a altı yüz metre daha yukarıda çarpan ne olmuştu?

Yedi yüz metrede karşılarında beliren yüksek, değişik boyda kaya kitleleri ve gevşek toprak parçalardan oluşan yığıntılar, yer yer onlarca metre yüksek ve şaşırtacak kadar sarp yamaçlı idiler. Daha büyük toprak yığıntılarının ortasından çıkan kaya parçaları devasa boydaydı. Bir kısmı oldukça yuvarlak, bir kısmı ise uzun, neredeyse dikdörtgen kayalıklardı. Bazı kayalar ikiye yarılmıştı, keskin kenarlı kopma yerleri daha yuvarlak satıhların içinden ayırt ediliyorlardı. Bir an için, spot ışığın meraklı huzmesi önünden büyük, açık renkli bir bulut gibi kayan bir şeyi fark edecek gibi oldular. Sonra o şey geçmişti bile ve onu hayal edip etmediklerini tam olarak anlayamadılar.

—Burası Storeggan'ın heyelan alanı mı, diye sordu Natalia.

—Onun ancak bir kısmı, Vasili dedi. –Esas ana toprak seti çok daha derindedir ve çok daha büyüktür fakat bu kadar dik yamaçlı değil.

Lomonosov, kocaman kaya parçalardan oluşmuş iki yığın arasına kaydı. Bir müstakil ev ve bazı yerlerde küçük apartman büyüklüğündeki kütleler, rastgele, kim bilir kaç kat kalınlıkta, birbiri üzerine yığılmış fantastik şekillere bürünmüşlerdi. Kaya kütlelerin arasında, Lomonosov'un spot ışığının giremediği geniş yarıklar, kanyonlar ve derin mağaralar bulunuyordu. Mağaraların yanından geçiyorlardı ve spot ışığı bir an için onların girişlerini aydınlatıyordu, oyukların dipleri zifiri karanlık ve keskin gölgeler içinde kalıyorlardı. Ara sıra, bir deniz yaratığının daha derine, taşlar arasına veya bir girinti içine kaçtığını ve arkasından su akıntıları ile birlikte yavaşça dönen ve biraz sonra deniz dibine çöken çamur bıraktığını görüyorlardı. Çoğu zaman, nasıl bir yaratık olduğunu fark edemiyorlardı.

'Bunlar her hangi bir cins balık veya yılan balığı, müren ya da dev ahtapot olabiliyorlar' diye düşünüyordu Sergei. Buralarda bir insanın asla göremediği hayvan türleri olabiliyordu.

Daha yukarıdaki kaya kütleleri, tamamıyla ayrık duruyorlardı ve duruşlarından dolayı, her an, Lomonosov'un üzerine yuvarlanacak gibi gözüküyorlardı.

Heyelanın deniz dibindeki izlerini onlarca defa görmesine rağmen Sergei'nin de Storeggan heyelanının ne büyüklükte olduğunu tahmin etmesi çok zordu. Şimdi gördükleri kayaların şekilleri ve toprak engelleri, heyelanın ardında bıraktığı toprak kütlelerinin toplamının çok az bir kısmıydı.

Natalia birden:

—O nedir, diye sordu.

Yüksek tümseklerin arasında, spot ışığında parıldayan bir şey vardı.

Sergei önce uzun, düz bir çizgi ve sonra daha aşağıda, parıltılı ve yuvarlak bir şey gördü. Lomonosov biraz yön değiştirdi ve tam aynı boyda yuvarlak, ışığı yansıtan satıhlar gözüktü. Dümdüz, titiz bir sıra oluşturmuşlardı.

—Bu bir gemi, dedi Natalia. –Bir yük gemisinin enkazı.

Sergei hemen, Natalia'nın haklı olduğunu anladı. Vasili denizaltıyı yaklaştırdı ve Lomonosov'un ışık spotunu batığın burnundan kıçına doğru gezdirdi. Enkaz çok uzundu, spot ışığı geminin kıçına kadar ulaşamadı, kaptan köşkünü bile aydınlatamadı.

Vasili hafifçe gaza bastı ve Lomonosov yavaşça batığın üzerinden geçti. Geminin güvertesi üzerine bağlanmış yüzlerce konteynır duruyordu, her şey hâlâ yerli yerinde gözüküyordu.

—Bu çok büyük bir gemi, dedi Vasili hayretle. –En azından yüz metre, belki daha da uzun!

'Yük de hiç dağılmamış' diye düşünüyordu Sergei. –Çok tuhaf.

—Gerçekten de öyle. Şimdi ne yapalım?

—Gemiye in, bakalım gemi gövdesinde delik var mı? Belki de bir şeye çarpmıştır.

Vasili Lomonosov'u birkaç metre indirdi. Gemi etrafında dolaştılar ve deniz seviyesi altındaki gövdeyi dikkatlice incelediler. Gövde sapasağlamdı. Üzerinde ne küçük bir yırtık ne de bir delik vardı.

—Hiç bir şey yok mu, diye Natalia hayretle sordu. –Onu batıran ne olabilir?

—Belki de büyük bir dalga onu batırmıştır, diye Sergei önerdiyse de bu kendi kulağına bile doğru gelmedi.

Vasili başını salladı:

—Bu kadar büyük bir dalga, en azından konteynırların bir kısmını söker atardı.

Lomonosov geminin burnuna yaklaştı.

—Neredeyse yeni görünüyor, dedi Natalia hayretle. -Uzun zamandan beri burada yatmıyor gibi. Belki bir sene, belki o kadar bile değil.

Geminin gövdesine boyanmış bir grup büyük harf, ışık spotun huzmesinden geçti.

—Biraz geriye git ve dur, diye Sergei emir verdi.

Vasili söyleneni yerine getirdi. Işık huzmesi içine, ismin bir kısmı ancak sığdı: EEN OF AD. Vasili, geri kalan harfleri de görmeleri için denizaltıyı çevirdi: ELAIDE.

—Queen of Adelaide, lanet olsun, dedi Vasili.

—Bunun hakkında bir şey mi biliyorsun, diye sordu Sergei.

—Söylemiştim ya burada bir sürü yük gemisinin kaybolduğunu; Queen of Adelaide onlardan biriydi.

—Ben de senin bunu uydurduğunu düşünmüştüm, diye Sergei itiraf etti.

Vasili başını salladı.

—Hayır, gerçekten de doğru. Queen of Adelaide, bir alarm bile yollayamadan günün ortasında batmış, iz bırakmadan kayboluvermişti.

—Hava şartları o zaman nasıldı? Fırtına var mıydı?

Vasili'nin yüzünde tuhaf bir ifade belirdi.

—Deniz neredeyse süt limandı; bu enlemler için olabildiğince durgundu.

Sergei, önlerinde karanlık suyun kucağında yatan büyük yük gemisine bakınca, sırtında soğuk bir ürperti hissetti. Onu batıran neydi? Lanet olsun, bu karanlık dünya, insana uygun bir yer değildi. Kolayca türlü türlü şeyler hayal etmesine sebep oluyordu.

—Yolumuza devam edelim, dedi Sergei. –Batığın etrafında dolaşmamız bize daha fazla bilgi vermeyecek.

—Yukarıda bize çarpan belirsiz o şey, bu gemiyi de batırmış olmasın diye önerdi Natalia.

Sergei, belki de, diye düşündü, keşke o şeyin ne olduğunu öğrenebilseydik.

—Norveçli Vikingler, Norveç Denizinde *kraken* denilen devasa bir deniz canavarının yaşadığına inanmışlardı, diye anlatmaya başladı Vasili, şaka yapar gibi görünmek istiyordu ama sesi hafifçe kaygılı gibi çıktı.

Natalia gülerek:

—Çok komiksin, daha iyi bir şey bulmayı dene, dedi.

Vasili utanır gibi gözüktü, Sergei sırıttı. Natalia Beljajeva yirmi yaşından küçük olabilirdi ama çelik gibi sinirlere sahipti.

Heyelanın kenarı geride kaldı. Lomonosov'un altında aşağıya inen çamurlu anakara yamacı alçalmaya başladı. Çamurun içinde küçük, açık renkli lekeler gözüküyordu. Onlardan fazlaca, çok fazla vardı ama neydi onlar?

Sergei henüz bir şey demeden Vasili, lekelerin ne olduğunu bulmak için Lomonosov'un burnunu aşağıya indirdi. Açık renk lekeler meğerse ölü balıklardı. Binlerce ve binlerce ağzı açık balıklar, yan yatmış, sırtüstü, yüzüstü yatan ölü balıklar. Ringa balıkları, morinalar, kalkanlar...

—Bunlara ne olmuş, dedi Vasili şaşırarak.

—Bilmiyorum, gerçekten de bilmiyorum, dedi Sergei.

Lomonosov deniz dibi boyunca ilerlemeye devam etti. Ölü balıklardan şimdi daha da çoğalmış, üst üste yığılmışlardı. Bütün denizin dibi onlarla doluydu.

Vasili hayretle:

—Lanet olsun, burada ne olmuş, diye sordu.

Anakaranın yamacı şimdi daha dik olarak alçalmaya başlamıştı ama Vasili Lomonosov'un iniş açısını değiştirmedi. Deniz tabanı kayboldu ve altlarında yalnızca siyah karanlık görünüyordu.

—Neyse ki artık ölü balıkları seyretmemiz gerekmeyecek, dedi Natalia. –Burası hep böyle midir?

Sergei gülmeden duramadı.

—Hayır, normalde burası böyle değildir.

Lomonosov'un gövdesindeki ani, neredeyse fark edilmeyen bir sarsıntı düşüncelerini yarım bıraktı.

—Bunu siz de duydunuz mu, diye sordu Natalia, ya da bunu hayal mi ettim?

Yeni, öncekinden daha kuvvetli bir sarsıntı Lomonosov'un hızını bir an için durdurdu. Sonra denizaltı hiç bir şey olmamış gibi yoluna devam etti.

Vasili birden:

—Olamaz, dedi.

Eliyle camın dışarısını işaret ederken Sergei ve Natalia o tarafa dönüp baktılar.

Işık spotun huzmesinde küçük hava kabarcıkları gözüküyordu. Çok küçüktüler, o kadar küçüktüler ki dümdüz, salınmadan, bir an için ışık huzmesinde durarak yukarıya doğru çıkıyorlardı. Küçük ışıldayan parıltılar göründü, sonra birden kabarcıklar kayboldu. Onların yerine aşağıdan bir yerden

binlerce yeni kabarcık yükselmeye başladı. Ardından küçük bir sarsıntı oluştu ve Lomonosov batmaya başladı. Bu sefer burnu önünde alçalmadı, yatay olarak, bir taş gibi dibe düştü.

Sergei bağırarak:

—Burun yukarıya ve motoru son hız çalıştır! Hızlan!

Vasili bütün dikkatini topladı ve Lomonosov'un burnu çıkmaya, kıçı inmeye başladı.

—Yeter! Hemen ilerlemeye başla!

Motorun hafif mırıltısı derin bir gürültüye dönüştü fakat gemiyi yükselten su püskürtücülerin gücü yeterli gelmedi. Lomonosov tekrar alçalmaya başladı.

—Lanet olsun! Tam güç ver! Sonuna kadar!

Vasili denileni yapmaya çalıştı ve motorun sesi kulakları patlatacak kadar gürültü yapmaya başladı. Bu yeterli değildi, gemi yine alçalmaya devam etti.

Sergei içini çekti ve başını salladı:

—Galiba bu olmayacak. En iyisi enerjiyi tasarruf edelim, motoru boşa alalım.

Vasili, denileni yaptı ve motor sessizleşti.

—Ne oldu, diye sordu Natalia, bu sefer biraz korkmuş gibi görünüyordu.

Vasili gereksizce cevap verdi:

—Batıyoruz ama kaygılanmamız gerekmiyor, gemi basınca dayanıklı.

Natalia hayretle:

—Fakat bu nasıl mümkün olabilir?

—Galiba suyun yoğunluğu değişti, dedi Sergei.

—Suyun yoğunluğu nasıl değişebilir?

—Altımızda olasılıkla erimeye başlayan metan buzu var.

Metan gazı buz içinde, küçük kabarcıklar halinde serbest kalıyor. Suyun içine fazla metan karıştığı takdirde, bir taş gibi bizi batırmaya sebep oluyor. Motor gücü bile bizi yukarıya çıkarmaya yetmiyor. Denizaltımız bu türlü sorunlar için tasarlanmamış.

Natalia'nın gözlerinde bir parıltı oluştu ve derin bir nefes aldı. Anlamıştı.

—Tabii ki, bu gördüklerimizi açıklıyor ama anlamak için ne kadar zamanın geçmesi gerekti.

—Gerçekten de bu her şeyi açıklıyor. Hatta Vasili'nin öne sürdüğü Norveç Denizi'nin "Bermuda Üçgeni" bulmacasını bile açıklıyor ve evet, çok yavaştık.

—Yani, şimdi biz... Dibe mi batacağız?

—Evet, öyle.

—Peki, şimdi ne yapacağız?

—Metan gazının püskürmesinin sona ermesini beklememiz lazım.

—Ya bitmiyorsa?

Sergei cevap vermedi.

—Mutlaka bitecek, dedi Vasili.

Sergei umutsuzca 'buna izin vermemem gerekirdi' diye geçirdi içinden, 'o henüz on dokuz yaşında'.

—Galiba dibi bulduk, dedi Vasili.

Deniz dibinde yeniden çamur ve kazıcı solucanların inşa ettikleri küçük tümsekler vardı. Bir de dibi kaplayan kat kat ölü balıklar. Biraz hayret edilecek kadar beyaz, saydam yusyuvarlak yarım küreler de görünüyordu. Her biri birkaç metre genişliğinde ve yaklaşık bir metre yüksekliğindeydi. Her tümsekten küçücük, yoğun onlarca kabarcık sıraları yükseliyordu.

—Onlar zannettiğim şeyler mi?

Sergei başı ile onayladı.

—Evet, bunlar *klatrat*, yani metan buzu. Şu buzdan bir parça kesip yanan bir kibriti ona yaklaştırırsan, derhal yanmaya başlayacak.

Lomonosov'un kıçı çamura saplandı.

—Umarım, tam batmayız, diye Vasili iç geçirdi. –Yani çamura.

Lomonosov'un burnu daha derine indi, birkaç santim daha çöktü ve sonunda durdu.

—Ve şimdi de bekleyeceğiz, dedi Sergei.

—Havamız galiba bir hafta yetecek?

—En azından bir hafta, Sergei onayladı. –Ancak, uzun zaman kalacaksak üşüyebiliriz. Dışarısı en fazla beş derecedir ama uzun kalacağımızı zannetmiyorum.

Natalia tekrar deniz dibinde duran beyaz toplara baktı. Şimdi onlardan, öncekilerden daha büyük gaz kabarcıkları çıkıyordu. Kabarcıklar, hızlıca döne döne deniz yüzeyine doğru yükseliyordu.

—Yani, bunlar eriyor mu şimdi, diye sordu Natalia.

—En azından, yüzey katmanı eriyor gibi ama henüz yeteri kadar hızlı değil.

Olumlu bir hava yaratmak için konuşmaya devam etmeye çalıştılarsa da biraz sonra her biri kendi düşüncelerine daldı ve olacakları beklemeye koyuldular. Yarım saat, bir saat geçti. Lomonosov'un içindeki ısı azalmaya başladı.

—Bence kabarcıklar azalmaya başladı, dedi Natalia.

Sergei önce, Natalia'nın bunu hayal ettiği için söylediğini düşündü fakat sonra dışarıya bakınca onun haklı olduğunu anladı. Kabarcıklar küçülmüş ve azalmışlardı. Birazdan, me-

tan buzundan ve çamurdan deminki gibi toplu kabarcık akımları çıkmıyordu, tek tük kabarcıklar çıkmaya başlamıştı.

—Bir deneyelim gemiyi yeniden çalıştırabilecek miyiz, dedi Sergei.

Vasili motorları çalıştırdı ve Lomonosov tekleyerek hareket etmeye başladı. Zorlanmadan deniz dibinin birkaç metre yükseğine çıktı. Natalia ve Sergei el çırptılar ve tezahürat yaptılar.

—Bunun biraz ürkütücü olduğunu itiraf etmem gerekiyor. Derin deniz araştırmacısı olmak istediğimden artık emin değilim.

Beyaz metan buz kubbeler artık gözükmüyordu. Deniz dibi ani olarak derinleşti ve bir an için, yine zifiri karanlıkta ilerliyorlardı. Biraz sonra yüz metre ilerde dip tekrar gözüktü. Spot ışığı huzmesinde gözüken deniz dibinin şekli, çemberin bir parçası gibiydi.

Natalia:

—Altımızda bir çeşit krater mi var, yuvarlak bir delik mi, diye sordu.

—Evet, öyle görünüyor, dedi Vasili onaylayarak.

—Metan gazının çıkış deliği mi?

Sergei başıyla onayladı.

—Buna benzer kraterlerden belli alanlardaki deniz tabanının her tarafında binlerce bulunuyor. Bütün deniz dibi kraterlerle kaplanmış.

—Bir zamanlar metan gazının deniz tabanından ani püskürmesinin, dünyanın ısısını neredeyse sekiz derece kadar yükselttiğini bir yerde duymuştum. Sanki deniz tabanındaki bütün metan *klatratlar* birden atmosfere püskürmüşlerdi.

—Bu doğru. Büyük memelilerin büyük bir kısmının nesli tükenmişti.

—Neden?

—Kimse bunu bilmiyor. İhtimaldir ki atmosferde fazla büyük değişiklikler oldu. Belki de birçok hayvan için ortam zehirli olmaya başladı.

—Kulağa pek hoş geliyor.

—Aynısı şimdi de olabilir, dedi Vasili. –Metan gazı çok zehirli ve onunla birlikte oldukça büyük miktarda karbon monoksit de çıkıyor.

—Metan buzların hepsi neden birden erisinler ki?

—Derin-su oluşumu, kuzey denizlerinden tropik bölgelere hareket ettiğinde bu olabilir, diye açıkladı Sergei.

Natalia ona merakla baktı.

—Şimdi, neredeyse bütün derin-su, arktik ve antarktik deniz sahalarında oluşuyor, yani soğuk denizlerde. Oluşan derin-su demek ki soğuk bir derin-sudur. Deniz akıntıları, en azından Kuzeybatı Avrupa açısından, bir nevi doğanın ısıtma sistemi ağıdır. Aynı zamanda bu akıntılar, metan *klatratlarını* buz halinde tutan bir soğutma sistemidir. Daha derin denizde, ters tarafa akan akıntılar, anakara yamaçlarını soğutuyor ve bu şekilde *klatratların* erimesine engel oluyor ancak Grönland buzulları Golf akıntısını zayıflatacak kadar hızlı erimeye başlarsa veya Sibirya ırmaklarının suları çoğalırsa, bu, deniz akıntılarının yoğun tuzlu suyunun, ekvatordan kuzey denizlere taşınmasına engel olacak.

—Ve o zaman ne olacak?

—O zaman, yeterli buharlaşma gerçekleşmediğinden, tropikal yüzey sularının tuz yoğunluğu o kadar çoğalacak ki, yüzeydeki sular, alttaki su katmanlarından daha sıcak olmasına rağmen, batmaya başlayacak. Bu sefer, büyük miktarlarda tropikal sıcak derin-su oluşmaya başlıyor. Demek ki,

anakara yamaçlarını soğutan soğuk su sistemi, küresel bir ısıtma sistemine dönüşüyor.

—Ve metan *klatratlar* o zaman çok çabuk eriyebilirler?

—Doğrudur.

Natalia iç geçirerek:

—Bilgi için sağ ol. İşte bu tam duymak istediğim şeydi.

Sergei derinlik göstergesine göz attı. Bin metreden daha derindeydiler.

—Bence tehlikeli alan dışına çıkmaya başladık, ne dersiniz, başka bir yerlere gitmek ister miydiniz, dedi Vasili.

—Umarım şaka yapıyorsundur. Bu günlük bana yetiyor.

Sergei güldü.

—Şaka yaptım, inan bana.

Üç saat sonra Sergei, Natalia ve Vasili, Tromssa limanında, Tromssa Üniversitesine ait iskelede duruyorlardı. Lomonosov iskeleye bağlanmıştı.

Natalia içten bir şekilde:

—Sağ olun, bu yolculukta çok şey öğrendim. Gelecek dalışı heyecanla bekliyorum.

—Senin için fazla heyecanlı olmadı mı?

—Belki biraz ama yine de çok ilginçti.

—Geldiğine sevindim. Çok iyi idare ettin.

Sergei ve Vasili, Natalia'nın eşyalarını toplamasını, vedalaşmak için elini sallayıp iskeleden limana doğru yürümesini seyrettiler.

—Güzel bir kız, dedi Vasili.

—Evet, öyle.

—Ve de cesur. Kendini kaybetmedi.

—Evet, gerçekten de bu iş için biçilmiş kaftan.

—Sen de artık etrafına bakmaya başlasan, kızlara yani.

Sergei alınarak:

—O benim öğrencim ve en azından yirmi yaş benden genç.

—Birçok kimsenin kendinden genç hanım arkadaşı var.

—Benim yok ve de olmayacak.

—Hayatının sonuna kadar yas tutamazsın. Üç yıl geçti!

—Çeneni kapa, Vasili!

—Peki, peki. Fakat...

—Bu konuyu konuşmak istemiyorum.

Yine de uzaklaşan, iskelenin sonuna varan Natalia'nın arkasından baktı Sergei. Natalia, iskeleye çıkan ve onlara doğru gelen adama yol verdi. Adam tanıdık birine benziyordu ve yaklaştığında amiri İgor Mihailov olduğunu gören Sergei şaşırdı. Onu Norveç'e getiren neydi? Moskova'da olacaktı, oysa. Tromssa Üniversitesi ve Shirshov Enstitüsü ortak işbirliğinin sonuçlandırılması Sergei'nin sorumluluğu altındaydı. Mihailov'un bu proje ile hiç bir bağlantısının kalmamış olması gerekiyordu.

—İgor Petroviç, bu onuru neye borçluyuz, diyen Sergei tokalaşmak için elini uzattı.

—Senin için, epeyce ilgi çekici bir yurtdışı görev teklif edilmiş, dedi İgor.

—Ya, peki nerede?

—Hindistan'da. Hindistan'ın, Ulusal Deniz Teknolojisi Enstitüsü diye bir kuruluşu biliyor musun? NIOT[1] kısaltması ile de tanınıyor.

Sergei başı ile onayladı.

—Burası tanınmış bir araştırma kuruluşu. Ne istiyorlar?

—Yeni oyuncağını ödünç almak istiyorlar, dedi İgor Mihailov ve başı ile denizaltını işaret etti.

---

1 National Institute of Ocean Technology

—Hangi amaç için?

—Deniz tabanında yapılacak arkeolojik araştırmalar için ki bunlar bana her zaman son derece ilgi çekici gelmiştir.

—Arkeolojik araştırmalar için mi? Sergei hayret etti. Bunun gemi batıklarıyla ilgili olacağını tahmin ediyordu.

—Nerede olacak bu?

—Cambay Körfezinde.

Sergei biraz düşündü.

—Cambay Körfezi mi? Mumbai'nin kuzeyinde, Gujarati'nin güneyinde değil mi orası?

—Galiba oralarda olacak. Ben onun Gujarati bölgesinde olduğunu anlamıştım.

—Demek ki Cambay Körfezinde bir şeyler bulunmuş?

—Bir tür harabe, galiba deniz altında kalmış şehirler bulunmuş.

—Öyle mi? Bunlar masallarda var ancak.

—Kendin bak, yanıma birkaç resim aldım.

İgor çantasını açıp kâğıtlar çıkardı ve Sergei onlara bakmaya başladı.

"...ve sonra Cambay Körfezi dibinde, deniz seviyesi altında kalan çok eski şehirlerin harabeleri oldukları anlaşılan, kırk metre derinliğinde insan yapımına benzer geometrik şekiller bulunmuş... Harabeler şekil olarak Harappa ve Mohendojaro şehir planlarını anımsatıyorlar... İki şehrin de nüfusunun, olasılıkla Harappa'daki elli bin ve en zengin zamanlarında yüz elli bine kadar çıktığı tahmin edilen nüfusa eşit olduğu sanılıyor."

Sergei, kâğıtları İgor'a iade etti.

—Bu fazlaca hayalperest bir şey değil mi? Buna benzer hiç bir şey daha önce bulunmamış. Akdeniz'de bir zamanlar

zelzeleden denize batan küçük Roma şehirleri var gerçi ama onlarda en fazla birkaç binlik nüfus yaşıyordu. Ayrıca onlar çok sığ bir suda, birkaç metre derinlikteler. Su yüzeyinden bile onları görebiliyorsun ama bunlar... Kırk metre derinlikte, insan yapımı harabelerin olması mümkün değil.

İgor elindeki kâğıtları hışırdattı ve Sergei'ye baktı. Yüz ifadesi hafifçe içerliyor gibiydi.

—Muhtemelen, olağanüstü doğal oluşumlar bulmuşlardır. Bazı taş türleri ilginç bir şekilde yanılabiliyor ve sonuç olarak insan elinden çıkma gibi, dik dörtken taş bloklar meydana gelebiliyor.

—Orada kum ve diğer çökeltilerden başka bir şey yok, dedi İgor ve kâğıtları tekrar çantasına tıktı.

—İlgilenmiyor musun, diye devam etti.

Sergei başını hayır manasında salladı.

—Galiba hayır ama yine de ilginç. Bizden birinin oraya gitmesini neden istiyorlar acaba?

—Körfez dibinde, yirmi sene önce de bazı harabeler bulunmuştu fakat onların araştırması, para yokluğundan, zor şartlardan ve Hindistan'ın kendi sosyal sorunlarından dolayı çok yavaş ilerleyebilmiş. Şimdi ise, araştırmalar için para kaynağı bulmuşlar ve bizden denizaltıyı kiralamak istiyorlar.

—Neden ama? Denizaltı ne için gerekli? Ve de Lomonosov gibi bir denizaltı?

—Oradaki şartlar galiba çok zorlu, derken İgor Lomonosov'un güçlü gövdesine bakıyordu. –Gelgit farkı on metreden fazla olabiliyor. Zor şartlara dayanıklı ve büyük pencereleri olan bir denizaltı istiyorlar. Sana söylemem gerek, aslında biz onlarla bir anlaşma yaptık bile. Esas konu,

Hindistan'a Lomonosov'la birlikte kimlerin gideceği. Kendin gitmek istemiyorsan, bir başkasını yollayacağız.

—Ama Lomonosov gidecek, değil mi?

—Korkarım, evet. Birkaç ay çocuğundan ayrı kalmak o kadar da zor olmaz her halde?

Sergei bir şey söylemedi.

İgor iskele kenarına oturdu ve bir sigara yaktı.

—Sigara?

—Olur.

—Enstitünün acilen ek gelire ihtiyacı var ama senin gitmek isteyeceğini düşünmedim değil.

Sergei denizi seyrediyordu ve hâlâ cevap vermedi.

—Değişiklik sana iyi gelir, Sergei. Fazla içki, sigara içiyorsun... Burası fazla kasvetli, gerçi Moskova da öyle değil mi? Burada günler fazlasıyla bulutlu, sulu kar, yollarda çamur var, yani çok sıkıcı. Gerçekten buradan bir süre için kaçabilirdin.

'İgor haklı' diye düşünüyordu Sergei. Burada her şey ona Ljudmila'yı hatırlatıyordu; her şey. Halılar, mobilyalar, perdeler, kap kacak, bitkiler, tablolar... Her şey ortak hayatlarının bir parçasıydı ve çoğunu da Ljudmila satın almıştı. Hatta Ljudmila'nın giysilerini bile henüz atamamıştı veya birilerine verememişti. Doğru ve mantıklı olmasına rağmen buna zorlayacak gücü kendinde bulamamıştı. Her gardırobu açışında, her defasında ve her gün, Ljudmila'nın giysileri, neler yaşadıklarını ve neler kaybettiğini hatırlatıyorlardı. Başka şeylerin de hatırlattığı gibi. Hâlâ birlikte nefes aldıkları havayı soluyordu, birlikte bir zamanlar yattıkları yatakta uyuyordu, yazın sıcağında terli vücutlarıyla sevişikleri çarşaflar üzerinde yatıyordu. Sergei, bu olayların çok zaman önce olduğunu biliyordu ama yine de çok yakındılar.

Üç sene geçmesine rağmen, neredeyse her gün Ljudmila'nın yüzünü sokakta, kafelerde veya her hangi bir yerde görür gibiydi ama ne yazık ki, gördüğü yüz, her zaman bir yabancının yüzüydü, belli bir yönden bakıldığında, bir yüz hattı, Ljudmila'nın yüzünü anımsatıyordu. Her defasında kalbi çarpmaya başlamış, boğazı düğümlenmiş ve birkaç saniye boyunca, her şeyin kâbusumsu bir hata olduğunu ve her şeyin yine de eskisi gibi iyi olacağını ümit etmişti.

Birden Sergei yabancı yüzlerin Ljudmila'yı hatırlattığı durumların, eskisinden daha sık olduğunu anladı. Belki de Ljudmila'nın yüz ifadelerinin, yüzünün ve vücudunun neye benzediği, her şeye rağmen, solmaya ve belirsizleşmeye başladığı için bu anımsamalar sıklaşmıştı. Geçmişten kurtulamadığı takdirde, zaman geçtikçe ve hatıraları soldukça, karşısına çıkan birçok kimsenin, anılarının saklandığı imgelerle belirleneceğini biliyordu.

—Ne diyorsun? Veya düşünmek için zaman mı istiyorsun, diyen İgor'un sesi uzaklardan geliyordu.

Sergei iç geçirdi. Gerçekten de Hindistan'a, Cambay Körfezi'ne gitmesi iyi olacaktı.

—Peki, gidiyorum.

—Çok iyi. İşte şimdi bir birayı hak ettin.

2

—Bundan sonra mahalledekiler bizi en azından deli zannedecekler, dedi Anna-Leena Järvinen.

Sekiz metre yüksek bir yel değirmeni ile uğraşan kocasına baktı ve sesi sinirli olmaktansa normal tonda çıkıyordu, biraz da alaycı gibiydi, bu da kocasını kızdırıyordu.

—Veya doğrusu, bizi zır deli zannedecekler.

—Haydi devam et, diye Kari mırıldandı.

—Gerçi, daha önce de deli olduğumuza karar vermişlerdi. Hani evi az kala yaktığında...

Güneyde ve güneybatıda, Hanko şehrinin batısında denizin buz tuttuğu düzlük göz önünde yayılıyordu. Oraya buraya serpilmiş küçük siyah-beyaz ve güçlükle ayırt edilen yükseltiler, uzaklarda serpilmiş alçak kayalık ada topluluklarıydı ve bunlara rağmen parlayan beyaz düzlük, kıyısız engin denizi hatırlatıyordu.

Kuzeyde birkaç ağaçlı adanın dört kilometre gerisinde, Bromari Yarımadasını koyu iğneyapraklı ağaçlarla kuşatan sahili görünüyordu. Tepeler alçak, düz alanlar gibi duruyorlardı, aralarında daha yüksek kayalardan oluşan adacıklar yükseliyordu. Birkaç kilometre güneyde, Bromari

Yarımadası'nın tepe silsilesinin denize uzanan burnu vardı, bu da Salpausselkä tepe silsilesinin ucuydu. Daha ötede güneyde, denize uzanan en uçtaki kum tepelerinin adı Hanko Yarımadası olarak bilinen Büyük Salpausselkä tepe silsilesi gözüküyordu. Salpausselkä, buzul çağında, birkaç kilometre kalınlıktaki buzul altından fışkıran kumlardan oluşmuştu. Güneyde, çıplak gözle güçlükle ayırt edilen Hanko'nun en yüksek binaları, tuhaf biçimli su kulesi, liman vinçleri, apartmanların en üst katları gözüküyordu.

Hava soğuk ve berraktı, mavi gökyüzünde birkaç geçen birkaç bulut hayret edilecek bir hızla hareket ediyordu. Rüzgâr en azından saniyede on kilometreden daha hızlı esiyordu. Isının sıfırın altında, ancak birkaç derece olmasına rağmen, sert esen rüzgâr ısırıyordu. Anna-Leena, mümkün oldukça, yüzünü rüzgârdan kaçırmaya çalışıyordu, çünkü havadaki buz tanecikleri birkaç dakika içinde yanaklarını neredeyse dondurabiliyordu.

Buz kristallerinin yansıttığı ışık, güneş gözlükleri takmasına rağmen, gözünü kamaştırıyordu. Buzun üstü beyaz buz güllerle kaplıydı. Anna-Leena onları çok güzel bulduğundan, güzelliklerinin de kısa ve anlık olduğunu bildiğinden, üzerlerine basmaya kıyamıyordu.

Birkaç saat önce, yel değirmenini çivi lastikli araçla yerine çekmişlerdi. Güçlü rüzgâra rağmen, yel değirmenin yerleştirilmesi umulduğundan kolay olmuştu. Kari onun için ayrı bir platform inşa etmişti. Platform dev bir vida gibiydi: yeterli kaldıraç gücü sağlayan ve insan gücü ile çevrilebilen kollarla iki metre derinliğine buz içine girebiliyordu. Sonra yel değirmeni, platform üzerindeki yerine küçük bir vinçle kaldırılıp oturtulmuştu.

En büyük problemin rotorun monte edilmesi olduğu fark edilmişti. En son somunun yerine takılmasından önce, bu

problemle bir buçuk saat kadar uğraşmaları gerekmişti. Anna-Leena, Kari'nin eldivenlerinden çıkan ve ara ara buz gibi soğuk metalle temas eden çıplak parmak uçlarına soğuğun ne yapabileceğini düşündükçe kaygılanıyordu. Anna-Leena, havanın bundan daha soğuk olmamasına şükrediyordu.

—Parmaklarında hâlâ his var mı?

—Merak etme.

—Biliyor musun, bu proje ile ilgili *Mad-Science* dergisine yazabilirim.

—Ne kadar olumlusun, diye mırıldandı Kari.

—Huysuzlaşma saatin mi geldi?

—Beni kışkırtıyorsun ama!

Anna-Leena, Kari'nin birkaç sene önce, evlerini az kala nasıl yaktığını sırıtarak anımsadı. Yel değirmeninin topladığı hareket enerjisini, elektrik enerjisine çevirmeden, doğrudan evin ısıtması için kullanması için bir buluş yapmıştı. Bu olay onları, mutlaka çevrede oturanların beyinleri içine kazımıştı. Gerçekten de geride unutulmaz bir iz bıraktıklarını düşünüyordu Anna-Leena.

—*Mad Scientist* dergisinde bir mühendis hakkında ilginç bir yazı çıkmıştı. Toprağa düşmemeleri için, yağmur damlalarını küçültüp bulutlarda yoğunlaşma merkezlerini arttırarak küresel ısınma sorununu çözmek istiyormuş. Bu metotla, bulutların çoğalmasına ve dolayısıyla, atmosferin serinlemesine neden olunuyormuş.

—Anahtarı uzatır mısın, teşekkürler, diye Kari rica etti.

—Bunu mu istemiştin?

—Evet onu.

Anna-Leena, Kari'nin çabalarını masum bir ifade ile takip ediyordu.

—Ancak buluşun gerçekleşmesi halinde, bulutların şimdi

bulunduğu yörelerdeki yağmurların sona ermesine sebep olacağı gibi küçük bir ayrıntı hesaba katılmamıştı ve bu yağmurlar olmadan, insanlar yaşamak için ne yemek yiyebiliyor ne de bir şeyler içebiliyor.

—Ne kadar iyi, dedi Kari Alanen dalgın bir halde.

Kari, yel değirmeninin üst tarafına monte edilecek ağızlığı taktı. Üzerinde durmaya çalıştığı uzun alüminyum merdiven, tehlikeli bir şekilde kıpırdıyordu ve Anna-Leena ne olur ne olmaz diye onu tutmaya koştu.

—Sonra bir başka mühendis, atmosfere büyük miktarda azotla doldurulmuş alüminyum toplar yerleştirmek istiyormuş. Toplar atmosferin yukarısına çıkarılacak ve bu şekilde, güneşin dünya küresine yansımasını engelleyip havanın soğumasına neden olacakmış.

Kari'nin, yel değirmeninin üst tarafına taktığı ağızlık, kalın plastik bir boru ucundaydı. Plastik boru, buzun iki metre içine burdukları delikte kayboluyordu. Bromarv'ın önündeki buzlar, normalde iki metre kalınlığa ulaşamıyordu. Ama Kari buz üzerine küçük bir alan işaretlemişti ve kış boyunca, buz altından onun üzerine su pompalamaya gelmişti. Bunun neticesinde, burada şimdi birkaç metre karelik yer üzerinde kurdukları Kari'nin en yeni yel değirmeni buluşunun ilkörneği duruyordu.

—Gerçi, toplar en sonunda patladıklarında, azot atmosfere yayılacak ve oksijenle reaksiyona girecek ve...

—Bana bir şeyler anlatmak istiyorsun gibi geliyor, dedi Kari.

—Ne olacak, senin bu buluşunun meydana getireceği sonuçları dikkatlice düşündün mü? Yani gerçekten de proje işleme alınırsa.

Kari'nin buz üzerine yerleştirdiği yel değirmeni, eski

İngiliz-Fransız Enfield-Andreu yel değirmeninin küçük bir modelinden esinlenmişti. Yel değirmeninin rotoru çalışmaya başlayınca, merkezkaç kuvvet, buz altından su pompalamaya başlayacak ve rotorun kanatlarının uçlarına takılmış ağızlıklar, suyu ince taneli sis bulutu olarak sıçratacak. Çıkan sis bulutu, soğuk havada, neredeyse hemen küçük kar taneciklerine dönüşecek ve rüzgârla birlikte buz düzlüğü üzerinde yayılacak.

—Aklıma gelen her şeyi dikkate almaya çalıştım, dedi Kari, fakat öngörülmez etkenler, zaten önceden tahmin edilemez.

—Çok konuşuyorsun. Ama yine de aynı fikirdeyim: demek ki, ne olacağını tam olarak bilmiyorsun ve bilmen de mümkün değil. Bununla ilgili *Mad Science* mecmuasına acaba yazmalı mıyım?

—İlle de istiyorsan ve yeni romanın için karakterlerinden biri olarak beni seçmeyeceksen. Buna zaten söz vermiştin.

Anna-Leena iç geçirdi.

—Evet, maalesef, çünkü ve o sözü verdiğime çok pişman oldum. Verdiğim sözü yok saysan...

—Yok ya!

—Romanımda senin gibi iyi bir karakteri kullanamamam yazık olur. Biraz geleneksel olabilirsin, oldukça ve hatta gereksizce de alışılmamış birisin, yani inanılırlık sınırını zorlayacak bir tuhaflığın da var ama yine de bence...

—Böyle şeytani birini nasıl bulmuş olabilirim diye içerledi Kari, senden boşanıp kendime yeni bir eş alsam ne dersin? Bu günlerde yeni bir eşi posta satışlarından bile kolayca bulabiliyormuşsun!

—İstediğini yapabilirsin, gerçi bunu yapmak için fazla üşengeçsin. Eş değiştirmek, sandığından daha zor bir operas-

yon. Ve senin gibi bir pintiye bu fazlasıyla pahalıya patlayacak, onun için buna kalkışacağına zannetmiyorum...

Kari dinlemiyordu, son somunu yerine takmaya odaklanmıştı.

—Tamamdır, biraz sonra çalışıp çalışmadığını deneyelim mi?

—Önce bu deneyiminin, dünyanın mahvolmasına sebep olmayacağına söz ver.

—O kadarı için söz verebilirim, dedi Kari ciddi olarak. -Bu fikrimi yayınlamaya niyetim yok, en azından bu aşamada. Şimdiki zamanda, benim yaptığım gibi ufak tefek buluşlarla oyalanmak değil, enerji teknolojisini geliştirmeye odaklanmak gerekiyor.

—Ama sen bu ufak tefek buluşlarla oyalanmaya razısın, diye Anna-Leena iğneledi.

—Alo, alo, burası dünya...

—İşler sarpa sarsa, bunun maksadı, bir nevi sigorta yerine geçmesidir, diye Kari kendini savundu.

Anna-Leena, Kari'ye kuşku ile bakıyordu.

—Az önce kendin de başka kimselerin acil durumlar için neler tasarladıklarına değindin, dedi Kari, değindiğin o tasarımlar, en ürkütücü olanlardan da değildi. Bence bunlar yine de daha yumuşak ve daha iyi metotlar, hani gaz salınımının azaltılması durumu artık yeterli gelmediği takdirde demek istiyorum. Benim buluşum çünkü aslında hiç bir şey değiştirmeyecek, ancak değişimlere engel olabilecek.

—Dediklerin doğru olabilir, diye Anna-Leena, biraz istemeyerek de olsa onayladı.

Kari rotorun kanatlarını yerinde tutan engeli çıkardı. Dümen, rotoru rüzgâra karşı döndürdü ve kanatlar artan hızla dönmeye başladı. Biraz sonra, yel değirmeninin kanatları gö-

rünmez oldular. Gözün algıladığı tek şey, on metre çapında havada asılı bir daire idi. Anna-Leena, bunun kendi gözlerinin eksik algılanmasından kaynaklanan bir optik yanılma olduğunu biliyordu. Bu olayı daha önce de görmüştü. Yine de onu şaşırtıyordu.

Birkaç saniye sonra, deniz suyu buz altından ağızlığı tıslatıp çıkmaya başladı. Ağızlıktan ince zerreli sise dönüşen su çıktı; önce su ip gibi fışkırmaya, sonra da birkaç metre yüksekliğinde ve onlarca metre uzunluğundaki bir yay gibi uzanıp püskürmeye başladı. Sisin büyük bir kısmı yere bile değmeden, derhal rüzgârın alıp götürdüğü buz kristallerine dönüştü.

—Yaşasın, çalışıyor, diye bağırdı Anna-Leena, eleştirici tavrı heyecandan bir an azalır gibi oldu.

Kari'nin gözleri mutluluktan parladı.

—Bence... Saniyede yirmi litre, belki kanatlarının boyu beş metre olan ilkörnekle... Kanatların elli metre uzunlukta olması halinde, yüz metre daha büyük bir güçten bahsetmiş oluruz ve o zaman belki saniyede birkaç ton su pompalamamız mümkün olacak eğer rüzgârın gücü da şu kadar olursa... Bunun yeterli olması gerekir...

Buz tabaka üzerinde rüzgârla birlikte alçakta savrulan buz kristal bulutu, önce yüzlerce metre ve sonra en azından iki kilometre kadar uzadıkça uzadı. Sonra birden kesinti oldu. Yel değirmenin rotoru hızlı dönmeye devam ediyordu fakat ağızlıktan su gelmiyordu.

Kari, 'Lanet olsun!' diyerek yel değirmenine doğru gitti.

—Dikkat et, diye bağırdı Anna-Leena, rotor epeyce hızlı dönüyor.

—İyi ki söyledin, dedi Kari ve merdivenden yukarıya tırmanmaya başladı.

—Ne oldu?

—Ne olacak, ağızlık buz tutmuş, tamamıyla tıkanmış.

—On beş derece sıfırın altında bir soğuk da yok ki. Kuzey kutbuna yakın bir yerde ısı daha da düşük olabilir.

Kari merdivenden indi.

—Bunu bilmez miyim, dedi sinirlenerek.

—Bu iş yürümeyecek mi yani?

—En azından bu şekilde yürümeyecek. Başka şeyler denemek lazım.

—Ne gibi?

—Henüz bilmiyorum.

Anna-Leena büyük çabalarla yerleştirilen yel değirmenine tereddütle bakakaldı.

—Ya yel değirmeni? Onu yanımıza mı almamız lazım?

—Burada kalsın, ancak ağızlığını yanımızda götürürüz.

Beraberlerinde götürecekleri alet edevatı kızağa yüklediler. Kari yel değirmeninin rotorunu, rüzgâr onu döndüremesin diye kilitledi.

Eve geldiklerinde, Kari şömineyi yaktı. Dışarısı soğuk olduğundan, baca hemen çekmeye başladı. Biraz sonra ateş canlı ve neşeli yanıyordu. Bacadan düzgün ve rahatlatıcı bir uğultu duyuluyordu. Kari koltuğa oturup ateşi seyrederken düşüncelere dalmıştı. Anna-Leena ona sıcak rom getirdi.

—Sağ ol. Ne de olsa bir Thomas Alva Edison değilim.

—Henüz bunu söylemek için erken değil mi? Buluşun çok mühim olabilir.

—Bundan o kadar emin değilim.

—Canın mı sıkılıyor?

—O kadar da değil.

—Emin misin?

Kari hemen cevap vermedi.

—Yani, dedi sonra, –Galiba biraz sıkıldım.

Anna-Leena, Kari'nin devam etmesini bekledi. Kari içini çekerek:

—Gerçekten de işe yarar bir şey yapıp yapmadığımdan emin değilim.

—Yani insanlara zarardan ziyade faydalı olan şeyleri kastediyorum. Bu buluşumun öyle bir şey olduğunu hayal etmiştim.

—Bundan nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?

—Emin olamam ki. Nasıl olabilirim? Ama görünen o ki bu da bir işe yaramayacak.

—Üzülme, bu daha ilk denemendi, dedi Anna-Leena. –Bundan sonra ne deneyebileceğimiz hakkında bir fikrin var mı?

Kari yanıt vermeden önce şöminedeki alevleri seyretti.

—Düşünmedim değil... Yel değirmeninin oluşturduğu enerjinin bir kısmını elektrik elde etmek için kullanabiliriz. Ağızlığı elektrik akımı ile ısıtabilsek, belki de bu, daha soğuk havada bile buzlanmaya engel olur.

—Bence iyi bir fikir, dedi Anna-Leena Kari'yi yüreklendirerek.

—Veya yanına ısı enerjisi üretmek için daha küçük bir yel değirmeni yerleştirebilirim, hatta bu daha da iyi bir çözüm olabilir. Örnek olarak, yatay bir yel değirmeni yerleştirebiliriz, onlar kolayca buzlanmıyor.

—Demek, toplam iki yel değirmeni olacak?

—Evet ya.

—Daha büyük ve daha küçük mü? Ve küçüğün vazifesi büyüğün buzlanmasını önlemek mi olacak?

—Bu bir seçenek olabilir.

Kari sıcak romunu tadıyordu ve alevlerin, odunların etrafındaki oynayışını seyrediyordu.

Kari alçak sesle, neredeyse çekinerek sordu:

—Bunun gerçekleşeceğine inanıyor musun?

—Bana çalışabilir gibi geliyor. En azından mutlaka denemeye değer.

—Belki de su, ağızlığa gelmeden soğumasın diye plastik borunun iyice izole edilmesi gerekecek. Bundan sonraki denemenin nasıl yapılacağını yarın düşünmeye başlarım... Yeni bir tasarım yaparım, en azından yeni bir ilkörneğin çizimlerini yapabilirim.

—Bence bu çok iyi bir fikir!

—Yeterine hızlı çalışabilirsem belki de soğuklar devam ettikçe ve buzlar erimeden, bunun denemesini yapabiliriz.

bölen birçok yan yana akan küçük nehri ve deniz sahilini net olarak seçebiliyordu.

Biraz sonra, Güney Asya'nın büyük çölü üzerine geldiler. Sergei aşağıya baktığında, alçak ve uzunca, bazen kırmızımsı, bazen sarı kum tepelerini görüyordu. Kum tepeleri, aniden donmuş dalgaları andırıyorlardı. Onların arasında, orada burada, küçük köyler ve seyrek ağaçlıklar vardı. Köyler hayret edilecek kadar sık aralıklıydı. Küm çölünde, bu kadar fazla yerleşimin olması nasıl mümkündü?

Sergei uyukladı ve biraz sonra gözlerini açıp pencereden dışarıya bakınca, sayısız beyaz beneklerle dolu denizi gördü. Bunların gerçekte büyük, belki de bir metre yüksekliğindeki dalgalar olması muhtemeldi. Avrasya anakarasının sahil çizgisini de görüyordu. Sahil önce uzun, hemen hemen düz bir çizgi halinde devam ediyordu fakat sonra, keskin bir dönemeçle dışarıya doğru taşıp, sanki bir filin kulağını anımsatan bir yarımada meydana getiriyordu. Yarımadanın iki tarafında da uzun ve dar, fyorda benzer körfez bulunuyordu.

Sergei koltuktaki cepten havayolu şirketinin broşürünü aldı ve içindeki haritayı açtı. Demin gördüğü yarımadanın Kathiawar Yarımadası olduğunu anladı. Buna göre, yarımadanın ucunda gözüken şehir de Porbandar olacaktı. Yüz yıl kadar önce, burası küçük bir devletti. Bu günlerde Porbandar, zamanın başbakanının oğlu Mohandas Gandi burada doğduğu için tanınıyordu.

Manzarayı merakla seyretti. Yarımadanın şekli, büyük bir nehrin oluşturduğu bir delta olduğuna işaret ediyordu fakat nehirden eser yoktu; acaba burası İndus Nehri'nin kurumuş yatağı mıydı? Hayır, bu mümkün görünmüyordu. İndus Nehri ve Kathiawar Yarımadası arasında, alçak dağ olarak nitelendirilebilen yüksek tepeler bulunuyordu. İndus'un, bu dağla-

rın doğu tarafından akmış olması mümkün olamazdı. Bir zamanlar, başka bir nehrin, Himalaya Dağları'ndan başlayarak, bu küçük dağ silsileleri ve Delhi'den sahile uzanan Aravalli Dağları arasından akmış olduğu anlaşılıyordu.

Kathiawar, İndus deltasına oldukça benzemesine rağmen, Sergei aralarında bir fark olduğunu gözledi. Dikkatlice incelediğinde, uçaktan gördüğü diğer deltalara nazaran Kathiawar'ın bunlardan tamamıyla farklı olduğunu anladı.

Bu fark, yarımadanın iki tarafında, içlere uzanan iki uzun ve dar fyorddan kaynaklanıyordu. Fyordlar, buzul çağının sonlarında, buzulların erimesiyle su seviyesinin yükselmesi sonucu oluşmuş olmalıydılar. Buna benzer fyordlar, mutlaka diğer büyük nehir deltalarında da oluşmuşlardı fakat sonraları, nehirlerin taşıdığı gevşek toprak ve kum bunları doldurmuştu.

Kathiwari fyordları toprak ve kumdan yoksundu. Bunun sebebi, zamanında bu deltayı oluşturan nehrin artık var olmayışıydı. Buzul Çağının sonlarında, Himalaya'da çok büyük bir buzulun olduğu muhakkaktı. Eriyen sular, sonraları kurumuş olan büyük bir nehir oluşturmuştu.

Sergei çantasından daha detaylı bir harita çıkardı ve dizleri üzerine serdi. Yarımadanın iki tarafında uzanan şekilleri sert köşeli uzunca körfezleri daha dikkatlice incelemeye başladı. Daha yukarıda olan ve güneybatıya doğru uzanan fyord, belli ki Kutchi Körfezi'ydi. Ve daha aşağıda olan da hemen hemen kuzey-güney yönünde uzanan ve Gujarati eyaletini neredeyse ikiye bölen fyord ise Hintlilerin Khambhat Körfezi dedikleri ve Sergei'nin nihai gideceği yer olan Cambay Körfez'i olmalıydı. Körfezin kuzeybatısındaki büyükçe şehir, Baroda ve körfezin doğu kıyısındaki ise Surat şehri olmalıydı. Daha uzaklarda, Surat şehrinin bir iki yüz kilometre güneyinde,

uçağının ineceği Mumbai kenti olacaktı. İnişe daha vakit vardı ve gözlerini kapadı. Kemerleri bağlama ve koltukları dik vaziyete getirme anonsuyla uyandı. Uçak inince içeriye sıcak, rutubetli hava sızmaya başladı.

Sergei uçaktan indiğinde ısının en az otuz derece, hatta daha da fazla olduğunu tahmin etti. Pasaport ve bagajının kontrolü uzun zaman aldı, sıralar uzundu; kontrol noktaları önünde bulunan hol ve koridorları, Güney Asyalılara benzeyen insanlar istilâ etmişti. Tavandaki fanlar, ısıyı çekilir halde tutmak için boşuna dönüyorlardı. Sergei, terinin akmaya başladığını hissetti, birazdan sırtı da gömleğini tenine yapıştıracak kadar ıslanmıştı ve ter damlaları gözlerini sızlatıyordu. Tek teselli, yerli halkın da ter içinde kalmış olduğuydu. Kalabalık içinde birçok lisan duyuluyordu; Sergei, Marathi, Hindi ve Gujarati dillerini, sert Hint aksanı ile konuşulan İngilizceden ayırt edebiliyordu. Hint aksanıyla konuşulan İngilizce ve uzaklardan bir yerden yankılanan, batı müziğini anımsatmayan müzik, Sergei'nin aklına önceki seyahatleri ile ilgili anıları getiriyordu, bu da tuhaf bir şekilde, kendisinin emniyette olduğunu hissettiriyordu. Uzun zamanki yokluğundan sonra, birden kendini eve dönmüş hissetti.

Hindistan'a son geleli ne kadar zaman geçmişti? Henüz bekârken, Moskovalı bir gazetenin muhabiri olarak iki defa iş seyahati için buraya gelmişti. Bundan çok zaman sonra, denizaltı mühendisi olarak Ljudmila ile birlikte burayı ziyaret etmişlerdi; bir keresinde Kuzey Hindistan'da, Delhi ve Himalayalarda, bir keresinde de Güney Hindistan'da, Kerala ve Tamil Nadu'da bulunmuşlardı.

Sergei ilk defa Hindistan'a seyahat ettiğinde, çoğu şey umduğu gibi olmuştu. Kitaplarda okuduğu bazı şeyleri tamamıyla yanlış anlamıştı. Daha oraya gitmeden, fakirliğe, sakat

insanlara, ciddi hastalıkları olanlara, manen hazırlıklı olmaya çalışmıştı. Ameliyatı ancak yirmi dolar tutmasına rağmen, kataraktan gözleri körleşmiş çok insanla karşılaşacağını biliyordu. Fil hastalığından veya çok önceden meydana gelen bir kazadan ve ondan sonra yapılan yetersiz bakımdan dolayı, uzuvları korkunç bir şekilde deforme olan insanları da göreceğini biliyordu. Genç yaşlarda, bütün dişlerini veya bir kısmını kaybetmiş binlerce değil, milyonlarca insan göreceğini anlamıştı. Sergei'nin, Hindistan'da ölü insanları cenaze alaylarında, ölü yakma yerlerinde ve bazen sokaklarda, nehirlerde, kumsallarda ve Ganj Nehrine inen merdivenlerde görmesi kaçınılmazdı. Bunların hepsini bilmesine rağmen, başkasının iletmesiyle değil, kendi gözleriyle görmek bambaşka bir şeydi. Hindistan gerçeğiyle karşılaşması, hem güzelliği hem de korkunçluğu bakımından, birçok insan için olduğu gibi, onu sarsan bir olay olmuştu.

Bütün bunlara rağmen, Hindistan, Sergei'nin aklında anlaşılmaz bir muamma, üzerinde görünmez fakat her zaman hissedilen gizemli bir örtüsü olan bir yer olarak kalmıştı. O zamanlar, güçlü mistik ve gizemli havasını anlamak ona çok zor gelmişti; her şeyin, olması gerektiği gibi olmadığını hissetmek.

Sergei, bu şekilde Hindistan'ı duyumsayan tek insan olmadığını tabi ki biliyordu ama hangi meselelerin onu rahatsız ettiğini anlaması için, uzun bir zamanın geçmesi gerekmişti. Resmi tarihte, Hindistan'ın ilk yüksek medeniyetlerinin dört bin beş yüz sene önce doğduğu yazılmıştı. Bu kadar zaman da az sayılmazdı fakat yine de Hindistan için bu zamanın yanlış, hatta fazla kısa olduğu hissediliyordu. Uzun bir tarihe ve binlerce senelik abidelere sahip olan birçok başka memleketi de ziyaret etmişti. Bir memlekette, uzun zamandan beri insa-

nın yarattığı yüksek kültürler var olduğunda, tarih, o kadar derin izler bırakmış oluyordu etrafta. Yunanistan, Roma ve Meksika'da kadim yapıları ve anıtları her tarafta, bazen de tuhaf ve şaşırtıcı yerlerde görmek mümkündü. Roma'da modern binaların arasında gezinirken, bir sokak ötede, aniden, iki bin senelik bir fıskiyeye rastlamak mümkün oluyordu. Veya bir çiftçi tarlasını sürerken, her ilkbahar, sapanının arkasından antik seramik çanak çömlek parçaları toplamak zorunda kalıyordu.

Hindistan, bu kadim medeniyetlere kıyasla, daha eski gibi hissediliyordu. Eski değil, hatta çok çok eski. Anlaşılmayacak kadar eski hissediliyordu. Yunanistan, Roma ve Meksika'da binlerce eski yapı kadim anıt olarak değerlendirilmesine rağmen Hindistan'da her yerde, binlerce sene eski harabelerden on binlerce, hatta yüz binlerce bulunuyordu. Bazı şehirler, sanki muazzam büyüklükte canlı birer müze gibiydi. 30 – 40 sene öncesine dek, belli bölgelerde tarihi binaların duvarlarından, en azından beş bin senelik eski tuğlaları yeni ev veya depo yapımında kullanmak gayet olağandı. Kolonyal zamanda İngilizler, inşa ettikleri demiryolunun zeminini, Pakistan, Rajasthan ve Gujarat kumullarında milyonlarca ve milyarlarca benzeri bulunan eski ve şaşılacak kadar dayanıklı kilden tuğlalarla döşemişlerdi. Eski şehir kalıntılarının altında daha eski, çoktan unutulmuş şehirlerin harabeleri sıkça bulunuyordu. Bazı şehirlerin altında, aynı yerde yapılmış ve üst üste çok kalın yığılmış on beş-yirmi şehrin harabelerini bulmak mümkündü. Sanki buradaki büyük bir nehir, mevsimlik muson yağmurlarının ardından binlerce senelik geniş akıntısıyla, her sene, ardında küçük ve ince bir tabaka halinde çömlek parçaları, kemikler ve başka insan yerleşim artıkları bırakmıştı. Sergei, ilk Hindistan yolculuğundan hemen sonra, Hint

kültürünün olasılıkla dünyanın en eski gelişmiş kültürü olduğuna inanmıştı. Bu konu ile ilgili inancı, daha ziyade sezgiseldi, çünkü tarihçiler ve arkeologlar o zamanlar aynı fikirde değildi.

Veda kitapları daha dikkatlice okunmaya başlandığında, eski Orta Asya göçebe teorilerinin doğru olmadığı ortaya çıkmıştı. Veda kitaplarının dizelerinde, çünkü denizin soluğu hissediliyordu. Dizelerde deniz ve denizciliğe, gemiler ve deniz yaratıklarına yer verilmişti. Aynı zamanda İndus-Sarasvati kültürüne ait şehirlerin yaşları hakkındaki tahminler, arkeologların kadim şehir harabeleri altında kalmış toprak tabakalarının daha derinlerine girince değişmişti.

—Hindistan'a hoş geldiniz, dedi gümrük memuru Sergei'nin pasaportunu iade ettiğinde.

Sergei giriş holüne doğru yürüdü ve etrafına bakınmaya başladı. NIOT, onu karşılamak için birini yollayacağını haber vermişti. Tek problem, gelen yolcuları karşılamaya gelenlerden kimin onun için geldiğini tahmin etmekti. Önünde, kim bilir kaç yüz karşılayandan ve akrabadan oluşan sıkı bir duvar vardı. Birçoğu ellerinde, üstüne bir şirketin, milletler arası kuruluşun, resmi dairenin veya bir kişinin ismi yazılmış kâğıt veya karton tutuyordu. Sergei'nin kendi ismi veya Shirsov Enstitüsü veya NIOT yazısı gözüne çarpmadı.

Bir an için, Sergei'nin bakışı mavi ve türkuaz desenli ipek sari giymiş bir kadına takıldı. Karşılamaya geleni aramaya devam etmesi için gözünü kadından ayırmak zor gelmişti, çünkü kadın Hint ölçülerine göre bile harikulâde güzeldi. Sergei, kadının kocaman koyu gözlerine ve neredeyse beline kadar gelen parlak simsiyah saçlarına beğeniyle baktı. Böyle kadınların, Hindistan'dan başka hiç bir yerde bulunmadıklarını düşünüyordu. Sonra kadın birden bakışını Sergei'ye yönlendirdi ve ona doğru gelmeye başladı.

Ne oldu? Onu fazla uzun seyrettiğim için alındı mı acaba, diye Sergei kaygılandı. Ama bu mümkün olamazdı. Sergei kadını seyrettiğinde, o, başka bir yöne bakmıştı.

—Namaste, dedi kadın Sergei'yi selamlayarak. – Adınız Sergei Savelnikov mu?

Sergei başı ile onayladı.

—Evet benim. Beni nasıl tanıdınız?

—Resminizi internette buldum. Benim adım Amrita Desai.

—Doktor Desai siz misiniz, diye Sergei şaşırarak sordu.

Amrita Desai, Sergei'nin şaşkınlığına güldü. Sergei gülüşünü çok beğendi; karşısındakini da etkileyen gerçek bir neşe vardı içinde.

—Güldüğüm için özür diliyorum ama yüz ifadeniz... Galiba bir erkek bekliyordunuz.

—Güney Asya kültürünün epeyce erkeklere özgü olduğunu düşünmüştüm ve bu kadar önemli bir araştırma projesinin başkanının da erkek olmasını...

Amrita Desai başı ile onayladı.

—Evet, doğrudur, haklısınız ama yine de, buradaki durumlar, dünyanın başka yerlerinde düşünüldüğü gibi kötü değildir. İki kadın başbakanımız hatta olmuştu. Bangladeş ve Sri Lanka'da ise ikiden fazla olmuştu ve Pakistan'da bile bir kadın başbakan seçilmişti. Bu bağlamda, çoğu Avrupa Birliği üye devletlerinden epeyce daha ilerdeyiz.

—Hele Rusya'yı hiç hesaba katmayalım.

Amrita yine güldü.

—Rusya ne zaman ilk kadın cumhurbaşkanına sahip olacak acaba, diye sordu Amrita, -Ne dersiniz?

—Bunu tahmin etmek çok kolay; bu milenyum içinde mutlaka seçilecektir, gerçi önümüzdeki seçimlerde değil.

Amrita ona neşe ile baktı.

—Demek, bir umudunuz var yine de. Bin sene ne ki. Ama gidelim mi? Kalacağınız yeri mutlaka görmek istersiniz. O tek bavulunuz mu?

Sergei başı ile onayladı ve park yerine doğru yürümeye başladılar.

—Gerçekten de çok hafif yolculuk ediyorsunuz.

—İklime uygun bir şeyleri buradan alacağımı düşünmüştüm.

Sergei, senelerce giysi almak için mağazalara gitmediğini hatırlayınca mahcup oldu. Bazen Ljudmila ona yeni giysiler satın alırdı ama Sergei kendisi bu konuyla hiç ilgilenmemişti. Fabrikalar, hemen eskimeye yüz tutan kötü giysileri neden yapıyorlardı ki? Bavulunu topladığında, giysilerini ne kadar iyi niyetle elemeye çalışmışsa da ancak küçük bir kısmının giyilebilir olduğunu görmüştü. Zaten çoğu Hindistan'dan daha soğuk şartlarda, yani Rusya, Grönland veya kuzey denizlerde kullanmak için satın alınmıştı.

—Araba orada, dedi Amrita. –Şu kırmızı Maruti.

Sergei umutlu hamalları ve otellere müşteri ayarlamaya çalışanları uzaklaştırmaya çalışıyordu. Dışarısı, içerisi kadar sıcaktı fakat sıcaklığa rağmen moralinin yüksek olduğunu fark etti. Uzun zaman çektiği depresyonunun birden, en azından biraz olsun azalmaya başladığına, Hindistan'da hoş vakit geçireceğine inanmaya başladı.

Amrita, Maruti'nin bagajını açtı ve Sergei tek bavulunu yerleştirdi.

—Haydi, yola koyulalım.

—Bu araba yakıt olarak ne kullanıyor, diye sordu Sergei Amrita yanına oturduğunda.

—Rafine edilmiş biyometan.

—Ben nerede kalacağım?

—Nariman Point limanı yakınında birkaç misafir odamız var, onlardan biri sizin için ayrıldı. M.V. Sagar Paschmini araştırma gemimiz de şu an limanda. İsterseniz onu da görebileceksiniz.

—Siz nerede oturuyorsunuz?

—Bandra'da, orası Nariman Point ve hava limanının takriben ortasında kalıyor.

—Paket limana gelmiş midir?

—Lomonosov'u mu kastediyorsunuz?

Sergei başı ile onayladı.

—Evet, paket limanda ve anladığımız kadarıyla, nakil esnasında zarar görmemiş, dedi Amrita ve Sergei'nin gözle görülür rahatlamasına güldü. –Geminin sizin için çok değerli olduğu belli.

—Öyle de diyebiliriz, diye onayladı Sergei.

Trafik yoğunlaşmaya başlamıştı. Diğer anayolları bağlantı yollarından, yanlarına ve arkalarına arabalar yanaşmaya başladı. Birazdan, bütün şehir merkezine doğru giden şeritler neredeyse dolmaya başlamıştı. Sergei, arabaların şaşırtacak kadar büyük kısmının, sarı ve siyah desenli, sanki eski zamanlara ait taksilere benzediklerini gördü. Otobüsler sarmalı burmalı, parlak renkli rölyeflerle bezenmişti. Trafikte motosikletler, kask giymiş adamların arkasında sıkça bir kadın, muhtemelen eşi veya kız arkadaşı oturuyordu. Bazen de çocuklar dâhil, bütün aile motosiklet üzerine sıkışmışlardı.

—Mumbai, ilk geldiğimden beri değişmiş gözüküyor, dedi Sergei. –Doksanlarda gelmiştim ve henüz o zaman Sovyet vatandaşıydık.

Hava alanından gelen yolun kenarında, sokaklarda veya çadırlarda oturan en azından yüz binlerce insan vardı. Betondan künkler içinde bile çok insan oturuyordu.

—Mumbai'de, artık evsizlerin hiç olmadığını söylemek isterdim, dedi Amrita. —Fakat ne yazık ki, onlardan hâlâ çokça var ve Mumbai olduğundan daha modern gözüksün diye, bu insanlar şehir merkezinden ve hava alanından gelen yol kenarından uzaklaştırılmışlar.

—Buranın nüfusu şu an ne kadar?

—Şehri yönetenler, birilerinin bunu onlara söylemesinden pek memnun kalacaklar. Ama tahmine göre, nüfus yirmi, yirmi beş milyon civarında.

Sağ taraflarında dar bir deniz körfezi görünüyordu. Karşı tarafında yüksek, kulemsi binalar sıralanmıştı. Sağ önlerinde de masmavi, koskocaman Hint Okyanusu yayılıyordu. Denizde büyük bir tankeri anımsatan yük gemisi demirlenmişti. Daha uzaklarda başka gemiler de gözüküyordu.

— Körfezin karşısındaki binalar Bandra'nın bir kısmı. Ben orada oturuyorum.

—Oradakiler çok büyük gemiler, dedi Sergei. – Ne taşıyorlar?

—Denizden rafine edilmiş biyometan getiriyorlar. Şehrin kendi çöpünden elde edilen gaz yeterli gelmiyor.

—Çok ilginç.

—Daha küçük gemiler, deniz üzerinde tarımı yapılan deniz yosunu topluyorlar. Onlardan çıkan nemi, basit preslerle sıkıp çıkarıyorlar ve sonra yosunu büyük fabrika gemilerine taşıyorlar. Fabrika gemilerinde, yosun hava geçirmez tanklarda biyometana dönüştürülüyor, gaz arıtılıyor, sıvı haline getiriliyor ve demin gördüğün o tanker gibi gemilere pompalanıyor. Yan ürün olarak da gübre çıkartılıyor.

—Bütün bu gaz Mumbai'nin kendi tüketimi için mi?

—Tabi ki değil, dedi Amrita. –Bir kısmı burada kullanılıyor fakat en büyük bölümü, gaz boruları ağı ile Hindistan'ın diğer şehirlerine ve de Pakistan'a akıtılıyor.

Araba sayısı o kadar fazlaydı ki, bütün şeritler, gözün erişeceği yere kadar, kuyruklara girmiş arabalarla kaplanmıştı. Hızları azalmaya başladı, biraz sonra, yaya hızından ancak biraz daha hızlı ilerleyebiliyorlardı.

—Coğrafi konumumuz, çeşitli problemlere yol açıyor.

—Mumbai eskiden bir adaydı. Şimdi ise anakaraya bağlı, ucuna doğru daralan bir yarımada ve Mumbai'nin eski ticaret merkezi Nariman Point, yarımadanın en ucunda kurulmuş.

—Ne çok gökdelen var, diye Sergei araya girdi.

Amrita başı ile onayladı.

—Mumbai bütün Güney Asya'nın ekonomik merkezidir. Nariman Point civarındaki arsalar, bazen Tokyo ve Manhattan'dan da değerli.

—Ne diyorsunuz!

—Merkezde ortalama bir daire bulmak için iki milyon dolar bile yeterli olmayabilir.

—Şaka yapıyorsunuz, dedi Sergei kuşku ile.

Sol taraflarında bulunan çok büyük beyaz bir binayı geçtiler.

—Orası Mumbai'nin demiryolları garı, dedi Amrita. – Ve şuradaki küçük sokaklar, Kamatipuri'nin kötü şöhretli yerlerini barındırıyor. Başbakan Morarji Desai, oradaki genelevleri kapatmaya girişmişti ama vazgeçmek zorunda kalmıştı.

—Morarji Desai ile bir akrabalığınız mı var?

Amrita başı ile onayladı.

—Evet, ama uzaktan akrabayız.

—Ama onu tanıyorsunuz?

—Evet, Hindistan'ın üst tabakasındakilerin sayısı oldukça az ve ebeveynlerim de onlardan. Çocukluğumda onları sıkça ziyaret ediyorduk.

—Kendi idrarını içtiğini okuduğumu anımsıyorum. Bu mesele doğru mu?

Amrita iç geçirdi.

—Avrupalı gazeteler, ne yazacaklarını maalesef çok iyi seçebiliyorlar.

Amrita, Maruti'yi bir apartman önünde, Sergei'ye göre çok dar gözüken iki aynı marka araba arasındaki aralığa park etti. Sergei'ye binanın üçüncü katına eşlik etti ve NIOT'un misafir dairesinin kapısını açtı. Daire hoş bir şekilde döşenmişti, banyo ve televizyon da mevcuttu. Duvarlarda NIOT'un faaliyetlerini gösteren fotoğraflar ve haritalar asılmıştı. Camdan, palmiyelerin çevrelediği sahil yolu ve Hint Okyanus'u gözüküyordu. Amrita anahtarları Sergei'ye uzattı.

—Buyrun. Maalesef şimdi gitmem gerekecek ama yarın tekrar görüşeceğiz. Sizi sabah saat on gibi almaya geleceğim, eğer uygunsa?

—Çok iyi olur ama daha da erken olabilir.

—On olsun, biraz dinlenmeye vaktiniz kalır. Buzdolabında kahvaltılıklar var ve yakınlarda iyi restoranlar bulabiliyorsunuz. Bu akşam sizi gezdiremeyeceğim için üzgünüm ama iptal edemediğim bir buluşmam var.

—Merak etmeyim, idare edeceğim, dedi Sergei.

Bavulunu yatağın üzerine koydu ve kilitlerini açtı. Giysilerin üzerinde Ljudmila'nın resmi duruyordu. Sergei onu masaya koydu. Amrita, gülümseyen Ljudmila'nın resmine ve Sergei'nin parmağındaki altın alyansa baktı.

—Ailen de buraya gelecek mi, diye sordu. –Onlarla da tanışmak çok hoş olurdu.

Sergei kolunu kaldırdı ve parmağında hâlâ duran altın alyansa baktı.

—Bunu mu kastettiniz, yani alyansımı?

—Evet, bu evlisiniz demek değil mi? Anladığım kadarıyla Hıristiyanlar...

—Haklısınız fakat Ljudmila... Artık yaşamıyor. Üç sene önce öldü.

—Çok üzgünüm, dedi Amrita.

—Bu çok uzun zaman önceydi...

Amrita biraz mahcup bir tavırla:

—Hıristiyan memleketlerde, eşiniz öldükten sonra da mı yüzük takma âdetiniz var, diye sordu.

—İleri gittiysem özür dilerim.

—Doğrusu, böyle bir adet yok, dedi Sergei.

Amrita'nın yüz ifadesi merak doluydu fakat fazla bir şey sormadan Sergei ile vedalaştı.

Sergei, Amrita'yı dış kapıya kadar uğurladı ve arabasına gidişini, kapıyı açısını, arabayı sokağa çıkarışını ve köşeden kayboluşunu izledi.

4

Sergei terden sırılsıklam, daha önce de sıkça gördüğü karabasanla uyandı. Karabasanları, küçük değişikliklerle ama yine de hemen hemen birbirine benzer şekilde tekrar ediyorlardı. Ona her defasında, gerçekten ne olduğunu hatırlatıyorlardı.

Ljudmila hastaneden taburcu olunca, yorgun ama neşeliydi. Akşam, vücudunun yan tarafında bir acı varmış gibi sakınarak hareket etmişti fakat Sergei bunu normal, ameliyattan sonraki küçük bir yara ağrısı olarak algılamıştı. Gece, Sergei Ljudmila'nın kıpırdamalarına uyanmıştı, Ljudmila'nın alnı ateş gibi yanıyor, tir tir titriyordu ve vücudunun yan tarafı çok hassaslaşmıştı. Sergei ona dokununca, Ljudmila acıdan inlemişti. Sergei, Ljudmila'ya hemen kalkması ve giyinmesi konusunda ısrar etmişti ve ona güçlü antibiyotikler verilen hastaneye gitmişlerdi. Ljudmila'nın korkulacak kadar yüksek ateşi inmiş ve birazdan terden sırılsıklam olmuştu. Sergei bunun iyiye işaret olduğunu anlamıştı fakat hemen sonra, Ljudmila yine üşümeye ve titremeye başlamıştı ve alnı antibiyotiklere rağmen yakıcı sıcaktı. Doktorlar ona başka bir antibiyotik vermişlerdi ama ateşi düşmemişti. Sergei geceyi

ayakta geçirmiş ve karısının elini tutmuştu. Ljudmila, ara sıra kendindeydi ve çok hasta olduğunu anlamıştı, uyku ve uyanıklık sınırında dolaşmıştı ve anlaşılması zor, karışık şeyler sayıklamıştı. Doktorların ertesi gün verdikleri üçüncü antibiyotik de enfeksiyonu durduramamıştı. Enfeksiyon akciğerlere yayılmıştı ve Ljudmila, kalın yeşilimsi balgam öksürmeye başlamıştı. Kuvvetli öksürük nöbetleri zayıflamış vücudunu sarsmıştı. Sergei öfke ile doktorlara ve hemşirelere bağırmış ve Ljudmila'ya, vücudunda korkunç bir hızla çoğalan bakterileri yok etmek için daha etkili ilaçlar verilmesi için ısrar etmişti.

Dördüncü antibiyotik de işe yaramamıştı, Ljudmila'nın içini kemiren mikroplara karşı hiç bir etkisi olmamıştı. Sergei'nin, Ljudmila'nın başucunda geçirdiği üçüncü gecesiydi ve Sergei, Ljudmila'ya kendini bırakmamasını, mücadele edip yaşaması gerektiğini tekrarlamıştı; Ljudmila öldüğü takdirde ne yapacağını bilmediğini, onsuz yaşama gücünün kalmayacağını söylemişti.

Gecenin bir vaktinde, Sergei yorgunluğuna yenik düşmüş ve derin uykuya dalmıştı. Uyandığında, Ljudmila hareketsizdi. Alnı sıcak değildi, tuhaf bir şekilde serindi ve Ljudmila, Sergei'nin onu sarsmasına ve ona bağırmasına rağmen uyanmamıştı.

VRSA, Sergei acı ile düşünüyordu. *Vancomycin Resistant Streptococcus Aureus*. Vankomycin ve neredeyse bütün antibiyotiklere karşı bağışıklığı olan bu streptokok bakterisi, dünyada en tehlikeli ve korkulan hastane bakterilerinden biriydi. Sergei daha önce bununla ilgili hiç bir şey duymamıştı ve okumamıştı ya da önem vermediği için hemen unutmuştu. Doktorlar, ameliyatın rutin ve zararsız, iyileşme sürecinin de çabuk ve kolay geçeceği küçük bir operasyon olduğunu söylemişlerdi. Ve öyle de olması gerekiyordu...

Sergei telefon sesiyle irkildi. Telefon eden Amrita'ydı.

—Hazır olup olmadığınızdan emin olmak istedim, dedi Amrita. –Yarım saat sonra oradayım.

—Uygundur, dedi Sergei. Telefonu kapattı ve saatine göz attı. Kahve içecek ve birkaç sandviç yiyecek vakti kalacaktı.

Sergei, filtre kahveyi akmaya bıraktı. Beklerken Hintçe-İngilizce sözlükten Amrita isminin bir anlamı olup olmadığına bakmaya karar verdi.

—A... Amr... Amrita: ölümsüzlük, ebedi hayat, diye okudu Sergei. –İlginç bir isim.

Yarım saat sonra kapı zili çaldı.

—Fazla erken gelmedim ya? Amrita'nın yüzü gülümsemesiyle ışıldıyordu.

Bir an için, Sergei kadının egzotik ve gizemli bir Hint tanrıçası olduğunu düşündü ama derhal düşüncesinden utandı ve yüzü kızardı. Amrita, Sergei'in sıkılganlığını hissetti ve merakla ondan bir açıklama bekledi. Fakat Sergei bir şey söylemedi.

—Chalo, dedi Amrita. –Haydi çıkalım.

Biraz sonra, Mumbai trafiğinde arabaların arasından NIOT'un ofisine doğru sürüyorlardı. Yol, arabalar ve diğer taşıtlarla dolmuştu ama 'buna rağmen trafik çok da tehlikeli değil galiba' diye düşünüyordu Sergei. Yollar bu kadar kalabalık olduğundan, hiç bir vasıtanın fazla hızlı sürmesine zaten olanak yoktu.

Önlerinde, büyük ve koyu bir nesne yükseliyordu. Sergei, ilk önce bunun ne olduğunu anlayamamıştı, çünkü nesne yavaş ve emin adımlarla hareket ediyor ve onlara yaklaşıyordu. Sergei:

—O, düşündüğüm şey mi? diye sordu.

Amrita güldü.

—Hindistan'a hoş geldiniz.

Fil yavaşça yakınlaştı. Taksi, otobüs ve motosikletlerin arasında sakin, vakur ve acelesiz adımlarla yol alıyordu. Sergei, kimsenin file fazla dikkat etmediğini fark etti. Demek fil, Hindistan'ın, bu en modern ve sanayileşmiş Mumbai şehrinde bile oldukça olağan bir görüntüydü. Büyük bir şehrin aceleci ve kalabalık ortamında sakince ilerleyen filin çok hoş bir şey olduğunu düşündü.

—Umarım fillerinizden asla vazgeçmezsiniz, dedi Sergei.

—Hiç merak etmeyin, filler burada çok popüler. Bu zamanlarda Ganesha, belki de Krishna ile birlikte en çok sevilen tanrılardandır.

—Ganesha mı? Hani o fil başlı olan?

—Evet, o. Ağustostaki festival zamanında Mumbai'de on-on beş milyon kişi akşam deniz kenarında Ganesha için adak adamak ve gelecek sene için ondan şans dilemek için toplanıyor.

—On-on beş milyon mu? Yani on-on beş bin değil?

—Bu çok büyük bir bayram.

—Sizin toplam olarak kaç tanrınız var, yani bütün Hindistan'da, Diye sordu Sergei.

—Sorduğunuz sorunun, Hint mitolojisi açısından hiç bir anlamı yok, çünkü bütün farklı tanrılar tek ve aynı tanrının değişik görüntüleridir, diye gülümseyerek cevap verdi Amrita. –Yani bir bakımdan, biz tek bir tanrıya inanıyoruz. Ancak bir gün Shivakoti isimli kişilerle tanışırsanız, bilin ki Shiva, tanrı manasına geliyor ve koti, birkaç crorea crorera demektir. Bir crorea on milyon ise, koti, birkaç onlarca milyon kere birkaç onlarca milyon demek.

—Bir dakika, bir dakika, doğru mu anlıyorum?

—Shivakoti onlarca milyon kere onlarca milyon farklı Shiva enkarnasyonu demek ve bunların hepsi farklı tanrılar ve tanrısallıklar manasına geliyor. Toplam olarak kaç ediyor, hesap makinesi yanında mı? Oldukça fazla yani...

—Gerçekten de tanrılarınızın sayısı muazzam, Sergei onayladı. –Bizdekilerden çok çok fazla.

—Bir zamanlar, batılı araştırmacılar, Hint yazılarında geçen yaklaşık üç milyon tanrı adını listelemişlerdi. Bu, çok iyi bir çalışmaydı fakat pek de akıllıca değildi, çünkü bana kalırsa, bir kimse, her gün, en azından tanrılardan birine yeni bir enkarnasyon icat ediyordur. Bana öyle geliyor ki, siz Batılıların, belki fazlasıyla arşivleme, sınıflandırma ve mümkün olan her şeye hükmetme ihtiyacınız var, hatta tamamıyla olanaksız olduğunda bile.

—Haklısınız, diye Sergei gülerek söyledi. –Fakat üç milyon tanrı da bence fazla. Bizim tek tanrımız var. Hatta iki ya da üç ki, nasıl hesaplandığına bağlı. Kendim bunun nasıl hesaplanacağını galiba bilmiyorum.

—Söylediğiniz pek net değil gibi fakat sizin Zerdüşt dinleriniz gerçekten de Hinduizm'den çok farklı.

—Zerdüşt dinleri mi?

—Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlığı kastediyorum. Bunlar Zerdüşt dininden, Yüzüklerin Efendisi hikâyesi tipindeki ebedi iyilik ve kötülük arasındaki savaşı, dünyanın karanlık ve aydınlık güçlere bölünmesi fikrini miras almışlar. Bence bu, bir bakımdan iyi bir şey ama kolayca abartılı beyaz-siyah kavramına yönlenebiliyor. Tek tanrı olduğuna göre, büyük G ile yazılan büyük tek bir gerçek var, sayısız küçük g ile yazılan gerçekler yok. Her sorun için tek bir cevap, tek bir çözüm var. Hinduların dünyası ikilik prensibine bu derece bağlı değil, hatta monolitik de olmadığından, herhangi bir görüş, herhangi bir açıdan her zaman doğru olabiliyor. Sayısız farklı doğru aynı zamanda, en azından görsel olarak ve birbirine zıt olmasına rağmen var olabiliyor, çünkü tek bir doğru yoktur ve de var olamaz, zira sonsuz sayıda her biri değişik görünen farklı küçük doğrular var ki, bu da, hangi açıdan bunları gördüğüne bağlı.

Sergei 'Hindistan ne karışık bir memleketmiş' diye düşünüyordu.

—Siz Batılı insanlar boş yere güneşin yuvarlak veya sıcak olup olmadığı tartışmalarına takılıyorsunuz, dedi Amrita. –Ve güneşin yuvarlak veya sıcak olduğuna inanan insanlar, güneşin sıcak ama yuvarlak olmadığını söyleyen insanları öldürmeye çalışıyorlar.

Sergei, Amrita'nın söylediklerine gülmek zorunda kaldı.

—Batılı tarihin tümü, demek bir ceviz kabuğu içine sığmış...

—Tabii ki bütün hakikat bu değildir, dedi Amrita alçak gönüllülükle.

Sergei konuşmalarını daha dünyevi meselelere çevirme vaktinin geldiğini düşündü.

—Bu konu ile ilgili bütün yazılanları okudum elbette ama orada her şey anlatılmamıştı. Bulduğunuz batık şehirlerinizin neden deniz altında gömülmüş oldukları yazılmamıştı. Burada büyük depremler mi olmuştu?

Amrita başı ile onayladı.

—Evet, buna cevap vermek kolay. Buzullar eridiğinde ve deniz seviyesi yükseldiğinde, şehirler su altında kaldılar. Buzul çağının sonunda buzullar erimeye başladığında, deniz seviyesi şimdikinden yüz metre daha alçaktı.

Sergei şaşkınlıktan nefesini tuttu:

—Fakat... O zaman bu şehirlerin... Gerçekten de çok eski olması gerekir. Bu kadar eski şehirlerin var olması mümkün olamaz.

—Ama işte oradalar, dedi Amrita. –Onlar bu güne kadar bulunan en eski büyük şehirler. Hatta dünyanın en eski şehirleri olabilirler. Şimdiki bulgulara göre Irak'taki en eski şehirlerden, Tell Brak, Tell Hamoukar ve Tell el-Ouei'den, İsrael'deki Eriha Şehri ve Pakistan'daki Mehrgarh'tan daha önce inşa edilmişler.

—Nasıl bu kadar eski olabiliyorlar ki?

—En üst katmanlar, radyo karbon ölçümlere göre, takriben dokuz bin beş yüz yıl eski.

—Yani Mehrgarh gibi, diye Sergei anımsamaya çalıştı. –Veya Eriha Şehri gibi...

Amrita başı ile onayladı.

—Evet, takriben. Bu iki şehir, şekil olarak epeyce uzun; boyları on kilometre, enleri ancak bir iki kilometre kadar. Körfezin dibinde, çoktan kurumuş eski nehir yatakları ile ilgili işaretler gözüküyor. İki şehrin de bunun gibi eskiden kurumuş nehir yatağı kıyısında kurulmuş olduğuna inanıyoruz.

Sergei'nin gözünün önüne, Kathiawar Yarımadası'nın uçaktan görünüşü geldi.

—Her halde, Kathiawar Yarımadası'nı zamanında meydana getiren aynı nehirden bahsediyorsunuzdur, değil mi? Orası, çok önce var olan bir nehir deltasına benziyor veya en azından uçaktan bakıldığında öyle gibi gözüküyordu.

Amrita sevinçle gülümsedi.

—Gerçekten de öyle. Nehrin adı Sarasvati. Kadim Sanskritçe yazılarda Sarasvati'den, nehirlerin kraliçesi olarak bahsediliyor. İsminin orijinal manası ile ilgili çeşitli görüşler var fakat büyük olasılıkla bu isim "akan" manasına gelmektedir. Bazıları ise Sarasvati'nin "göller zinciri" manasına geldiğini iddia ediyor ama bu kavram, nehrin kurumaya yüz tuttuğu zamanlardan kalma olabileceği için, daha yeni bir kavram. Her neyse, Sarasvati zamanında Hindistan'ın, Ganj nehrinden de kutsal bir nehriymiş.

—Sarasvati aynı zamanda bir tanrıça da değil mi? Ganga'nın da aynı zamanda hem nehir hem de tanrıça manasına geldiği gibi?

—Evet, dedi Amrita yine neşelenerek. –Sarasvati edebiyat ve ilmin tanrıçası. Bir heykel veya bir duvar kabartması üze-

rindeki tanrıçanın yanında beyaz bir kuğu gördüğünde, bu her zaman Sarasvati'dir.

—Sarasvati ne zaman kurudu?

—İyi bir soru. Jeologlar hâlâ bu konu üzerinde hararetle tartışıyorlar. Örneğin, Ramaswamy ve taraftarları, uydu görüntülerine dayanarak, Sarasvati'nin on iki bin sene önce artık denize akmadığını savunuyorlar. Daha sonraları yağmur mevsiminde Sarasvati'de, en azından denize yakın yatağında, tabi ki su bulunmuştur.

—Yani nehir kıyısında kurulmuş olan şehirler, inanılmayacak kadar uzun zaman önce inşa edilmişti.

—Gerçekten de öyle ancak kurumuş nehir kıyısına kimler bir şehir kursunlar ki?

—İyi bir noktaya değindiniz.

—Ve hatırlamanız gereken şey, bunların çok büyük ve çok iyi örgütlenmiş şehirler olmasıydı. Şehir planları ve atık su sistemleri mevcuttu. Yine de şehir planı ve atık su sistemine sahip şehirler, bir medeniyetin ilk basamağı olamazlardı. Bunların öncüleri olması gerekiyor. Harabeler altında mutlaka daha eski harabeler gömülü olmalı.

Amrita arabasını altı katlı modern bir bina önünde durdurdu. Binanın ön cephesi tamamıyla cam kaplıydı.

—İşte geldik, dedi. Arabadan indiler ve Amrita konuğunu bina içine götürdü. –Daha önce bulduklarımızı görmek istiyorsanız, şu odada sunabileceğimiz epeyce zengin bir koleksiyonumuz var. Ama bu evrakları birkaç dakika gözden geçirmem gerekecek, dedi Amrita ve sol tarafta bulunan odaları işaret etti.

Sergei ilk odanın ortasına yerleştirilmiş camekâna doğru gitti. Açık renk kumaş üzerine serilen buluntuların hepsi kahverengi ve siyah taştan veya kildendi, aralarında tek bir metal nesne bulunmuyordu. Hepsi çok basit ve çok eski görünüm-

deydi. Deniz suyu, bilhassa kilden, hatta taştan yapılmış eşyaların köşelerini aşındırmıştı. 'Nesnelerin bu şekilde aşınması için ne kadar zamana ihtiyaç olmuştu acaba' diye düşündü ama sonra, cevabın belli şartlara bağlı olduğunu anladı. Akan suyun etkisi, örneğin, sahile vuran dalgaların, suyun ve dalgaların beraberinde getirdiği kumun erozyon etkisi, sakin sulardaki etkisinden çok daha büyük ve hızlı olmuştu. Öte yandan, kum altında gömülü kalan nesneler, binlerce sene geçmesine rağmen, hiç aşınmamış olabilirlerdi.

Bazı buluntuları tanımlamak kolaydı. Masada taştan yapılmış iş aletlerinden ve de olasılıkla bazı mızrak ve ok uçlarından çokça vardı. Düz ve yuvarlak olarak aşınmış değişik boylarda çanak parçalarından da bolca vardı. Ayrıca kemikten, ağaçtan ve taştan yapılmış, görünürde kolye ve bilezik olarak kullanılmış buluntular vardı. Oldukça basit ve küçük, kil ve taştan yontulmuş, bir kısmı insan, bir kısmı da hayvan figürleri de sergilenmişti. Olasılıkla, şu bir boğa ve şu da bir fil olabilirdi fakat şuradaki acaba neydi? Boğa başlı bir insan ya da bir tanrı mıydı? Bazı buluntular o kadar aşınmış ve tuhaf şekildeydi ki Sergei bunların ne olduklarını ve ne ifade ettiklerini zor kavrayabildi. Bazı eşyalar haç şeklindeydi ancak haç Hıristiyanlıktan binlerce sene önce var olduğundan, Hıristiyanların haç sembolü de olamazdı.

Ya oradaki daha büyük, yassı taş ve kil levhalar neyin nesiydi? Ya da şu yarım halka şeklindeki kil eşyalar? Ya şuradaki uzunca, kısa puro şeklindeki kilden çubuklar? 'Gerçekten de çok ilginç bir koleksiyon' diye düşünüyordu Sergei.

Sergei arkasında Amrita'nın:

—Bunlar bulduklarımızın ancak bir kısmı, dediğini duydu. –Bunlardan elimizde yüz binlerce var ve körfezin dibinde milyonlarca daha olduğunu zannediyorum. Bu güne dek, her hangi bir yerde dip taraması yaptığımızda, binlerce insan yapıtı eşya yukarıya çıkarılmıştır.

—Ki bu, burada epeyce zamandan beri oturulduğunu ispat ediyor.

—Gerçekten de öyle.

Sergei bunun inanılmaz olduğunu düşünüyordu.

—Ama bu muazzam bir şey, inanılmaz bir bulgu... Bu konu hakkında neden daha fazla bahsedilmemiş acaba?

Amrita omuz silkti.

—Bilmiyorum. Sanki bu bulgularda doğruluk payı yokmuş gibi kuşku ile yaklaşılmış. Sanki bulduklarımızı hayal etmiş gibiyiz. Sanki işimizi bilmiyormuşuz gibi.

—Şimdiye dek neler buldunuz?

Amrita raftan rulo halindeki haritayı aldı ve masaya serdi.

—Şimdiye dek bulduğumuz her şey bu haritada işaretli. İlk bulduğumuz şehir... İşte burası. İkinci bulduğumuz şehir ise burada. Ondan sonra, toplam altı yerleşim alanı bulduk, onlar bu ilk şehirlerden daha küçük. Yeterli ödeneğimiz olmadığından, ancak küçük bir alanı inceleyebildik. Buzul çağından sonra deniz tekrar yükseldiğinde, Hindistan'ın batı kıyısında yarım milyon kilometre karelik verimli toprak deniz altında kaldı. Deniz altında kalan onlarca, hatta yüzlerce başka şehir bulabileceğimize inanıyoruz.

Sergei ıslık çaldı.

—Ne diyorsunuz. Bu muhteşem bir şey... Burası sanki Hindistan'ın Atlantis'i gibi.

Amrita Sergei'ye ciddileşerek baktı.

—Hindistan'ın Atlantis'i, evet, dedi Amrita. –Fakat belki... Başka bir şey de. Çünkü bu Atlantis'in, sizin Eflâtun'unuzun bahsettiği Atlantis olduğuna inanıyorum.

5

Sergei Amrita'ya inanmayarak bakakaldı.

—Eflâtun gayet açıkça Atlantis'in, Atlas Okyanusu'nun bir yerlerinde, Herakles Sütunları'nın, yani Cebelitarık Boğazı'nın batı tarafında olduğunu yazmıştı.

Amrita başı ile onayladı.

—Eflâtun'un kendi görüşü bu konuda tek anlamlıydı, dedi Amrita. – Herakles Sütunları'nın bu tarafındaki denizin bir boğaza bağlanan küçük bir liman olduğunu ama esas, batı tarafında gerçek okyanusun açıldığını söylemişti. Atlantis'in bu okyanusun bir adasında olduğunu ve bu adanın, Libya ve Asya'nın toplam yüzölçümünden daha büyük olduğunu yazmıştı ama ya Eflâtun yanılmışsa?

—Tüm Atlantis efsanesi, Eflâtun'un, Timaios ve Kritias diyaloglarında yazdıklarına dayanıyor, diye Sergei karşı çıktı. –Atlantis'in varoluşu ile ilgili başka bir ispatımız yok. Eflâtun'u yok saysak, geride hiç bir şey kalmaz.

Amrita Sergei'ye gülümseyerek baktı ve gözleri heyecanla parlıyordu.

—Gelin, size bir şey göstermek istiyorum, dedi.

Sergei Amrita'nın peşine düştü. Birkaç galeriyi geçip Buda, Krişna ve Mahavira heykelleri ve çizimleri bulunan bir odaya geldiler.

—Avrupa'da değişik düşünce, fikir ve yeniliklerin, sıkça batıdan doğuya geçtikleri düşünülüyor, hâlbuki çoğunlukla tam tersi olmuştu, diye Amrita söze başladı. –Mesela barut, pusula, kâğıt imalâtı, matbaa ve matematik gibi. Ve de Avrupa'da da kullanılan Arap numara sistemi ki bu sistem aslen Hindistan'dan çıkmadır. Bu sisteme Gwaliori numara sistemi demek daha doğru olur, çünkü şimdi kullandığımız numaralara benzeyen en eski numaralar oradan alınmış.

—O kadarını ben de biliyorum, dedi Sergei. –Fakat Gwaliori sisteminin Eflâtun'la ne ilgisi olduğunu anlayamadım.

Amrita gülümsedi.

—Avrupa'da 1400 yıllarında, başarılı bir tüccar, oğlunun matematik öğrenmesini istediğinde, ancak toplama ve çıkarmayı öğrenmenin yeterli olduğuna inanırmış. Ya da, ileri matematik öğrenmesi için oğlunu İtalya'ya gönderecekti. İslam ülkelerinden gelen tehlikeli öğretiler olarak kabul edilen bölme ve çarpma işlemleri, Avrupa içinde ancak birkaç İtalyan üniversitesinde öğretiliyordu. Dinsizlerin ülkelerinden gelen tehlikeli etkilerden dolayı, kilise bölme ve çarpma işlemlerini yasaklamıştı. Sıfırın kullanılması, bu çok tuhaf kavramın, ancak şeytandan gelme bir icat olduğuna inanıldığı için, bilhassa yasaklanmıştı. Tüccarlar muhasebe işlemlerinde, mallarından ne kadar para kazandıklarını öğrenmek için tabi ki gizlice Hint matematiğini kullanıyorlardı.

Bu Sergei'yi güldürdü.

—Anlaşılan, Avrupa'ya şaşırtacak kadar çok fikrin ve buluşun aslen doğudan geldiğini ispat etmek istiyorsunuz. Peki, inanıyorum ama Eflâtun'a ne demeli?

Birçok fikir, Avrupa'da çok yavaş yayıldığı için, yol boyunca bazen fazla, bazen daha az değişmişti.

—Atlantis efsanesi gibi mi?

—Evet, Atlantis efsanesi aslında fazla değişime uğramamış gibi. Ama zaman geçtikçe ona bazı yanlış şeyler katılmış. Yunan filozofu Solon'un Mısırlı rahiplerden duyduğu ve Eflatun'un bunu yazdığı hikâyede, batıda bulunan batmış bir anakaradan bahsediliyor ama belki de batıdaki bu batmış anakara hikâyesi aslında Hindistan'dan gelmeydi? Bu gayet mantıklı görünüyor, çünkü gerçekten de biz batmış büyük sualtı harabelerine ve ona benzer yapıtlar bulunan "batmış anakaraya" sahibiz. Atlas Okyanusunda buna benzer hiç bir şey yok ve olamaz da.

Sergei Amrita'nın ne anlatmak istediğini anlamaya başladı:

—Yani Mısırlı rahiplerin, batıda bulunan batık anakarayı Hintlilerden duyduklarını ve bu hikâyeyi aynı şekilde anlatmaya devam ettiklerini mi demek istiyorsunuz?

Amrita başı ile onayladı:

—Evet, gerçekten de duydukları hikâyeyi anlattıklarında, Hindistan'dan bakıldığında batıda olan şeyin, Mısır ve Yunanistan'dan bakıldığında belki de artık batıda olmadığını anlamamışlardı.

Sergei, Amrita'nın teorisinin, kadim bilmeceye bu güne dek en açık ve en iyi bir çözüm getirdiğini anlamaya başladı. Batı Afrika, İspanya ve Güney Fransa'nın kıta sahanlıkları çok dardır, hemen sonra, deniz çok dik olarak kilometrelerce derinleşiyor. Daha sığ olan yerler ise, ancak okyanusun karşı tarafında bulunuyor.

Eflâtun'un yazdığı hikâye ya asılsızdı ya da birçok efsane ve mit gibi, Mısır'a binlerce seneden beri Hindistan'dan gel-

mişti. Hindistan'ın batı kıyısındaki yarım milyon kilometre kareden fazla verimli toprak alanı, buzul çağından sonra sular altına gömülmüştü ve en azından iki büyük şehir birlikte dalgalarda kaybolmuştu.

Çeşitli nesne bulgularının birbirleriyle karşılaştırılmaları neticesinde, Mısır ve İndus-Sarasvati kültürlerinin birbirine etkileşimlerinin Eflâtun'dan binlerce sene önce bile ne kadar sıkı olduğu anlaşıldıktan sonra, Amrita'nın teorisi gerçekten de çok inanılır gibi gelmeye başlamıştı. İndus-Sarasvati kültürü, bilhassa İran Körfezi'nin ağzı Hürmüz Boğazı'na daha da yakın olduğu zamanlarda, şimdiki İran'a da yayılmıştı.

—Sanırım bu konuda çok haklısınız, diye onayladı Sergei.

—Çok teşekkür ederim, dedi Amrita sıkıntıyla gülümseyerek. –Fakat keşke buna inanan tek Avrupalı siz olmasaydınız.

6

Bir saat sonra, Sergei ve Amrita NIOT'un deniz araştırma gemisi M.V. Sagar Paschmini'nin güvertesine çıktılar. Genç görünümlü, gözlüklü bir adam onları karşılamaya geldi.

—Sergei Savelnikov, diye Sergei kendini tanıttı ve gelene elini uzattı.

—Athi Narayan, diye diğeri ismini söyledi. Doktor Desai'nin araştırma grubundayım. Sizi aramızda gördüğümüz için çok memnunum.

Athi Amrita'ya döndü.

—Oldukça ilginç bir şeyler bulduk. Gelip görmek ister misiniz?

—Ne buldunuz?

—Kendinizin gelip görmesini yeğlerim.

Amrita Sergei'ye baktı. Sergei kafası ile onayladı.

—Yapacak başka bir işimiz yok, geri kalan evrak işlerini daha sonra da halledebiliriz.

—O zaman gidelim.

Athi Narayan'ı, geminin kıç tarafına inşa edilmiş büyük bir havuza doğru takip ettiler.

—Bu defa öncekinden daha derinleri kazdık, dedi Athi. –Her iki kepçemizi çalıştırdık ve büyük bir surun içinde kalmış bir alandan çamur ve kum çektirdik. Satıhtan üç metre kum ve çamur kazdıktan sonra elde ettiğimiz sonuçlar işte bunlar.

Amrita ve Sergei havuza baktılar, orada kum, çamur ve insan kemikleri, kafatasları, bacak ve uyluk kemikleri, leğen kemikleri ve Sergei'nin tanımlayamadığı farklı küçük iskelet parçaları gördüler. Sergei yirmiden fazla kafatası saydı.

—Bunlar oldukça dar bir alanda bulundular.

Amrita, sırıtan kafataslarına düşünceli düşünceli bakakaldı.

—Bu gerçekten de çok şaşırtıcı. Oldukça farklı nesneler; çömlekler, çömlek parçaları, ilkel aletler, minyatür heykeller, takılar ve mühürler ve onun gibi şeyler bulmuştuk. Bu güne dek daha ziyade, diş gibi az miktarda kemiğe rastlamıştık. Bu bize sürpriz oldu.

Amrita yine Athi Narayan'a döndü.

—Athi, daha büyük bir alanı, çamur ve kumdan temizlemeniz ve etrafını koruyucu bariyerlerle izole etmeniz mümkün mü?

Athi Narayan çenesini sıvazladı ve bası ile onayladı.

—Evet, bu iyi bir fikir.

—Konuşmalarınızı takip edemedim, dedi Sergei.

—Cambay Körfezi'nin suyu normal halinde kahverengimsi yosun bulamacından oluşmuştur. Cambay Körfezi'nin suyunda bolca katı madde zerrecikleri var ve planktonlardan dolayı görüş mesafesi neredeyse 20–30 santimetreden daha azdır, diye açıkladı Amrita. –Ayrıca su içinde fazlasıyla besin maddeleri var ve kuvvetli gel-git, dipteki çamuru yukarıya kaldırıyor. Narmada ve diğer nehirler, kanalizasyon artıkları-

nı ve başka ince partiküllü maddeleri beraberinde taşıyorlar ve onu her tarafa ince bir sualtı bulutu gibi yayıyorlar.

—Suyun görünürlüğünü iki metotla iyileştirmeye çalıştık, diye Amrita devam etti. –Öncelikle stratejik alanlara, körfez dibinde bulunan ağaç kütüklerinden ve ince sac levhalardan yığdığımız, kumu hapseden barikatlar kurduk. Bunlar, suyun getirdiği kumu ve çamuru tutuyor ve istediğimiz yerlerde yüksek sualtı tepecikler yığıyorlar. Bu yöntemle, körfez dibinde bazı surları çevreleyen oldukça büyük yarım ay şeklinde birkaç tepecik oluşturduk. Tepecikler, su ile gelen yeni çamurun çoğunu, koruduğumuz alanın dışına su akıntılarıyla yönlendiriyorlar. Deniz yüzeyine yakın olan kum tepeciklerinin işlevlerini, üzerlerine su üstünde yüzen barikatlar ve altlarına bağlanan aşağı sarkan plastik levhalar yerleştirerek artırabiliyoruz.

—Bence bu iyi bir fikir. Bu uygulamayla su altındaki görünürlük ne kadar artabiliyor?

—Bunu yarın görebileceğiz, size de uygunsa, dedi Amrita.

—Bugün de olabilir, dedi Sergei.

Ertesi gün, M.V. Sagar Paschmini'nin vinci denizaltını suya indirdiğinde, Sergei ve Amrita, sıkıca Lomonosov'un duvarındaki askılara tutunuyorlardı. Sergei bunun Cambay Körfezi gerçeğine ilk dip temasının olduğunu düşünüyordu.

Sular, Lomonosov'un camları ardında fokurdamaya başladı. Vinç denizaltıyı suya bırakırken, Lomonosov henüz derine dalmadan, tepesinde bir an gözüken araştırma geminin silueti, suyun yüzeyini parlak bir zar gibi örtmüştü.

Amrita'nın uyardığı gibi su gerçekten de kahverengimsi ve yeşilimsi bir bulamaçtı. Milyarlarca ufak çamur parçacık, ışığı bir sis bulutu gibi yansıtıyor ve görünürlüğü yarım met-

reye indiriyordu. Çıplak gözle ayırt edilen daha iri mavi yosunlar ve plankton kümeleri, akıntı ile sualtı kar yağışı gibi oraya buraya fırlayıp duruyorlardı.

—Dalış şartları gerçekten de iyi değil, diye Sergei fikrini söyledi.

—Çevrili alana gelene dek bekleyin bakalım, dedi Amrita ümitle.

Sergei Lomonosov'un burnunu hafif bir meyille aşağıya indirdi.

—Dikkat edin, burası çok derin değil, diye Amrita ikaz etti.

—Bu denizaltı için küçük çarpışmalar vız gelir.

—Denizaltının gücü bir nevi yakıt peteklerinden gelmiyor muydu?

Sergei başı ile onayladı.

—Tanklarda, dalış yapıldığında ağırlık olarak da faydalanılan sıvı azot var. Ondan elde edilen enerji şaşılacak kadar uzun süre kullanılabiliyor.

Beş dakika sonra Sergei derinlikölçere ve sonara göz attı. Şu an, kırk beş metre derinlikteydiler ve dibe üç metre mesafeleri kalmıştı.

—Dibin gözükmesine az kaldı, dedi Sergei ve denizaltının hızını kesmeye başladı.

Denizaltının pencerelerinden denizin dibi, kalın bir sis tabakası içinden görünüyor gibiydi. Otuz, kırk santimetre mesafe olmasına rağmen zemini fark etmek zordu. Dibi, kahverengi ve siyah karışımı kalın çamur ve orada burada gür yeşil yosunlar kaplamıştı.

—Burada kum olacağını sanmıştım, dedi Sergei.

—Henüz kum tepeciklerin yakınında değiliz, dedi Amrita.

Sergei Lomonosov'u dibe yakın sürüyordu. Uzun zaman ilgi çekici bir şey gözükmedi, bir tek balık bile... Sadece çamur ve yosun. Deniz dibinin tamamı şimdi azman yosun tabakası ile kaplıydı. Sonra önlerinde koyu bir karaltı gözükmeye başladı.

Sergei, Lomonosov'u koyu bir kütle önünde durdurdu. Kütle, iki metre yüksekliği, iki metre eni ve dört metre uzunluğu olan büyük bir kaya parçasını andırıyordu. Kütlenin köşeleri su tarafından aşınmıştı fakat yine de mükemmel bir dikdörtgen şeklindeydi.

—İnsan elinden çıkma gibi, diye yorumladı Sergei.

Lomonosov'un burnunu kütle üzerine kaldırdı ve tekrar dibe doğru indirdi.

—Bu aleti gerçekten kullanabiliyorsunuz, dedi Amrita.

—Biraz pratiğim var, dedi Sergei alçakgönüllülükle. –Ayrıca bu modelde, başka denizaltılarda bulunmayan belli ilaveler var. İtme gücü, ahtapotların ve kalamarların uzuvlarına benzer yirmi adet su püskürtücü ağızlıktan geliyor.

Sergei sonarın göstergelerine göz attı.

—Önümüzde büyük bir şey gözüküyor. Geniş bir alandan kuvvetli bir yankı alıyorum. Ne olduğunu biliyor musunuz?

Amrita başı ile onayladı.

—Biliyorum ama onu bu şekilde, yani bu açıdan daha önce görmemiştim.

—Bir kaç metre önümüzde. Keşke su daha berrak olsaydı.

—Çok dikkatli olun, diye Amrita uyardı.

Sergei arkadaki püskürteçlerin gücünü minimuma indirdi ve Lomonosov'u milimetrik bir hızla sürümeye başladı. Sonar, önlerinde oldukça büyük bir şeyin olduğunu göstermesine rağmen henüz bir şey göremedi. Gelgit ile birlikte kar-

şılarına püsküren, ince zerreli kar yağışı gibi sayısız, küçük, gözle zor ayırt edilen parçacıkların yüzdüğü kalın yeşil sis tabakasından başka bir şey göremiyordu.

Sonra başka bir şey gördü.

Daha açık yeşil fon önünde ayırt edilen siyah büyük bir kütle gördü.

—Bu de ne, diye heyecanla sordu.

—Onun bir baraj gölünün kenar duvarı olduğunu tahmin ediyoruz.

—Deniz dibinde bir baraj gölü duvarı mı?

Sergei'ye bu komik gelmişti.

—Büyüklüğü ne kadar?

—Neredeyse iki kilometre boyunda ve dört metre yüksekliğinde.

—Aşağıya doğru, kum altına mı devam ediyor?

Amrita başı ile onayladı:

—Kum tabakasının dört beş metre derinliğine devam ettiğini tahmin ediyoruz.

Sergei, Lomonosov'un burnunu yavaş yavaş sonar gösterge ekranının bütününü kaplayan siyah duvara doğru sürüyordu. Siyah karaltı, önlerindeki görüntüyü ki buna görüntü denilebilirse, kapatana kadar, Lomonosov'un camları önüne de yavaş yavaş yayılmaya başlamıştı.

Lomonosov'un pencereleri sualtı duvara yirmi, otuz santim kadar yaklaşınca, ilk ayrıntılar gözükmeye başladı. Duvar gür bir yosun tabakasıyla kaplıydı fakat yosun altında dikdörtgen şekillerin ve aralarındaki çizgilerin meydana getirdiği deseni ayırt etmek mümkündü.

—Bu duvar tuğladan yapılmış, diye tespit etti Sergei.

—Bütün büyükçe yapılar tuğladan inşa edilmiş, tıpkı Mohenjodaro ve Harappa ve karada bulunan daha eski Harappa şehirlerinde olduğu gibi, diye Amrita teyit etti.

—Bazı binalar ve duvarlar harçsız, dikkatlice birbirine eklenmiş büyükçe doğal taşlardan yapılmış. Bunların şehrin en eski kısımları olduğunu düşünüyoruz.

Sergei püskürtücüleri çalıştırarak yön değiştirdi ve Lomonosov birkaç metre geriledi. Sonra denizaltının burnunu yukarıya kaldırdı ve duvarı neredeyse sıyırarak geçti. Orada burada, taşlar üzerinden yırtılmış balık ağları sarkıyordu. Ağlar, zaman içinde duvara takılmış gibi duruyordu, çünkü bir kısmı elle örülmüş ve doğal malzemelerden yapılmış gibiydi, bir kısmı ise besbelli modern naylon ağlardı.

Sergei denizaltının kontrol çubuğunu itti ve denizaltı aşağıya doğru eğildi. Su önceki gibi bulanık değildi ve önlerini birkaç metre kadar görmek mümkün oldu.

—Bu berraklık bizim yaptığımız yapay kum tepelerinden kaynaklanıyor, diye Amrita anlattı. – Ama henüz bariyere gelemedik.

Denizin dibinde alçak, dalgalı kum tepe silsilesi uzanıyordu.

Aralarında, orada burada, on, yirmi santim kumların üzerine çıkmış tuğla duvar kısımları gözüküyordu. Sergei onların, yan yana duran birkaç dikdörtgenden oluşan bir motifi meydana getirdiğini gördü.

—Bu binalar Mehrgarh'daki binalara oldukça benziyor, dedi Amrita.

—Bolanso Irmağının ağzında bulunan şehir Mehrgarh mıydı?

—Evet. Pakistan tarafındaki Belucistan'da bulundu.

Amrita, Mehrgarh'ın o zamanlarda bile düzenli bir şehir planına sahip olduğunu söyledi. Evlerde, tandıra benzer tuğladan yapılan fırınlar vardı. Mehrgarh'daki insanlar inek, koyun ve keçi beslemişlerdi. Oldukça gelişmiş ve verimli arpa

ve buğday tarımı yapmışlardı. Olasılıkla, dönüşümlü tarımı da öğrenmiş ve fasulye ve diğer taneli bitkileri biyolojik azot gereksinimi için kullanmışlardı. Sergei bunu şaşırtıcı buldu, çünkü Avrupalılar biyolojik azot gereksinimini ancak dokuz bin sene sonra verimli olarak kullanmayı öğrenmişlerdi. Avrupa'daki tarlalar, hâlâ on sekizinci asırda azot yokluğundan dolayı fakirleşmişlerdi. Mehrgarhlıların pamuktan yapılmış giysileri ve zift sayesinde suya dayanıklı sepetleri vardı. Bir nevi sulama yaptıkları da olası; suyu tutabilmişler ve nehir sularını tarlalarına yönlendirebilmişler.

—Zamanında, Mehrgarh büyük bir bilmeceydi. En alt tabakası, medeniyetin ilk ve en eski şehri olmak için fazlasıyla uygun gibi duruyordu, diye Amrita anlattı. –Bir yerlerde, daha da eski yerleşimlerinin olması gerekirdi. Yani, bu yerleşimler nerede?

—Şimdi biliyoruz işte, dedi Sergei. –Evler oldukça aynı büyüklükte, sanki aynı formülle yapılmış gibi.

—Ne kadar ilgi çekici, değil mi? dedi Amrita. –Ayrıca, Mehrgarh'ın bütün binaları, altı bin sene sonra İndus-Sarasvati kültüründe yapılan binalar gibi neredeyse hepsi aynı yöne bakıyor.

'Eşit büyüklükteki binalar eşitlik belirtisidir, orta sınıfın imzası gibidir' diye düşünüyordu Sergei. Ne malikâneler ne de gecekondular var.

Amrita düşüncelerini okur gibi oldu.

—Bence, altı bin sene dünyanın önde gelen medeniyetini yaşayan bir toplumun, aynı zamanda demokratik bir toplum olmasını bilmek çok olumlu bir şey, dedi Amrita.

Sergei bunun doğru olduğunu ve oldukça umut vaat ettiğini düşünüyordu.

—Harappa'da, yeryüzüne çıkartılan yüzlerce evin ban-

yosu ve su ile çalışan tuvaleti olduğunu biliyor muydunuz? –Neredeyse hastalık derecesinde yıkanmak ve temizlikle ilgilenmişler, sanki bunun hastalıkları önlemekte çok önemli olduğunu bilircesine. Yine de ben en güzel şeyin, toplumun ortak yararı için olan bu mühim konforu, sadece zenginlere değil, herkese sağlamak istemeleri olduğunu düşünüyorum.

Sergei, beş veya dokuz bin yıl geçmesine rağmen, dünyanın kaç evinde hâlâ doğru dürüst atık su sisteminin, hele kendi banyosunun ve su ile çalışan tuvaletinin veya yemek yapıldığında çıkan dumanı dışarıya çeken bacanın olmadığını düşünüyordu.

—Mohenjodaro ne anlama geliyor?

—Ölüler Tepesi demek. Bu sonradan takılmış bir isim. Mohenjodarolar'ın zamanında, şehirlerine ne ad verdikleri hakkında hiç bir bilgimiz yok.

'Oldukça ürpertici bir isim' diye düşünüyordu Sergei. Biraz sonra bulacaklarından habersizdi.

Lomonosov dibi takip ederek ilerliyordu ve dört metre genişliğinde ve altı metre uzunluğundaki yeni dikdörtgenler denizaltının altından geçiyordu. Sergei, evlerin Moskova merkezindeki tek odalı dairelerden de küçük olduğunu düşünüyordu. Bazı dikdörtgenler sanki birkaç daha da küçük odaya bölünmüş gibi gözüküyordu. Kendi zamanında yine de oldukça lüks sayılırlardı mutlaka. Su gittikçe berraklaşıyordu.

—Fazla savaşçı değillerdi gerçi, dedi Amrita. –Şehirler surla çevrilmemiş çünkü. Bu şehrin etrafında da hiç bir sur, duvar veya hendek bulunmuyor. Silahlar çok nadir bulunmuş ve iskeletlerde şiddet uygulandığına dair izler bulunmamış. Galiba gerçek orduları bile olmamış.

—Belki de bu kültür, diğer kültürlerden daha üstün bir seviyede olduğundan, kendini tehdit altında hissetmesi gerekmemişti, diye Sergei düşüncesini dile getirdi.

Su gittikçe berraklaşıyordu, yeşil ve kahverengimsi bulanıklık hâlâ mevcuttu fakat daha gerilerde kalmıştı, göz erimlerinin kenarında uzak bir sis bulutu gibi kalmıştı. İki, üç metre uzaklıktaki evler ve kaya parçaları açıkça görünüyordu. Daha büyük yapılar da bulunduğu takdirde, onlar mutlaka daha uzun mesafeden, koyu bir karaltı olarak gözükeceklerdi.

—Bu şehir acaba ne kadar büyüktü, nüfusu yaklaşık olarak ne kadardı, diye sordu Sergei.

—Mohenjodaro'da, şehrin en zirvede olduğu zamanlarda, nüfusun yüz elli bine yakın olduğu tahmin ediliyor. Ama bu şehir, açıkça ondan büyük gözüküyor. Ne desem, çeyrek milyonun gerçeğe yakın olduğunu sanıyorum ama daha da çok olabilir.

—Bu rakam gerçekten de inanılmaz.

—Bu büyük bir devletti. Dağınık olarak Pakistan, Hindistan, İran ve Afganistan'da, en azından bir buçuk milyon kilometre karelik alanda İndus-Sarasvati kültüründen kalan harabeler bulunmuştur.

Önlerine büyük ve siyah bir karaltı çıktı. Sergei bunun yine bir nevi baraj olduğunu düşünüyordu. Ev harabelerini geçtikten sonra, önlerinde pazar yeri veya ona benzer bir alan açıldı. Alanın bulunduğu yerde dalgalar kumu düzgün tepecikler halinde yığmamıştı, belki de kepçe, tepecikleri dağıtmış ve çamur ve kumu düzleştirmişti. Kumluk açık renk, yuvarlak taşlarla kaplıydı. Sergei bunun çok tuhaf olduğunu düşündü. Bu taşlar nereden gelmişti? Dikkatli bakınca, taşların yuvarlak değil, daha ziyade uzunca bir şekilde olduğunu gördü. Daha da yaklaştıklarında, Sergei taşların ne olduğunu anladı...

Deniz dibi kemik ve kafatasıyla kaplanmıştı. Kemik ve kafatasları üst üste yığıldığı için, aralarından deniz dibi gözük-

müyordu. Başka yerlerde kafatasları ve kemikler daha seyrek bulunduğundan, aralarından çamur ve kumu ayırt etmek mümkün oluyordu.

—Buna bir anlam veremiyorum, bunlardan binlerce var, dedi Sergei.

Denizaltıyı sola doğru yöneltti. Yine kafatasları ve kemikler, yine yüzlerce kafatasının oluşturduğu büyük yığınlar ve tepecikler gözüküyordu. Şaşılacak kadar bozulmamış iskeletler de görebildiler. Kemik ve kafataslarının kapladığı alan hayret edilecek kadar genişti.

Sergei merakla:

—Bu bir nevi mezarlık mı acaba, iye sordu.

—Bence mezarlığa benzemiyor. Burası mezarlık için tuhaf bir seçim olurdu.

—Bir savaşta mı ölmüşler?

—Hayır, katiyen. İnsanlar savaşta öldüklerinde izi kalır. Kemik ve kafataslarında kılıç, mızrak ve okların yaptığı yara ve çentik izleri kalır, kum içinde ok uçları bulunur.

Sergei dipte yatan iskeletlere bakıyor ve kılıç veya okların bıraktığı izleri aramaya çalışıyordu ama böyle izlere rastlayamadı.

Peki, burada ne olmuştu? Burası bir mezarlık değilse ve bütün bu insanlar aynı zaman ve de savaşta da ölmediklerinden, geride ne gibi ihtimaller kalırdı?

—Bir hastalıktan mı öldüler, diye önerdi Sergei. Veba veya çiçek olabilir mi?

—Bu mümkün olabilir... Neredeyse, diye Amrita tereddütle söyledi. –Fakat bence bu doğru olamaz. İnsanlar vebadan öldüklerinde, ölmek için kendi evlerine çekilirler. Hep birlikte şehrin pazar yerinde ölmek için toplanmazlar. Bu akıllıca bir şey değil.

—Burası veba salgını esnasında kazılan toplu mezarlık olmasın.

—Bilmiyorum, belki de... Fakat salgın esnasında, ölüler taşınıp şehrin ortasına niye getirilsin? Bu kadar çok çürük cesedin kokusu göklere kadar ulaşmaz mıydı? Hayır, hayır, cesetler şehir dışına taşınırdı ve yeterli odun olduğu takdirde -ki o zamanlar bulunduğuna inanıyorum- yakılırdı. Bu iskeletlerde ateş izi de yok.

—Öyleyse, ben burada ne olduğunu anlayamıyorum.

—Buna benzer kepçe çalışmalarını iskelet bulmak için birkaç başka yerde de yapabiliriz. Bu bize bir şeyler anlatabilir belki ama en ilginci, bu harabelerin burada işi ne? dedi Amrita.

—Ne demek istiyorsunuz?

—Araştırmacıların çoğu, deniz seviyenin buz çağından sonra on bin yıl boyunca birkaç milimetre oldukça düzenli yükseldiğini iddia ediyor.

—Ama birçoğu da bu görüşe karşı geliyordur.

Amrita başını salladı.

—Evet ama bu duvarın da ne kadar iyi korunduğuna bakar mısınız? Duvarın ve binaların üst kısımları yıkılmış fakat alt kısımları şaşılacak kadar iyi durumdalar. Neden? Ne olmuş? Deniz seviyesi çok yavaş yükselseydi, harabelerin alt kısımları onlarca, yüzlerce sene kıyı şeridine yakın dalgaların ve gelgitlerin aşındırıcı etkisinde kalacaktı. Bunlardan, neredeyse hiç bir şey arda kalmayacaktı.

Sergei bir an için düşündü.

—Belki de kuma gömüldüler. Kum bunları erozyona karşı korumuştur. Sonra, her hangi bir etken kumları yok edip harabelerin bir kısmını açığa çıkarmıştır.

—Kum gerçekten de bu denklemin bir kısmı, diye Amrita onayladı. -Ama yine de her şeyin nasıl olduğunu anlayamıyorum.

Birkaç saat sonra Mumbai'ye döndüler ve Amrita, Sergei'yi kaldığı daireye götürdü.

—Bu gerçekten de çok ilginç bir gündü. Çok sağ olun, dedi Sergei.

—Size teşekkür ederim, dedi Amrita ve birden tereddüt eder gibi durdu.

Sergei ona soru sorarak baktı.

—Bir akşam bana yemeğe gelir miydiniz, diye sordu.

—Çok memnun olurum, diye Sergei cevap verdiği sırada Amrita'nın bunu sormasının neden bu kadar zor olduğunu düşünüyordu. Bu yerel bazı kurallardan mı kaynaklanıyordu? Olabilir. Hint ölçülerine göre, Mumbai pek geleneksel bir yer değildi ama belki de Amrita'nın akrabaları geleneklerine sıkı sıkı bağlılardı. Acaba daveti reddetmesi mi gerekecekti?

—Burada kimseyi tanımıyorum, her hangi bir akşam benim için uygun, dedi Sergei.

—Yarın olur mu?

—Olur, tabi ki.

—Hint yemeğinden hoşlanıyor musunuz?

—Kim sevmez ki?

—Acılı mı acısız mı?

—Tabi ki acılı...

—Avrupa standartlarına göre mi yoksa Hint zevkine göre mi acı olsun?

Sergei'yi gülme tuttu.

—Güneydeki Hintlilerin acı olarak nitelendirdikleri acılık değil de, Kuzey Hintlilerin kullandığı acılık bana yetiyor.

Amrita da gülmeye başladı.

—Bu yeterli bir tarif oldu. O zaman yarın, saat altı gibi diyelim. Sizi almaya geleyim mi veya kendiniz Bandra'yı bulur musunuz?

—Taksi ile gelirim, dedi Sergei. –Nasıl olsa, kendi başıma idare etmeyi öğrenmen gerekecek.

7

Anna-Leena Järvinen ve Kari Alanen, tropik bir mercan adasının beyaz kumla kaplanan kumsalı üzerinde çıplak ayaklarla yürüyüş yapıyorlardı. Karayıp denizi, üzerindeki tamamıyla bulutsuz masmavi gökyüzü renginde parlıyordu. Dalgalar sığ sahilde kırılıyor, beraberlerinde getirdikleri kum hareket edince, bir an için şaşılacak kadar hızlı kum içine kazınmış küçük kerevitleri ve deniz kabuklularını açığa çıkarıyorlardı. Palmiye yaprakları denizden gelen esintiyle hışırdıyordu. Bulundukları ada Bahama Takımadasına bağlı, mercan taşı ve kumdan oluşan uzunca Eleuthera atolüydü.

Birden Anna-Leena durdu.

—Bak, orada yunuslar var!

—Kari, Anna-Leena'nın gösterdiği yöne döndü.

—Ben bir şey görmüyorum. Gördüğünden emin misin?

—Tabii ki eminim. Oradaydılar, dalgalar arasında kaybolmuşlardır.

Anne-Leena, bakışını karaya döndürdü. Düz kumsal ilerde hafif meyilli bir bayıra dönüşüyordu.

—Biraz daha yukarıya çıkarsak, onları daha iyi görebiliriz. –Veya yapacak başka şeylerin mi var?

—Tabii ki yok, başka yapacak neyim olabilir ki burada, dedi Kari.

—Çok sıkıcısın, diye Anna-Leena azarladı.

Bayırdan yukarı çıktılar ve palmiye ve muz ağaçlarının yetiştiği bir ormanlığa geldiler. Yamaç gittikçe dikleşiyordu. Anna-Leena geriye baktığında, yirmi, hatta otuz metre deniz seviyesinin üzerine çıktıklarını gördü.

—Yine de güzel bir yolculuk olmadı mı bu, diye sordu Kari'ye. Senin gelmeye çok hevesli olmadığını biliyorum, ama yine de gelmeye değerdi, değil miydi?

Kari, bir insanın, hayatında acaba kaç defa dünyanın öbür tarafına bir seyahat kazanabildiğini düşünüyordu. Yeter ki zayıf bir anında bir mecmuanın telefonla satış elemanına HAYIR diyemesin. EVET demekle, bu seyahati kazandıkları için şanslı sayılıyorlardı. Ama yine de pek hevesli görünmüyordu.

—Ama Kari, sen denizi, palmiyeleri ve yunusları seversin, dedi Anna-Leena.

—Evet, seviyorum, hele de yunusları görebiliyorsam. Ama boşu boşuna, neredeyse boşu boşuna, çok fazla sera gazları çıkarıldığı için sinirleniyorum.

Anna-Leena içini çekti.

—Hadi ama! Küresel ısınmanın büyük bir problem olduğunu ben de biliyorum ama lütfen iki hafta boyunca sera gazlarını düşünmeden duramaz mısın? Senden fazla değil, iki hafta rica ediyorum.

Kari teslim olduğuna dair elini kaldırdı.

—Biliyorum, biliyorum, ben kötü biriyim. Var olduğum için özür dilerim. Kötülükleri içimde saklamaya ve ancak yunuslara odaklanmaya çalışacağım.

Kari denizi seyrediyordu ama tembelce ilerleyen dalgalar-

dan başka bir şey göremedi. Sonra yan tarafa göz attığında başka bir şey dikkatini çekti.

—Bakar mısın, işte oradalar, diye bağırdı Anna-Leena. –Onlardan en azından bir düzine var. Hayır, daha da çok, onlarca var. Büyük bir sürü.

—Bir dakika, şunlara bak, dedi Kari orada yokmuş ve şaşırmış gibi tuhaf bir sesle.

Kari ileride duran müstakil bir ev boyutunda bir taş bloğunu işaret etti. Daha ötede de ona benzer açık renkli taş blokları duruyordu.

—Ne diyorsun, diye Anna-Leena şaşırarak sordu. Neye bakmam gerek?

—Baksana, diye üsteledi Kari. –Onlar kocaman. Şuradaki daha büyük taş blokları, en azından iki bin ton ağırlığında, belki de daha fazla.

Karısı düşünceli bir ifade ile ona bakakaldı.

—Onlarda tuhaf bir şey göremiyorum. Finlandiya'da bundan daha büyüklerini de gördüm.

—Evet ama taşların altındaki kayaya bak, tamamıyla farklı bir görünüşte.

—Anna-Leena taşların altındaki kayaya baktı. Kari'nin haklı olduğu belliydi. Taş bloklarının rengi değişikti ve yapısal olarak da üzerinde dikilen kayadan farklı görünüyorlardı.

—Altındaki kayadan kopmamışlar bunlar, dedi Kari düşünceli. –Başka bir yerden gelmişler. Yani şunu sormamız gerekiyor: Nereden gelmişler ve de nasıl gelmişler?

—Bunun neden bu kadar mühim olduğunu anlayamıyorum, dedi Anna-Leena çekinceli. – Belki de buzullar bunları getirdi. Yunuslar kaybolmadan onlara bakmaya niyetin var mı?

Kari başını hayır diye salladı.

—Son buzul çağında buzlar burayı kaplamamıştı. Bu taşlar çok da eski gözükmüyor.

—Belki de denizde üzerinde yüzen buzdağları bunları beraberinde getirmiştir. Buzdağları eridiğinde, buraya düşüvermişlerdir.

—İyi bir deneme ama doğru değil.

—Niçin?

—Daha önceki deniz seviyesinden onlarca metre yukarıdayız. Buzul çağında, deniz seviyesi, en az yüz metre daha aşağıdaydı. Milyonlarca, belki onlarca milyon seneden beri, su seviyesi yeterince yüksekte olmamış.

—Anlamıyorum. O halde, şu taş bloklarının burada işi ne?

—İşte, bu oldukça iyi bir soruydu.

—Olabilir ama belli bir taşın, başka bir yerde değil de belli bir yerde durmasından bize ne. Gerçekten de bir önemi var mı?

—Gerçek bir önemi olmayabilir.

Bu dediğini sonradan anımsadığında, insanın ne kadar yanıldığına şaşıracaktı.

—O yunuslar gitti, dedi Anna-Leena. –Finlandiya'da da görebileceğin şu şeytan taşlarına bakakalmasaydın, sen de onları görürdün. Yunusları kaçırdın.

—Belki geri gelirler, dedi Kari. –Onları beklerken yüzelim mi?

8

Sergei gazeteyi masaya bıraktı ve saatine baktı. Beşe çeyrek vardı. Gitme zamanı gelmişti. Dolabın üzerinden anahtarlarını aldı ve biraz sonra sokağın köşesinde, önünden sürünen siyah ve sarı desenli taksilerden birini durdurmaya çalıştı. Trafik yavaşça ilerleyen bir macuna dönüşmüştü. Maruti marka taksiler, kamyonlar, otobüsler, motosikletler, iki ve üç tekerlekli skuterler, bisikletler ve insanların çektiği arabaların hepsi bir kaos içinde birbirine kenetlenmişti. Arabaların üzerinde, metrelerce yüksek tepeler oluşturan torba yığınları, inşaat demirleri, plastik su veya atık su boruları, değişik çapta bambu çubuklar, tahta ve çıtalar, döşekler ve yirmi milyon insanın hayat boyu ihtiyacı olan şeyler yüklenmişti.

Sergei'nin, biri durmadan önce, önünden geçen taksilere uzunca zaman işaret etmesi gerekmişti. Taksi şoförü, nereye gideceğini öğrenince pek memnun gözükmedi, çünkü Bandra ona göre sapa bir yerdeydi. Sergei fazla para vereceğini söylediğinde, adam gitmeye razı oldu. Trafik, yaya hızından biraz daha hızlı ilerlediğinden, Amrita'nın söylediği yere vardığında Sergei yarım saat geç kalmıştı.

Güneş batmak üzereydi ve doğuda gökyüzü kırmızıya bürünmüştü. Ufak boylu yeşilli ve mavili papağan sürüsü, büyük bir Pipal incir ağacından fırladı. Çoğu binada numara yazılmadığından, Sergei doğru binayı bulmakta zorlanıyordu. Üstelik bütün arsalar farklı ebattaydılar ve bazı arsalarda da birden fazla bina bulunuyordu. Binayı bulmadan önce, tekrar adres sorması gerekmişti ve sorduğu herkes iyi davranmış ve elinden geldiğince yardımda bulunmuştu.

Nihayet Sergei doğru evin önüne gelebildi. Merdivenden ikinci kata çıkıp kapıyı çaldı.

Kapıyı Amrita açtı. Üzerine çok güzel türkuaz ve mavi desenli, olasılıkla ipekten dokunmuş bir sari bağlamıştı.

—Demek evi bulabildiniz, dedi.

—Bulamayacağımdan kuşku mu duydunuz?

—Aslında hayır. Sofra hazır, lütfen oturun. Yemeği mutfaktan almaya gidiyorum.

—Çok güzel kokuyor, dedi Sergei.

Sergei, eski Rus mutfağı lezzetlerinden de hoşlanıyordu fakat ilk Hindistan yolculuğundan sonra Ön Asya mutfağının dünyanın en iyi mutfağı olduğuna karar vermişti. Hintliler, basit patatesten inanılmaz güzel ve çeşitli yemekler yaratmışlardı. 'Birkaç bin sene baharat ve baharat karışımlarını denedikten sonra, sonuç tabii ki mükemmel olacaktı' diye düşünüyordu.

—Sebze yemeklerinden başka yemiyorum, umarım sizin için bir sakıncası yoktur, dedi Amrita.

—Sakıncası olur mu hiç, bayılırım.

—Ama şarabım var, geleneklere çok bağlı bir Brahman değilim çünkü... Beyaz mı kırmızı mı?

—Belki kırmızı iyi olur.

—Hint şarabı olur mu? Bence bu aralar oldukça iyi şaraplarımız var.

—Neden olmasın, tadalım o zaman.

Amrita, açılmış kırmızı şarabı mutfaktan getirdi ve ikisinin de kadehini yarım doldurdu. Sergei şarabın tadına baktı.

—Bu mükemmel!

—Şaşırdınız mı?

—Biraz, çünkü Hindistan dünyada bir şarap ülkesi olarak tanınmıyor.

—Asmaları henüz yeni yetiştirmeye başladık. Ve burada üzüm yetiştirmek için oldukça uygun yerler var. İyi kalite asmalar ile başladık ve şarap üreticilerimiz işini biliyor.

Amrita, Sergei'ye içinde pirinç bulunan tabağı ve de baharatlı karnabahar ve patates dolu kâseyi uzattı. İçinde değişik tatlar bulunan bir kaç küçük cam kavanozu da masaya getirdi.

—Yüksek tabaka bir Hintlinin kilerinde en azından yüz türlü turşu çeşidi bulunuyor, dedi Amrita.

—Ama ben yemeği kendim pişirdiğim için gördüklerinizden başka seçeneğim yok.

Sergei'yi gülme tuttu: bu kadarı bile fazlaydı. Yemekleri tadarken, ağızda eriyecek kadar güzel olduğunu fark etti.

Amrita kibarca:

—Nasıl oldu da bir deniz araştırmacısı oldunuz, diye sordu.

Sergei bu soruya üstün körü ve kaçamak cevaplar vermeye alışmıştı.

Denizin derinliklerinde onu gerçekten cezbedenin ne olduğunu kimseye anlatmaya önem vermemişti ama bu sefer, bu sorudan kaçınmak istememesi onu şaşırttı.

—Anlatın, duymak istiyorum, Amrita ısrar etti.

Sergei gülümsedi.

—Bu yemek gerçekten de harika, dedi.

—Konuyu değiştirmeyin.

—Konuşursam aynı zamanda nasıl yiyebilirim?

—İkisini de pekâlâ yapabilirsiniz.

Sergei bir müddet kafasını toparlamaya çalışıyordu.

—Galiba benim için en önemli şey, okyanus ve deniz derinliklerinin, insan ırkının en geç ulaşabildiği yerler olması. Bunlar gerçekten de dünyanın en son büyük bakir bölgeleri, el değmemiş ve bilinmeyen vahşi alanları.

—Ya yüksek dağlar ya da kutuplar? Tundra? Amazonlar?

—Bunların üzerinden uydular ve uçaklar uçuyor. Buralardan fotoğraflar çekilmiş. Deniz ise gezegen ölçülerine göre içi neredeyse görülmemiş bir saha. 20. asrın sonlarında, insanlar kendi gözleriyle veya kameralar aracılığıyla derin deniz dibini, toplam yüz elli kilometre karelik alanı, onu da ancak binlerce parça olarak görmüşlerdi. Yani üç yüz milyon kilometre karenin yüz elli kilometre karesini ancak görmüşler. Üstelik okyanus dibi ve yüzeyi arasında kalan bir kilometrelik tabaka daha da az tanınıyor. Denizaltıların çalışma alanı yakın zamanlara kadar kısıtlıydı, dibe indiklerinde yarı yolda durmaları pek mümkün olmuyordu. Genel olarak deniz araştırmacıları, okyanusun iki uç sınırına, deniz dibine ve yüzeyine odaklanmışlar. Oysa deniz gerçekten iki boyutlu bir satıh değildir, üç boyutlu sıvı bir uzaydır.

Amrita düşünceli bir tavırla başını salladı ve tek bir kelime etmeden, kendi düşüncelerine dalmış Sergei'ye bakıyordu. Yüzünde zor anlaşılır bir ifade vardı. Sergei, Amrita'nın şu an ne düşündüğünü tahmin etmeye bile cesaret edemiyordu.

Sergei cesaretini toplayıp:

—Evli değilsiniz galiba, diye sordu.

—Hayır, değilim, dedi Amrita gülümseyerek,

—Umarım yakışıksız bir soru sormamışımdır?

—Doğrusu evet ama fark etmez. Evliydim ama artık değilim. Altı sene önce ayrıldık. Ondan sonra da evlenmedim.

—Neden?

—Bilmiyorum. Karşıma uygun bir kimse çıkmadığındandır. Veya bunu tekrar yaşamak istememdendir.

—Ne olduğunu sorabilir miyim?

Amrita iç çekti.

—Bu kocamın, evin dışında çalışmamı onaylamamasından ve işimde ondan daha başaralı oluşumdan kaynaklanıyordu. Öyle tahmin ediyorum. Onun bu kadar geri kafalı olduğunu anlamam, beni hayal kırıklığına uğratmıştı. Bu duruma bir çözüm bulmaya çalıştım ama öte yandan istediklerimi yapmaktan da vazgeçmek istemedim. Belki işimi bırakmam gerekirdi ama o zaman bu bana doğru veya adil gelmiyordu. Durum kötüleştikçe kötüleşiyordu ve sonu oldukça çirkin bitti. Bu meseleyi gerçekten de daha fazla konuşmak istemiyorum.

—Konuyu açtığıma üzüldüm, yapmamam gerekirdi, dedi Sergei kendi patavatsızlığından utanarak.

—Boş ver.

Amrita bir müddet gözünü boş bardağına dikti. Sonra Sergei'nin gözlerinin içine baktı.

—İşte böyle. Daha şarap alır mıydınız?

—Teşekkürler, seve seve, dedi Sergei.

Masadan kalkıp Amrita'nın kütüphanesine doğru giderken 'Her kütüphane, sahibi hakkında bir şeyler anlatır' diye düşündü Sergei. Amrita'nın kitapları, duvarı boydan boya, yerden tavana kadar kaplıyordu. Sergei kitapları karıştırıyordu. Kitapların bir kısmı Marathi, Hindu, Gujarati veya diğer Ön Asya dillerindeydi fakat çoğu İngilizceydi; *Ancient innovations, Aborted Discoveries, Lost Inventions, Dying Wisdom...*[2] Amrita'nın, çok kültürlü bilim tarihi ile ilgili kitaplar topladığı belliydi.

—İzin veriyorum, dedi Amrita, Sergei henüz bir şey söylemeden.

—Neye izin veriyorsunuz, diye sordu Sergei.

2 Kadim İcatlar, Başarısız Keşifler, Kaybolmuş Buluşlar, Yitirmekte Olduğumuz Bilgelik

—İlgilendiğin kitapları ödünç alabiliyorsun ama geri getirmek şartıyla.

—Çok sağ ol. Bazı kitaplarının, gerçekten de merakımı hemen uyandırdığını söylemem gerekiyor.

—Deniz kenarında yürüyüşe var mısınız? Dışarıdaki hava harika.

—Olur, gidelim.

Amrita ve Sergei Chowpatty Sahilinde yürüdüler. Sol taraflarında Mumbai'nin sayısız, katları farklı boylarda yapılmış apartmanlarının, müstakil evlerinin ve sokak lambalarının ışıkları parlıyordu. Sağ taraflarında ise simsiyah Hint Okyanusu duruyordu ve önlerinde palmiyelerle çevrili sahil bulvarı okyanusun karanlığında kaybolmadan, sokak lambalarının oluşturduğu ışık noktaları sırası uzanıyordu. Sahil bulvarının ışıkları, yarımadanın ucuna doğru uzaklaştıkça küçülüyorlardı. Çok uzaklarda, yarımadanın en ucunda, son ışıklar ayırt ediliyordu. Sağ tarafta aşağıda, dalgaların sahilde kırıldıkları yer gözüküyordu. Birbirini sonsuz kovalayan, tembel, köpükle son bulan dalgalar, yarımadanın ucuna doğru gidildiğinde, uzaklaşan ve sonunda karanlıkta kaybolan, devamlı hareket halinde bir motif oluşturuyorlardı. Kırılan dalga sesinde okyanusun dingin huzuru duyuluyordu.

Sahil bulvarının ışıkları ve siyah okyanus arasındaki zıtlık acımasız ve sertti. Mumbai'nin ışıkları burada bıçakla kesilir gibi kesiliyordu.

—Yaşam ve ölüm gibi, değil mi? dedi Amrita. – Önce dünya ışık ve hayat dolu ve sonra... Hiç... Mutlak bir karanlık. Korkunç bir şey ama yine de... Huzur verici. Her şeyin bir gün sona ereceğini bilmek bence iyi bir şey.

—Böyle düşündüğünüz için çok iyi bir Hindu değilsiniz galiba?

—Enkarnasyon gerçek olsa sevinirdim... ve kim bilir, bel-

ki de öyledir. Bunun yanlış veya doğru olduğunu ispat etmek aynı derece zordur. Ve önceki hayatlarını anımsadıklarında, bazı insanların oldukça tuhaf tecrübeleri olmuş... Ama yine de bilmiyorum.

Sessizlik içinde gece okyanusunu ve şehrin ışıklarını seyrediyorlardı.

—Bazı meseleler için oldukça büyük risklere girmek gerekiyor, dedi Amrita düşünceli olarak. –Bir hata yaparsan hayatının büyük bölümü mahvolabilir. Birkaç hayatın olduğuna inanıyorsan, bu fark etmiyor. Ama tek bir hayatın olduğu için...

Amrita cümlesini bitirmedi.

—Diğer taraftan risk almadığın takdirde, bunun da sonuçları var, diye devam etti.

—Tam olarak bunun neyle bağlantılı olduğunu anlamadım, diye sordu Sergei merakla.

—Tabii ki anlıyorsunuz, dedi Amrita yüzünde muzip bir gülümsemeyle, - Biz Hindular evlendiğimizde, yedi hayat boyunca evlendiğimizi biliyor muydunuz? Gerçi bu ilkenin tatbikinde küçük bir problem var. Her hayatında ayrı ayrı evlenmen gerekiyor ama hiç bir seremoni esnasında, yedi hayatının kaçıncısının içinde olduğunu asla bilemezsin.

—Sözlükten isminizin manasına bakmıştım, diye Sergei açıkladı.

Amrita güldü.

—Biraz utandırıcı, değil mi? dedi Amrita ve ciddi görünmesine karşın, gözleri gülümsüyordu. –Bir Hıristiyan açısından, ismim sanki kendimi İsa veya onun gibi bir kimse zannetmem gibi gelmiyor mu size? Biraz abartılı gibi ama kendi ismimi ben seçmedim tabii ki.

—Olabilir ama öte yandan isminiz çok da cazip. Size biraz aptalca gelebilir ama bir Hint tanrıçasına benzeyen bir kimsenin, ona yakışan bir isme de sahip olması gerekiyor diye düşünüyorum.

Amrita yine güldü.

—Haklısınız, aptalcaydı ama merak etmeyin, bunu kibarlık olarak kabul edeceğim, bu seferlik.

—Bazı kimseler, geçimli çiftler arasındaki ilişkinin, daima diğerinin yaralarını sarması olduğunu söylüyorlar, dedi Amrita. –Hepimizin yaraları var, bir kısmı çocukluktan, bir kısmı gençlik aşklarından, sonraki insan ilişkilerinin bıraktığı yaralardan, bir kısmı ise sevdiklerimizin vefatından kaynaklanıyor. İyi bir insan ilişkisi, çiftlerden her ikisinin de yaralarının iyileşmesine yardım ediyormuş.

—Böyle bir görüşün de kendine göre tehlikesi yok mu?

—Her işte bir tehlike var.

Palmiye'nin tepeleri ve aşağıya sarkan ölü yaprakları, denizden gelen esintide hışırdıyordu. Sıcak ve nemli gece havası, koyu renkli kadife gibi hissediliyordu. Amrita ve Sergei evin önünde dış kapıda duruyorlardı. Sergei elinde, büyük bir torba içinde, Amrita'dan ödünç aldığı kitapları tutuyordu.

—Gitme vaktim geldi, geç oldu, dedi Sergei.

—Gerçekten de geç oldu, dedi Amrita.

—Çok güzel bir geceydi, teşekkür ederim.

—Ben teşekkür ederim.

—Artık gideyim... iyi geceler.

—İyi geceler.

Sergei, taksi sırasının bulunduğu sokak köşesine doğru yürümeye başladı. Kendini biraz tuhaf hissediyordu, diğer taraftan içinde bir hafiflik ve boşluk duyumsuyordu ama bu boşluk hissi yine de hoştu. Bu boşluğun içine çünkü aklındaki başka şeyler de girmeye başlamıştı. Durup bu meseleyi düşünmek istemedi, bekleyen soruları aklının başka köşelerine itti.

9

Ertesi gün milli bir bayramdı. NIOT kapalı olduğundan, Sergei normalden uzun uyudu ve kahvaltısını da rahatça yapabildi.

Sonra Amrita'dan ödünç aldığı kitapları masanın üzerine çıkardı. Kitaplardan biri düşünce, arasından katlanmış gazete kupürleri yere yayıldı. Sergei kupürleri topladı. Üsttekini açınca, The Hindu gazetesine Amrita'nın yazdığı bir makale olduğunu gördü. Makalenin başlığı "Scientific Progress in the Western Societies: A Process of Abonding the West's Own Prejudices?[3]" idi.

Amrita'nın fikrini ilginç bulan Sergei, onun tam olarak ne demek istediğini merak ediyordu.

"Batı bilimlerinin gelişmesinde, Batılıların fazla sıklıkla, kendi batıl inançlarının yıkılması söz konusu olmuştur." diye okudu. "Avrupalıların, on yedinci asırda güneş odaklı dünya görüşünü icat etmeleri, yani güneşin dünya etrafında değil, dünyanın güneş etrafında döndüğü gerçeğini ancak bu tarihte

3 Batılı Toplumlarda Bilimsel Gelişme: Batı, Önyargılarından Vazgeçme Sürecinde midir?

anlamış olmaları, dünyadaki diğer insanların da aynı görüşü paylaşması demek değildi. Veda Kitaplarında bile, güneşin dünyadan çok daha büyük olduğu, dünyanın ve diğer gezegenlerin güneş etrafında döndüğü biliniyordu. Daha iyi görüntüye sahip olduklarından, Hindistan'ın kadim yıldız bilginleri, Avrupalılardan belki de binlerce sene önce Uranüs'ü bir gezegen olarak tanımlamışlardı. Veda kitaplarında, yıldızların bir kısmının kendi güneşimiz gibi olduğu ancak çok uzakta olduğu biliniyordu."

İlginç bir bilgi, diye düşünüyordu ama bu bilgi isabetli bir tahmine dayanmıyor muydu? Eski insanlar, dünyanın güneş etrafında döndüğünü ve yıldızların uzak güneşler olduğunu gerçekten de bilemezlerdi herhalde?

"Batılı tarih yazılarının en büyük yalanı, Johann Gutenberg'in ilk matbaayı 1456 yılında keşfetme iddiasıdır. Bu iddia hâlâ Avrupa'da kullanılan bütün ders kitaplarında geçiyor. Çinliler 1700 seneden beri matbaa kullanıyor, hatta tekli basım harfli matbaa tekniğini Gutenberg'den beş yüz sene önce bulmuşlardı. Ortaçağda Avrupa'nın en zengin asilzadelerin veya krallarının en iyi zamanlarında bile, kütüphanelerinde ondan fazla kitabı bulunmamıştı. İngiltere kralı V. Henri'nin altı kitaplık bir kütüphanesi varmış. Hâlbuki Çin'deki bilgelerin bin sene önce, kütüphanelerinde on binlerce kitabı olmuş. Çin'de on beşinci yüzyılda, her asır başında, Avrupa'da yayınlanan her bir kitaba karşılık, kaba bir hesapla, on bin kitap yayınlanmıştı.

"Avrupalılar Meksika'ya vardıklarında, Cortez'in Tlaxcalı müttefikleri, İspanyolların, bakteri enfeksiyonunu önlemek için, yaraları, kızgın demirle dağlayarak veya kaynar yağ dökerek tedavi ettiklerini şaşkınlıkla izlemişlerdi. Tlaxcalılar çekinerek, bu maksat için belli bir küf mantarından elde et-

tikleri bir merhem kullandıklarını söylemişlerdi. Mısırlılar ve Çinliler, hatta Ön Asya halkları binlerce seneden beri antibiyotikleri biliyorlardı. Buna rağmen şimdiki tıbbi tarih kitaplarında, antibiyotiklerin Avrupa'da 1920 ve 1930 yıllarında icat edildiği yazılmaktadır. 2200 senelik Çin yazıları, fazla tuz kullanımının beyindeki felç riskini çoğalttığını ve de vitamin ve mineral eksikliğinden kaynaklanan hastalıkların nasıl tedavi edilebileceğini de söylüyor. Hâlâ etkili olan Atemisin adlı tek sıtma ilacı, iki bin sene önce Çin'de yazılmış kitaplardan bulundu. Bazı tahminlere göre dünyada yaşayan insanların yarısı sıtmadan ölmüştür. Batılı tarih yazılarına göre dünyanın her yerinde, 1897 senesine kadar, sıtmanın insanlara pis havadan geçtiğine inanılmıştı. Sıtmanın Avrupa lisanlarında karşılığı olan ve hâlâ kullanılan malarya kelimesi, Romalılardan gelen pis hava manasından kaynaklanıyor. Milattan önce altıncı asırda yazılan ama olasılıkla çok daha eski sözel bilgiye dayanan Hintli Susruta tıbbi yazılarında, beş farklı sıtma yayan sivrisinek cinsinden bahsediliyor. Ayrıca yazılarda bu sivrisineklerin yaydığı hastalıklarının nasıl belirtiler ortaya çıkardıkları da etraflıca anlatılıyor. Bu hastalıklardan birinin, açıkça sıtma olduğu anlaşılıyor, hastalığın belirtileri o kadar açık ki yanılmak mümkün değil."

'Bu gerçekten de doğru olabilir mi' diye düşünüyordu Sergei. Seyahatlerinde kendisi de birkaç defa sıtmaya yakalandığından, hastalığın belirtilerini fazlasıyla iyi anımsıyordu. İlk sıtma nöbetine yakalandığında hiç bir zaman bu kadar hasta olmamıştı.

Sergei tekrar Amrita'nın yazısına döndü. Amrita, Güney Asya'da binlerce sene boyunca, sanki tek maksadın, sıtmanın getirdiği olumsuzlukları azaltmak olduğunu yazıyordu. Yağmur suyu ile doldurulan havuzlara, sıtma sineklerinin larvala-

rını yiyen balıklar getirilmişti. İnekler ve diğer başka hayvanların kutsal olarak ilan edilmesi, fakir halkın evlerine yakın, aşırı kokan hayvanlar, insanlardan ziyade, sinekleri kendilerine çekmesini sağlıyordu. Aynı zamanda, insanlara geçmeyen başka memelilerin sıtma parazitleri, sineklerin içinde, insanlara geçen sıtma parazitlerinden dolayı çoğalmışlardı.

Ganj, İndus ve Sarasvati nehirlerinin ağızlarında geniş, tarlaları su altında bırakan suni sulama sistemleri kullanılıyordu. En ince ve verimli alüvyon içeren sel suyunun üst tabakası, bu maksatla inşa edilmiş sel kapaklarından içeriye tarlalara yöneltiliyordu. Sel suyunun getirdiği ince parçacıklı alüvyon, ekilen alanlara bereket ve iyi mahsul sağlıyordu. Sivrisinekler, muson yağmurlarının meydana getirdiği milyarlarca küçük su birikintilerine yumurtalarını bırakmaya başladığında, sel suları, beraberinde çok miktarda farklı balıkların, deniz kabuklularının ve diğer küçük etobur hayvanlarının yumurtalarını ve larvalarını getiriyordu. İngilizlerin gelmesinden önce, dikkatlice tasarlanmış sel sulama sistemleri, yalnızca Doğu Bengal'de on milyon hektarlık bir alanı kaplamıştı.

Hindistan'ı istilâ eden İngilizler, gördükleri binlerce sene sürekli kullanılmış kadim "yüksek teknolojinin" nasıl çalıştığını anlamamışlardı. İnsanların yararına olacağını düşündükleri için, nehirlerin suyu tarlaları basmasın diye, sel sularının geldiği yolları tıkamışlardı. Bunun neticesinde, korkunç bir sıtma epidemisi meydana gelmişti. 1860 yıllarında Hindistan'da her sene üç milyon çocuk ve iki milyon yetişkin sıtmadan ölmüştü. Hooghly eyaletindeki nüfus, yirmi sene içinde yarı yarıya, iki milyondan bir milyon kişiye düşmüştü.

Sergei kendince, oldukça çok okumuş biri olmasına rağmen Amrita'nın ortaya çıkardıkları onun için tamamen yeni bir bilgiydi. Trajedinin boyutları onu dehşete düşürdü. Susru-

ta kitabının sıtma ile ilgili yazıları, iki bin beş yüz sene önce dünyadaki bütün toplumların ortak bilgisi olsaydı, acaba kaç insan sıtmadan ölmekten kurtulurdu. Beş veya on milyar mı? Uzak Doğu'ya 1400 yıllarında, deniz yolu ile giden Avrupalılar, neden Hintli ve Çinlilerin yararlı öğretilerini ciddiye almamışlardı?

Ve İspanyol fatihleri, Orta Amerikalı Kızılderili medeniyetinin bütün bilgi ve bilgeliğini içeren kütüphaneleri yok etmeseydiler, ne olurdu? Acaba Avrupalılar, Maya ve Aztek-lerin, mantarlardan yaptıkları anti mikrobik ilaçlarının kullanımını Waksman, Bubos ve Fleming'den beş yüz sene önce kabul ederler miydi? İlk fırsatta Çin'in kadim tıbbi kitaplarını üşenmeyip de okusaydılar, acaba kaç Avrupalı iskorbüt ve başka vitamin ve mineral eksikliğinden kaynaklanan hastalığa yakalanmaktan kurtulurdu? Ve de çok eski, su ile ilgili yatay kuyular ve nemi hapseden piramitler gibi teknolojileri daha ciddi olarak benimseseydiler? Milyarlarca insan susuzluk çekiyor, her şey boşa mı gitmiş?

'Bir kitabı kısa süreli, ancak bir kere okunan ve ertesi sene temelli unutulan tüketici bir eşya olarak düşündüğümüzde yanılıyor muyuz' diye düşünüyordu Sergei. Bütün işe yarar ve mühim bilginin son bir sene veya son on sene içinde yayınlanan kitaplar içinde olduğuna nasıl emin oluyoruz? Neden bütün mühim bilgilerin şimdi icat edildiğine inanıyoruz? Ya o sayısız, bizden önce yaşamış insan nesillerine, Sarasvati'nin, beraberinde Kathiawar yarımadasına yığdığı kum gibi zamanın ve tarihin akıntısıyla birbiri üzerine yığılmış edebiyat, kültür ve bilgi birikimlerine ne demeliydi? 'Hindistan'daki İngiliz sömürgecileri gibi, hâlâ birçok konuda cahil, beceriksiz ve aptal olmadığımızı nasıl bilelim?'

Belki de eski kitaplar, hatta çok eski olanlar, hâlâ ağır bir toz tabakası altında uzun zaman unutulan, içlerinde onlardan faydalanılabilir, ışıldayan kristal kum taneleri ve parlak inciler gibi bilgelik ve bilgi içeriyorlardır. Son zamanlarda, çok akıllıca yapmadığımız şeylerden o kadar çok var ki... Belki de başka birileri aynı şeyleri, daha akıllı, daha iyi, daha sağlam, daha az zarar ve acı vermeden yapabilirlerdi.

10

Üç hafta sonra Cambay Körfezi'nin suları, uzun süren kuraklık ve sakin havadan dolayı, yerel şartlar açısından, bir süre için olağanüstü parlaklık kazandı. Hava birkaç günden beri sıcak ve durgun geçmişti. Hint Okyanusu'nun yüzeyi dümdüzdü. Suyu bulandıran tek etken, bilhassa Cambay Körfezi'nin içinde hissedilen güçlü gelgit hareketi idi ama daha uzaklarda, denizin sığ olduğu yerlerde görüş alanı olağanüstü netti, bazı yerlerde birkaç metreyi bile geçiyordu.

Amrita ve Sergei bu fırsatı kaçırmak istemediler. Önceki haftalar, bir kısmı beklenen, bir kısmıysa beklenmeyen yeni bulgular beraberinde getirmişti. M.V. Sagar Paschmini on farklı yerde kepçeleme yapmıştı. Birkaç metre derinlikteki kumun içinde, dokuz yerde oldukça büyük miktarda insan kemiği ortaya çıkmıştı. Şehir merkezine yakın kısım, tamamıyla insan kemiği ile kaplanmıştı.

Amrita'nın meslektaşları, şehirde yarım milyon insanın oturduğunu tahmin ediyorlardı, bu da Mohendojaro'nun nüfusunun üç katından fazlaydı.

Herkes sanki aynı zaman ölmüştü, çok çabuk ve hemen sonra Sarasvati'nin beraberinde sürüklediği kumlara gömülmüş gibi görünüyordu.

Lomonosov bu sefer, Cambay Körfezi'nde, yüz kilometre Mumbai'nin kuzeyindeki bir rıhtımdan yola çıktı. Cambay Körfezi'nin suyu normalden daha berrak görünmesine rağmen, hâlâ yeşilimsi bir sis tabakası ile kaplı gibi duruyordu ama gelgit etkisinin azaldığı yerlere geldiklerinde, beş, altı metreye kadar görebiliyorlardı.

—Görüntü gerçekten de çok iyi, dedi onlarla beraber dalışa gelen Athi Narayan.

Sergei ona bakakaldı.

—Tabii ki Polinezya'nın mercan denizi gibi değil, diye Athi ekledi.

—Aynı fikirdeyim, dedi Sergei.

Sergei Amrita'ya döndü:

—Ödünç verdiğiniz kitapları çok beğendim. Bir kitabın arasından *The Hindu* gazetesine yazdığınız makaleler çıktı. Bence çok ilginçlerdi.

—Gerçekten mi? Her halde çok kültürlü tarihe ait yazıları kastediyorsunuzdur?

—Evet onları kastediyorum. Gerçi her fikrinize katılmıyorum.

—On sekizinci yüzyılın ortalarında Hindistan hâlâ, uluslararası döviz kurları bazında, Avrupa'dan çok daha zengin, hatta dünyanın en varlıklı ülkelerinden biriydi, diye Amrita anlatmaya başladı. –Yüz sene sonra ise Hindistan dünyanın en fakir ülkelerinden birine dönüşmüştü. Çocuk nüfusunun yarısı, beşinci doğum gününü görmeden öldü. Hindistan neden acaba bu kadar düştü?

—Aman dikkat, bu konuya bir başlarsa devamı zor gelecek, dedi Athi sırıtarak.

—Hain!.. diye Amrita Athi'yi azarladı.

—Hindistan'ın çok karmaşık teknolojik sistemler kullanıldığından mı savunmasız kaldığını düşünüyorsunuz, diye Sergei önerdi.

—Gerçekten de öyle. Teknolojik sistemler iflas edince, çok yükseklerden düştük. Su toplama ve suni sulama sistemlerimiz çalıştıklarında, zenginlik ve iyi bir hayat sağlıyorlardı. Bu sistemler çökünce, bize karşı döndüler. Bu alanlar sivrisineklerin yuvası oldu ve insanların büyük bölümü sıtmadan öldü. Bence bunların hepsinden ders almamız gerekecek.

—Nasıl bir ders?

—Düşünsenize Avrupa ve Kuzey Amerika'nın bu gün ne kadar savunmasız olduğunu, dedi Amrita. – Her mümkün olan, hatta mümkün olmayan bir yer, hassas ve karmaşık elektronikle donatılmış. Bu tip teknoloji üreten kuruluşlar, henüz bu teknolojiye sahip olmayan yerlere de teknolojiyi götürmek istiyorlar. Neticede İngiliz anahtarı ve tornavida bile mikroçipsiz kullanılamayacak. Ya kötü niyetli bir ülke veya bir terörist, elektromanyetik titreşim çıkaran silahları size karşı kullanıyorsa? O zaman ne olacak? Evinizi ısıtamazsınız, içme suyunuz kesilmiş olacak, sifonunuzu çekemezsiniz. Arabalar yolları tıkayacak ve artık çalışamayacak. Yemek ve suyu nereden sağlayacaksınız? Bir yerden diğerine nasıl gideceksiniz, gereken eşyalarınızı nasıl taşıyacaksınız? Hastalıklarınıza elektrik olmadan kim bakım yapabilecek?

—Ben sizi uyarmadım mı, dedi Athi.

—Bize zamanında olan şey, sizin de başınıza gelebilir, dedi Amrita çok ciddi olarak. –Bizim o zamanki kaderimiz, yarın sizin kaderiniz olabilir.

—Meselenin bu kadar tek yönlü olduğunu düşünmüyorum, dedi Sergei. –Bugünkü teknolojinin farklı felaketlerin üstesinden daha iyi geleceğine inanıyorum. Acil durumlarda insanlar için bitkisel yağ ve selülozdan suni besin üretmek mümkün.

—Eğer fabrikalar ve onlara elektrik veren elektrik santralleri ve elektriği ileten kablolar çalışıyorsa, dedi Amrita. –Ve yirmi kadar "eğer" kelimesi ekleyebilirsiniz bunlara. Bir denklemde ne kadar "eğer" kelimesi mevcutsa, tek "eğer" kelimesi bile bu zinciri kırabilir.

—Evet ama...

—Hey, bakar mısınız, dedi Amrita birden.

—Deniz dibinde uzunca, dalgaların oluşturduğu kum tepeleri aralarından yine tanıdık Harappa motifleri, binlerce belirgin ve düzenli inşa edilmiş tıpatıp aynı boyda dikdörtgenler gözüküyordu.

—Bu pek de küçük bir şehre benzemiyor, dedi Sergei.

—Nereye dek uzandığına bakalım, diye önerdi Amrita.

Bir kısmı devrilmiş binalardan oluşan dikdörtgen şekiller, arada sırada tamamıyla kum tepeciklerin altında kayboluyordu ve Amrita, Sergei ve Athi şehrin sonuna geldiklerini düşünüyorlardı ama tanıdık şekiller, tekrar ve tekrar kum altından çıkmaya devam ediyordu. Lomonosov birkaç metre deniz dibinin üzerinde altı mil hızla gidiyordu. Harabeler, sonsuza dek uzanıyor gibiydiler.

—Burası önceki iki şehirden de büyük, dedi Sergei şaşkınlıkla.

Saatine göz attı. Bir saat on beş dakikadır harabelerin arasında ilerliyorlardı. Bütün bu yol boyunca altı millik hızla gittiklerinden, bu harabeler üstünde on iki kilometrelik bir yol kat etmişlerdi demek. Sergei derinlikölçere baktı, elli metre derindeydiler. Harabelere yaklaştıklarında derinlik kırk iki metreydi. Dip hafif bir meyille gittikçe derinleşiyordu.

Sergei kafasını inanmayarak salladı.

—Bu harabeleri sanki fazla kolayca bulduk. Biraz ötede yaptığımız birinci dalışta bunlar hemen önümüze çıktı. Ya çok şanslıyız ya da daha çok bulacaklarımız olacak.

—Prensip olarak, burada farklı boylarda, denize gömülen binlerce şehir olabilir, diye Amrita hesap etti.

—Çok fazla değil mi, diye sordu Sergei kuşkuyla.

—Hepsinde aynı zaman oturulmuş olması gerekmiyordu, diye savundu Amrita. –Nehir yatakları değişime uğradı. Eski liman kentleri yerine yenileri kuruldu. Deniz seviyesi yükseldi-

ğinde, şehirlerin yerleri değiştirilmek zorunda kalındı. Burada binlerce sene oturulduğundan, deniz dibinin büyük kısmı harabelerle kaplı olacaktır.

Sergei saatine baktı.

—Haklısın, dedi. –Bu şehir yirmi kilometre devam ediyor.

—Şehrin büyüklüğünü enlemesine de mi tahmin etmemiz gerekir?

Amrita düşünüyordu.

—Evet, öyle yapalım, dedi Sergei ve Lomonosov'un burnunu yanlamasına sağa doğru yöneltti. Sualtı kare motifleri, can sıkacak kadar tek düze devam ediyordu. Arada sırada farklı büyüklüklerde balık sürüleri ve birkaç şaşırtacak kadar büyük ve görkemli denizanası önlerine çıkıyordu. Sonra yüzlerce eşit boyda bina harabenin ilerisinde, farklı, binalardan daha büyük, çok çok daha büyük bir karaltı görünmeye başladı.

Bir nevi tepeyi andırıyordu.

Bu normal bir oluşum mu ya da sualtı bir kaya veya kum tepesi miydi? Bu olası görünmüyor gibiydi, çünkü tepenin şekli fazla düzgün, sivri ve meyilliydi, sanki...

—Bir sualtı piramidi mi? diye Amrita herkesin düşündüğünü dile getirdi.

Tepe çok büyüktü ve suyun bulanıklığından dolayı bütün olarak değil, küçük parçalar halinde görülüyordu. Tepe pürüzlü ve engebeliydi. 'Sanki devrilmiş tuğla yığını üzerine, oldukça kalın tabaka çamur yığılmış gibi' diye düşündü Sergei.

Aşağıya doğru inerken, önlerine birkaç metre genişliğinde yatay bir düzlem yayıldı. Sergei, bunun bir insan yapısı olduğunu düşünüyordu. Daha aşağıda, başka bir düzlem görünüyordu ama eğik duvar, ondan sonra da devam edip çamurun içinde kayboldu. Kum ve çamur altında bir düzlemin daha olması mümkündü.

Tepenin etrafını gezdiler.

—Bu bir kare şeklinde, dedi Athi. –Tam bir kare. Demek ki

bu tepe, Sümerlerin ve Babillilerin Mezopotamya'da yaptıkları zigurat gibi. Mayalar ve Azteklerin ve diğer başka Kızılderili halklarının, İspanyolların gelişinden önce inşa ettikleri basamak piramidine de benziyor.

Tepe, Orta Amerika, Mısır ve Mezopotamya piramitleri kadar yüksek değildi fakat oldukça geniş tabanlıydı. Sergei, en altta görünen düzlemin takribi iki yüz, belki de iki yüz yirmi metre genişliğinde olduğunu tahmin ediyordu.

—Yüksekliği yirmi metre, belki daha çok olabilir, diye Amrita hesapladı.

—Yaklaşık o kadardır.

Piramidin en alt tabanının ve şekilsiz bir toprak ve tuğla yığınına dönüşmüş tepesinin arasında kalan düzlem, belki yüz elli metre genişliğindeydi.

—Harappa ve Mohenjodaro'nun kendilerine mahsus merkezi tepeleri vardı. Onlar da bir nevi ziguratti fakat bundan çok daha küçüktü.

Sergei'nin aklına başka bir şey geldi.

—Harappa ve Mohenjodaro'nun merkez tepeleri şehrin kenarında veya ortasında mıydılar?

—Galiba kısmen şehrin ortasındaydılar, diye Athi anımsadı.

—O zaman bu şehir gerçekten de çok büyük. Harabelerin başladığı yere yirmi dört kilometre mesafedeyiz. Bir saatten beri de enlemesine hareket ediyoruz.

Sergei saatine baktı.

—Geri dönmemiz gerekecek, yoksa destek ekibimizdekiler bizi merak etmeye başlar, dedi Sergei.

—Çok yazık çünkü sular olağanüstü berrak, dedi Athi sızlanarak.

—Başka yoldan dönebiliriz, diye Sergei teselli etti. –Belki başka ilgi çekici şeyler de önümüze çıkar.

11.

Lomonosov, dönüş yolculuğunda daha küçük iki şehrin harabelerine rastladı. Bütün Hindistan'ın kara sahanlığı sualtı harabelerle kaplanmıştı, sanki. Diğer yandan, 'deniz seviyesi üzerinde kalan kara sahalığının yarısı şimdi su altında kalsaydı, acaba dalgalar kaç adet şehri yutacaktı?' diye düşünüyordu Sergei.

Biraz sonra Sergei ve Amrita, M.V. Sagar Paschmini'nin güvertesindeki korkuluğa dayanıyorlardı. Gemi on mil hızla Mumbai'ye doğru yol alıyordu.

Cambay Körfezi'nin denizi hâlâ düz ve dalgasızdı.

Orada burada, parlak renklerle boyanmış uzun gövdeli balıkçı gemileri görünüyordu. Batıdaki sahil, uzak koyu bir çizgi gibiydi. Doğu sahil ise, ağaçların ve binaların siluetleri ve bacalardan ve ateşlerden çıkan koyu dumanları görünecek kadar yakındı. Gökyüzünde, Mumbai'ye doğru, gözle zor ayırt edilen bir yolcu uçağı inişe geçmişti, motorlarından çıkan beyaz buhar izi daha net görülüyordu. Manzara sakin ve olağandı. Körfezin sakin yüzeyi altında bunca büyük sırrın ve arkeolojik mucizenin saklandığına inanmak güçtü.

—Burası o kadar olağan ki! Dipte olanlar, yüzeyden hiç belli olmuyor, dedi Sergei.

Amrita birkaç yüz metre ötedeki balıkçı teknesine bakıyordu. Teknede iki kişi vardı, birisi çok yaşlı gözüken beyaz sakallı bir ihtiyardı, diğeri ise orta yaşlı, belki de adamın oğluydu. Araştırma gemisi onları geçtiğinde, ikisi de ellerini sallayarak selam verdiler. Amrita ve Sergei selamlarına cevap verdiler.

—Denizin dibinde ne olduğunu bilmiyorsan, buradaki gördüklerine kıyasla, bunu hiç bir şekilde tahmin edemezsin. Çünkü burada ne görüyorsun? Gökyüzündeki uçağı, sahildeki binaları ve fabrikaları, orada burada birkaç balıkçı teknesini görüyorsun.

—Deniz gerçekten de sırlarını iyi saklıyor. Gökyüzünün yüzlerce, hatta binlerce kilometre uzağını görebiliyoruz. Denizde ise görüş, hiç bir zaman yirmi metreyi aşamıyor, dedi Amrita.

—Burada ise yirmi santime razı olmamız gerek, diye Sergei sızlandı.

—İskenderiye'ye hiç gittiniz mi, diye sordu Amrita birden.

—Hayır, oradaki görüntü bundan da mı kötü yoksa?

—Buradaki gibi. Fakat İskenderiye'ye ait, duymanız gereken bir hikâye var.

—Peki, anlatın bakalım.

Amrita, Mısırlı bir deniz arkeologun arkadaşlarıyla birlikte, İskenderiye'nin Sidi Gaber adlı banliyölerinden birinin önünde, sahilden birkaç kilometre uzakta balık tutmaya gittiğini anlattı. Denizdeki görüş normalden daha netti. Arkeolog aynı yerde birkaç defa bulunmuştu ve bundan önce olağandışı bir şey fark etmemişti. Birden deniz dibinin her yerinde, ko-

caman kum taşından yontulmuş taş bloklar görünce şaşkına dönmüştü.

—Bunlar yoksa Mısır piramitlerinin inşaat taşlarından mıydılar?

—Olabilir. Belki de bir zamanlar, orada taşların yüklendiği bir liman vardı. Her neyse, deniz arkeologu, oradaki denizin derinliğinin altı sekiz metreyi geçmediğini söylemişti. Taş blokların bulunduğu yeri titizlikle işaretledi ancak taş blokları bir daha bulamadı. Kaybolmuşlardı, onlar sanki bir serap, sanki Nil kumlarından çıkmış hayaletlerdi.

—Bu nasıl mümkün olur?

—Nehrin deltası devamlı hareket halindedir. Ara sıra, nehir belli bir yere kalın kum tabakası yığıyor, sonra akıntılar yeni yollar açıyor ve kumları başka yerlere sürüklüyor. Asırlar boyunca, balıkçılar bu taş blokları gördüklerini anlatmışlardı ama söylediklerini kimse ciddiye almamıştı.

—Çok ilginç.

—Bu taş blokları, Nil deltasının tek gizemi değildir. Balıkçılar deniz altında, Arapçada Al Kinessa adlı bir saray veya tapınağın bulunduğundan da bahsediyorlar. Kelime manası kilise veya tapınak demektir. Balıkçılara göre bu büyük sualtı yapısı, yaklaşık on sekiz metre derinliğinde, Qait Bey'in beş kilometre kuzeyinde bulunuyor. Bazen su çok berrak olduğunda, yüzeyden bakınca görünüyormuş.

—Hikâyenin doğru olduğuna inanıyor musunuz?

—Neden inanmayayım? İnsanlar Mısırda çok uzun zamandan beri varlar. Denizde kum altına gömülmüş harabelerin, burada olduğu gibi orada da mutlaka olması gerekiyor. Nil Deltası, kim bilir ne kadar uzun zamandan beri senede yarım santim batmaktadır fakat Nil Deltasındaki harabeleri incelemek çok zor. Onlardan bazıları bir an meydana çıkıp,

bir an sonra kumlar altında kaybolan hayalet şehirler gibiler. Üzerlerinde onlarca metre kum yığılmış şehirler, tabi ki hiç bir zaman artık meydana çıkamayacaklar.

—Buna benzer harabelerden başka yerlerde de olduğuna inanıyor musunuz?

—Mutlaka vardır. İndus deltasında ve İran Körfezi'nin dibinde, Fırat ve Dicle'nin çamurları altında da olabilir. Cambay Körfezi'ndeki bu bizim harabelerimizin olağanüstü olduklarına inanmıyorum. Yine de diğer harabe şehirlerle karşılaştırınca büyük bir avantaja sahibiz. Nil, İndus, Fırat ve Dicle akmaya devam ediyor ama Sarasvati on, on iki bin sene önce kurumuştu.

—Demek bizim harabelerimizin üzerine az miktarda kum yığılabilmiş.

—Evet doğrudur.

Sergei, birkaç saat sonra dairesine döndüğünde, neredeyse anında uykuya daldı ama uykusu rahatsızdı, çünkü rüyalarına deniz altına batmış, kumla kaplı ve içinden ara sıra çıkıp tekrar kaybolan saraylar, piramitler ve şehirler giriyordu. Bir rüyasında ise kendisinin tüpsüz birkaç metre derinliğe daldığını gördü. Her tarafında büyük taştan bloklar ve sonsuza dek uzanan koca kaya parçalarının oluşturduğu orman vardı. Taşlar arasında güzel, dalga motifleriyle bezenmiş ince beyaz kum yayılmıştı ama birden bütün taşlar kaybolmuştu ve kum içinden farklı şeyler, dalgalarla birlikte sallanan su bitkilerin sapları ortaya çıkmıştı ama bunlar su bitkileri değil, kumdan çıkan insan elleri ve kolları, okyanus dolusu insan kollarıydı.

Sergei kendi bağırtısına uyandı ve Nil deltasındaki kum altında gömülü taş bloklarından ve diğer deniz dibi hayaletlerinden uzakta, kendi yatağında yattığını anlayıncaya dek, birkaç saniyenin geçmesi gerekti.

12

Sergei ertesi gün bilgisayardaki postalarını okuduğu sırada, açmadığı postalar arasında oldukça çok sayıda Gönland projesi ile ilgili uydu fotoğraflarının olduğunu fark etti. Projenin maksadı, diğer ülkelerin araştırmacıları ile birlikte Grönland buzullarında ne olduğunu takip etmekti. Sergei proje çalışmalarına ara sıra daha sık, bazen de daha seyrek olarak katılmıştı. Buzulların gelişmesini takip eden PODS uydusunun çalışması durdurulduğu için, proje birkaç yıl önce kötü bir darbe almıştı, çünkü ABD ve Avrupa, hâlâ dünyanın değişik yerlerinde, bazıları yirmi seneden fazla süren terörist olaylarına karşı mücadeleleri finanse etmeye devam ettiklerinden, yeni uydu henüz uzaya yollanamamıştı.

Sergei yollanan fotoğraflara bakmaya karar verdi. İlk fotoğrafın alt kenarında, buzdan kurtulmuş siyah dağ tepeleri görünüyordu. Aralarında, muhtemelen büyük buz kütlelerden oluşmuş uzunca bir birikim vardı. Ötesinde ise geniş mavi bir alan uzanıyordu. Sergei fotoğrafların, buzulların üzerinde oluşmuş buz yığılmalarını ve arkasında hapsettiği erimiş sulardan meydana gelen gölü gösterdiğini anladı. Daha önce de bu erimiş sudan oluşan gölün resimlerini görmüştü. Bir-

kaç sene içinde, göl çok hızlı genişlemişti. Aynı gölü gösteren yeni resimlere tıkladı. Resimler tarih sırasına göre dizilmişti, birbirini takip eden günlerde çekilmişti.

Buzul üzerinde oluşan göl, sonraki her resimde büyüyordu. Kenarlarında yeni koylar açılmış ve genişlemiş ve en sonunda birbirleriyle birleşmiş aynı zamanda kenarlarında yeni koylar oluşmuştu. Bir sonraki fotoğrafta göl kaybolmuştu, yerinde parlayan buzdan başka bir şey görünmüyordu. Sergei fotoğrafa şaşkınlıkla bakakaldı.

Buzul üzerindeki göl sanki varlığını yitirmişti ancak bu mümkün olamazdı. Fotoğraflar yanlış sıralanmış olacaktı. Bir önceki fotoğrafın tarihine baktığında, bilgisayara göre bir gün önce çekilmişti.

Göl tekrardan buz mu tutmuştu? O da mümkün değildi bu mevsimde. Gölü çevreleyen buz duvarı mı devrilmişti? Ama sapasağlam görünüyordu. Göl suları buz duvarının altını delip mi akmıştı? Belki de öyle olmuştu ama akan su buzul üzerinde neden görünen bir iz bırakmamıştı?

Erimiş suyun oluşturduğu bu geniş gölün, büyük miktarda ısı enerjisi depolamış olması gerekirdi. Bu kadar çok miktar su, derin izler meydana getirmeden nasıl buzul üzerinden öylesine akabilirdi? Olasılıkla, bütün bunlar bilgisayarın yanlış programlamasından kaynaklıyordu.

Biraz düşündükten sonra Sergei, konuyu incelemesi için İgor'a kısa bir mesaj yazdı.

Ya Susan Cheng? Susan'ın araştırma istasyonu da o taraflarda değil miydi? Sergei bilgisayarının belleğinden Susan'ın elektronik posta adresini aradı ve ona da kısa bir mesaj yazdı: "Selam Susan, bu resimlere göz atarsan sevinirim. Mesele nedir, yazışalım, Sergei."

Sergei mesajı yolladı ve Amrita'dan ödünç aldığı kitaplara döndü. Kitap yığınının en üstünde Eflâtun'un kitabı vardı. Eflâtun'un Atlantis hakkında yazdıklarını tekrar okumak

için tuğla kalınlığındaki kitaptan Atlantis ile ilgili Timaios ve Kritias diyaloglarını aramaya başladı. Üçüncü cilt "Yasalar" kitabında, Amrita'nın altını çizdiği yer gözüne ilişti:

"Atinalı: eski hikâyelerde doğruluk payı olduğuna inanıyor musun?

Clinias: Hangi hikâyelerde?

Atinalı: İnsan dünyasının sıkça sellerde yok olduğu... İnsan ırkının

Küçük bir bölümünün hayatta kalabilmiş olduğu hikâyelerde.

Clinias: Her kimse, bu hikâyelerin tamamıyla inandırıcı olduğunu düşünür. "

Sergei parçayı tekrar okudu. Eflâtun'un büyük tufan hikâyelerine inandığı belliydi. Amrita bu parçanın neden altını çizmişti? Belki de bunu Atlantis efsanesiyle ilişkilendirmişti.

Timios ve Kritias yazıları çok uzun değildi, Sergei yavaş ve sindirerek bunları okumasına rağmen, bir saat yeterli geldi. Amrita'nın da bu yazıları birkaç defa okuduğu belliydi, çünkü sayfalarda birkaç farklı renk kalemle küçük işaretler eklemişti. Amrita'nın işaretlediği yerler, bilhassa Cambay Körfezi'nde yapılan bulgular açısından çok ilginçti.

Gerçi Eflâtun'un kendisi, Atlantis'i Atlas Okyanusun ortalarında bir yere yerleştirmişti ama yazıdaki detaylar aynı doğrultuda değildi. Eflâtun Atlantis'te çok sayıda filin olduğunu belirtmişti.

Sergei, Orta Atlas Okyanusu'nun oldukça serin ve bundan on bin sene önce daha da soğuk bir yer olduğunu düşündü. Orada anakara büyüklüğünde bir ada var olmuş olsa da -ki asla olmamıştır- fillerin o iklimde yaşaması nasıl mümkün olurdu?

Sergei'nin, on bin sene önce yaşamış insanların, filleri kamıştan gemilerle okyanusu geçip taşıyabileceklerine inanması çok güçtü. Fillerin varoluşu, Amrita'nın Atlantis teorisini destekliyordu, çünkü o zamanlarda Hindistan'ın batı kıyılarında fillerin var olduğu biliniyordu.

Eflâtun, Atlantis halkının yetiştirdiği, suyu çıkarılan ve merhem yapılan sert kabuklu meyvelerden bahsediyordu. Sergei bunun Hindistan cevizinin tarifine uyduğuna inanıyordu. Hatta bu Hindistan cevizlerinin, Atlantis'in Avrupa'nın batısında değil, daha ziyade doğu tarafında ve en azından, subtropik iklimde var olduğunu işaret ediyordu.

Eflâtun, Atlantis karasında yüksek dağların, büyük nehirlerin ve geniş, verimli ekili ovaların olduğunu anlatmıştı. Yağmur mevsiminde, Atlantis tarlalarını yağmurların suladığını fakat kurak mevsimde ikinci mahsulün, yüksek dağlardan çıkan nehirler sayesinde alındığını yazmıştı.

Yüksek dağlıklar ve büyük nehirlere sahip batmış bir ada? Yüksek dağlık araziler, tek tek yanardağlardan farklı bir şeydi. Büyük dağlık araziler, yüz binlerce, milyonlarca metrekarelik geniş alanları kaplıyorlardı. Büyük bir nehir, hiç bir zaman kısa olamazdı. Dünyanın hiç bir yerinde, bir anakara büyüklüğünde, geniş dağlık alanları ve büyük nehirleri olan batık adalar mevcut değildi.

Eflâtun'un Atlantis iklimi ile ilgili tarifi, tıpatıp Hindistan'ın muson iklimine uyuyordu. Yağmur mevsimi ve onu takip eden, tarımın suni sulama sistemine dayalı kurak mevsimi, Atlas Okyanus adaları ikliminden çok farklıydı.

Eflâtun'un bahsettiği yüksek dağlar Himalaya'yı andırıyordu ve tarlaları sulayan nehirler, İndus ve Sarasvati ve onların zamanında sayısız denize akan nehir kolları olabiliyordu. Denize yakın geniş ova ve kadim suni sulama sistemleri de tarife uyuyordu. İndus-Sarasvati kültürü binlerce seneden beri, Eflâtun'un, Atlantislilerin kullandıklarını anlattığı-

na benzer tarım yöntemlerini uygulamıştı. Atlantis halkının nehir deltalarına inşa ettikleri liman yapıları ve kanalları da Eflâtun'un anlatımına uyuyordu. Sergei, bir zamanlar okuduğu ve bu bağlamda oldukça benzer Lothal'ın eski limanının tarifini anımsadı.

Ayrıca... Dünyada Eflâtun'un tarifine uygun kaç tane yer vardı? Dünyanın her hangi bir yerinde? Ortak unsur olarak denize yakın olan yüksek dağları ve o dağlardan geniş ve bereketli ovalar içinden denize akan büyük nehirleri tanımlandığında, seçenekler gerçekten de azdı. Esasında bütün gezegende, Eflâtun'un tarifine en iyi uyan yer, dünyanın hiç bir başka yerinde bulunmayan İndus ve Sarasvati'nin on bin sene önce içinden geçtiği ovaydı.

Sergei, Amrita'nın haklı olduğunu düşünüyordu ve Eflâtun'un kitabını masaya koydu. Maya yazıları tercümesini eline aldı. Aşırı İspanyol dincilerinden dolayı, Mayalardan kala kala saklandıkları yerin adı ile isimlendirilen dört kitap geride kalmıştı. Sergei'nin hatırladığı kadarıyla, kitaplardan biri tufan hakkında yazılmıştı ve tufan hikâyesi Codex Troano olarak adlandırmıştı.

Sergei sonunda, kitabın fihristinden aradığını buldu. Tufan fikrinin eski insanlarda ortak bir olgu olması gerektiğini düşünüyordu. *Gılgamış Destanı*, dünyanın en eski hayatta kalan destanı, tufanı anlatıyordu. İspanyolların gazabından arda kalan Mayaların dört kitabından biri, bir nevi tufanı tarif etmeye odaklanmıştı. Codex Troano'nun bilinen yazısından da, ne yazık ki küçük bir kısmı, oradan buradan birkaç cümle arda kalmıştı:

"Altıncı Cani yılında, Zaci ayının on birinci Muluc'unda, Chuen'in on üçüne kadar devam eden korkunç depremler oldu. Kil tepelerinde kurulmuş Mu ve Moud diyarları, depremin kurbanı oldu. Onlar bir iki defa gürledi ve gece birden kayboldular. Toprak birkaç yerde, yeraltı güçlerinin etkisiyle

bir yükseldi, bir alçaldı ve en sonunda, onu sarsan güçlere dayanmayıp derin kanyonlarla birbirinden ayrıldı. Eninde sonunda, bu diyarların ikisi de bu korkunç basınçla beraberinde 64 milyon insanıyla 8060 sene önce okyanusa gömüldü.[4] "

Sergei bunu, Eflâtun'un 'Atlantis'ine veya İncil'in tufan hikâyesine benzetti. Farklı kültürlerin bildikleri tufanlar birbiriyle ne şekilde ilişkiliydi? Hepsi aynı olaydan mı bahsediyordu ya da birkaç, birbirinden farklı ama benzer olayı mı anlatıyordu? Dünyanın çeşitli yerlerinde, çok miktarda daha küçük, yerel afetler mi olmuştu veya bütün dünyayı kapsayan bir tek büyük bir afet mi?

Örneğin, okyanusa düşmüş bir asteroit, bütün anakara kıyılarını etkileyen büyük dalgalara sebebiyet verebilmiştir. Bütün kültürlerin bahsettiği tufan hikâyeleri aynı olayı anlatıyorsa bu, dünyadaki insanlık tarihinin en büyük felaketi olmuştur.

Sergei, arkeologların büyük kısmının deniz altında kalan kadim harabe şehirlerinin var olduğuna inanmadıklarını biliyordu. Bu fikri savunanların çoğu, başta İngiliz Graham Hancock gibi meslekten olmayan insanlardı. Arkeologlar, karada Eriha'dan daha eski bir şehre benzer bir yerleşim yerinin hiç bir zaman bulunmadığını savunuyorlardı ve karada Eriha'dan daha eski bir şehrin bulunmayışı, deniz dibinde de eski şehirlerin var olmaları için bir sebebin olmadığını gösteriyordu.

Ya bütün şehirler bir zaman denizlere yakın ve sonra deniz altında kalan ovalarda ve bereketli nehir deltalarında kurulmuş olsaydılar? Ve bütün şehirler neden bu alanlarda yoğunlaşmışlardı? İnsanlar bunların bir kısmını başka yerlere neden inşa etmemişlerdi?

Sergei birden, bu sorulara çok basit bir yanıtın olduğunu

4 Günümüzde Madrid'deki Amerika Müzesi'nde bulunan ve 12.-15. yüzyıl dönemine ait olduğu sanılan Tro-Cortesianus elyazmasındaki bir metnin Augustus Le Plongeon tarafından yapılmış çevirisi(E.N.)

anladı: orman, ormandaki ağaçlar. Dünyanın ormanlarında zamanında gerçekten büyük ve yaşlı ağaçlar yetişmişti ve birçok yaşlı ağacın odunu oldukça sertti. Sekiz metre çapı olan meşe veya sedir ağacının yalnızca taş baltalarla kesilmesi başa çıkılmayacak kadar büyük bir sorundu. Üstelik bu devirdeki çoğu orman kolayca yanmıyordu da. O zamanlarda ormanlar, insanların korktuğu, tehlikeli yabani hayvanların, orman ruhlarının, iblislerin ve canavarların yaşadığı yerlerdi. Ormanlar içinde kolayca kaybolmak mümkündü, onlar sakıncalı yerlerdi.

Büyük çapta orman kesimi, büyük olasılıkla demirin yaygın kullanımından sonra gerçekleşebilmişti. Sümerlerin Gılgamış ve Finlilerin Kalevala destanları, büyük ağaçların kesilmesini ancak büyük kahramanların becerebileceği, çaba gerektiren ve şaşkınlık yaratan bir kahramanlık olarak anlatmışlardı. Henüz demir işlemesini öğrenmemiş kültürler, olasılıkla şehirlerini sellerden dolayı ağaç yetişemeyen, selin bastığı bu ovalara inşa etmişlerdi. Sergei, bütün şehirlerin böyle yerlerde bulunduklarını düşünüyordu. Öte yandan, demirin işlenmesi, binlerce sene bilinmesine karşın, belki de denizi sevdiklerinden dolayı insanların dörtte üçü, alçak deniz kıyısındaki ovalarda ve bunlara yakın yerlerde oturuyordu.

Buzul çağındaki anakara sahanlığı, buzulların altında kalan yerler hariç, tamamıyla kuru topraktı. Buzul çağının bitiminde, buzulların yarısından fazlası erimişti ve kara sahanlığının yarısına yakın kısmı sular altında kalmıştı. Ya buzulların diğer yarısı da eriseydi? Deniz seviyesi yüz metre daha yükselseydi, Ganj Ovası'nın büyük bölümü su altında kalacaktı ve Delhi bir liman kentine dönüşecekti.

Sergei haritayı eline aldı. Ona baktığında, başka büyük nehir ovalarında da ani deniz seviyesinin yükselişi, karanın içine uzanan uzun ve dar fyordlar oluşturacaktı. Fyordlar, azar azar nehirlerin getirdiği topraklarla dolacaktı ve nehir deltası,

yavaş yavaş denizin yükselmesinden önceki orijinal yerine doğru hareket edecekti. Nehirler denize kaybettiği yerleri, oldukça hızlı geri kazanacaklardı ama aynı zamanda, denizin daha önce örttüğü yerleri, beraberinde getirdikleri çamurun altına gömeceklerdi.

Sergei, heyecanla Cambay Körfezi'nin haritalarını ve orada yapılan bulguları gösteren çizimleri ve sonar gözlemlerine dayanan resimleri ortaya çıkardı. Sonra resimleri tek tek inceleyip haritadakilerle karşılaştırdı.

Ellinci resim mükemmeldi! Tam onun aradığı gibiydi.

Resimde denize açılan, yarım daire şeklinde, yaklaşık yarım kilometre genişliğinde bir sur parçası gözüküyordu. Sergei resimde, denize bakan sur parçasının orta kısmına kırmızı bir daire çizdi. Biraz ötedeki surun yan kısmını da işaretledi. Yaptıklarını memnun bir ifadeyle seyretti. Sonra cep telefonundan Athi Narayan'ı aradı.

—Athi, ben Sergei. Sizden bir ricam olacak.

—Hadi söyleyin, diye Athi öbür uçtan seslendi.

—Diğer işlerinize mani olmazsa, fotoğrafta işaret ettiğim iki yerde birkaç metre derinliklerde kazı yapmanız mümkün olur mu acaba? Kanımca, elde edeceğimiz netice bize bir şeyler anlatacak.

—Örneğin ne, diye Athi sordu.

—Bu aşamada çok emin olmadığım için henüz bir şey açıklamak istemiyorum ama haklıysam, başka bir yerde de bir sürü kemik bulabileceğimizi tahmin ediyorum, dedi Sergei.

—Bu bana çok gizemli gibi geliyor ama hallederiz. İki farklı yerden bahsediyorsunuz. O diğer yerde de kemik bulunacağına inanıyor musunuz?

Sergei güldü.

—Doğrusu, aksine. Haklıysam çünkü orada tek bir insan iskeletinin bulunmayacağından eminim.

13

Bugün muhabirin geleceğini hatırlıyorsundur, dedi Horst Brandauer Susan Cheng'e meydan okurcasına bakarak.

—Ne demek istediğini anlayamadım, dedi Susan.

Susan uluslararası buzullar ve yüzer kutup buzları araştırma programının Nugssuaq araştırma istasyonunun en genç elemanıydı. Bu yüzden neredeyse istisnasız, Nugssuaq personelin en kıdemli ve saygıdeğer elemanlarından kimsenin yapmak istemediği vazifeler ona veriliyordu. Susan Cheng bu durumdan pek hoşnut değildi çünkü önünde duran araştırma istasyonu personelinin sıradaki ikinci genç elemanı, yaşça ve tecrübe olarak ondan ancak bir sene kıdemliydi.

Brandauer kızıl saçlı, otuzlarında bir buzul araştırmacısıydı. Üniversiteden dört sene önce mezun olmuştu ve ondan sonra, neredeyse bütün zamanını Grönland buzullarında geçirmişti. Onu bir fanatik veya işkolik olarak nitelendirmek doğru olurdu. Bu Susan'ın aklına pek çok kez gelmişti ama her aklına geldiğinde bir an önce unutmak istemişti. Bu durum çünkü Susan'a tatsız bir şekilde, kendisinin de yaşayış tarzının Brandauer'in hayat tarzından çok da farklı olmadığı-

nı hatırlatıyordu. Susan karaya en son ne zaman ayak bastığını bile anımsayamıyordu ama bir seneden fazla olduğundan emindi.

Susan, başka insanların yaşadığı bir yerlere mi gitmesi gerektiğini düşündü. Başka insanlarla, Horst'tan başka erkeklerle de görüşmek gibi. Bu fikir ona gerçekten de tuhaf ve egzotik gelmeye başladı.

—Neden bahsettiğimi bilmiyorsun, değil mi, diye sordu Horst saldırgan bir tarzda.

—Bu konuda hiç bir bilgim yok.

—Yani sen şimdi Fransız Televizyonu'ndan Pierre Chamberlain'i hiç duymadığını mı söylüyorsun? Bizim araştırma projemiz hakkında yazı yazmaya gelen Pierre Chamberlain'i kastediyorum? Fransız Hükümeti'nin projemizin üçte birini karşıladığını da bilmiyorsundur.

—Doğrusu duyduğumu anımsamıyorum.

—Çok ilginç, çünkü misafirliği süresince ev sahibeliği vazifesi sana verilen toplantıda senin de olduğunu anımsıyorum.

—Ben böyle bir şey hatırlamıyorum.

—Hatırlaman için o toplantının defteri elimde.

Horst Suzan'a bir tomar kâğıt uzattı.

—Programın bilhassa altıncı şıkkına dikkat etmeni öneririm.

Susan kâğıtlara göz atmadan Horst'a iade etti. Horst'un dalga geçmediğini ve böyle konularda hata yapmadığını biliyordu.

—Haklı olabilirsin. Bunu tamamıyla unutmuştum. Ama bence televizyona sen daha iyi yakışırdın.

—Kıvırmasana.

Bu günün iyi geçmeyeceğini ama başka seçeneğinin de

olmadığını ve en iyisi kadere boyun eğmesi gerektiğini düşünüyordu.

—Ne yapalım, evet demem gerekecek galiba ne zaman gelecek?

—Geldi bile, dedi Horst ve kötü niyetli gülümsedi.

—Yapma ya.

—Ona ne yemek yapmayı düşünüyorsun acaba?

—Çok hoş, çok çok hoş! Bu fikir senden mi çıktı?

—Şu an şefle görüşüyor ve şefin acelesi var, bence bir an önce, hatta hemen oraya gitmen senin yararına olacak.

Susan oturdu ve yavaşça önce ona ve emin olmak için sonra yirmiye saymaya başladı.

—Biraz beklemelerini rica eder misin? E-postalarımı okuduktan, kahvemi içtikten ve çöreğimi yedikten sonra geliyorum.

Susan tabağında yarısını yediği çöreği işaret etti.

—Peki, o kadarını yapabilirim.

Horst kapıdan çıktı, Susan içini çekti ve e-postalarına döndü. E-postaların arasında sevinçle Sergei Savelnikov'dan gelen bir iletiyi gördü. Bu beklenmeyen bir şeydi, çünkü Sergei iki senedir bir tek ileti göndermemişti. Susan mesajı açtı ve Sergei'nin yazdıklarını okudu.

—Bu mesaj anlaşılır gibi değil, dedi Susan ağzı çörek dolu kendi kendine.

Kahvesinden büyük bir yudum aldı, bilgisayarına eğilip Sergei'ye cevap yazdı:

"Sergei, seni budala. Gereçlerini düzenli tutmayı ne zaman öğreneceksin! Yine de istediğini bulacağım, kendi fotoğraf dosyanı hemen düzenlemen gerekmeyecek sayemde! Öpücükler. Susan."

Susan bütün gününün boşa gitmeyeceğini düşünmeye başladı. Sergei'nin mesajı, kar aracını alıp buzula gitmek için iyi bir bahane olacaktı. Mesajı, küçük bir süslemeyle, hatırı sayılır şirket ortağı Shirshov Enstitüsü'nün yaptığı bir yardım talebi haline dönüştürebilirdi. Eğer isterse Muhabir Chamberlain de eşlik edebilirdi. Araştırma İstasyonu'nda kalmayı tercih ediyorsa, o zaman Horst onunla ilgilenebilirdi. Horst çünkü bütün kalbiyle yemek yapmaya ve yemekle ilgili farklı şeylere tutkundu.

14

'Bu gün ne rahat koşuyorum' diye düşünüyordu Kari. Arkasında yarım maratonluk mesafe bırakmıştı, nefesi hâlâ iyiydi, kalbi çarpıyordu ama atışı fazla hızlı değildi, ayaklarında da kaygılanacak miktarda süt asidi yığılmamıştı. Bir sonraki patika kavşağında, Kari bir an, sağa dönüp en kısa yoldan geri dönmeyi düşündü. Bu patikadan eve ancak iki kilometrelik yol kalmıştı. Daha uzun rota, geri kalan yolunu altı kilometre uzatacaktı. Sola döndü ve bu rotada en son ne zaman koştuğunu hatırlamaya çalıştı. Aradan birkaç sene geçmişti her halde. Patika hafifçe yukarıya, seyrek çam ağacı yetişen geniş ve düz bir kum tepesine çıkıyordu. Yaban mersini çalıları, ilkbahar sonrası parlak açık yeşil renge bürünmüştü. Aralarında yosunların kapladığı daha koyu lekeler vardı ve orada burada daha uzun saplı ayı üzümü kümeleri yükseliyordu. Gökyüzünde, bir turna sürüsünün çığlıkları duyuluyordu, yerdeki turnalarsa, sürünün çığlıklarına daha uzun süren çığlıklarla cevap veriyorlardı.

Uzun yokuşu uyluk ve baldırlarında hissetmeye başlayan Kari kondisyonunu yanlış değerlendiğinden şüphe etmeye

başladı. Sonra patika tepeye ulaştı ve yine inişe geçti. Patika cılız bir çamlıktan bir bataklık kıyısına, oradan beş metre boyundaki gür köknarların yetiştiği fidanlık kenarı boyunca devam etti. Köknarların ortasında, birkaç metre yüksek bir kaya bloğu duruyordu.

Birden Kari bu blok kaya şeklinin ona anımsaması gereken çok önemli bir şeyi hatırlattığını düşünüyordu ama aklına bir şey gelmedi. Koşmaya devam etti. Kaya bloğu geride kaldı fakat aklını kurcalamaya devam etti.

Kari sola saptı, büyük bir tarlayı, sonra küçük bir orman yolunu geçti ve dibinde yosun yetişen gür köknarlar arasına geldi. Her tarafta geyik, ceylan ve Mus geyiklerinin geçtiği patikalar gözüküyordu. Toprak farklı boydaki geyiklerin bıraktığı dışkı ve toynak izleri ile kaplanmıştı. Kari, birçok kuzumantarı görünce, buraya Anna-Leena ile birlikte gelmesi gerektiğini düşündü. Birkaç geyik, alçak köknar fidanlığı arkasından beyaz kuyrukları parlayarak yükseklere sıçrayıp kaçtılar. Kari altı, yedi, sekiz geyik saydı.

Büyük bir tarla kıyısına geldi. Buradan eve bir kilometrelik yolu kalmıştı. Birden hatırladı, ormandaki blok kaya, tıpkı Eleuthera Adası'nda gördüğü gizemli kaya şeklindeydi. 'Keşke bununla ilgili bir bilginin olup olmadığını soruştursaydım' diye düşünüyordu ama işlerinin yoğunluğundan bu aklından çıkmıştı.

Duştan sonra, Kari çalışma masasına oturdu ve bilgisayarını açtı. E-posta başlıklarını çabucak gözden geçirdiği sırada, sekiz tane virüslü ve kırk tane çöp e-postası geldiğini görünce yüzünün ekşitti.

Arama motorunda "Eleuthera Island" ve "boulders" (blok kayalar) kelimelerini aramaya başladı ve beklemeye koyuldu.

Ekrana, biraz önce gelen çöp e-postalarından daha ilginç bir dokuman listesi açıldı. Kari aralarından en ilginç görünen yazıyı okumaya başladı. Orada yazılanlar yüzüne çarpmış gibi oldu:

"Moore'a göre, Havai Adaları'nın kıyılarından 375 metre yüksekliğinde bulunan tortulları, ancak olağandışı büyük dalgalar veya dev tsunamiler oluşturabilirmiş. Benzer tortullar sonraları, yarım kilometre daha da yüksekte bulunmuştu."

"Tsunamilerin yarım kilometre yükseklikte oluşturduğu tortul tabakalar", diye Kari şaşırarak okudu. Bu mümkün olamazdı. İnternette doğru dürüst bilgilerin yanında, işe yaramaz fasa fiso bilgiler de bulunuyordu. Bu yazı, acaba hangi gazetede orijinal olarak çıkmıştı. *Nature* olabilir miydi? Bu en azından, güvenilir bir kaynaktı.

Kari okumaya devam etti. Havai adalarını çevreleyen deniz sahalarında 1990 senelerinde, eskiden meydana gelmiş onlarca devasa heyelan kalıntıları bulunmuştu. Bazıları yüz elli kilometre uzunluktaydılar. Denizin ortasında dikilmiş sönmüş yanardağlar azar azar aşınmış ve ara sıra, bir yanardağ yamacının olduğu gibi, bir defada denize devrildiği tahmin edilmiştir. İki binli yıllara gelindiğinde, insanların ilgisi, popüler turistik bir yer olan La Palma adasındaki Cumbre Vieja Yanardağı'na odaklanmıştı. İspanyol, Fransız ve İngiliz araştırmacılar, dağın 1949 senesinde meydana gelen yanardağ patlamasında, batı tarafına oranla dört metre aşağıya hareket ettiğini fark ettiler. Bu bulgular doğrultusunda, dağın doğu yamacının, içerdiği beş yüz milyar ton kayasıyla tek bir parça olarak denize düşmesi mümkün olacaktı! Cumbre Vieja'nın gelecekteki kuvvetli bir patlamasında, bütün dağın denize devrilmesi kaçınılmazdı.

İsviçre Teknoloji Enstitüsü araştırmacılarına göre bu devrilme sonucunda, onlarca dev tsunami dalgaları, saatte sekiz yüz kilometrelik jet hızıyla derin denizi geçeceklerdi. Dalgalar ilk başta altı yüz elli metre yüksek olacaktı ve dairesel bir cephe halinde dışarıya doğru ilerlemeye başlayacaktı. Dairenin çapı büyüdükçe, dalgaların boyu küçülecekti.

Dalgalar Kuzey Amerika sahiline yaklaştıklarında, bir kilometre derin olan denizin üzerinde, ancak birkaç metre yüksekliğinde olacaklardı. Sahildeki sığ sulara yetiştiklerinde, hızları yavaşlayacaktı ama aynı zamanda, enerjileri dalgaların en uç noktasında odaklanacak ve deniz sığlaştıkça, dalgaların boyu yükselecekti. Bu durumda, en ufak tsunami bile, bir apartman boyunda, korkunç yüksek bir duvara dönüşecekti.

2004 senesinin Noel zamanında, tsunami, Sumatra sahillerini on metreden yüksek dalgalarla vurmuştu. Hint Okyanus'u sahillerinde korkunç yıkıma sebep olmuştu ve altı bin kilometre uzakta, Afrika kıyılarında yüzlerce kişi boğulmuştu ama oradaki binaların ve ağaçların, hatta kısa köklü palmiyelerin çoğu ayakta kalmıştı. Bu tsunami, bir ton ağırlığında blok kayaları da hareket ettirememişti.

1883 senesinde, Krakatau yanardağ patlamasının Sunda Boğazı'nda yarattığı tsunami, boğaz ortalarında bile üç metreye yükselmişti. Sahile ulaştığında, beş kentte ve yüzlerce küçük köyde tek bir sağlam bina bırakmayan ve Hollandalı Berouw adlı savaş gemisini kara içine sürükleyen kırk metre yüksekliğindeki bir canavara dönüşmüştü. Sunda Boğazı'nın sahil kentlerindeki nüfusun tümü can vermişti; birçok yerdeyse, bin kişiden bir kişi hayatta kalmıştı. Tsunami birçok tonluk kaya bloğunu yüzlerce metre sürüklemişti. Krakatau tsunamisinin bütün enerjisi küçük, neredeyse kapalı bir iç deniz olan Sunda Körfezi içini etkilediği için sonuç bu kadar yıkıcı olmuştu.

Cumbre Vieja'nın bir yamacı denize düştüğünde ortaya çıkan tsunami dalgası, okyanusun öteki tarafında bile en azından beş, hatta altı kat normal tsunami dalgasından daha yüksek olacaktı. Tsunami, Birleşik Devletlerin doğu sahillerini, elli metre yüksekliğinde ve korkunç bir hızla ilerleyen bir duvar gibi vuracaktı ve New York'un gökdelenleri, iskambil kâğıtlarından yapılmış evler gibi devrileceklerdi. Sahil şeridinin deniz altında ve deniz üstündeki yer şekillerinin üzerinde, tsunaminin enerjisinin bir noktada topladığı yerlerde, dalga boyu yüz metreden yüksek olabilecekti. Dalganın oluşturduğu muazzam güçte basınç, binlerce ton ağırlığında kaya bloklarını kilometrelerce uzağa fırlatabilecekti. Köprüleri, yolları, enerji santrallerini ve ormanları, bütün toprağı beraberinde götürecekti.

Televizyon kanalları, Noel zamanındaki tsunami sonrası, bundan başka bir şeyden bahsetmemişlerdi. Zaten bir dev tsunami sonrasında TV yayınları da kalmayacaktı...

Kari içini çekti.

İşte Eleuthera kaya bloklarının sırrı çözülmüştü. Gerçi bu hiç bir zaman bir sır olmamıştı, ona rastlamadan önce zaten sır çoktan çözülmüştü. Kanarya Adaları'nda birkaç sönmüş yanardağ bulunuyordu ve daha önce, Cumbre Vieja gibi bir dağ yamacı, bir zaman denize batmış olabilirdi ve oluşan tsunami binlerce tonluk kaya bloklarını Eleuthera'nın içlerine sürüklemiş olabilirdi. Sanki küçük taş ve kum tanelerini savurur gibi, binlerce ton ağırlığındaki kaya bloklarını savuran dalgayı hayal etmek Kari'ye çok güç geliyordu.

Bilgisayarını kapatmak üzereyken, diğer arama motorunun seçtiği yazı başlığı "Alternative explanations for the megatsunami deposits detected on the Australian coastal areas" (Dev tsunamilerin Avustralia kıyılarında oluşturduğu tabakalar ile ilgili alternatif açıklamalar) gözüne ilişti.

Kari içinden 'Buna inanamıyorum' dedi. Yazıda söylenenler çünkü doğruysa...

Kari kalkıp Anna-Leena'nın çalışma odasına gitti. Anna-Leena yazı yazıyordu. Yüzünde işine odaklanmış bir ifade vardı.

—Rahatsız ettiğim için özür dilerim, dedi Kari.

—Bir şey değil, diye Anna-Leena cevap verdi ama yazısına devam etti. –Bir dakika müsaade edebilir misin, bu paragrafı bitiriyorum.

Kari beklemeye koyuldu ve Anna-Leena'nın parmaklarının tuşlarda nasıl koşturduğunu izledi. Birkaç dakika sonra, Anna-Leena işini bitirdi ve saatine göz atarak Kari'ye döndü.

—Vakit ne çabuk geçmiş? Bir şeyler atıştırmamız gerekmez mi?

—Ben yiyecek bir şeyler hazırlarım.

—Çok iyi olur.

—Şey... Sana söylemek istediğim bir şey daha var.

—Evet?

—Kanada'ya gitmemin senin için bir sakıncası var mı, diyecektim. John Thaw adlı Alberta'lı bir adamı görecektim. En kısa zamanda gitmek istiyorum, mühim bir şeyle ilgili görüşmem lazım, gerçekten de çok mühim bir mesele olabilir, sandığından daha mühim.

Anna-Leena kaşlarını neredeyse fark edilmeyecek kadar hafif kaldırdı.

—Bence git, dedi. –İyi bir fikir olabilir. Şu yazımı bitirmeden zaten birlikte vakit geçiremeyeceğiz.

15

Amrita Sergei'nin NIOT'ta kullandığı çalışma odasına girdiğinde ısrarcı bir tonla:

—Sergei, galiba açıklaman gereken bir şeyin var, dedi. Athi Narayan, odaya Amrita'nın peşinde geldi. Onun da yüzünde benzer bir ifade belirmişti.

Sergei, masum bir ifadeyle bakışını bilgisayar ekranından Amrita ve Athi'ye yöneltti.

—Özür dilerim ama neyi açıklamam gerekiyor?

—Yarım dairenin yan taraflarında değil de ortalarında büyük miktarda kemik bulacağımızı nasıl bildiniz, diye üsteledi Amrita.

Sergei memnun bir ifade ile başını salladı.

—Yani haklı mı çıktım?

—Evet, tamamıyla.

—Duvar bitişiğinde bir şey bulunmadı demek?

—Gerçekten de hiç bir şey bulunmadı. Bunu nasıl bilebildin?

—Büyük bir kemik yatağı bulduk. Görülmemiş bir şey. Dar, çok dar bir alanda, en azından birkaç bin insanın iskeleti büyük bir tepede yığılmış. Bunlarda da her hangi bir mücadeleye ait

bir işaret yok. Ne kılıçla ne de mızrakla öldürülmüşler. Ciddi kemik kırıklarından başka hiç bir iz bulamadık.

Sergei pencereye doğru yürüdü. Cambay Körfezi'nin sakin, masmavi yüzeyine ve körfezde hareket eden küçük balıkçı teknelerine bakıyordu.

—Dünyanın bütün halkları büyük tufan hikâyesini bilir. –Bu Veda kitaplarında geçiyor. Hıristiyanlar, Yahudiler ve Müslümanlar bunu Musa'nın kitabından öğrenmişler. Bu hikâye *Gılgamış* Destanı'nda anlatılıyor. Mısır, Anadolu, Yunanistan ve İtalya'nın eski şehir devletlerinin sakinleri buna inanıyorlardı. Çinliler, Keltler ve İskandinavlar da bütün Güney ve Orta Amerika Kızılderili halkları gibi, bu hikâyeyi tanıyorlardı. Sonuç olarak, büyük tufan hikâyesi, bütün dünya halklarının tanıdığı ve hatta Amerika ve Avrasya halklarının birbirleriyle temasından önce bile hemen hemen aynı şekilde anlatılan tek bir efsanedir.

—Yani?

—Yani, kanımca bu büyük tufan hikâyesi gerçektir ve bütün bu insanlar...

—... Tufanda ölmüşler, diye Amrita cümleyi tamamladı.

Kuşkusunu gizlemeye çalışmıyordu.

—Şaka mı yapıyorsunuz, dedi Amrita.

Sergei, Amrita'nın söylediğini önemsemedi:

—Düşünsenize, elde ettiğimiz bulguları açıklayan başka nasıl bir cevap olabilir? Bu insanlar açıkça bir muharebede veya akut bir hastalıktan ölmediklerine göre, onları öldüren ne olabilirdi? Bence, denizden gelen bir tsunami bütün şehri su altında bıraktı. Bu yüzden o surun önünde bu kadar çok insan iskeleti yığılmıştı; insanlar tsunami dalgasıyla sürüklenip sur duvarında sıkışıp boğuldular. Daha ötede, duvarın yanlarında tek bir iskelet bulunmuyor. Neden? Orada çünkü suyun sürüklediği insanları durdurmak için hiç bir engel yoktu. Demek ki dalga onları daha uzak yerlere sürüklemiş olmalıydı.

—Peki, dalga insanları neden tekrar denize doğru sürüklemedi, diye üsteledi Amrita.

—Etrafta çünkü yüzlerce kilometre dümdüz kumsal vardı, dalga gücünün büyük bir bölümü kumlar içine emildi. Dolayısıyla, gerileyen dalganın gücü oldukça zayıflamıştı. Ayrıca, sur bir engel oluşturacaktı ve iki tarafında hızlı bir şekilde gerileyen akıntıyı zayıflatan kum tümsekleri de oluşacaktı.

Amrita odanın köşesinde duran iskemleye oturdu. Biraz önce duyduğu kuşku azalmış gibiydi.

—Gerçekten de haklı olabilirsiniz, dedi yavaşça. –Bu ne kadar inanılmaz gelse de haklı olabilirsiniz.

—Söylediklerinizi, bütün bulgularımızı çok iyi bir şekilde açıklayabilir, diye Athi söze girdi. –Fakat bu kadar büyük tsunamilerin oluşabilmesi mümkün mü?

—Norveç Denizi'nde sekiz bin sene önce devasa bir heyelan oluşmuştu. Bu heyelan metan buzlarının erimesinden kaynaklanmıştı. Büyük miktarda metan gazı havaya karıştı ve üstteki toprak sanki boşluk üzerinde kalmış oldu.

—Bu heyelan büyük bir tsunamiye mi sebep oldu?

—Norveç ve İskoçya'da Storeggan'nın tsunami izleri bulundu. Meydana gelen dalga ilk başta, bir hesaplamaya göre üç yüz altmış metre yüksekliğinde bir kubbe gibiymiş. Kuzey Denizi sığ olduğundan, tsunami, gücünün çoğunu deniz ortalarında kaybetmişti. Britanya kıyılarını ancak 20-25 metrelik dalgalar halinde vurdu. Ama daha uzakta olan adaların üzerinden geçtiğinde 40 metre boyundaydı.

—Ya Kuzey Amerika sahilleri, diye Athi sordu.

Sergei omuz silkti. Bu soruya cevabı yoktu.

—Fakat surların alt kısımları neden tahrip olmadı, dedi Amrita düşünceli bir halde.

—Bir şehir, karanın birkaç kilometre içerisinde kurulmuş ise tsunaminin oraya varana dek gücü zayıfladığından, binalar ve surların üst kısımlarını ancak devirebilmiştir, dedi Sergei.

—Fakat kıyıya vuran dalgalar, sonraları binaların alt taraflarını neden param parça edemediler, diye Athi merakla sordu.

—Denizin yükseldiği zamanı mı kastediyorsunuz? Dalgaların ve gelgitin, tuğla duvarları çoktan parçalamış olması gerekirdi, çünkü tuğla, her ne kadar pişirilmişse de, taştan çok daha yumuşaktır.

—Kanımca harabeler, Sarasvati Nehri'nin getirdiği kumların altına gömüldüler, diye Sergei önerdi. –Timaios ve Kritiai'da Atlantis'in ekili topraklarından geçen birden fazla büyük nehirden bahsediliyor. Ancak İndus değil, demek ki Sarasvati de anlatılıyor. Sarasvati, binaları kuma gömdü ve binaların alt tarafları dalgaların yıpratıcı etkisinden kurtuldu fakat sonraları kurudu. Bundan dolayı, harabelerin üstü yüzlerce metre kalınlığında tortu ile örtülmedi.

—Hayır, hayır, buna uymayan bir şey var, dedi Amrita. –Nehir, denizin başladığı yerde biter ve nehrin getirdiği kum, nehir ağzında yığılır.

—Tam değil, diye Sergei karşı çıktı.

—Ama yine de şehir, deniz altında ebediyen gömülmeden, Sarasvati'nin beraberinde sürüklediği kumlar altında kalamazdı. Üzerinden tek bir defa geçen ve sonra gerileyen bir tsunami dalgası buna yeterli bir sebep olmuş olamazdı. İnsanların boğulmasına neden olmuş olabilirdi ama tüm şehri kum altında bırakmış olamazdı.

Sergei, Amrita'nın ne peşinde olduğunu anladı.

—Şehrin ebediyen sulara gömülmesinin, tsunami dalgasının şehrin üzerinden geçtikten hemen sonra olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

—Evet, bunu demek istiyorum. Sarasvati deltasının dış kısmı, afetin oluşundan biraz sonra şehrin bulunduğu yeri kaplamıştı.

—Bu nasıl mümkün olur?

—Hiç bir fikrim yok, diye Amrita itiraf etti.

KUM VE BUZ

MISIRLI RAHİP (SOLON'A):

Ve size bunun sebebini açıklayacağım: İnsanlık yok olmuş ve gelecekte de birçok sebepten ötürü birçok kez yok olacaktır...

Tanrılar yeryüzünü tufanla temizlediklerinde, içinizde hayatta kalanlar hayvan yetiştiricileri ve koyun çobanlarıdır.

Ve siz şehirlerde yaşayanlar denize gömüleceksiniz...

Ve tufanın belli aralıklarda oluşturduğu afet tekrarlandığında,

harfleri tanımayanları ve cahilleri ardında bırakacak.

Bir çocuk gibi, daha önce bizim aramızda veya sizin aranızda olanları hiç bilmeden,

her şeye tekrar baştan başlamanız gerekiyor.

Eflâtun: Timaios

1

Bir kar aracı tek başına, Nugssuaqki Yarımadası'ndaki buzul tepesine giden hafif meyilli bir yoldan yukarıya tırmanıyordu. Araç yolu, buzul kenarının yeterince alçak yerlerinde, birkaç metre aralıklarla buza çakılı demir çubuklarla işaretlenmişti. Buzul yer yer daha dik bir açıyla denize doğru alçalıyordu. Bu tip yerlerde, araştırma istasyonunun kar araçları için yamaç boyunca ileriye ve geriye kıvrılan bir yol kazılmıştı.

Birkaç yüz metre aşağıda bulunan Baffin Körfezi'ni buz tutmuştu. Kar aracının uzağında koyu deniz gözüküyordu ve ortasında yüzlerce, çeşitli boyda buzdağları ve sayısız buz salları yüzüyordu.

Kar aracını süren Susan Cheng:

—Baffin Körfezi, David Boğazı, Hudson Körfezi, Bering Boğazı, Barents Denizi, diye sıralıyordu. Sesinde hafif bir sitem duyuluyor gibiydi. – Bütün bu yerler neden beceriksiz Orta Avrupalı turistlerin adıyla adlandırılmış acaba. Bunlar buraya uğradıklarında ya deniz kazası geçirmişlerdi ya da bir buz salının üzerinde ölmüşlerdi.

—Bu yeni isimlerin çok kalıcı olacaklarına inanmıyorum, dedi Pierre Chamberlain gülümseyerek.

Susan, Chamberlain'e en geniş gülüşünü sundu. Araştırma İstasyonu'nun dar ve klostrofobi etkisi yaratan koridorlarından kurtulur kurtulmaz kendini hemen iyi hissetmeye başlamıştı. Hava güzeldi ve neredeyse bulutsuz gökyüzünde güneş parlıyordu.

Kar aracı ilerliyordu. Bir saat sonra bin metre yükseğe ulaştılar. Yüz kilometre ilerdeki buz kalınlığı iki kilometre, iki yüz kilometre ilerdeki buzun kalınlığı ise iki buçuk kilometre olacaktı. Buzulun yüzeyi hafif meyilli yükseldiğinden, neredeyse düz gibi hissediliyordu. Yine de tam düz değildi, orada burada, sığ küçük vadiler ve şekil olarak yumuşak meyilli tepeler ve sırtlar, sanki minyatür dağlar gibi gözüküyorlardı. Ara sıra Susan ve Pierre, bir nevi devasa, yerinde donmuş dalgalar veya kum tepeleri gibi gözüken kar yığınlarından oluşan alanları, *sastrugileri* geçtiler. Sastrugilerin tepeleri sert buzla kaplıydı ama aralarında, ısı farkından dolayı sığ çukurlarda henüz kabuklaşamayan yumuşak kar da bulunuyordu.

Kar alanlarının ortalarında çıkıntılı ve parlak buz kütleleri dikilmişti. Buz kütlelerinin rüzgâr almayan yanlarında ve kar yığınlarının alçak yerlerinde, şaşırtıcı mavi gölgeler bulunuyordu.

—Demek sen kendi hesabına Fransız Televizyonu'na belgesel hazırlıyorsun, dedi Susan.

—Evet, bilimsel programlar.

Hangi konuda çalışmak istiyorsun?

—Bu geziden birkaç farklı bölüm çıkarabilirim belki. Asıl amacım, burada şu an ne gibi bir araştırma yapıldığını anlatmak. Bir ara, sizin ekibinizin ne yaptığını da sormam gerekecek, diye cevapladı Chamberlain.

—Horst bunu sana anlatmadı mı?

—Doğrusu, anlatmadı.

Susan Chang kar aracını durdurdu.

—Biraz dışarıya çıkalım, dedi.

Pierre kamerasını işaret etti.

—Fotoğraf çekmeye değer mi?

—Seyircilerine ne araştırdığımızı anlatmak istiyorsan, evet. Her ne kadar çok dramatik görünmüyorsa da.

Pierre kamerasını aldı ve kar aracından çıktılar. Buzul yüzeyinin soğuk olduğunu tahmin etmişti ama ısının sıfırın altında fazla olmadığını fark etti. Hava sakindi. Ara sıra gökyüzünden, mikroskobik, güneşte parlayan küçük buz tanecikleri yağıyordu.

Susan etrafına bakındı ve eliyle bir iki metre ötede bulunan kırmızı lekeyi işaret ederek:

—Orada, dedi.

Kırmızı lekeye doğru yürüdüler.

—Kırmızı kar.

—Çok tuhaf, bu renk neden kaynaklanıyor?

—Bunlar *Chlamydomonas* algleri. Buz üzerinde yetişiyorlar. Bu tür şartlarda hayatta kalabilen ender organizmalardandır bunlar. Eksi yüz dereceye dayanıklılar. En büyük sorunları ultraviyole ışınlar. Kırmızı renk bundan kaynaklanıyor. Bu kırmızı renk pigmenttir, bir nevi alglerin güneş yağı gibi. İçinde havuçta bulunan karotenoidler var.

—Gerçekten de ilginç, dedi Pierre.

—Yazın büyüyor ve ürüyorlar ve her sene bunların büyük bir kısmı kar ve buz altına gömülüyor ve hiç bir zaman tekrar yüzeye çıkamıyorlar. Bu alglerin, senede bir metrekarede beş grama yakın karbon depoladıklarını tahmin ediyoruz.

—Beş gram mı? Çok değil gibi.

Susan güldü. Kolunu, geniş bir daire çizerek, buzulun üzerinde ufuk çizgisi boyunca hareket ettirdi.

—Etrafına bakarsan, oldukça fazla metrekareden bahsettiğimizi görürsün. Her metrekare dikkate alındığında, buzun içinde oldukça çok alg kalıyor ve gübre oluşuyor. Gübre gittikçe daha etkili olunca, alglerin miktarı da hızlanarak çoğalıyor.

—Özür dilerim, anlayamadım?

—Günümüzde buzulların üzerine, daha önce hiç olmadığı kadar türlü kimyasal bileşimler yağıyor, diye Susan anlatıyordu. –Ve de azot. Ve Sahra çölünde, her çeşit kendini bilmeyen, cahil turistler deve yerine, ille de dört çekerli araba kullanmak istiyor. Dört çekerli arabalar kum tepelerinin yüzeyini kaplayan sert tabakayı kırıyor. Kum fırtınalarından dolayı, geçen yüzyıl oranla, buraya ulaşan toz miktarı on misline çıkmış. Sahra kumlarında şaşılacak kadar bol miktarda türlü besinler bulunuyor.

Chamberlain Susan'a şaşkınlıkla baktı.

—Sahra'da hareket eden cipler mi? Grönland buzullarını etkilediklerini bilmiyordum.

—Burası küçük bir gezegendir. Gerçek şu ki bu algler çok uzun zamandan beri buzulların içinde gömülmüş ve tabakalaşmış durumda. Buzullar bin sene içinde erimeye başlarsa...

Pierre kamerası ile önce Susan'ın ve kırmızı alglerin oluşturduğu alanın, sonra da buzulların panoramik fotoğraflarını çekti.

—Chlamy... Neydi adı, diye sordu.

—Chlamydomonas.

—Buz içinde istiflenmiş bu alglerin, yeni bir karbon salımı kaynağı olduğunu mu ima ediyorsun?

Susan gülümsedi.

—Bunu da kastediyorum ama esas düşündürücü şey buzun koyulaşması.

—Alglerden dolayı mı?

—19.yüzyılda Nordenskiöld adlı kutup kâşifi, yazın eriyen karın altından ortaya çıkan alglerin, buzul yüzeyini tamamıyla, buzun erimesini hızlandıran gri veya siyah bir renge dönüştürdüğünü belirtmişti. Üstüne üstlük biz densizler, durumu daha da kötüleştirmek için çok miktarda yüksek bacalar inşa etmişiz. Bu yüzden, kıta buzulunun yüzeyine çok uzun zamandan beri büyük miktarda is, zift ve diğer küçük toz parçacıkları yağmış. Ayrıca büyük orman yangınlarının oluşturduğu is ve daha önce bahsettiğim Sahra'daki kum fırtınalarından çıkan oldukça koyu, bazen kapkara renkte olan toz da buraya ulaşmış.

—Ve bütün bunlar buzulun yansıtma özelliğini mi etkiliyor?

—Evet. Kar ve buz, gezegenimizi serinleten büyük ısı yansıticılarını oluşturuyor. Güneş ışınlarının yüzde doksan sekizini geri yansıtabiliyorlar ama erimiş kar suyu, güneşin enerjisini bir sünger gibi emdiğinden, ancak yüzde onunu uzaya yansıtabiliyor. Siyah renkteki yerler, güneş enerjisini daha da etkili olarak özümlüyor. İlkbaharda, buz üzerinde bulunan bir ağaç kabuğunun veya bir yaprağın, buz içine derin bir çukur açacak kadar enerji topladığını görmüşsündür.

Pierre, utanmış gibi:

—İlkbaharda eriyen buzları hiç görmedim, dedi.

—Yine de ne demek istediğimi anlıyorsundur. Buzulun yüzeyi fazla hızlı erimeye başlarsa, buz altından, kar altında gömülü kalmış çok daha koyu parçacıklar çıkmaya başlayacak. Bu ise ısınmayı hızlandıracak ve en kötü durumda, buzul yüzeyini neredeyse simsiyah bir tabaka kaplayacak. Örneğin,

ilkbahar sonunda Finlandiya ve İsveç'te yolların kenarına yığılmış karın büyük bölümü eridiğinde, is parçacıkları, geride kalan karın üzerinde, benzer siyah bir tabaka oluşturuyor.

—Demek buzların erimesi hissedilecek kadar hızlanabilecek?

—Teorik olarak, buzul yüzeyinin topladığı ısı miktarı kısa bir zamanda elli misline çıkabilecek.

—Korkunç bir teori bu!

—İklimin ısınması halinde, kıta buzullarının erimesi, tabiattaki diğer olaylar gibi oluşabiliyor, dedi Susan düşünceye dalarak. –Önceleri hiç bir şey olmuyor gibi veya değişimler fazla hissedilmiyor. Değişimler yavaşça oluşuyor ve bunların, en azından, bin yıl bu hızla süreceğine inanıyorsun. Bütün paranı tahvillere yatırdıktan ve rahat emeklilik günlerini beklemeye koyulduktan sonra, birden her şey altüst oluyor ve birkaç yıl içinde, önceki milyon senede olanlardan daha çok şey değişmeye başlıyor; idareyi kaos ele alıyor. Bu esnada pek çok kimsenin paçası tutuşuyor, çünkü evren kaosa hizmet ediyor, bizim gibi sertifikalı enayileri hesaba katmıyor.

Susan sol tarafı işaret etti.

—Bu gördüğün, demin söylediklerim için iyi bir örnek.

Pierre, buzul üzerinde, birkaç metre eninde buzun erittiği sığ, yirmi otuz metre derinliğinde, geniş bir çöküntü alanı gördü. Bunu fark etmesi, buradaki karın, diğer yerlerdeki kardan daha koyu olmasından kaynaklanıyordu.

Chamberlain koyu kar alanına düşünceli düşünceli baktı. Susan'ın bütün söyledikleri bir araya gelince, görüntüler gerçekten de kaygı verici olmaya başlıyordu. İnsanların hâlâ iklim ısınmasıyla ilgili fazla kaygı duymamaları çok tuhaftı. Belki de iklimin ısınması ve kıta buzullarının erimesi, kavranılması güç bir şey olduğundan, bunu ciddiye almak insanları

zorluyordu. İnsanlar çok büyük olayların otomatik olarak çok yavaş, ebedi bir şekilde oluştuğunu düşünmek istiyorlardı. İnsan içgüdüsel olarak, küçük şeylerin çabuk geçtiğini, büyük şeylerin ise daha fazla zamana ihtiyacı olduğunu düşünüyordu ama bu her zaman doğru olmayabilirdi.

Susan eğildi, eldivenini çıkardı ve kirli gri bir renge bürünen karı parmakları arasında ufaladı. Karın erimesiyle içinden küçük simsiyah kırıntılar koptu.

—Nedir bu, is değil mi?

—İs gibi hissedilmiyor, bu başka bir şey... Buna benzer tozlar bazen uzaydan da gelmiş olabiliyor.

—Herhalde şaka yapıyorsundur, dedi Chamberlain kuşkuyla ama yine de kamerasının lens kapağını açıp siyah karın kapladığı alanı çekmeye başladı.

—Uzaydan gelen toz olduğundan emin değilim, dedi Susan. –Gerçi çoğu pisliğin, mutlaka kendi gezegenimizden geldiği bellidir.

Susan kar aracına doğru yürümeye başladı.

—Ne o, gidiyor muyuz, diye merakla sordu Pierre.

—Bir dakika bekler misin?

Susan kar aracının içinden dürbünü çıkardı ve etrafında yayılan buzulları sistematik olarak taramaya başladı.

—Bir şey mi arıyorsun, diye sordu Pierre.

—Evet, arıyorum.

—Ne aradığını sorabilir miyim?

—Galiba buldum!

Susan öne doğru koşmaya başladı. Pierre elinden geldiğince onu takip etmeye çalışıyordu. Sonra Susan eğildi ve küçük, tamamıyla olağan gözüken, yuvarlak bir taşı eline aldı.

—Şu elindeki, zannettiğin şey mi?

—Evet, bu bir meteorit taşı, diye Susan onayladı. –Bunlardan daha fazla olabilir.

—Bir an için durup bu tarafa bakar mısın, resim çekmek istiyorum.

—Kusura bakma ama çocukken bile Top Model gibi yarışmalara katılmamıştım.

—Kıpırdamadan durursan gayet iyi idare edersin, dedi Pierre ve fotoğraf çekmeye başladı.

—Beni fotoğraflardan çıkarmanı istiyorum.

—Bunu yapacağımı hayal bile edemem.

—Rica etsem de mi?

—Bakalım ama şu an kararsızım.

Susan, kısa bir zamanda, üç meteorit taşı daha buldu ve bulduklarını Pierre'e gösterdi. Pierre, onları avucunda evirip çevirdi. Her biri aynı renkte, griye çalan kahverengiydi. Bir tanesi düz ve yuvarlak olarak aşınmıştı diğerleri ise pütürlüydü.

—Tamamıyla normal taşlara benziyorlar, dedi Pierre. -Bunların meteorit olduklarını nereden biliyorsun?

—Buralarda, bunlardan başka taşların olması mümkün değil de ondan.

—Bütün meteorit taşları böyle olağan mıdır?

Susan neşe ile güldü.

—Pek çok çeşidi var. Bir kısmı metalden, bir kısmı ise yumuşak minerallerden oluşmuş. Birçoğu, hem metal hem de mineral ihtiva ediyor. Bazıları, kendi güneş sistemimizden gelmiştir ama her yüzüncü taş daha uzaklardan geliyor, belki de Samanyolu'nun ötesinden. Diğer güneş sistemlerinden gelen taşlar on dört milyar yaşında olabiliyor.

—Öyle bir tane bulabildin mi?

—Hayır ama belki günün birinde bulurum... Buzullar eridiği takdirde, buz altından bunlardan en azından bir milyara yakın çıkacak...

—Demek ki küresel ısınmanın bir faydası da varmış.

—Galiba. Samanyolu'nun öteki tarafına bir keşif seferi yollanılacak yerde, düşün ki burada kozmik taşların çıkartılması ne kadar ucuza mal olacak. Böyle bir keşif kaça patlar acaba? Zilyon trilyon mu?

Pierre Chamberlain başını salladı ve olabildiğince ciddi görünmeye çalışarak: -En azından o kadardır. On veya yirmi katların hata payıyla, dedi.

Susan sırıtarak:

—Bu da çok olmadı mı, diye sordu.

Biraz sonra, tekrar kar aracına binmiş gidiyorlardı. Buzdağlarıyla kaplı lacivert deniz gittikçe uzaklaşıyor ve buzdağları artık küçük buz tümseklerine benzer şekillere bürünüyordu.

—Bu kadar uzaktan, oradaki buzdağlarının büyüklüğünü kestirmek çok zor.

Susan'ın yüzünü sıcak ve hevesli bir gülümseme kapladı:

—Ne kadar ilginç, değil mi, dedi heyecanla. Pierre, Susan için çok değerli bir şey söylemiş olduğunu anladı.

—Tabiattaki bütün şekiller fraktallardan[5] oluşmuş. Aynı şekiller, farklı boyutlar olarak tekrarlanıyor. Bir kum tanesi, mikroskopta incelendiğinde, büyük bir taşa benziyor. Koca bir dağda, küçük bir taştakine benzer sivri şekiller mevcut. Birkaç santimetre yüksekliğindeki bir kar yığını, kumun veya karın meydana getirdiği yüksek bir tepeye benziyor. Büyük denizlerde, on binlerce tayfun büyüklüğünde anaforlar ve sonsuz sayıda küçücük girdaplar var.

—Fraktallar, belli ki çok ilgini çekiyor, dedi Pierre. Söylediği şey, sorudan ziyade bir yorumdu.

5 Fraktal: Bir şeklin orantılı olarak küçültülmüş veya büyütülmüş modelleriyle inşa edilen örüntüler (Ç.N.).

—Sence de karşı konulmaz bir cazibeleri yok mu?

—Doğrusu, bu konuyu bu açıdan hiç düşünmemiştim.

—Bir şeyler araştırdığında, fraktalların getirisini bir düşünsene.

—Bir örnek ver.

—Tamam, örneğin, buzun veya buz sallarının erimesini düşün veya Missisipi veya Nil deltaları nasıl işliyor. Milyar kere daha küçük bir derenin kumsala oluşturduğu delta, aynı şekilde ama daha hızlı oluşuyor. Büyük nehirlerin onlarca veya yüzlerce yıl oluşturduğu deltayı, küçük bir dere bir kaç saatte yığıyor. Küçük bir dereyi bir gün boyunca izlediğinde, her hangi büyük bir nehrin delta işlevini, kabaca olsa da anlayabiliyorsun.

—Bu kadar da basit olamaz sanırım.

—Tabi ki olamaz. Ama diğer taraftan, fazla karmaşık da değil. Huangho Nehri, bazen Santung Yarımadası'nın kuzeyinden, bazen de güneyinden akıyor. Bir defasında, bir kumsalda buna benzer davranışta bulunan küçük bir dere görmüştüm. Yatağını, küçük bir taşın bir yanından diğer yanına değiştirip duruyordu. İki hafta süresince, neredeyse gece gündüz, gına gelinceye dek, onu gözlemiştim. Aldığım haplarla uyanık kalabilmiştim. Hapların yasal olup olmadıklarını hiç sorma, bunu bilmiyorum. Oldukça sanrı gördüren bir deneyimdi ama bu deneyimim *Journal of Chaos* için iyi bir yazı oldu. Çok olumlu yorumlar aldım.

Susan yoldan çıktı ve kar aracını bir kilometre uzaklıktaki daha yüksek bir tepeye doğru çevirdi.

—Şimdi ne oldu, nereye gidiyoruz, diye sordu Pierre merakla.

—Belki biraz manzara seyretmek istersin diye düşündüm.

Buzulun yüzeyi gittikçe engebeli olmaya başladı ve Susan

büyükçe buzul kütleleri etrafından dolaşmak zorunda kaldı. Tepenin zirve kısmı çok sarp olduğundan, kar aracının dümdüz oraya tırmanması mümkün olmuyordu. Susan'ın, tepenin diğer tarafına geçip, daha az meyilli yoldan tepeye yanlamasına çıkması gerekti.

—Bu tepe bir kaya mı, diye sordu Chamberlain.

—Altımız sırf buz. Bu yer, Grönland'ın en geniş hareketli buz kitlesidir. Buzulların erimesi halinde burada yaklaşık bir milyon kilometrekarelik, girişi dört yüz kilometre genişliğinde bir körfez oluşacak. Nugssuack bir yarımada değil, aslında bir adadır.

Tepenin zirvesine ulaştılar. Buzulun yamacı yavaş yavaş yükseldiğinden, doğudaki ufuk çok yakın, ancak birkaç kilometre ötede görünüyordu. Diğer üç yöndeyse ufuk anlaşılmayacak kadar çok uzaktaydı. Chamberlain, ufkun olasılıkla yüzlerce kilometre uzakta olduğunu tahmin etti. Kendisini bir sivrisinek gibi küçük hissediyordu. Sonsuza dek buz ve kar, daha yüksek ve daha alçak kar yığınları, büyük buz kütlesi öbekleri, önüne seriliyordu. Daha uzaklarda siyah, derin ve korkunç kanyonlar vardı. Yer yer ayakta dikilen buz kütleleri yani *serakiler,* buzul sathını şekilsiz karelere bölüyordu. Çok uzaklarda güneyde ve batıda, Baffin Boğazı'nın suları ve içki bardağına sığacak buz küpleri kadar küçülen buzdağları ayırt ediliyordu.

Birden kaygılanmış gibi görünen Chamberlain:

—Burada içine düşeceğimiz tehlikeli yarıklar yok mu, diye sordu.

—Bu taraflarda, bunlardan araç yolunda yok ve en azından şimdi yok. Buna rağmen çok dikkatli olmak gerekiyor. Ne yaptığını bilmiyorsan, kolaylıkla canından olabilirsin.

—Buna inanırım, dedi Pierre başını sallayarak. –Burası

pek de iç açıcı bir manzara değil ama böyle bir günde buna inanmak çok zor.

—Yavaş yavaş, gideceğimiz yere yaklaşıyoruz; şurası, tepenin en yüksek yeri. Göl onun arkasında görünüyor. Daha önce bir buz gölü görmediysen, işte şimdi sana bir fırsat.

—Çok mu büyük?

—Çok büyük. Olağandan büyük.

—Ve buzulun erittiği sudan oluşmuş?

—Evet, dedi Susan.

Kar aracı en son tepenin zirvesini aştığında, burnu aşağıya eğildi. Susan, önlerinde açılan manzaraya şaşkınlıkla bakakaldı.

Göl kaybolmuştu.

2

M.V. Sagar Paschmini, stoklarını tamamlamak için birkaç günlüğüne Kathiawar Yarımadası'nın dış ucundaki Dwarka Limanı'na bağlanmıştı. Amrita ve Sergei, Lothal limanındaki harabeleri görmek için araba kiralamaya karar verdiler.

Dwarka Limanı'nı, şehrin beyaza sıvanmış veya beton renginde binlerce binasını ve Krishna'ya adanmış, dış cephesi gerçekdışı gözüken Dwarkadish Tapınağı'nı arkalarında bıraktılar. Dwarkadish kuleleri, binalardan daha yükseklerdi. Tapınağın her bir kulesi, onlarca eşit biçimdeki daha küçük kulelerden ve onların da yüzlerce ve yüzlerce daha da küçük kulelere bölünen kulelerinden oluşuyordu.

Sergei, her zaman eski Hindu mimarisinin ardında bıraktığı abidelerinin, dünyanın en heyecan verici binaları ve en gizemli harabeleri olduğunu düşünmüştü. Onlar, bütün kadim medeniyetlerin yaptığı abideler arasında en orijinal ve en olağanüstü olanlardı. Sergei, Angkora'nın muazzam tapınaklarını ve Hindistan'ın on binlerce olağandışı binalarını, ciddi rakip olarak değerlendirilen Teotihuacano, Maya ve Orta Amerika'nın diğer Kızılderili halklarının yaptıkları abidelerden daha üstün tutuyordu.

Amrita ve Sergei, Kutchi Körfezi'nin güney sahilini takip eden yoldan Saurashtra ovalarını aşarak Ramnagar'a doğru yolculuk yapıyorlardı. Buradan Rajkot'u geçerek Lothal'a gideceklerdi.

Bu yörenin, kadim Sarasvati deltası olduğunu düşünüyordu Sergei. 'Bütün gördüklerimiz, bu ovalar, Sarasvati'nin getirdiği kumlardan, zamanında eriyen suların Himalaya'ların zirvelerini ezen buzullardan taşıdığı kumlardan oluşuyor. Bu yöreler, mutlaka Eflâtun'un Atlantis'in bir bölgesiydi. Belki de imparatorluk merkezinin bir bölümüydü.'

Kutchi Körfezi'nin denizi ve sahildeki tuz bataklıkları, yol kenarında bir engel olmadığı takdirde, aralardan ayırt ediliyordu. Sabah çok berraktı, etraf henüz ısıdan dolayı pusa bürünmediğinden, Kutchi Körfezi'nin uzak karşı yakası bile ufukta ince, alçak, koyu bir çizgi gibi seçiliyordu.

Sergei, yağmur mevsiminde körfezin karşı yakasının, Kutchi Körfezi'nin ve sel suları altında kalan Büyük ve Küçük Ranni tuz bataklıklarının anakaradan ayırdığı adaya dönüşeceğini biliyordu. Tuz bataklıkları kurak mevsimde, sanki sonsuza dek uzanan, kuraklıktan çatlamış tuzla karışık çamurla kaplı düzlüklerdi. Üzerinde, çevreden biraz daha yükseğe çıkan sayısız dikenli çalıların ve az sayıda eğrilmiş akasyaların yetiştiği tepecikler bulunuyordu. Yoğun tuz oranından dolayı bu tepecikler haricinde başka yerlerde pek bir şey yetişmiyordu. Yağmur mevsiminde ise bütün bataklık su altında kalıyor ve her bir tepecik bir adaya dönüşüyordu. Bütün yöre, Kutchi Adası'nı üç yönden çevreleyen ve on binlerce flamingo ve büyük pelikanın yuva kurmak için geldiği küçücük adalardan oluşan bir labirente dönüşüyordu. Sergei, Kutchi yöresinde, hâlâ hayatta kalan son *kulanların* ve Avrasya'lı yaban eşeklerinin yaşadığını biliyordu. Amrita ona bir kulanın attan hızlı

koştuğunu söylemişti. Kathiawa Yarımadası'nın güneyinde de Asya'nın son yabani aslanlarının yaşadığı meşhur Sasan Gir Milli Parkı bulunuyordu. Amrita'ya göre, İran Hükümeti'nin hibe ettiği Asyalı geparlar da orada yaşıyordu.

Arazi düzdü, etrafta birkaç küçük tepecik görünüyordu. Sergei, bazılarının piramit şeklinde olduklarını gördü. Acaba onlar kum, toprak ve otların altında kalan bir nevi eski bina veya tapınak mıydılar? Hiç bir yerde tek taş bile görünmüyordu: bütün arazi, belli ki nehirlerin taşıdığı kumlardan ve ince toprak ve taş paçacıklarından oluşmuştu. Karşılarına keçi sürüleri, domuzlar ve bazen de zayıf *seebu* inekleri ya da öküzler çıkıyordu.

Manzara tekdüzeydi ama insanlar çok renkliydi. Bilhassa parlak renklerle nakış yapılmış *chole* giyinmiş kadınlar, neredeyse çöle yakın arazinin ortasında, güzel bir renk cümbüşü olarak uzaktan bile ayırt ediliyordu. Erkeklerin çoğunun başında beyaz turban sarılıydı, üzerlerine uzun kollu ceketler ve bacakta daralan ama yukarı kısmı bol olan jodhpur pantolonlar giymişlerdi. Sergei, erkelerin çoğunun kulağına büyük, altın küpeler taktığını da gözlemledi.

Amrita, birden arabayı yol kenarında durdurdu.

—Ne oldu?

—Gelin, bir şey göstermek istiyorum, yani perspektif açısından, dedi Amrita.

Amrita yol kenarında yeni sürülen tarlaya doğru gitti ve yerden bir şey almak için eğildi. –Baksanıza, dedi Sergei'ye.

Elinde çok eski görünen, gri ve kırmızımsı çömlek ve pişmiş tuğla parçaları tutuyordu. Sergei, yeni sürülen tarlanın saban izlerine bakıyordu. Yerde çeşitli boylarda, neredeyse yan yana çömlek ve tuğla parçalarının olduğunu gördü. Bunlardan yüzlerce vardı. Biraz öteye gitti ve çömlek parçalarından, sü-

rülen tarlanın dışında da olduğunu fark etti. Parçalar her tarafı kaplamıştı.

—Bütün arazi bunlarla dolu, dedi Sergei şaşkınlıkla.

—Hindistan'ın toprağı tarihle kaplı, dedi Amrita. –Şuradaki tepeye gidip bir göz atalım. Amrita yüz metre ilerde gözüken alçak tepeyi işaret etti.

Tepeye yaklaştıklarında Sergei, ot ve kök öbeklerinin ve bodur çalıların içinde büyük boy tuğlalardan sıvanmış bir duvar gördü.

—Bu neydi acaba, diye sordu.

—İyice incelemeden bunun ne olduğunu söylemek mümkün değil. Bir ev, tapınak ya da yağmur sularının toplandığı bir havuz veya her hangi başka bir şey olabilir.

—Ne kadar eski acaba?

—Yaklaşık birkaç bin senelik olabilir. Tuğlalar Harappa yapımı çünkü.

Sergei küçük tepeye bakarak buradaki yapının eski şeklini hayal etmeye çalışıyordu.

—Bu bir piramit, örneğin küçük bir zigurat olabilir miydi?

—Her hangi bir bina, üzerine yeter kadar toprak yığıldığında, bir piramide benzemeye başlar ama gerçekten de bu bir piramit de olmuş olabilirdi.

Arabaya döndüler ve Kathiawar Yarımadası'nın ovalarını geçerek yollarına devam ettiler. Yarım saat sonra Amrita yine arabayı durdurdu.

—Bunun ilginizi çekeceğini düşündüm, dedi.

Yol kenarında küçük bir bataklık vardı. İçinde, iki metreden yüksek, üst kısmında daralarak dikenleşen uzun ve dar yapraklı, bir birine bitişik, koyu yeşil, kalın kamışlar yetişiyordu.

—Bunlar şeytan mumu mu?

—Bunlar *Typha Elephantina*, yani şeytan mumu bitkisinin azman yerel değişkesidir. Bu yörelerin kadim yelkenli tekne inşaatçılarının, bunlardan oldukça büyük tekneler yaptıkları tahmin ediliyor. Bu teknelerle Mısır'a, belki de daha uzaklara düzenli seferler yapmışlar. Olasılıkla bu kamışlardan, olağandan daha büyük ve yüksek güverteli kamış tekneler inşa edebilmişlerdi.

Sergei kamışın sapını koparıp eline aldı.

—Bunlarla, okyanusu aşan bir tekne yapıldığına inanmak çok zor. Islanıp dibe batmazlar mıydı?

—Kamış demetler sudan korunamasalardı, eninde sonunda ıslanıyorlardı tabi ki.

—Demek, kamışlar koruyucu bir madde ile sıvanıyorlardı ama nasıl?

Amrita, Mumbai Üniversitesi araştırmacılarının bununla ilgili deneyler yaptıklarını anlattı. Şeytan mumu bitkilerini, suya dayanıklı çeşitli karışımlarla sıvamışlardı. En iyi sonucu, iki ölçek reçine, bir ölçek zeytinyağı, bir ölçek asfalt karışımı vermişti.

—Kamış teknelerinin yapımı ile ilgili kadim Babil tabletlerinde yazılanların aynısını yapmışlar demek. Bu tablette de aynı maddelerden aynı ölçekte kullanıldığı yazılıyor.

—Tesadüfe bak.

—Tesadüfün bu konu ile bir ilgisinin olmadığına inanıyorum. Kamış tekne yapımcılarının, binlerce sene farklı bileşimleri deneme fırsatları olmuştu. Babil devleti kurulduğu zaman, bu teknoloji zaten uzun zamandan beri kullanılıyordu.

Amrita ve Sergei, hafif bir esintiyle eğilen şeytan mumlarını ve daha uzakta sıra sıra dikilmiş pamuk bitkilerini seyrettiler. Burada, Kathiawari Yarımadası'nın her santimetreka-

resinde tarihin soluğunu hissetmek gerçekten de mümkündü. Sergei, Nil bataklıklarında binlerce sene önce rüzgârın eğdiği büyük papirüs kamışlıklarını ve şimdiki Kutchi tuz bataklığı yöresinde Sarasvati'nin güçlü olduğu zamanlardaki, neredeyse uçsuz bucaksız şeytan mumları denizini hayal ediyordu. Sarasvati ve İndus'un bereketli deltaları ile İran, Mezopotamya ve Mısır arasında, zamanında yelken açan büyük kamış teknelerini düşünüyordu.

'Durup kulak kabarttığında, Veda kitaplarının mısraları arasından okyanusun sakin dalgalarının hafif fısıltısını duymak kolaylıkla mümkün' diye düşünüyordu Sergei.

—Yolumuza devam edelim mi, diye Amrita sordu.

—Olur, gideceğimiz yere de ulaşmamız gerekecek ya.

Yola koyuldular. Arazi yükselmeye başladı ve Saurashtra düzlüğünü arkalarında bıraktılar. Rajkot'ta, Mahatma Gandhi'nin doğduğu ve uzun zaman oturduğu şehrin, mağazalarla ve metal işleyen yüzlerce küçük atölyeyle çevrili kalabalık caddelerinden geçtiler.

—Rajkot, Hindistan'ın küçük sanayi geleneğinin hâlâ ayakta kalan en mühim merkezlerinden biridir, diye açıkladı Amrita. –Bu atölyelerde dizel motordan traktöre kadar neredeyse her şey yapılabiliyor. Yüzlerce küçük atölye hep birlikte kocaman bir fabrika oluşturuyor! Buradaki herkes çok marifetlidir.

—Sayın rehber, acaba pazar yeri neresidir, diye Sergei gülerek sordu.

—Biraz daha gideceğiz.

Arabadan indiler ve Sergei annesine bir yün şal ve gerçek bir turist gibi altın nakışlı bir eşarp satın aldı. Amrita, onu küçük bronz heykelcikler almaya da ikna etti.

—Başka bir yerde turistik eşya satılan bir pazara gittiğin-

de, örneğin Afrika veya Avrupa'da, her bir tezgâhta yüzlerce farklı eşya var, dedi Sergei düşünceli. –Ama eşyalar, komşu tezgâhtakilerin aynısı. Yani toplam olarak, bu onlarca veya yüzlerce tezgâhta ancak yüz farklı eşya satılıyor.

Amrita, elinde Sergei'nin satın aldığı Tara tanrıçasının bronz heykelini tutuyordu.

—Fakat Hindistan'da, Hindistan'ın farklı yörelerinden gelmiş elişleri satılan bir yere gittiğinde, orada da ilk tezgâhta yüzlerce farklı eşya, diyelim ki yüz farklı tanrı ve tanrıça heykeli sergileniyor. Avrupalı birinin gözünde bunların hepsi gerçekten de tuhaf ve sıra dışı nesneler. Anlaşılmaz ve anlaşılmadığı için de gizemli ve esrarengizler. Hindistan'ı daha önce ziyaret etmediğin takdirde, tezgâhlarda daha önce hiç görmediğin, birbirinden tuhaf şekiller, biçimler ve sanatsal fikirler görebiliyorsun.

Amrita bir şey demeden Sergei'nin devam etmesini bekledi.

—Sonra ikinci tezgâha yanaşıyorsun ve önünde yarı insan, yarı hayvan şeklinde yüz çeşit tanrı ve tanrıça heykelciği duruyor. Bunlardan bir kısmı ise bu ikisinin arasında bir şey, diğer kısmı da tamamıyla farklı, ne olduğunu kestiremediğin şeyler. Üçüncü tezgâhta, yine yüz çeşitli nesne ve dördüncüsünde de yüz değişik nesne duruyor ve böyle devam ediyor. Diğer başka memleketlerdeki gibi bu dört tezgâhtaki dört yüz eşya, toplam olarak yüz farklı eşya değil, dört yüze yakın farklı eşya demektir. Geri kalan her yeni tezgâhta, yine yeni şekiller ve cisimler ve daha da olağandışı heykelcikler önüne geliyor ve en sonunda, kafan karışıyor ve bir şey satın almak için kararsız kalıyorsun.

Amrita'yı gülme tuttu.

—Birçok Hintlinin de Avrupalı süpermarketlerde kafası karışıyordur...

Rajkot'tan Ahmedabad'a giden yola döndüler ve bir saat sonra Lothal Arkeoloji Müzesi'ne vardılar. Arabadan inip yaya olarak 1950 senelerinde gün yüzüne çıkartılmış liman düzeneklerinin bulunduğu yöne gittiler. Müzenin bahçesinde çok eski görünen pek çok heykel duruyordu. Bir kısmı değişik tanrı ve tanrıça heykelleriydi; aralarında şehvetli kadın heykelleri de vardı. Amrita, bunların *apsaro* yani göksel dansöz olduğunu anlattı.

—Lothal çok eski bir yer değil, bin dört yüz sene önce kurulmuştu ancak şehir planı ve kanalizasyon sistemi, Harappa'nın teknolojisine benziyor.

—Lothal ne manaya geliyor?

Amrita gülümsedi.

—Mohaenjodaro ile eş anlamlı fakat farklı bir dilde, yani Ölüler Tepesi demek.

—Olumsuz görünmek istemem ama siz Hintlilerin yer isimleri konusunda ölümle ilgili tuhaf bir zevkiniz var. Bir yeri, Ölüler Tepesi'nden başka bir isimle adlandırmanız mümkün değil miydi?

—Mümkündür, tabii ki. Bangladesh'teki bir yerin adı Chattagam ve bunun manası: "Savaşmak yanlıştır".

—Ama orası Bangaldesh'te, diye Sergei protesto etti.

—Kültür aynı ama.

Kadim limanın tersane havuzu şaşılacak kadar büyüktü. Sergei, iki yüz metre uzunluğunda ve yaklaşık kırk metre eninde olduğunu tahmin etti. Dimdik, beş metreye yakın duvarları, ateşte pişmiş tuğladan inşa edilmişti.

—Güneşte kurutulan tuğlalar çünkü tuzdan dolayı toz haline gelecekti, diye anlattı Amrita. –Lothal, tersane havuzunda yapay kapak tertibatı bulunan dünyanın tek bronz çağı limanıdır.

—Gerçekten de çok etkileyici... Eflâtun'un Atlantis halkının liman gereçleri tasviri sizin de aklınıza gelmiyor mu?

Amrita başı ile onayladı.

—Kesinlikle. Deniz dibinde kalan alanlarda, belki bundan da heybetli limanlar bulunmuştu. Lothal Limanı, İndus-Sarasvati kültürünün gerilemeye başladığı zamanda inşa edilmişti.

—Sümerler, zamanında atalarının doğudan, Dilmun adlı bir diyardan geldiklerine inanıyorlardı, dedi Sergei. –Danimarkalı arkeologlar, bir zaman, Dilmun'un Bahreyn adası olduğunu iddia etmişlerdi fakat birçok başka arkeolog ise Dilmun'un burada, Gujarati'de olduğunu düşünüyor.

—Kim bilir, dedi Amrita. –Bu kadar uzun zaman içinde, burada neler olmamış ki. Veda kitaplarında Manu tanrı ve Saptharishi, yani yedi rishi veya yedi yaşlı bilge ile ilgili bir hikâye var. Hindu Takvimi Saptharishi Takvimi olarak adlandırılmıştır. Buna göre sizin 2000 yılınızın karşılığı bizim 8676 yılımızdır.

—Yani şimdi... 8676 senesindeyiz demek ki...

—Evet, doğrudur. Manu aynı zamanda, Hinduların bir nevi 'Nuh' peygamberi de. Bir gemi yaparak, insanların bir kısmını tufanda boğulmaktan kurtardı ancak Manu'nun gemisi, sizin 'Nuh'unuzun gemisi gibi Ağrı Dağı'nda değil, Himalaya Dağı'nda karaya oturdu. Bu yedi bilgenin vazifesi, Veda kitaplarına geçen bilgileri, nesilden nesle sözel miras olarak tufandan sonraya aktarmaktı. Bu bilgiler, bilhassa tarımla ilgili farklı bilgi ve hünerleri; tohumları, tarım yöntemlerini ve bunlara benzer şeyleri içeriyordu. Hastalıkların tedavisi ve önlemesi ile ilgili bilgiler de vardı.

—Bununla ne demek istiyorsunuz?

—Sümer efsaneleri, denizden gelen ve insanlara, tufandan

önceki medeniyetin kutsal bilgilerini ve hünerlerini öğreten yedi bilgeden bahsediyor. Sümer hikâyelerindeki bu yedi bilgenin lideri Oannes adıyla tanınıyordu. Sümer mitlerine göre bu yedi bilge, yarı tanrıydı; yarı balık yarı insandılar. Onlar Sümer krallarının danışmanı oldular ve tarım, mimarlık ve inşaat işleriyle ilgili bilgilerinden dolayı çok büyük saygı gördüler. Bu yedi balık başlı bilge, Sümer krallarına yasa çıkarmayı ve şehirlerin nasıl inşa edildiğini de öğrettiler.

—Çok ilginç bir hikâye. Hele balık başlılar açısından!

—Hiç gülmeyin, belki de o balık başı, üzerinde balık pulları bulunan bir nevi zırhtı veya bilhassa balığa benzetmek için yapılan bir giysiydi. Belki de amaçları, bir daha yeryüzüne yeni tsunamiler veya benzer afetler yollamasınlar diye, denizdeki balık tanrılarını sakinleştirmekti. Bunun yanında, Eski Mısırlıların da bir zaman buna benzer yedi bilge kişiden oluşan bir kurumu varmış.

—Gerçekten de bu artık bir rastlantı gibi gözükmüyor, diye Sergei onayladı. –Acaba 'Sayın Doktor Ansiklopedi' biraz daha anlatacak mı?

—Aşk olsun, beni biraz ciddiye alamaz mısınız? Bu konu mistik bir şey içermiyor ki, çünkü biz İndus-Sarasvati kültürünün, Mezopotamya, İran ve Mısır kültürüyle oldukça sıkı ilişkide bulunduğunu biliyoruz. Fikir ve icat alışverişi binlerce sene sürmüştür. Bu belki Norveçli Thor Heyerdahl'ın ortaya attığı bilmeceleri de açıklıyordur. Hatta Quatzekoatl efsanesini de.

—Demek istiyorsunuz ki... Bu sizin saptharishileriniz, Amerika'ya kadar da mı gitmişlerdi?

—Olabilir ama bunlar sadece benim saptharishilerim değil, son zamanlarda onlarla ilgili mitler, bir kaç üniversitede de ciddi olarak araştırılmaya başlandı. Bence bu hikâye oldukça mantıklı.

—Evet, bir bakıma.

—Belki bir zaman, bütün insanlık tufandan veya başka bir afetten dolayı krize girmişti, dedi Amrita. –Belki de bir grup insan, yedi bilge kişiden oluşan dernekleri kapsayan gizli bir örgüt veya maksadı, bütün gerekli ve faydalı kadim bilgiyi kötü günler sonrasına aktarmak olan bir aydınlanma hareketi kurdular. Belki de bu çabalarında, en azından kısmen başarılı olabildiler, çünkü Mehrgarh inşa edilebildi ve Indus-Sarasvati kültürü beş bin seneden fazla yaşayabildi. Belki de dünyanın diğer yörelerine de yelken açtılar.

—Kim bilir, diye Sergei onayladı. –Mümkündür tabi ki ama neredeyse.

Öğle yemeğini Lothal'da yediler ve güneyden geçen daha uzun yoldan geri dönmeye karar verdiler. Amrita, yolda yemek için patates ve başka sebzelerle doldurulmuş *samosa* börekleri, papaya, muz ve bir iki Hindistan cevizi satın aldı.

—Bunlar hâlâ limonatanın en azılı rakibidir, dedi Amrita elindeki Hindistan cevizlerini Sergei'ye göstererek. –Mideni bozarsan, bunların içinde sanki hazır ORT eriyiği var. Vücudun içine emiliyor, ne kadar isal olursan ol, barsak dışına dosdoğru atılmıyor.

—Bunu öğrenmek iyi oldu, dedi Sergei ciddiyetini korumaya çalışarak.

Yolda harap bir durumda olan büyük bir Hindu tapınağına bakmak için durdular. Tapınağın üst tarafı karışık bir moloz yığını halindeydi ama Sergei, zamanında bunun bir zigurat şeklinde olduğunu düşünüyordu. Geride, tapınağın zarar görmüş çatısını hâlâ ayakta tutan muazzam sütunlar kalmıştı. Her bir sütun, çok kalabalık taş rölyefler ve heykellerle süslenmişti. Rölyefler ve heykeller o kadar kalabalık ve o kadar çok üst üste yığılmışlardı ki sanki bütün o sütunlar üzerinde büyüyen

ve onları altında gizleyen bir yağmur ormanına benziyordu. Sergei, hangisinin daha etkili olduğuna karar veremedi: Heykellerin olağanüstü yüksek kalitesinin mi yoksa olağandışı miktarının mı? Tapınakta küçük ve büyük heykellerden daha kaç tane olduğunu tahmin etmeye bile yeltenmedi.

—Bu tarihte inşa edilen Hindu tapınakları oldukça ilginçtir, dedi Amrita. –Bir tapınağın nerede bittiğini ve heykellerin nerede başladığını kestirmek mümkün değil, çünkü bütün duvarlar ve sütunlar heykellerle kaplıdır.

Sergei, birçok heykelin ve rölyefin üzerinde resimlenen çıplak ve kışkırtıcı *apsaronları* kafa karıştıracak kadar erotik buluyordu. Rölyeflerde çok miktarda açık aşk sahneleri sergileniyordu.

—Bugün birisi böyle şeyleri yapmaya kalksa, sansüre takılıp kalır herhalde, diye yorumladı Sergei.

–Bir bilirkişi olmayabilirim ama böyle grup seks sahnelerini, batılı porno filmlerinde bile görmek mümkün değil.

—Hint sanat tarihinde, belli ki epeyce açık fikirli dönemler de olmuş.

Yakındaki bir tepeye çıkıp güneşin batışını seyretmeye karar verdiler. Tepe kısa otlarla kaplıydı ve oldukça dik yamaçlıydı. Belki bu da zaman içinde toprağın kapladığı bir tapınak veya binlerce yıllık bir abideydi, diye düşündü Sergei. Zaten Sarasvati deltasında insan yapımı tepelerden başka ne olabilirdi ki.

Nihayet tepenin zirvesine ulaştıklarında, güneş, keskin hatlı siyah bir çizgi halini alan ufukta hızlıca batmaya başlayan parlak turuncu renkli bir topa dönüşmüştü. Önlerindeki Kathiawari Yarımadası ovaları üzerinde muhteşem bir manzara açıldı. Etrafta küçük köyler ve keçi sürüleri, yollarda *seebu* öküzlerinin çektiği arabalar görünüyordu. Ötede, ince

dumanlar çıkaran ateşler yakılmıştı. Havada duman kokusu hissediliyordu. Kırmızıya bürünen gökyüzünde, onlarca atmaca akşam uçuşuna çıkmıştı ve uzak bir camiden, Kıble'ye doğru yönelip namaz kılmak için inananları çağıran müezzinin ezan sesi duyuluyordu.

Manzara ve batan güneşin alacakaranlığında bir sonsuzluk, birkaç sonsuzluk, çok sayıda iç içe geçen sonsuzluklar ve sınırsızlıklar hissediliyordu.

Güneş, siyah ufkun arkasında kayboldu ve gökyüzü kırmızı, turuncu ve sarı renklerde parlayan bir cümbüşe dönüşmüştü. Biraz sonra gökyüzündeki renkler, yerine mavi ve siyah renkleri bırakarak, yavaşça solmaya başladı.

Karanlık yoğunlaşmaya başladı ve sanki birlikte karar vermiş gibi, ikisi de susuyordu, Amrita da sessizce Sergei'ye yaslandı. Sergei birden irkildi ama sonra kolunu Amrita'nın omzuna attı. Amrita'nın parmaklarının elini sıktığını hissetti.

Sergei, gittikçe kararan gecede Amrita'nın yüzünü zor seçiyordu. Bu an tılsımlı gibiydi ve ona yaslanmış kadın, sanki birbirlerini uzun zamandır tanıyormuş gibi yakın, önemli ve tanıdık geliyordu. Kendini birden çok iyi ve rahat hissetti. Böyle anlar için 'hayat yaşamaya değer' diye düşünüyordu. 'Bazıları hatta bazen ben bile hayatın berbat olduğunu düşünüyoruz ama böyle anlarda ne kadar yanıldığını anlıyorsun. Her şeye rağmen, her zaman her şeye rağmen...'

Bütün bunları anlamak nedense burada daha kolaydı, çünkü başka hiç bir yerde büyük acı ve derin huzur bu kadar iç içe sarılamazdı, tek ve aynı olan ayrılmaz bir bütüne kenetlenemezdi. Çelişki ve ahenk, çatışkı ve çatışkıların olabilirliği, yaşam ve ölüm, acı ve kurtuluş, keder ve neşe, fakirlik ve zenginlik, ebediyet ve yok olma, hepsi bir arada...

'Bazen her şey mükemmeldir ve işte o zaman, her şeyin sona erdiğini bildiğimiz için, acı da en yoğun hissediliyor'. Buna rağmen tuhaf bir şekilde, bu acı, kaybedilecek şeylerin az veya hiç olmadığı zamanlardan daha kolay çekiliyordu. Hayat gerçekten de hem çok karmaşık hem de aynı zamanda çok kolay ve basitti.

3

Susan Cheng ve Pierre Chamberlain buzul üzerinde kar aracının yanında durmuş buz gölünün kaybolduğu ovaya bakıyorlardı. Ovanın zemini olağanüstü düzdü. Ufukta, en azından onlarca kilometre ötede, kısmen buzuldan kopmuş dağların siyah ve beyaz tepeleri gözüküyordu.

—Bu kadar büyük bir gölün böyle... Kaybolması nasıl mümkün olabilir, diye merak etti Chamberlain.

Susan sırt çantasını yere koyarak içinden dürbünü çıkardı.

—Buraya son geldiğimde bütün ovayı su kaplamıştı, dedi. –Ta ufka kadar ya da şu uzaklarda görünen *nunatakilere* kadar. Su derindi. On sene önce suyun derinliği burada birkaç on metreydi ama ondan sonra su seviyesi, her erime mevsimi başlangıcında seneden seneye yükselmişti. Bu güne kadar...

Susan dürbünü gözlerine yapıştırdı ve bakışıyla yavaşça, bir şey arar gibi kenardan kenara bütün ovanın üzerini taradı. Chamberlain'in, Susan'ın ne bulmak istediğine dair hiç bir fikri yoktu.

—Buzulun ortasında büyükçe bir çukur gözüküyor gibi, dedi Susan en sonunda. –Galiba su oraya çekilmiş.

—Bu nasıl mümkün olur?

—Tamamıyla olanaksız da değil ama bu olağandışı bir durum olmasa da bu kadar bir büyük su kütlesinin birden kaybolması oldukça enderdir.

Susan bir müddet için düşünceye daldı.

—Şu çukuru daha yakından görmek istiyorum, dedi sonra.

—Tehlikeli olmaz mı?

—Olabilir ama çok dikkatli olacağım. Benimle gelmeyebilirsin.

—Seni oraya yalnız başına gönderemem.

—Peki, öyleyse Bay Şövalye, dedi Susan. –Ve: Sağ ol!

Susan kar aracının bagajını açtı ve gerekli malzemeyi çıkarmaya başladı. Dört adet, her birinde yetmiş beş metre bulunan ince ama dayanıklı naylon ip kangalı, iki tane buz kazması ve ayakkabıların altına takılan iki tane buz kramponu, cep feneri ve çukura inmeye karar verdiği takdirde, aşağıya ve yukarıya tırmanışta kolaylık sağlayan ve üzerinde karabinalar bulunan iki emniyet kemeri takımını çıkardı. Aşağıya indiğinde, Susan karabinaya tam veya yarım basarak ipi içinden kaydırabilecekti. Durmak veya hızını yavaşlatmak istediği zaman tutuşunu hafifletecekti, o zaman ipteki karabina sistemi fren yapacaktı. Yukarıya tırmandığında, ilk karabinayı bağlayacaktı, kendisini yukarıya çekecekti, diğer karabinayı bağlayacaktı ve ilkini çıkaracaktı. Bunlar sayesinde tekrar aşağıya kayması engellenecekti.

—Şimdi ne yapacağız, diye sordu Chamberlain. –Nasıl hareket edeceğiz?

Susan emniyet kemeri takımını üzerine geçirdi ve diğerini Pierre'e uzattı.

Sonra, dört ip kangalını çözüp, üç yüz metre uzunluğunda

tek bir ip yapmak için ipleri birbirine düğümledi. İpin bir ucunu kendi kayış takımına, diğer ucunu Pierre'inkine bağladı. Pierre çok deneyimli bir dağcı gibi gözükmediği için bunu kendisi yapmayı yeğledi.

—Kar aracıyla oraya yaklaşamayacak mıyız, diye sordu Chamberlain.

—Su, buzun içine çekildiyse, buzulda suların erittiği büyük mağaralar oluşmuş olabilir. Nereye kadar ulaştıklarını kestiremediğimizden, üzerlerinde iki ton ağırlığında bir araçla gezmek istemeyiz.

Chamberlain yeniden iki yüz metre aşağılarında yayılmış buz ovasına bakıyordu.

—Şu buz gölünde ne kadar suyun bulunduğunu söylemiştin, diye sordu Susan'a.

Susan bir müddet düşündü ve kafasında birkaç hızlı hesap yaptı.

—Göl ortalama yüz metre derinliğinde ve yaklaşık on bin kilometrekare genişliğinde olduğundan, bu takriben bin kilometreküp eder.

—Bin kilometreküp mü? İyi ama su buz altındaki bir mağara içine dolduysa, bu mağaranın aynı büyüklükte olması gerekmez mi? Yani bin kilometreküp? Bu kadar büyük bir mağaranın var olması mümkün değil...

—Bu gerçekten de çok büyük ve tuhaf bir şey.

—Fakat altımızda kocaman bir mağara olduğu takdirde... Tabanı her hangi bir yerinden birden çökmez mi? Demin düşündüğüm gibi?

—Buzul ölçeğinde, ağırlığımız bir hiçtir, dedi Susan. -Kar aracı başka tabi.

—Buzun altımızda çökmeyeceğinden eminsin, değil mi?

—Emin olamam, nasıl olabilirim? Ama çökeceğine inanmıyorum.

Pierre Chamberlain birden pek mutsuz göründü.

—Elimizde çok uzun ipimiz var, diye Susan onu teskin etmeye çalışıyordu. –Birbirimizden olabildiğince uzak durmaya çalışırız.

Buz ovasına hafif meyilli inen yamaca bakıyordu.

—Bu yamaçtan inmek kolay olduğundan, ne yapacağımız çok önemli değil ama şu ovaya geldiğimizde, ben önde olacağım. İpin sonu geldiğinde, ben yerimde duracağım ve buz baltasını yere çakacağım. Sonra sen otuz metre ilerleyeceksin, duracak ve baltayı buza saplayacaksın ve de baltanın sıkıca buza girdiğinden emin olacaksın. Sonra ben yine otuz metre ilerleyeceğim ve saire. Önemli olan, aramızda yeterli mesafenin olması ve ipin gergin kalmasıdır, bir de en azından, bir kazmanın, daima buzda sıkıca tutunmasıdır. Mağaranın çatısı çökecekse, iyice tutunmamışsan seni beraberimde çekeceğim. O zaman ikimize de güle güle...

Chamberlain başını sallayarak onayladı.

—Anladığımı zannediyorum. Ancak kazmanın sıkı tutunması için ne kadar derine çakılması lazım?

Susan Chamberlain'e kazmanın nasıl çakılacağını gösterdi.

—Hazır mısın, diye sordu sonra.

—Hadi gidelim, dedi Chamberlain.

Chamberlain'in yüzü solgundu ama aşağıya buzul ovasına inişe geçtiklerinde, hem dinç hem kararlı gözükmeye çalışıyordu.

—Buzdan gölün sathı buraya kadar ulaşmıştı, dedi Susan yamacın ortasına geldiklerinde. –Buranın ötesi kaygan olabilir, dikkat et.

—Sence yaptığımız akıllıca mı, diye merak ediyordu Chamberlain.

Susan başını salladı.

—Buna cevabım: Hayır.

—Peki, öyleyse neden bu işe kalkıştık ki?

—Çok mühim bir şey bulabileceğiz gibi bir his var içimde. Yani, belki...

—Her hangi bir uydu, fotoğrafını çekip buzul içinde nasıl mağaralar olduğunu öğrenemez mi?

—Öyle bir uydu şu an yok. Bir tane vardı ama artık çalışmıyor ve kimse de para verip yerine yenisini yapmamış.

Biraz sonra yamacın alt kısmına ulaştılar. Önlerinde, biraz önce, buzulların erime sularından doğan gölün dibi olan dümdüz, gri ve parlak buzun meydana getirdiği ova açılıyordu. Kar aracı çok yukarıda, ürpertecek kadar uzakta görünüyordu. Buz ovası, düz bir halde ta ufka kadar devam ediyordu. Aşağıya indiklerinde, uzaktaki nunataklar ufukta kaybolmuşlardı. İnişleri çok zor olmamasına rağmen, Chamberlain şimdiden nefes nefese kalmıştı ve parkasının sırtı terden sırılsıklamdı.

—Şimdi kış olsaydı, ne olur ne olmaz, terlemekten mutlaka sakınmak gerekirdi, dedi Susan. –Fakat yaz olduğu için çok fark etmiyor.

—Galiba kondisyonum çok iyi değil, dedi Chamberlain soluk soluğa.

—Yola devam edelim mi?

—Haydi, edelim.

Susan buz üzerinde yürümeye başladı. Belindeki ip gerilmeye başlayınca durdu ve kazmasını buza sapladı. Chamberlain ona doğru gelmeye başladı.

Chamberlain uygun bir yere geldiğinde Susan: –Orada kal, diye bağırdı.

Güneş gittikçe daha çok ısıtmaya başlamıştı ve hava neredeyse sıcak hissediliyordu. Güneş gözlüklerini taktılar, çünkü

onlarsız kar körlüğüne veya en azından kötü bir baş ağrısına yakalanabilirlerdi. Yavaş yavaş otuz metrelik aralıklarla Susan'ın buz ovasında bulduğu çukura doğru ilerliyorlardı.

Buz sağlam gibiydi. Susan ara ara dayanıklılığını tekme atarak veya üzerinde zıplayarak deniyordu. Buz mağaranın çatısının çok ince olması halinde, en azından bir yankı veya tepinmenin oluşturduğu hafif bir titreme hissetmesi gerekirdi ama buzun çökeceğine dair hiç bir işaret yoktu. Gerçi birkaç defa, ayakları altındaki buz, korkutacak kadar çatırdadı ama bu, önceki günlerde geceleyin alçak su birikintilerinin üzerinde yeniden buz tabakası oluşmasından kaynaklanıyordu.

Çukura yaklaşıyorlardı. Gerçekten de neredeyse yuvarlak olan ağzı çok genişti, çapı iki yüz metreye yaklaşıyordu. Ne kadar derin olduğunu tahmin etmek imkânsızdı.

Çukurun kenarına iki yüz metre kala Susan durdu ve etrafına bakındı. Buz ovasının ortasında yuvarlakça bir buz kütlesi tek başına duruyordu. Çevrede, buna benzer başka bir şey yoktu. Susan buz kütlesinin nasıl oluştuğunu anlayamamıştı. Yavaşça çukurun kenarına yaklaştı. Buzdan duvarları derinlere devam ediyordu. Buzul altında bir mağara olduğu takdirde, çatısının gerçekten de çok kalın, iki kişinin ağırlığını taşıyacak kadar kalın olması gerekiyordu.

—Huhuu, şimdi ne olacak, diye bağırdı Chamberlain.

—İpi şu yuvarlak buz kütlesinin etrafına dola, diye Susan önerdi.

—Aşağıya inmeyeceksin ya?

—Öyle yapmayı düşünüyordum.

—Ama biraz...

—Yukarıya çıkmaya başladığımda ipi üç defa çekeceğim. Halin varsa, ipi o zaman çekmeye başlayabilirsin. Yukarı çıkışımı kolaylaştırır.

—İkimiz de çukur kenarının bu kadar yakınına gitmeye cesaret edecek miyiz, diye Pierre kuşku ile haykırdı.

—Çukurun çatısı kalın gibi gözüküyor, diye bağırdı Susan. Buza çekiçle üç uzun buz vidası çaktı ve ipi onlara taktı. Chamberlain ipin diğer ucunu buz kütlesinin etrafına doladı.

—İpi aşağıya mı indireceksin?

—Bunun en kolay yol olduğunu düşünüyorum.

—Dört çarpı yetmiş beş metre, diye Susan hesapladı. –Çukurun kenarı yüz metre ötede, yani çukur kenarından oldukça aşağıya inebileceğim.

—Düğümlerin sağlam olduğundan emin misin?

Susan cevap vermeye tenezzül etmedi.

—Peki peki, sorduğum için bağışla, diye Pierre savunmaya geçti ve geriye çekildi. –Ama aşağıdayken ya buzul hareket ederse ve çukur kapanırsa?

—O zaman ölürüm, dedi Susan sakince. –Fakat şimdi ve şu an, buzulun hareket etmeyeceğine inanıyorum.

—Nasıl emin olabilirsin?

—Emin değilim ki.

—Senden haber alamayınca, ne yapacağım?

—Acil numarayı çevireceksin!

—Burada cep telefonu çekiyor mu ki?

Susan iki eliyle ipe sıkıca tutunarak vücudunu geriye doğru eğmeye başladı.

—Şimdilik hoşça kal, dedi. –Görüşmek üzere.

—Bunun iyi bir fikir olduğundan hiç de emin değilim, diye sızlandı Chamberlain.

Susan ipi gevşetti ve ip, parmakları arasından kaymaya başladı. Chamberlain korkudan solmuş bir yüzle, Susan'ın çukur kenarından kayboluşunu seyretti. 'Gerçekten bunun kötü sonuçlanmamasını diliyorum' diye düşündü karamsar bir halde.

Susan ip boyunca aşağıya, buz çukurunun saydam mavi loşluğuna kaydı. Işık geçirmez siyah gölgelerle kaplı çukurun dibi görünmüyordu. 'Aşağıya inmek ne de kolay' diye düşündü, 'ama yukarıya tırmanmak daha zordur.'

Susan mağaranın daralacağını düşünmüştü ama aksine genişliyordu. Bir duvar birkaç metre ötedeydi ama diğeri gittikçe uzaklaşıyordu. Çukur, gitgide büyüyen, ötedeki duvarın neredeyse görünmez hale geldiği bir mağara haline dönüşüyordu. Susan, mağaranın şimdiden yaklaşık bir kilometre genişliğinde olduğunu tahmin etti. Derinliği hakkında bir fikir yürütmek mümkün değildi, çünkü dip hâlâ simsiyahtı. Siyahlık içinde hiçbir şey, uzakta bulunabilen buz kütlelerin parıltısı bile ayırt edilmiyordu.

Buz mağaranın ona yakın duvarı dışarıya doğru çıkıntı yapmıştı. Susan'ın buz kramponları bu çıkıntıya çakıldı. Fırsattan istifade, biraz dinlendi. Çukurun ağzı çok yüksekteydi ve birden korkuya kapıldı. Buraya gelmek, gerçekten de akıllıca mıydı? Susan tatsız düşüncesini aklından çıkardı. En azından, ensesine düşecek buz sarkıtlarından korkması gerekmiyordu. Mağarada bir zamanlar onlardan bulunmuş olsa da su bunları eritmiş olacaktı. Mağaranın içi şimdiden koyulaşmış, griye çalan maviye dönüşmüştü. Yukarıda mağaranın girişinden süzülen güneş ışığı, göz kamaştırıcı, beyazımsı bir parıltıydı.

Suzan inişine devam etti. Duvar çıkıntısı şaşırtacak kadar büyümüş, mağaranın ortasına doğru, birkaç metre dışarıya uzamıştı. Mağaranın karşı tarafındaki diğer buz duvarı, önce gri bir loşluğa sonra gittikçe siyahlaşan karanlığa bürünerek tamamıyla kayboldu. Yukarıdan gelen ışık, artık mağaranın arka tarafına ulaşmıyordu. Biraz sonra, Susan'ın iki yanındaki duvar da kayboldu, önce biri sonra diğeri. Her üç tarafında, siyahlıktan başka bir şey görünmüyordu.

Acaba mağara genişlemiş miydi? Yoksa ışığın bu kadar aşağıya ulaşamamasından mı kaynaklanıyordu? Susan ipteki fren sistemini kilitledi ve cep fenerini çıkardı. Feneri mağaranın solundaki duvara yöneltti. Işık yukarda, üzerinde görünen buz çatısında parıldıyordu fakat mağaranın yan duvarı fenerin ışığında bile ayırt edilmiyordu. Susan fenerini çevirip ışığıyla buz mağaranın sağ tarafına, ışığın eriştiği yere dek taradı fakat orada da duvara rastlayamadı. Susan'ın sarktığı buz duvar, fenerin ışık eriminin dışındaki iki yöne de devam ediyordu. Işığı aşağıya yöneltti. Işık karanlık boşlukta kayboldu. Demek buz mağaranın dibi de görünmüyordu. Susan feneri kemerine taktı ve artık korkmaya başladı. 'Kendimi acaba nereye soktum bu sefer' diye düşünüyordu.

Susan karabina içinden daha fazla ip saldı. Duvar çıkıntısı kayboldu ve duvar hafif bir meyille yine içeriye doğru gerilemeye başladı. On metre aşağıda, buz duvarından büyük bir buz parçası, Susan'ın ayağı altından koptu. Karabinanın fren mekanizması, kaymasını durdurmak için ipe sıkıca tutunamayan Susan'ı birkaç metre aşağıya düşürdü. Etraf oldukça karanlıktı. Susan'ın ağzından, yaşlı annesinin -hâlâ hayatta olsaydı- duymaktan hoşlanmayacağı kelimeler döküldü. Ayaklarıyla buz mağaranın duvarına tutunmaya çalıştı ancak ayakları artık oraya ulaşamıyordu. Mağaranın daha yakınındaki duvar ise geriye uzaklaşmıştı.

Mağara, demek ki aşağıya indikçe büyüyordu. Bu bir sürpriz değildi ama bu durum Susan'ın kişisel emniyet hissini de arttırmadı.

Susan bir müddet durumu irdelemek için durdu. İpten elli metre kadar kalmıştı fakat aşağıya devam ettiği takdirde, artık buz mağaranın duvarından destek alamayacaktı veya ayaklarıyla yukarıya tırmandığında duvardan faydalanamaya-

caktı. Kendisini kol gücüyle yukarıya çekecekti veya Pierre Chamberlain'den yardım isteyecekti. Pierre'in kol gücü, onu elli metre yukarıya çekecek kadar yeterli miydi? Susan kısa boyluydu, fazla kilosu da yoktu ama diğer taraftan, Pierre'in kondisyonunda da iş yoktu. Yine de gerektiğinde kendi başına da yukarıya tırmanabilecekti. Eninde sonunda, buz duvarının desteği olmadan da elli metre çok uzun bir mesafe sayılmazdı.

Susan inmeye devam etti.

Artık ipten geride birkaç metre kalmıştı. Demek ki aşağıya yaklaşık iki yüz metre inmişti. Susan durdu, yeniden kemerindeki fenerini çıkardı. Feneri yakmadan yukarıya göz attı. Mağaranın ağzı çok uzaklardaydı ve içinden görünen yuvarlak mavi gökyüzü küçücük olmuştu. Mağara dibinde, gün ışığının aydınlattığı küçük, dar bir buz çıkıntısı ayırt ediliyordu ama diğer taraflar kapkaranlıktı. Islak bir şey yüzüne damlıyor ve dudağına doğru akıyordu. Bunlar su damlalarıydı. Su tuzlu değil, tatlıydı.

Cep fenerinin parabolik yansıtıcısı, özel pillerin oluşturduğu gücünü, yüzlerce metre uzunluğunda dar bir ışık huzmesinde topluyordu ama buna rağmen fenerin ışığı buz mağaranın duvarlarının hiçbir yönüne ulaşamıyordu. Susan gözlerini ne kadar kırpıştırıp görmek için çaba harcadıysa da etrafında en küçük bir parıltı bile göremedi. Böyle bir parıltının, bir kilometre, hatta birkaç kilometre mesafeden bile ayırt edilmesi gerekirdi. Demek, mağara olağanüstü büyüktü. Böyle de olması gerekirdi, çünkü bin kilometreküp suyu içine yutmuştu ama su nerelere gitmişti? Henüz izine rastlayamamıştı. Mağaranın üst kısmı, kısa bir zaman önce su altında kalmıştı, çünkü suyun erittiği duvarlar düz ve pürüzsüz hale gelmişti. Peki, bu su kütlesi şimdi neredeydi?

Susan fenerin ışığını aşağıya doğru yöneltti. Işık yine, hiçbir şey bulamadan karanlığın ortasında yok oldu. Bu yönde bile, buz kristallerinin uzak parıltısı gözüne çarpmadı.

Bu mağara gerçekten de çok derindi. Ancak, gördüklerinin imkânsız olması gerekirdi. Buzulların içinde kolaylıkla kilometrelerce eninde ve hatta yüzlerce kilometre uzunluğunda mağaralar oluşmuş olabilirdi ama kilometrelerce derin olamazlardı. En azından, böyle olduğunu zannediyordu.

Aklına, buzulların içindeki kilometrelerce derin mağaralar gelince, Susan birden içinde bir korku hissetti. Sonra, yanıldığını anladı.

Mağara kilometrelerce derin değildi, dibi su doluydu! Su, kar ve buz gibi ışığı yansıtamadığı için hiçbir şey görememişti. Buzul araştırmaları ile ilgili temel bilgiler, aklının karışmasına yol açmıştı.

Susan, bu durumu şimdi daha iyi anlamasına rağmen, yine de mağaranın boyutları hakkında bilgi edinmek istiyordu. Mağaranın derinliğini nasıl tahmin edebilecekti?

Aşağıya bir şey atmam gerekecek, diye düşündü. Parkasının başlığı üzerine su damlamaya devam ediyordu. Acaba yanında en kolay atacağı neyi vardı? Yukarıdayken neden yanına küçük bir buz parçası almamıştı ki? Onu aşağıya atabilirdi. Ne cep fenerinden ne de bıçağından henüz ayrılmak istemiyordu. Hele buz kazmasını aşağıya atmak en büyük sorumsuzluk olurdu.

Susan, aşağıda ses yapacak uygun ağır bir şey bulamadan boşuna ceplerini karıştırdı; birkaç mendilden, nedense unutulan plastik torbadan, pusula, tükenmez kalem ve kibrit kutusundan başka bir şey yoktu. Hiç biri uygun değildi.

'Çok yazık' diye Susan düşünüyordu. 'Buraya kadarmış. Buradan çıkmak istiyorum, burası ürkütücü olmaya başladı.'

Mağara içinde, buz duvarının desteği olmadan epeyce uzun zaman sarktığı için, emniyet kemeri göğsünü, kalçasını ve koltuk altlarını incitmeye başlamıştı. Su damlaları üzerine damlamaya devam ediyordu, biraz sonra neredeyse yağmura dönüşecekti. Parkanın kumaşı ıslanmaya başlamıştı ve tenin-de soğuk nemin etkisini hissediyordu. Su oldukça soğuktu ve ıslanmaya devam ettikçe, mağaradan yukarıya tırmanmanın oldukça zorlayıcı olacağını anladığında birden ürperdi. Hemen geri dönmeliydi.

'Ama bir dakika' diye düşündü. Sudan faydalanmak mümkündü... Susan plastik torbayı parkasının cebinden çıkardı ve ağzını açıp içine yukarıdan, şimdiden neredeyse aralıksız akan su damlalarını toplamaya başladı.

Plastik torbanın yarısı dolduğunda, Susan ağzını düğümledi ve torbayı aşağıya bıraktı. Torba giderek artan bir hızla aşağıya düşerken küçülüp kaybolana dek onu feneriyle izledi. Çok uzakta, nihayet hafif bir ses duydu. Altında gerçekten de su vardı ama çok derindeydi. Torbanın suya değdiğini feneriyle bile takip edememişti. Mağaranın dibine kadar bir kilometre mesafe olmamasına rağmen yine de çok yakın sayılmazdı. Susan, en azından birkaç yüz metre soğuk ve karanlık bir göl üzerinde sarktığını anlayınca yeniden ürperdi.

—Şimdi dönme vakti geldi, dedi yüksek sesle. İpi üç defa çekti ama bir şey olmadı. Pierre işaretini fark etmemiş miydi ya da ona bir şey mi olmuştu? Susan tekrar denedi ve bir müddet bekledi. Yine bir şey olmadı.

Susan, mağara ağzının iki yüz metre aşağısında sarkıyordu ve su damlaların parkasının başlığı üzerine damlamasını hissediyordu. 'Çare yok, buradan kendi başıma kurtulmam gerekiyor.' Mağara ağzı inanılmaz yukarıda gözüküyordu ve Susan yukarıya bakmamanın daha iyi olacağına karar verdi.

'Tırmanışıma odaklanmam gerekecek' diye düşünüyordu. Kaygılanacak bir şeyinin de olmadığını biliyordu. Kendi başına da mağaradan çıkabilecek kadar güçlüydü.

Susan yukarıya doğru tırmanmaya başladı. Su, üzerine aralıksız olarak akmaya başlamıştı, giysilerinin içine süzülüyordu ve bütün üst tarafı, rahatsız edecek kadar ıslaktı. On dakika sonra, ıslak değil, sırılsıklamdı ve ıslaklık hızlıca vücudunun alt kısmına doğru yayılıyordu. Hem parka hem altındaki üç fanila tenine kadar ıslanmıştı ve şimdi pantolonu da ıslanmaya başlamıştı. Susan üşümeye başladı, küçük ürpertiler ara ara vücudunu titretiyordu. Buzuldaki ısı, sıfırın üzerinde oldukça fazla olmasına rağmen, gölgeli buz mağarasında sıfırın altındaydı.

Susan metre metre yukarıya çıkıyordu ama şimdiden daha çok üşümeye başlamıştı. Islaklık ve soğuk kaslarına da etki ediyordu. Gücünün ellerinden kaydığını hissediyordu. Kol ve bacak kasları gittikçe kesiliyordu. Su mağara içine, gözüne ve üzerine küçük ama gittikçe güçlenen buz gibi soğuk bir dere gibi akıyordu.

'Tanrım, bu kötü sonuçlanabilir' diye düşündü Susan. 'Belki de kötü sonuçlanmaz ama çok zorlanıyorum.' Susan küçük bir çağlayana karşı müdahale etmek zorunda kaldı. Fışkıran su, başına ve omuzlarına baskı yapıyor ve tutunduğu iple birlikte geniş daireler çizmeye zorluyordu. Güneş buz sathını eritiyor ve eriyen su buraya akıyor, diye düşündü Susan. Güneş yükseldikçe, buzul üzerinde, güneşin enerjisini daha da etkili toplayan yeni, alçak su birikintileri oluştuğunu ve suyun akıntısının katlanarak güçlendiğini anladı.

'Lanet, lanet olsun' diye Susan içinden söylendi. 'Bir saate kadar burası Niagara Şelalesi gibi olmasın... Bu gerçeği nasıl önceden anlayamadım, tam bir geri zekâlıymışım. Çağlayanın gücü artmadan, bir an önce buradan kurtulmam lazım.'

Sonra... Susan buzulun hareket ettiğini hissetti. Hareket çok küçüktü, neredeyse fark edilmiyordu ama korkudan boğazının düğümlendiğini hissediyordu. Buzul hareket etmeye başladığında çünkü küçük bir hareket bile, çoğu zaman bir diğerine neden oluyordu.

'Pierre, Pierre, şimdi gerçekten de yardıma ihtiyacım var' diye düşünüyordu Susan. Öncekinden daha güçlü olarak, buzulun daha uzun bir mesafe alarak tekrar ileriye hareket ettiğini hissetti. Göz ucuyla, büyük buz parçalarının yukarıdan bir yerden koptuğunu ve arka tarafında, birkaç metre yanından uçtuğunu gördü. 'Neyse ki isabet etmediler bana' diye sarsılmış olarak düşündü. 'Bana çarpmış olsalardı, şimdi ölmüştüm.'

Susan kendini yine yarım metre kadar yükseltirken, mağara ağzı birden tuhaf, şekilsiz bir hale geldi.

Hiç bir şekilde düşmesine engel olunamayan, küçük bir kulübe boyunda bir buz kitlesinin koptuğunu ve dosdoğru üzerine geldiğini dehşetle fark etti. Buz kütlesi gözünde korkunç bir hızla büyümeye başladı ve buzuldan püsküren küçük çağlayanın yoluna isabet ettiğinde, sıçrayan sular her tarafa, yüzlerce daha küçük püskürtüler halinde dağıldı.

'Demek buraya kadar, şimdi öleceğim galiba' diye düşündü Susan.

4

Amrita ve Sergei Dwarka'ya doğru yol alıyorlardı. Arabanın farları, yol kenarında büyüyen eğri büğrü akasyaları, çeşitli başka ağaçları ve alçak çalıları aydınlatıyordu. Gece sıcak ve nemliydi ama açık camdan arabanın içine dolan hava akıntısı, yüzlerini okşayarak serinletiyordu. Gece havası duman, inek tezeği ve kum kokuyordu. İçinde bir tutam da okyanus kokusu hissediliyordu.

Arabaya döndüklerinde, ikisi de suskundu ve Amrita Sergei'den kaçıyor gibiydi. İkisi de kendi dünyalarına çekilmişti. Sergei bunun ne olduğunu anlayamamıştı. Belki de hiçbir manaya gelmiyordu. Belki ikisi de bir şeyin oluşmakta olduğunu veya olabileceğini, hatta olmuş olduğunu anlamıştı ama bunu henüz dile getiremiyorlardı. İkisinin de zamana ihtiyacı olacaktı, düşünmesi gerekecekti.

—Sergei, dedi Amrita birden.

—Evet?

Sergei kadının ne diyeceğini bekledi.

Birden heyecanlandığını, sanki tekrardan buluğ çağında bir okul çocuğu olduğunu hissediyordu. Amrita'nın söyleye-

ceklerini duymaktan korkuyordu ve birden bu meselenin kendi açısından önemsiz değil, çok önemli olduğunu anlıyordu. Amrita'nın yanında, kendini mutlu ve huzurlu hissettiğini fark etti; birlikteliğinden ve şaka anlayışından, gülümsemesinden ve aralarındaki konuşmalardan, kabul etmek istemediği kadar zevk aldığını. Sergei şu an, Amrita'yı daha sık görmeye, daha sık onunla vakit geçirmeye ve sabahları gözlerini ilk açtığında ve gece uykuya dalmadan hemen önce Amrita'nın yüzünü görmeye itiraz etmeyeceğini anladı. Birden dehşete kapıldı; Amrita'nın, bir yetişkinin diğer aklı başında bir yetişkine -böyle olamaz, asla, çünkü olmaması için çok iyi sebepler var- demesinden korkuyordu.

O zaman, Sergei'nin, Amrita'nın haklı olduğunu, elbette hiç bir şeyin mümkün olamayacağını kabullenmekten başka çaresi kalmayacaktı. Amrita'nın böyle diyeceğini tahmin ediyordu ve bunu duymak, dünyanın sonu gibi olmasa da ona dokunacaktı... Bu, kısmen bilinçaltı ama gittikçe de bilinçli olarak, geri kalan hayatının bir an hayalini kurduğu bir hayattan farklı olacağı düşüncesini pekiştirecekti ki; bütün bu zaman boyunca, çok da ümitli olmaması gerektiğini baştan beri anlamıştı.

Sergei biraz sonra duyacağını bildiği şeyi dinlemeye hazırdı fakat Amrita tamamıyla farklı bir şey söyledi:

—Seninle birlikte mutluyum.

Sergei çok büyük bir rahatlık hissetti. Oysa Amrita, Sergei'nin yüz ifadesini yanlış yorumladı. Hayal kırıklığına uğramış ve üzgün bir halde:

—Özür dilerim, ben...

—Hayır, hayır, özür dileme, dedi aceleyle Sergei. –Ben de senin gibi hissediyorum. Uzun zamandan beri... Kendimi bu kadar mutlu hissetmemiştim.

Amrita Sergei'ye baktı ve yüzü aydınlandı:

—Ben de her şeyi hayal ettiğimi sanmıştım.

—Hayır, hayal etmedin, dedi Sergei.

—Bence... Ben daha çok birlikte olabilmeyi arzu ediyorum.

—Ben de. Aslında, dünyada bundan daha çok istediğim hiç bir şey yok. Bana bundan daha anlamlı gelen bir şey de yok.

Amrita Sergei'ye ciddileşerek bakıyordu.

—Gerçekten istediğin bu mu?

—Evet, gerçekten, dedi Sergei.

—Bütün kalbinle mi?

—Bütün kalbimle.

Amrita uzun bir müddet sustu. Yol ilerliyor, ağaçlar bir görünüp bir kayboluyordu. Şaşırtıcı büyüklükte bir yarasa, karanlıktan arabalarına doğru fırladı. Son anda yolunu değiştirdi ve tekrar karanlıkta kayboldu.

—O zaman olması gereken olacaktır, dedi Amrita en sonunda.

—Çok problem çıkacak mı, diye Sergei çekinerek sordu.

Amrita başı ile onayladı.

—Problem çıkacak ama...

Sergei Amrita'nın devam etmesini bekledi.

—Ama ne yapalım, dedi Amrita. –Annem şoka girecek, büyükbaba şoka girecek, başka birileri de şok olacak. Bazıları şok üstüne şok geçirecekler.

Amrita gülümseyerek Sergei'ye döndü:

—Ama gerçekte, göründüğü kadar tehlikeli değildir. Bu işler, kısmen bir tiyatro gibidir. Erkek ve kız kardeşlerim ve birkaç akraba kimse, annemi teskin etmek için ellerinden geleni yapacaklar. Babam hayatta değil, yoksa çetin bir ceviz olacaktı. Bence kaygılanacak bir durum yok gibi.

—Bunları göğüslemek istediğinden eminsin, değil mi, diye sordu Sergei alçak sesle. – Ve bunları yapmak istiyorsun?

Amrita başı ile onayladı:

—Eminim.

—Akrabaların yüzünden üzülmeni istemem.

—Onlara kalmış bir şey. Oh olsun! Yine de bu işten, ablam ve Amerikalı kocasından daha kolay sıyrılacağımızdan eminim. Evlendiklerinde, annem ve büyükbaba evliliklerine mani olmak için ölüm orucuna başlayacaklarını ilan etmişlerdi.

Sergei istemeden derin bir iç çekti.

—Gerçekten de... Çok aşırı.

Amrita güldü.

—Büyükbaba bir hafta, annemse dört gün ölüm orucunda kaldılar; ikisi de hayatta. Büyükbaba beş, annem üç kilo verdi. Daha uzun bir oruç daha hayırlı olurdu, ikisi de kilo vermek için çok müsaitler. Bir de bir şey hatırlaman gerekecek.

—Nedir o?

—Ben boşanmış bir kadınım, dedi Amrita ve gülümsedi. –Birçok akrabam, bunun bir paganla evlenmekten neredeyse daha kötü bir şey olduğunu düşünüyor.

—Ama ben bir Hıristiyan'ım, dedi Sergei.

—İşte bunu demek istiyorum, dedi Amrita sabırsızca.

—Fakat...

—Ha, Avrupalıların Hıristiyanları ille de pagan olarak görmediklerini unuttum. Bu da pek yardımcı olmadı. İdare edeceğiz.

Yol tekrar sahilden geçiyordu. Amrita arabayı durdurdu.

—Biraz daha yürüyelim mi, diye önerdi Amrita.

—İyi fikir, dedi Sergei.

Arabadan çıktılar ve sahile indiler. Sahile çarpan dalgaların beyaz köpüğü, beyaz bir çizgi halinde ayırt ediliyordu. Daha

uzakta, Cambay Körfezi'nin karşı tarafında, Hindistan'ın gerçek anakarasının şehir ve köylerinin ışıkları parıldıyordu.

—Ben bu fikri çok beğendim, dedi Sergei.

—Hangi fikri?

—Hayatımı sonsuza kadar seninle geçirmek fikri.

—Bir Hindu ile evlenmenin şartlarını unutma, diye hatırlattı Amrita ciddi olarak. –Biz burada hayatımızın sonuna kadar süren tek bir hayattan değil, yedi hayattan bahsediyoruz.

—Ya onlardan birisi ancak yarısı kadar olsa? Yoksa bu da mı bir tam olarak sayılıyor?

—İstersen, bunu fazlalık olarak kabul et.

—Ya biz bir önceki hayatımızda evli idiysek, dedi Sergei. –Ben seni çok eskiden beri tanıdığımı hissediyorum.

—Bu biraz tatsızca bir durum olurdu. Çünkü bundan sonra ancak ve en fazla altı müşterek hayatımız geride kalacaktı.

—Aynı kişiyle sekizinci hayatta evlenemiyor musun?

Kumsalda dalga seslerini dinlemek ve gökyüzündeki yıldızları seyretmek için oturdular.

—Evlendiğimiz takdirde, nerede oturacağız, diye sordu Amrita.

—Bu daha çok sana bağlı. Rusya çok, çok büyüktür, insanı azdır. Ormanlar, göller, dağlar, tundralar, yanardağlar, dağ sıraları, bataklıklar, stepler. Oraya gitmemişsen bütün bunları hayal etmek zordur ama kışları çok soğuk geçiyor. Gerçi, bence burası da çok güzel.

—Bunu düşünecek vaktimiz çok.

—Bu biraz çılgınca değil mi? Bu kadar hızlı ilerlemek ve bütün bunları planlamak? Birbirimizi çünkü... Ancak iki aydan beri tanıyoruz?

—Sen böyle mi düşünüyorsun? Yani fazla hızlı mı hareket ediyoruz?

—Hayır hayır, çok yavaş ilerlemişiz aslında.

Amrita güldü.

—Ben bu gidişattan memnunum, yoksa... Bir problem mi var?

—Hayır yok. Hayatını benimle paylaşmak istediğin müddetçe, bütün seçenekler iyidir.

'Doğrusu da bu' diye Sergei düşündü. O zaman ancak iyi seçenekler olacak. Aynı zaman, içinden Ljudmila'ya veda etti. Bir bakımdan bu, Ljudmila ile ilk gerçek vedalaşması oldu, çünkü ancak şimdi, doğru zaman geldiğinden, geçmişi geride bırakabiliyordu.

Uzun bir müddet suskun kaldılar. Amrita Sergei'in elini tuttu. Dalgaların sesi ebedi ve huzur vericiydi, yıldızların kadim ışığı yeni ve tılsımlıydı.

En sonunda, istemeyerek de olsa kalktılar, arabaya döndüler ve araba farlarının karanlıkta oluşturduğu küçük, ışıklı bir adacık içinde yollarına devam ettiler. Her kilometrekareyi kaplayan on binlerce yıllık tarihin geride bıraktığı manzarayı geçtikten sonra, ışıklı adacıklarının etrafını hemen karanlık sarıyordu.

5

Susan Cheng kaslarını kasarak ona doğru fırlayan ev büyüklüğündeki buz kütlesini karşılamaya hazırlanıyordu.

'Şimdi... Şimdi geliyor,' diye düşündü.

Buz kütlesi, mağara duvarının çıkık uzantısına çarptı ve öteye fırladı. Sivri buz parçaları Susan'ın gözlerine yağdı. İnsan başı büyüklüğünde bir parça, omzuna acıtarak çarptı ve onu mağaranın duvarından kopardı. Buz kütlesi yanından uçtuğunda, soğuk bir hava akımının vücuduna çarpışını hissetti. Sonra küçük çağlayanın yüzünde hissettiği buz gibi soğuk püskürtüsü onu soluksuz bıraktı.

'Kurtuldum' diye düşündü Susan, 'bu seferlik'. Henüz dışarıya çıkamamıştı, mağaranın ağzı hâlâ ürpertecek kadar uzaktaydı. Düşen buz kütlesi, buz gölünün yüzeyini deldi ama çarpmanın yarattığı etkiyle sıçrayan su, görebileceği yüksekliğe erişememişti.

Buzul yine sarsıldı. Bu sefer aşağıya buz düşmedi ama bundan sonraki hareket, üzerinde yatan buz kütlesinden tekrar parçalar kopartabilirdi. Susan, yorgunluğa ve gitgide çoğalıp üstüne akan su püskürtüsüne karşı koyarak ve kaslarında hissettiği yakıcı sancıya rağmen, elinden geldiğince hızlı tırmanıyordu. Bir metre, iki metre, üç metre daha az kaldı ama hala

gidilecek yetmiş, hatta yetmiş beş metre daha vardı. Mağaraya indirilen ikinci ipin ucuna ancak yaklaşmıştı ve gücü hızla tükeniyordu.

'Beceremeyeceğim' diye düşünüyordu Susan umutsuzca ve ilk defa aklından vazgeçmek geçti. Üzerine o kadar su püskürmeye başlamıştı ki birkaç defa, hava yerine buz gibi suyu solumuştu ve değerli zamanı öksürüp aksırmakla harcanmıştı. 'Artık halim kalmadı' diye geçirdi içinden.

Birden, gövdesine takılı emniyet kemerinin aniden gerildiğini ve çağlayanın basıncına karşı bir, iki, üç metre yükseldiğini hissetti.

'Sonunda Pierre, ne olup bittiğinin farkına vardı' diye düşündü Susan rahatlayarak. Pierre ipi elinden geldiğince çabuk çekmeye çalışıyordu. Bu da Susan'ın tırmanmasını kolaylaştırıyordu, gerçi adamın ani ip çekişleri, yanlışlıkla Susan'ı buzdan mağaranın duvarından uzaklaştırıyordu ve duvara tekrar tutunması vakit alıyordu.

Buzul tekrar hareket etti ve mağaranın çatısının büyük bir bölümü aşağıya inmeye başladı. Tonlarca buz, aşağıdaki buz gölüne düşüyordu. 'Şansım varmış, artık bu buz kütlelerinin altında değilim' diye düşündü. Mağaranın daha aşağısında kalmış olsaydı, hayatta kalma olmayacaktı.

Susan buz kütlelerinin hızlanarak düşüşlerini ve giderek parçalanmalarını seyrediyordu. Sonra aşağıda beyaz bir sıçrama gördü; küçüleceğine büyüdükçe büyüyordu. Bu sefer de aşağıya düşen buzlar çok büyük olduğundan, mağara ağzına doğru daralan buz tüneline fışkırttıkları su kolonunun kendisine kadar ulaşabileceğini anladı.

Köpüren aşağıdan ona doğru yaklaşan beyaz su kütlesinin gerçekten de durduğu yüksekliğe kadar ulaşacağını ve suyun hızının yeterince azalmayacağını anlayan Susan'ın içini korku saplandı. Bunu fazla düşünecek zamanı kalmadan, su, üzerine geldi. Buz gibiydi, korkunç soğuktu, yukarıdan püsküren

erimiş sudan daha soğuktu. 'Neyse ki zaten şimdiden sırılsıklamım, gerçi bu çok da büyük bir teselli değil' diye düşündü. Su kütlesi onu birkaç metre yükseltti, sonra birkaç metre daha. 'Umarım, kendimi bir yere çarpmam, mağara daralıyor, şimdi önümde buz var, başım dertte!'

Susan, birden suyun artık onu kaldırmadığını ve gittikçe, azar azar durulmaya başladığını anladı. Su tekrar tam gerilemeye, onu beraberinde aşağıya götürmek üzere çekilmeye başladığında, karabinayı taktı. Su etrafından çekildi ve aşağılarda, bir yerlerde kayboldu.

Susan yukarıya baktığında, yolunun mağara ağzına artık uzak olmadığını, aşağı yukarı on beş metre kadar kaldığını gördü. Bunun yanında, son çöküşten sonra, çağlayan daha öteye çekilmişti ve su artık önceki gibi tam üzerine püskürmüyordu ama buzul sarsılıp duruyor ve neredeyse birbiri ardından gelen sürekli titreyişlerle hareket ediyordu.

'Mağaranın ağzı yukarıya çıkamadan kapanacak' diye düşündü. 'Hayatta kalamayacağım, yol fazla uzun.' İpteki yeni bir çekiş onu bir iki metre yukarıya çıkarabildi. Pierre, gevşek kalan bütün ipi yukarıya çekebilmişti. Mağara ağzının kapanması önlenemez gibi görünüyordu. Duvarlar birbirine gittikçe engellenemeyecek kadar hızlı yaklaşıyordu. Susan, duvarların birbirine yapışmaları ve onu aralarında ezmeleri için birkaç saniyenin kaldığını anladı.

Sonra buzulun hareketi durdu.

Mağaradan çıkmasına altı, yedi metre kalmıştı. Pierre, bundan sonraki çekişiyle onu tekrar bir metre yukarıya kaldırdı.

Susan, buz kramponunu buz duvarına dayayıp, bacaklarıyla çabalayarak duvar boyunca tırmanmaya ve aynı zamanda omuzlarının zorlanmasından dolayı acıdan ateş gibi yanmasına rağmen, karabinaları kullanmadan, sırf kol gücüyle ip boyunca yukarıya çıkmaya çalışıyordu.

'Birkaç saniyem kaldı ve dışarıdayım, bana birkaç saniye, ne olur, ancak birkaç saniye gerekecek' diye Susan düşünüyordu.

Buzul, önce biraz, sonra birkaç milim kadar yine hareket etti ve Susan onun tekrar duracağını ümit etti. Buz kütlesi gerçekten de durdu, belki bir saniye için ama tekrar hareket etmeye başladı ve Susan birden, hiç bir şeyin onu durduramayacağını ve buz kütleleri onu ezmeden önce, yaşaması için ancak bir saniyesinin kaldığını anladığında, tam mağara ağzı kapanmak üzereyken, Pierre onu mağaradan çekti.

—Son saniyede, dedi Pierre.

—Hemen buradan gidelim, burası emniyetli değil, diye bağırdı Susan ve belindeki ipi çözmeye başladı.

Pierre ona soru sorar gibi baktı.

—Bütün buzul hareket ediyor, buz mağaranın çatısı çökecek, biz de tam çatının üzerindeyiz!

Pierre'in yüzü soldu.

—Koş, diye bağırdı Susan. –Canını kurtar!

Pierre arkasındaki buz ovasına baktı ve önce hayal gördüğünü zannetti, çünkü gördüğü şey o kadar inanılmazdı ki ancak bir sanrı olabilirdi. Buz ovanın bütün yüzeyi önce fark edilmeyecek kadar az, sonra kabararak daha çok yükselmeye başlamıştı. Biraz sonra, buz ovası öncekinden bir metre yüksekti, sonra bir iki metre daha yükselmişti.

—Koş, diye bağırdı Susan soluk soluğa ve Pierre'in elinden tuttu.

Pierre bakışını, yükselen buz ovasının oluşturduğu korkunç ama aynı zamanda büyüleyici görüntüden geri çevirdi.

Mümkün olduğunca hızlı koşuyorlardı. Pierre dümdüz, parlak buzlu bir yere bastığında, kaygan zeminde yarım metre kaydı ve bacağına bir sancı saplandı, az daha düşecekti.

—Pütürlü buza bas, diye bağırdı Susan. –O kaygan değil!

'Galiba bacağımdaki kas yırtıldı' diye düşündü Pierre, artan sancıyı aklından çıkarmaya çalıştı. Omzu üzerinden geriye baktığında, tam arkalarında buz ovasının ortasında, gitgide büyüyen muazzam bir kubbe gördü. Kubbenin tepesi on, on

beş metre daha yükselmişti ve gittikçe yükselmeye devam ediyordu.

Sonra, altlarındaki buz da öne doğru eğilmeye başladı.

—Hâlâ mağaranın üstündeyiz, diye bağırdı Susan. –Daha hızlı koşmamız lazım!

Buz kütleleri birbirine sıkıştıklarında ve büyük buz parçaları korkunç basınçla yarıldıklarında, arkalarından korkunç gürültülü patlamalar duyuluyordu. Susan, Pierre Chamberlain'in hâlâ kamera taşıdığını fark etti.

—Bırak o kamerayı!

—Asla bırakmam!

Susan koşarken geriye doğru göz attı. Buz ovasının ortasındaki tepe, şimdiden otuz metre yükselmişti. Tepesi parçalanıyor ve büyük buz parçalarını onlara doğru yuvarlamaya başlıyordu. Ayakları altındaki buz tabakası, koşmalarına ve ayakta durmalarına engel olacak kadar eğilmeye başlamıştı. Patlamalar sürekliydi ve Susan tekrar arkasına baktığında, buz tabakasında uzayan ve onlara doğru ilerleyen, onları geçen ve önlerinde, uzaklarda çatallaşan büyük siyah yarıklar açıldığını gördü. İki taraftan, hemen yanlarından, büyük buz parçaları yuvarlanıyordu. Susan, buzdan tabakanın her an ayakları altında çökebileceğini anladı. Buz tabakası daha da dik bir şekilde aşağıya doğru eğiliyordu ve neredeyse tam altlarında gürültüler duyuluyordu. Birkaç metre ilerledikten sonra, on, on beş santim genişliğinde bir yarık Susan'ın ayaklarının bir saniye önce bulunduğu yerde açıldı. Şimdiyse, buzulun her tarafında yeni derin yarıklar açılıyordu ve bir an için, muazzam derin yarıkların çevrelediği buz kütlenin üzerindeydiler ve yarığın üzerinden atladıklarında, onun dibinde, kim bilir ne kadar derine inen korkunç siyah bir karanlık gördüler. Hemen ardından, üzerinde durdukları buz kütlesi, arkalarında hızla batmaya başladığında önlerinde yeni yarıklar açılıyordu. Yine büyük bir buz kütlesi üzerindeydiler ve o da batmaya başla-

yınca üzerinden atladılar ve birkaç adımdan sonra ayakları altında yeni bir yarık açılmaya başladı ve...

—Fırla, diye bağırdı Susan.

...atladılar. Altlarındaki buz daha da çok eğilirken arkalarında korkunç çatırtı sesleri ve buzun delice çığlığı duyuldu ve hızlanarak buz tabakasının kenarından aşağıya doğru kaymaya başladılar. Pierre'in kamerası düştü ve bir yerlerde kayboldu. Arkalarındaki buz ovasının tümü, onlarca metre genişliğinde ve apartman yüksekliğinde korkunç büyüklükte buz kütleleri karmaşasına dönüşmüştü. Ortasında bir an için, buzdan mağaranın çatısının devasa buz blokları dikilmişti, sonra hepsi kayboldu ve birkaç metre ötelerinde dipsiz siyah bir kuyu açılmıştı.

Buzul ovasının ortasında, aniden, bir kilometre eninde bir buz kanyonu yarılmıştı.

Buzul tekrar harekete geçti. Buzulun kendisi, onu tutan buz kütlelerine çarparak onları sıkıştırıp zorladığında ve tonlarca ağırlığındaki bir balyoz gibi acımasızca un ufak parçaladığı sırada, aşağıdan ürpertici çatırtılar duyuluyordu.

—Bir şey olmadan gidelim, dedi Susan.

—Sen buzulun bugün hareket etmeyeceğini söylememiş miydin, diye masumca sordu Pierre.

—Olabilir, umarım kameranı sigorta ettirmişsindir.

—O benim iş gerecimdi.

—Galiba hayatımı kurtardın, dedi Susan alçak gönüllülükle. –Sağ ol. Böyle şeyleri ödemek zor ama bir karşılık bulacağımdan emin ol.

Pierre alçak gönüllü bir eda ile elini salladı.

—Bunu zevkle yaptım, dedi Pierre. Bu ilk buluşmamızda anladım ki insan seninle beraberken asla sıkılmıyor.

'Sergei dostum, gelecek sefer benden küçük bir şeyi kontrol etmemi istediğinde, kendin gideceksin' diye düşünüyordu Susan.

6

İki adam, eğri büğrü bodur çamlar ve alçak huş ağaçları yetişen, yaklaşık kırk metre yüksekliğindeki tepe yamacından yukarıya tırmanıyordu. Tepe, bir kısmı toprak altında kalan uzunca ve dar bir mekiğe benziyordu. Yaklaşık yarım kilometre uzunluğundaydı. Bir ucundaki yamaç dikti ama diğer ucu hafif meyilliydi. Yamacın yan duvarı da oldukça sarptı.

Adamlar tepeye vardılar. Bir kısmı, suyun aşındırdığı yuvarlak, likenli taşlarla, yosun ve turba ile kaplıydı. Adamlar soluklanmak ve etraflarına bakınmak için durdular. Gözlerinin erdiği her yönde buna benzer tepeler yayılıyordu. Karışık sıralar halinde ufka kadar uzanıyorlardı. Bir kısmı ağaçsızdı, bazılarının üzerinde bodur çamlar ve huş ağaçları yetişiyordu. Tepeler arasında, kısa boylu, yoğun kavaklıkların oluşturduğu ormanlar, küçük bataklıklar ve gölcükler vardı.

—Burası, bilinen *drumlin* sahalarının en büyüğüdür, dedi adamlardan daha yaşlısı. Yetmiş yaşlarında, sıkı vücutlu ve güçlü görünen bir doğa adamıydı. Adı John Thaw'du, Alberta Üniversitesi'nden emekli jeoloji profesörüydü.

—Finlandiya'da, çoğunlukla biraz farklı oluşumlarınız,

moren taşlarından oluşan katmanlar ve sıra tepeleriniz var, diye ekledi.

Kari başıyla onayladı.

—Onlar bütün ülkenin manzarasını etkiliyor gerçekten de. Bir de bu moren katmanlarının çevrelediği bir havuzumuz var, buna biz Göl-Finlandiya'sı diyoruz. Orada çok miktarda, hatta sayısız göl var.

Kari, etrafında bulunan tuhaf manzarayı seyrediyordu.

—Bunlardan toplam kaç tane var, diye sordu.

—On binden fazla. Çoğu ancak birkaç metre yüksekliğindedir. Başka yörelerde daha da yüksek, altmış metre yükseklikte *drumlinlerin* olduğu biliniyor. Bilinen en uzunlarının boyu birkaç kilometre olabiliyor.

—Bazı kimseler, bunların bizim moren sıra tepeleri gibi oluştuğunu mu düşünüyor?

Thaw gülümsedi ve büyük bir taşın üzerine oturdu. Kari onun yanına yere çöktü.

—Bildiğin gibi, bu konuda iki farklı teori var, dedi Thaw. –Herkesin bildiği ve kabul ettiği geleneksel bir teori ve de benim teorim. Çoğu çevrelerde bu popüler olmasa da ben onun doğru olduğuna inanıyorum. Bildiğin gibi, *drumlinler* eriyen suların beraberinde getirdiği materyallerden oluşuyor; yani çakıldan, taştan ve kumdan ama bu materyaller karmakarışık olarak tortullaşmış. Uzun zaman önce, *drumlinlerin* şekillerini seyrederken, bana bir şey söylemek istediklerini hissettiğimi hatırlıyorum. Önce, ne demek istediklerini bir türlü anlayamamıştım. Aynı şekilleri daha önce bir yerde gördüğümü biliyordum ama nerede olduğunu hatırlayamıyordum. Sonra aklıma geldi.

Kari söyleyeceklerini ilgi ile bekliyordu, çünkü Thaw'un heyecanı ona da geçmişti.

—Drumlin şekillerinin, erozyonun oluşturduğu şekilleri hatırlattığını anladım. Denizde bulunan kayalardaki erozyon izleri gibiler ancak bunlar negatif değil, pozitif şekiller, erozyon, burada toprağı aşındırmamıştı, tersine materyalleri böyle, düzgün denilebilecek tepecikler halinde yığmıştı. Bu nasıl mümkün olmuştu? Şöyle ki; buzul altında su hızlı bir şekilde akıyor ve üzerindeki buza çukurlar ve mağaralar açıyor. Sonra bu suyun aşındırdığı mağaralar, zaman içinde farklı sedimentlerle doluyor.

Thaw eliyle etrafındaki *drumlin* ordusunu işaret etti.

—Drumlinlerin bir kısmı, tabii ki başka bir şekilde de doğmuş olabilir fakat kanımca bu saha söylediğim gibi oluşmuştur.

Kari onaylamak için başını salladı.

—En azından, tepeciklerin şekline bu bir çözüm getiriyor ve bu, böyle oldukça kısa oluşumlar olduğunu ve bizdeki sıra tepeler gibi uzun ve yılankavi, onlarca kilometrelerce uzunluğunda kıvrılabilen oluşumlar gibi olmadığını da çözümlüyor ama... Bu saha böyle oluştuysa... Çok fazla suya ihtiyaç olmuştur.

Kari onları çevreleyen *drumlin* sahasını seyretti ve Thaw'un anlattığı seli düşünmekte zorlanıyordu. Birçok tepe şaşırtıcı yükseklikteydi. Thaw'un anlattığına dayanarak, altmış metrelik bir *drumlinin* oluşması için, buzul altında altmış metre yüksekliğinde erimiş suyun aşındırdığı bir mağaraya ihtiyaç olmuş olacaktı.

Thaw gülümsedi.

—O zamanlar, buzulların gitgide hızlanan erimesinden dolayı yeter miktarda su vardı. Eriyen suların denizlere düzgün aralıklarla akmasının gerekmediğini, ara ara büyük buz barajlarının arkasında yüzlerce veya binlerce sene büyük buz

gölleri şeklinde birikebildiklerini ilk defa söyleyen Cesare Emiliani'ydi.

Thaw, Emiliani'nin "Su yataklı yaralı topraklar" denilen ve Amerika Birleşik Devletleri'nin güney batısında bulunan özel yöreyi araştırdığını anlattı. Bu özel yer, Columbia Nehri'nin bazalt düzlüğü olarak bilinen geniş, koyu renkli lav kayalıkları arazisinde bulunuyor. Orası derin aşınmış devasa kanyonların oluşturduğu, oluşumu uzun zaman jeologlara bir sır olarak kalmış bir labirentti. Emiliani "su yataklı yaralı toprakların" oluşumunu, buzul çağının sonlarında bir müddet var olan ve erimiş suların biriktiği Missoula gölünün önünde duran buz barajının birden çökmesiyle binlerce kilometreküp suyun korkunç bir şekilde fokurdayan bir afet seli gibi denize akmasından kaynaklandığını anlamış.

—Muhteşem bir görüntüydü mutlaka, dedi Thaw. –Yoluna gelen her şeyi; insanları, hayvanları, ağaçları söküp beraberinde alıp götürmüş.

—Önüne rastlayanlar için bu bir felaketti.

—Doğrudur ancak bu *drumlin* sahası için bundan fazla suya ihtiyaç vardı, çünkü bu arazi yüz altmış kilometre genişlikte ve güçlü basınçla fışkırıp ilerleyen suyun –tam dediğin gibi– yer yer, en azından altmış metre derin olması gerekiyordu. Buradaki su, buzun yüzeyinden veya devrilmiş buz barajından akmamıştı, denize buzul altından akmıştı.

Kari önlerinde açılan manzaraya bakıyordu. Ortasına üç kilometre kalınlığında, göklere kadar yükselen ve kenarı erime suları tarafından sarp ve pürüzlü olarak aşınmış buzulu ve buzul altında, oturdukları tepeye kadar yükselen ve en azından yüz altmış kilometre eninde beyaz köpürmelerle akan muazzam seli hayal etmeye çalışıyordu. Kari bunun hepsini zorlukla hayal edebiliyordu ve bunun gelecekte tekrar olabi-

leceğini düşündükçe -sonuna kadar düşünmeye cesaret edemeyince- birden ürperdi.

—Bilhassa buzul çağının sonlarında, Buzulların sırf buz ve sudan oluşmadığı zamanlar da mutlaka olmuştur. İçlerinde erimiş suların oluşturduğu devasa büyük göller de bulunmuştur, diye devam etti Thaw. –Üç kilometre yüksekliğinde bir buzul tabakasının toprağa yönelttiği basınç o kadar büyüktü ki, yer içinde bir kilometre derinlikte çukurlar oluşmuş. Toprağın derinliklerinden yükselen ısı, bir şekilde, buzul altında hapsolunuyor ve buzulun üç kilometre yükseğindeki soğuk havadan tecrit edilmiş gölleri oluşturuyor.

Kari, Thaw'un anlattıklarını inanılır ve ne yazık ki fazlasıyla mantıklı buldu. En azından, Güney Kutup buzulunun altında oldukça büyük, buz tutmamış göllerin olduğunu biliyordu. Vostok Gölü bunlardan biriydi.

—Buzullar erimeye başladığında, eriyen sular buzulun yüzeyinde akabiliyor, dedi Thaw. –Çoğu zaman da böyle oluyor. Oysa diğer bir seçenekte, buzul yüzeyinde gittikçe büyüyen ve gitgide aşınan su ile dolu çukurlar oluşmaya başlıyor. Sonra, hem buz altında hem buz üzerinde oluşan buz gölleri yeterince büyüdüklerinde, birleşip tek bir göl haline gelebiliyorlar. Soğuk hava, buzul kenarlarını yeterince kalın ve sert bir şekilde muhafaza edebiliyorsa, çok dramatik bir sonuç olmayabilir ama kenarlar eridiği takdirde, işte o zaman... O zaman su, en sonunda buzu delmeye başladığında, çok çabuk akacak ve bir anda inanılmaz çok miktarda akabilecek.

Thaw eliyle yine etraflarını saran *drumlin* sahasını işaret etti.

—Örneğin, bu *drumlin* sahasının oluşumunda, oldukça çok suya ihtiyaç duyulmuş. Belki de bir milyon kilometreküp veya ona yakın. Kabaca, Nil Nehri'nin yıllık akış miktarının on bin kat fazlası.

Kari kafasında Thaw'un söylediği rakamları hesapladı.

—Bu miktar denizlerin seviyesini üç metre yükseltirdi, değil mi?

—Evet, takriben. Bu birden yükselen deniz seviyesi, yükselme çok hızlı olursa, diğer deniz seviyesi altında kalan buzulların sabitliğini sarsacak. Böylece, bir kilometre kalınlıktaki buzullar, birden deniz tabanından kurtularak kısa zamanda parçalanabiliyor. Yani "Heinrich Olayı" gibi bir şey meydana gelecek, aynı anda harekete geçen milyonlarca büyük buzdağı filosu oluşacak. O zaman, deniz seviyesinin yükselişi daha da çok, on metre bile olabilir.

Sırt çantalarından yiyeceklerini çıkarıp yerken harika bir kuzey manzarasını seyrettiler. Kari Alanen suskundu, düşüncelere dalmıştı.

—Rahatsız eden bir mesele daha var, dedi sonra.

Thaw soru soran bir ifade ile ona baktı.

—Drumlin sahaları senin dediğin gibi oluşmuşsa, yani, buzul altında akan su bunları yığmışsa, buzulun kendisine ne olmuştu? Yani su altından akmaya başladığı sırada?

Thaw gülümsedi.

—Çok iyi bir soru.

— Buna da bu kadar iyi bir cevabın var mı?

—Cevabım şartlara bağlı. Bazı durumlarda, buzul ve altındaki kaya kabuğunun arasındaki bağlantının tamamıyla kopmuş olması mümkün.

—O zaman ne olur?

—Buzul harekete geçecek. Akan suyun üzerinde hareket etmeye başlayacak ve denize yuvarlanacaktır.

7

Sergei ve Amrita, NIOT bilgisayarlarının M.V. Sagar Paschmini'nin sonarlarından topladığı verileri inceliyorlardı. M.V. Paschmini'nin yeni ve eskisinden daha etkili sonarları, son altı ay içinde bütün Cambay Körfezi'nin dibini taramışlar ve üstelik toplam yüz bin kilometrekare Hindistan'ın batı sahillerindeki sığlıkları gözden geçirmişlerdi.

Resimlenen alanlarda bu güne dek çok büyük miktarda sualtı harabeleri bulunmuştu. Bazı bulgular kesin, bazıları ise belirsiz, bir kısmı da olabilir olarak sınıflandırılmıştı. Daha önce bulunmuş üç büyük şehirden başka, oldukça büyük dört yeni merkez bulunmuştu. Emin olunan küçük kent ve köylerin sayısı iki yüze yakındı. Emin olunamayan ve olası bulguların listesi çok daha uzun ve bilhassa genişliğinden dolayı da çok etkiliydi. Şimdiye kadar deniz altında kalmış veya öyle olduğu tahmin edilen iki binden fazla kent ve köy bulunmuştu.

Amrita ve Sergei, yüz metre civarındaki derinliklerden çekilmiş fotoğrafları gözden geçiriyorlardı. Kimse bu derinliklerde harabe bulunacağına inanmamıştı ama Amrita buna rağmen, daha derin denizde de sonar aramaları yapılmasını

istemişti. Araştırma açısından, negatif bir bulgunun pozitif bir bulgu kadar önemli olduğunda ısrar etmişti.

Amrita aynı resmi, güçlü bir büyüteçle çok dikkatli ve sıkıntılı olarak birkaç dakika boyunca incelemişti. Sergei, Amrita'nın sıkıntısını öğrenmek için yanına gitti:

—Onlar ne? Onlar tıpkı...

—Olamazlar, dedi Amrita. –Fazla derindeler.

—Ama olabilirler, dedi Sergei inatlaşarak.

Kumul altında gözüken şekiller çünkü çok düzgün hatlı, simetrik ve de çok tanıdıktılar. Onlar, Cambay Körfezi, Mehrgarh, Mohenjodaro ve Harappa harabelerinde benzerleri bulunan, dört metre eninde ve altı metre boyunda dikdörtgen şekillerin aynısıydı.

—Ama bu yeni bir şehirse, en azından seksen, hatta seksen beş metre derinliğinde, dedi Amrita ve başını inanmayarak salladı. –O alan, yaklaşık on altı bin yıl önce su altında kalmış. Buradaki şehirlerin, Mehrgarh'dan üç bin yıl daha eski olduğuna inanıyorum, çünkü on bir veya on iki bin sene önce kurumuş dere yatağı kıyılarında bulunuyorlar ama on altı bin sene... Buna inanamıyorum.

—Belki de bu kadar eski değiller, dedi Sergei. –Son buzul çağında, Himalaya'yı gerçekten de çok büyük buzullar örtmüş olmalı. Himalaya'nın bir kısmının bugünkü yükselişi, buzul çağı sonrası toprak yükselmesinin neticesiyse, kenarda kalan alanların aynı oranda alçalmış olması gerekirdi.

Amrita, Sergei'ye kafası karışmış gibi bakıyordu.

—Ne demek istediğini tam olarak anladığımdan emin değilim.

—Baksana, diye Sergei üsteledi.

Sergei masada duran sert bir kâğıdı aldı ve elinde yatay va-

ziyette tuttu. Sonra diğer elini yumruk haline getirip kâğıdın ortasına soktu. Kâğıdın ortası çöktü ve kenarları yükseldi.

—Buzul o kadar ağır ki, yer kabuğunda bir kilometre derinliğinde bile bir çukur açabiliyor, diye anlattı Sergei. –Ve o zaman kenar bölgeleri mecburen yükselecek. Buzulun erimesi halinde, bak bakalım ne oluyor.

Sergei yumruğunu geri çekti ve kâğıdın kenarları düzleşti

— Haklıymışsın, dedi Amrita. –Buz altındaki toprak yükseliyor ve kenarları alçalıyor.

— Buzul çağında, suni olarak yükseldikleri için, kenar bölgeler çöküyor, diye anlatmaya devam etti Sergei. –Yani devasa bir tahterevalli gibi... Avrupa'da bu süreç hâlâ devam ediyor. Fennoskandia da, on bin sene önce buzul altında kaldığı için, gerçi çok yavaş olsa da, yükselmeye devam ediyor. Buna karşın, Orta Avrupa'nın büyük bir bölümü çökmeye devam ediyor. Çökmekte olan bölüm, yükselen bölümden daima daha geniştir. Zamanında Frizyeliler, Avrupa'nın önde gelen, ticaretle uğraşan bir halkıydı ancak şu an, topraklarından geride, Kuzey Denizi'nde birkaç kumul adasından ve Almanların anlattıkları, bazı saçma Doğu Frizye fıkralarından başka bir şey kalmamıştır. Birkaç yüz yıl sonra, buzullar erimese bile, Hollanda diye bir yer artık var olmayacak.

Amrita yüksek sesle düşünüyordu:

—Dediklerin doğruysa, harabelerin bir kısmı bunlardan da derinde olabilir.

Sonra aklına başka bir şey geldi:

—Toprak yükselmesi depremlere neden olabilir mi, diye sordu.

—Tabii ki. Gerçi, zamanımızda bunlar çok küçük.

—Ya buzul çağı sonrasında?

—Buzul çağı sona erdiğinde, durum çok farklıydı, dedi

Sergei. –Buzulun çok hızlı erimesi sırasında, çöken yer kabuğunun ara ara ani fırlamalarla, yani daha güçlü atılımlarla yükselme durumları olmuştu. Örneğin, İsveç'te bir nevi kaya tsunami izleri bulunmuş. Bu sanki yüz elli kilometrelik, kayadan oluşmuş bir yılana benziyor. Şaşırtıcı bir şekilde, sonsuza dek katılaşmış üç katlı bir tsunami dalgasına benziyor. Bunun oluşması için yer kabuğunun ortasında muazzam büyük bir depremin olması gerekmişti.

Amrita, Sergei'nin anlattığı taşlaşmış tsunamiyi hayal etmeye çalışıyordu.

—Sergei, ani bir toprak yükselmesinin oluşturduğu deprem, bir tufana da sebep olabilir mi?

—Olabilir, diye Sergei anında cevapladı. –Buzulun hızlı erimesiyle, deniz altında kalan yer kabuğu içinde güçlü gerilimler kalmışsa, bu olabilir... 2004 yılının aralık ayındaki tsunamiyi mutlaka anımsıyorsundur.

—Bunu unutmak mümkün mü, diye Amrita içini çekti. –En yaşlı kuzenim, Tamil Nadu sahilinde öldü. Dalga onu denize çekti ve vücudu hiç bir zaman bulunamadı.

O günkü tsunami, Avrasya kıtasının, birkaç metre yükselerek Hindistan kıta sahasının kenarı boyunca hareket etmesiyle oluştu. Buzulun çok hızlı eridiği bir zaman, deniz dibinin tümü, birden birkaç metre, belki de, onlarca metre yukarıya fırlamış olacaktı ve olasılıkla, bu çok geniş bir alanda olmuştu. Deprem, çok büyük miktarda suyu, tonlarca ve tonlarca litre suyu harekete geçirmiş olabilirdi.

—Sence buzulların hızlı erimesi, yanardağların harekete geçmesine sebep olabilir miydi, diye sordu Amrita.

—Etki etmemesi tuhaf oludu. Buzulların hızla erimesi halinde, altındaki yer kabuğunun gerilimleri binlerce kilometre ötede bile değişebiliyor. Kıta sahanlıklarının yerleri değiştikçe, yanardağ patlamalarına daha da çok sebep oluyorlar. Buzul çağında oldukça az yanardağ patlaması olmuştu ama

buzulların hızlı erimesi patlamaları çoğaltmıştı ve bazıları gerçekten de devasaydı.

—Yanardağ patlamaları tsunamileri de oluşturmaz mı?

—Yanardağın denizde olması halinde, evet, dedi Sergei. –Ki yanardağların çoğu da denizdedir. Patlamalar büyüdükçe, tsunamiler de büyüyor. Patlama esnasında yanardağın tümünün çökmesi, muazzam büyük bir tsunami yaratacaktır.

—Yani metan klatratlar, burada olanlar için tek olası bir çözüm değil, dedi Amrita.

Telefon çaldı. Amrita cevap verdi.

—Evet? Evet, burada.

Amrita Sergei'ye döndü.

—Bu sana, dedi.

Sergei telefonu aldı ve ekranda Susan Cheng'in yüzünü gördü.

—Selam Susan.

—Son defa istediğin şeyi yapıyorum, diye soludu Susan.

—Hey bir dakika, ne diyorsun? Ne oldu?

—Sayende az daha ölecektim.

—Nasıl olur?

—Sen haklıydın. O lanet göl bir günde kaybolmuş ve buzul yüzeyinde akıp gitmemiş, buzul içinde kaybolmuş; büyük bir mağaraya.

Susan Cheng kısaca olanları anlattı.

—Bu inanılmaz bir şey, dedi Sergei. –Gerçekten de doğru mu söylüyorsun?

—Lanet olsun, senin küçük işini yapayım diye neredeyse ölecektim.

—Çok üzgünüm ama biraz sakinleş. Nasıl bilebilirdim ki...

—Hani, sizin her türlü denizaltılarınız var ya. Aralarında bir kilometre derinliğine dalabilen bir çeşit kameralı robotunuz da yok muydu?

—Var ama bu bir ilkörnek ve asla güvenilemez.

—Buzul altındaki mağaraların ne kadar derine ulaştığını bilmek istiyorum.

—Bu bana çok tehlikeli gibi geliyor, dedi Sergei tereddütle.

—İşte onun için bana bu robot lazım ya. Anlayacağın, artık kendim oraya inmek istemiyorum.

—Ben ise, robotu kaybederiz diye kaygılanıyorum.

—Zararı karşılarız. Bunu, robotunuzun test edilmesi için bir ödeme olarak kabul edersiniz.

—Neden Amerikalılardan yardım istemiyorsun? Onların aynı maksatla kullanılan araçları var.

Susan iç geçirdi.

—Onlar için tam piyasa fiyatı istiyorlar. Petrol ve doğal gazı arayan firmaların ödedikleri ücretleri ödeyebilecek hiç bir olanağımız yok. Hükümetin parasal durumu şu an oldukça kötü, şimdiye dek fark etmemişsen. Sendikanın da mali durumu pek parlak değil.

Sergei bir müddet düşündü.

—Tam olarak ne kadar ödeyebileceğinizi bildirebilir misin? Kendim buna karar veremem ama konuyu İgor'a açarım. Ne diyeceğini bilemem ama en azından deneyebilirim.

—Günde on bin nasıl olur?

—Avro olarak mı?

—Evet, avro olarak.

—Belki bu yeterli olur. İgor'la konuştuktan sonra sana dönerim. Susan... Atlattığın tehlike yüzünden çok üzgünüm, bunu hiç hesaba katmamıştım...

—Boş ver, dedi Susan sakinleşmiş, biraz da mahcup bir sesle. -Başımı kendim buzlar içine soktum. Benden böyle bir şey yapmamı istememiştin ki.

8

Kari Alanen ve John Thaw yüksek bir *drumlin* tepesinde duruyor ve etraftaki tepelik manzarayı seyrediyorlardı. Artan rüzgâr giysilerini ve saçlarını savuruyordu. Uzakta, ufka yakın, onlara doğru gelen koyu gri bulutlar gözüküyordu. Birkaç saat sonra yağacaktı ama onlar henüz gitmeye hazır değillerdi.

—Bir zaman önce Bahama Adaları'na gitmiştim, diye Kari söze başladı. –Bir magazinin tertiplediği lotaryada iki kişilik seyahat kazanmıştık. Orada Eleuthera adında, uzunca bir mercan adası var. Gerçekten de güzel bir yer; açık renkte mercan kumu, palmiyeler ve onun gibi şeyler ama orada başka bir şey daha vardı. Bana göre çok tuhaf bir şey. En büyükleri tonlarca ağırlığında olan büyük kaya blokları vardı. Herhalde bir doğa afeti onları şimdiki deniz seviyesinin metrelerce ilersine taşımıştı...

Thaw, başını sallayarak Kari'ye bakıyordu.

—Taşımış mı dedin? Bu kadar kocaman taş bloklarını bu yüksekliğe kaldırabilen bir dalganın devasa bir dalga olması gerekir.

—Doğru, galiba olayı biraz azımsadım taşımış demekle ama böyle bir dalga nereden gelmiş olabilir? Eve döndüğümde, bu olayın araştırılıp araştırılmadığını öğrenmeye çalıştım ve hakkında epeyce araştırma olduğunu fark ettim.

Thaw çenesini düşünceli düşünceli sıvıyordu.

—Ben de bu konu hakkında bir şeyler okuduğumu hatırlıyorum. –Araştırmacılarının çoğu, Eleuthera kaya bloklarının, Kanarya Adaları'nın eski yanardağlarından birinin denize çökmesi sonucunda buralara fırlatılmış olduğu kanısındalar değil mi? La Palma Adası'ndaki Cumbre Vieja yanardağıydı galiba ismi.

Kari başı ile onayladı.

—Doğru, yani hemen hemen. Bu, teorilerden biri ama hikâye burada bitmiyor.

—Avustralyalı araştırmacıları mı kastediyorsun?

—Evet onları kastediyorum.

Wollongong Üniversitesi araştırmacıları 2001 senesinde, Avustralya sahilini etkileyen dev tsunami izlerine rastlamışlardı. Avustralya'nın farklı yörelerinde, sahildeki kayaların yüz metre yükseğinden geçmiş, neredeyse otuz kilometre içerlere kadar sürüklenmiş araba büyüklüğünde kaya blokları, daha ufak boyda taşlar ve kalın kum tabakaları bulunuyor. En büyük tsunami dalgaları, Avustralya kıtasını milattan yaklaşık dört bin sene önce ve Avrupalılar gelmeden 16. yüzyılda vurmuştu. Bu iki tsunami, sahilleri en azından yüz otuz metre yüksekliğindeki dalgalarla yalayıp geçmişti. Daha ufak dev tsunamiler, her beş yüz yılda bir meydana gelmişti.

—Avustralyalıların buldukları tsunami izleri, deniz içinde çöken yanardağ teorileriyle anlatılamaz, dedi Kari. –Çünkü Avustralya'nın güneyinde yeterince uygun yanardağ bulunmuyor.

—Ya asteroit çarpmalarına veya Tunguska'ya 1908'de düşen kuyruklu yıldızın parçasına ne demeli, diye Thaw fikir yürüttü. –Bu herkesin aklına ilk gelendi ama çarpışmalar bu kadar sıklıkta olmuş olamazdı, diye devam etti konuya ısınarak. –O zaman elde ne kalıyor, diye sordu, cevabı bilmesine rağmen.

—Avustralya'nın dev tsunamileri, büyük olasılıkla, buzul çağının bitiminde ikliminin ısınmasından kaynaklanıyor, dedi Kari. –Bazıları, deniz ısındıktan ve Antarktika'nın kıta sahanlıklarının klatrat oluşumları eridikten sonra meydana gelmiştir.

—Hani biraz da Storeggan gibi, diye onayladı Thaw. –Büyük deniz altı heyelanından büyük bir tsunami doğar. Heyelan çok geniş, Storeggan'daki boyutlarındaysa... Bunu düşünmeye bile cesaret edemem. Kanarya Adaları ve Cumbre Vieja ikinci sırada kalır.

Thaw sırt çantasından su matarasını aldı ve birkaç yudum su içti.

—Klatratlar bir olasılıklardan, dedi Kari. –Ama diğer bir seçenek daha var. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?

Thaw başı ile onayladı:

—Bildiğimi sanıyorum.

—Buzul çağının sonunda, olaylar senin inandığın gibi cereyan etmiş olsaydı; büyük buz barajı çöküyor ve sular buzul altından denize doğru akmaya başlıyor, buzuldan devasa boyda bir parça kopup birden denize yuvarlanıyor. Bu büyük bir tsunamiye sebep olmaz mıydı, diye sordu Kari.

—Elbette olur, dedi Thaw. –1958 senesinde Alaska'nın Lituya Körfezi'nde, yaklaşık doksan milyon ton buz ve kaya, dokuz yüz metre yükseklikten Fairweather Range Dağı'nın

yamacından aşağıya yuvarlanmıştı. Bunun sonucunda meydana gelen bir nevi mini tsunami, karşı kıyıya iki yüz kilometre hızla çarptı ve karanın 540 metre kadar içersine girip bütün ormanları söktü götürdü ki bu da küçük sayılabilinen, ancak kırk milyon metreküplük bir heyelandı. Örneğin, dört bin kilometreküplük bir buzul kütlesi, bundan yüz bin kat daha büyük olabiliyor ve dokuz yüz metre daha yüksekten aşağıya inebiliyor.

—Dört bin kilometre küplük kütlenin tümü, aynı anda inebilir mi, diye merak etti Kari.

—Olabilir. Bunu kimse tam bilemez ama dört bin kilometreküp bana çok da büyük bir kitle gelmiyor. Stephen Oppenheimer bir keresinde, Laurentide Buzulu'nun ana kütlesinin tek bir defada Hudson Körfezi'nden Atlas Okyanusu'na kaymış olabileceğini hesaplamıştı. Haklıysa, bu buzul kütlesi Kanada'nın yüz ölçümünün üçte birine denkti ve kalınlığı da bir buçuk kilometreydi.

—Şaka yapıyorsun!

—Bence Oppenheimer abartıyor ama yazdıkları ve Lituya Körfezi arasında epeyce fark var.

—En azından bu doğru olacaktır.

—Buzul çağı sonrasındaki deniz seviyesi, yine de düzgün bir hızla yükselmedi. Çoğunlukla, deniz seviyesi oldukça düzgün bir hızla yükseliyordu ama üç çok hızlı, neredeyse anlık atılım gibi yükselme bulduk. En güçlü yükselme, çok kısa zamanda, deniz yüzeyini on üç metreden fazla yükseltmişti. Bu üç ani yükselme, buzullarda ölçülmüş oksijen izotoplarının oranlarında ve onlardan daha seyrek olarak, farklı sedimentlerde görülmektedir. Ben daha çok buzul ölçümlerine güveniyorum, sedimentleri araştırmak çok karışık bir iş.

—O zamanlardaki deniz yüzeyi, tam olarak ne kadar hızlı yükselmişti, diye Kari merak etti.

—Bunu tahmin etmek biraz zor. Mercanlar bu süreçte hayatta kalamadılar, onların boğulması çok kısa bir süreye işaret ediyor. Bazı başka bulgular da bu hızlı yükselmelerin, jeolojik açıdan neredeyse ani olduğunu gösteriyor. Belki onlarca, belki de birkaç senede. Daha az bir zamanda olmuş olabileceğini de hesaba katmamız lâzım.

—Bu gerçekten de mümkün mü?

—Bu, devasa bir buz kütlesinin aniden, biraz da Oppenheimer'in iddia ettiği gibi, denize yuvarlanmasına veya başka bir seçenek olarak, daha ufak, sayısız buzul parçalarının kısa zamanda denize yuvarlanmasına bağlıdır. İkinci seçenek daha olası bence.

—Yani, bu Heinrich'in olayı gibi mi, diye sordu Kari.

—Evet, aynen, diye onayladı Thaw.

Alman okyanus araştırmacısı Hartmut Heinrich, 1980 senelerinde Atlas Okyanusu tabanında çok geniş, binlerce kilometre eninde çakıl alanları bulmuştu. Bir doğa olayı, Atlas Okyanusu'nun ortasına milyonlarca ton taş, çakıl ve kum sürüklemişti. Heinrich'e göre, bunun sebebi buz dağlarından başkası değildi.

—Heinrich'in bulduğu yığılmalar çok genişti, onların oraya taşınması için milyonlarca normal boyutta veya binlerce olağandışı büyüklükte buzdağının var olması gerekmişti, diye anlatmaya devam etti Thaw. –Bütün bu buzdağı filosunun çok kısa bir zaman içinde denize inmiş olması ve iki filonun da her iki kutuptan tam aynı zamanda harekete geçmiş olması gerekmişti ki, bu olay da deniz yüzeyinin yükselmesini tetiklediğini işaret ediyor.

Kari, neredeyse aynı zamanda harekete geçen milyonlarca buzdağı filosunu hayal etmeye çalışıyordu.

—Bu kadar çok buzdağı, deniz yüzeyini çok fazla, ör-

neğin, altı buçuk veya sekiz buçuk metre yükseltebilir, dedi Thaw. –Buzdağları denize düştüğü an, henüz erimeden bile, denizin yüzeyi hızla yükselecektir.

Thaw tekrar batıdaki gökyüzüne göz attı. Siyah yağmur bulutları daha da yaklaşmıştı. Gökyüzünde, güçlenen rüzgârın getirdiği gri bulut parçaları tam üstlerinden geçiyordu. Yalnız bir atmaca, rüzgârın önünde dengede durmaya çalışıyordu ve yüksek sesle, tehdit eder gibi çığlık atıyordu.

—Artık arabamıza dönelim, dedi Thaw. –Birazdan yağmur yağacak.

9

Aniden çıkan rüzgâr, buzul üzerinde uçan helikopteri savurdu. Helikopterden sarkan uzun bir kablo ucuna bağlı, şişman bir torpido şeklindeki mini denizaltı ROV–4, buz mağaranın pütürlü duvarına çarpacak gibi sallanıyordu.

Buzul üzerindeki operasyonu, Horst Brandauer ve Pierre Chamberlain'le birlikte takip eden Vasili Chuikov, tiyatral bir eda ile elini gözlerine siper etti.

—Bakamayacağım, dedi Vasili.

Bir an için, Vasili'nin dikkatle gözetlediği pahalı bir ilkörnek olan denizaltı, mağara duvarına tekrar çarpacak gibi oldu. Sonra, helikopteri kullanan Susan Cheng onu doğrulttu ve ROV–4 geriye, mağaranın ortasına döndü. Vinç ipi tekrar harekete geçti ve mini denizaltı buzul içinde kayboldu.

—Artık bakabilirsin, dedi Pierre.

—Hâlâ sağlam mı, diye Vasili sordu.

—Her şey yolunda, diye Horst Brandauer ikna etti.

—Keşke buna inanabilsem, diye Vasili iç geçirdi. –Bu iş mutlaka kötü sonuçlanacak.

Vasili Chuikov'un karanlık kehanetine rağmen ROV–4,

fazla sorun yaratmadan, mağaranın dibine indi. Rüzgâr, helikopteri birkaç defa daha savurdu fakat buz mağarası dibe doğru genişlediğinden, ROV–4, bir daha duvarlara yaklaşmadı.

—Tamamdır, diyen Susan Cheng'in sesi yarım saat sonra radyodan duyuldu. –Balığımız suya indi. Onu bırakacak mıyım?

—Bırak gitsin, dedi Vasili.

Susan Cheng ROV–4'ü bıraktı ve vinç kablosunu hızlıca içeriye çekmeye başladı. Helikopter buzul üzerine indi. Vasili Chuikov, Horst Brandauer ve Pierre Chamberlain aceleyle yanına gittiler.

—Kamera çalışıyor mu, diye sordu Vasili.

—Rüya gibi, dedi Susan.

Vasili, video ekranındaki görüntüyü izlemek için eğildi. ROV–4'ün güçlü spotunun aydınlattığı sudan başka bir şey görünmedi.

—Çevir onu, dedi Vasili. –Belki başka yönde bir şey görürüz.

Susan, mini denizaltıyı yönlendiren kumanda kolunu çevirdi. Tekne döndü fakat ışık spotunun yolunda sudan ve orada burada yukarıya çıkan gaz kabarcıklardan başka bir şey gözükmedi. Robot gerçekten de buzul içinde erimiş devasa büyük bir gölün içindeydi. 'Bu çok büyük bir sürpriz olmadı, zaten bunu bekliyorduk' diye düşünüyordu Susan.

—Bundan sonra ne olacak, diye Horst sordu.

—Robotu doğruca deniz sahili yönüne sür, diye teklif etti Susan. –Olabildiğince düz.

—İyi bir fikir, dedi Horst uysal bir sesle. –Yine yardımına ihtiyacımız olacak Vasili.

Susan helikopterden çıktı ve Vasili onun yerine oturdu.

Vasili, ROV-4'ün uzaktan kumandasına yeni komutlar programladı ve robotu Horst ve Susan'ın istediği yöne doğru yolladı. Oldukça uzun zaman, hiç bir şey olmadı. Spotun ışığında ancak su görünüyordu.

—Bu dünyanın en büyük mağarası olmalı, dedi Vasili ve başını şaşkınlıkla salladı.

—Ve de dünyanın en sıkıcı TV şovu, diye ekledi Horst.

—Bu nasıl mümkün olabilir, dedi Pierre Chamberlain şaşkınlıkla. –Kimse fark etmeden, buzul içinde bu kadar büyük bir mağara nasıl oluşabilmiş? Bu kadar büyük bir mağaranın oluşması nasıl mümkün olabilir?

—Çok da şaşırılacak bir şey yok, dedi Susan. –Buzulun yansıtma özelliği; kum tozu, is ve algler yüzünden azalıyor ve buzun erimesi hızlanıyor. Buzul üzerinde büyük erimiş su birikintileri ve buz gölleri oluşuyor. Su yüzeylerinin yansıtma özelliği yüzde on gibi, kardan on kat daha azdır. Su birikintileri ve buz gölleri güneş enerjisini bir sünger gibi emiyorlar. Su ısınıyor ve altındaki buzda çukurlar açıyor. Ayrıca, uzaktaki başka buzul yüzeylerinden de buz gölüne erimiş sular akıyor ve böylece suyun yüzeyi, önce gelen suyun buzul içinde gittikçe büyüyen mağaralara kaybolmasına rağmen, azalmıyor ve saire.

— Buzulların büyük bölümü, yazları çoktan erimiş ince su tabakaları ile kaplanmış oluyor, diye iç geçirdi Horst. –Bütün o sığ erimiş su gölleri, oldukça çok miktarda güneş ışınlarının etkisinde kalmışlardır. Bu meseleyle ilgili, daha dikkatli hesaplar yapmış olmamız gerekirdi.

—Son pişmanlık fayda etmez, dedi Susan. Bunu anlamak, ancak bir şeyi deneyimledikten sonra mümkün oluyor.

Oldukça uzun zaman sonra, ROV-4'ün gönderdiği resimlerde nihayet buz da gözüktü. Buz gevrek ve gözenekliydi.

Kocaman, buz tutmuş delikli bir peynire benzeyen buz duvarlar, farklı boylarda, ağızları simsiyah görünen mağaralarla kaplıydı.

—Ne kadar zaman geçmiş, diye sordu Horst Brandauer.

—Bir saat yirmi dakika, dedi Susan.

—Robotun hızı nedir?

—Şimdiye dek on bir kilometreye yakın bir mesafe almış, dedi Vasili. Gittiği mesafeye şu göstergeden bakabiliyorsun.

Horst ve Susan'ın isteği doğrultusunda, Vasili ROV-4'ü, gittiği yönde devam eden en büyük mağaralardan birine yönlendirdi.

Bir an için, mağaranın son bulduğunu zannetmişlerdi fakat çok daha büyük bir mağara olarak genişledi. ROV-4'ün spot ışığında, erimiş sudan başka bir şey gözükmedi.

—Bence bu çok uzun bir zaman sürecek, diye iç geçirdi Horst iki saat sonra.

—İki vardiya olarak bölünmemiz gerekecek galiba, dedi Susan.

—Ben çadır kurmaya gideceğim, dedi Horst içerleyerek.

ROV–4 tekrar daha küçük bir mağaraya girmişti. Mağaranın uzun zamandan beri var olduğu belliydi. Sudaki iç akıntılar duvarlarını yuvarlatmış ve düzleştirmişti. Aynı akıntılar, olasılıkla, farklı boylardaki mağaraların büyük sayısına da sebep olmuştu.

Birbirine bağlanmış, sayısız su ile dolu mağara ağının daha devam fazla edemeyeceğini düşündüklerinde, karşılarına yeni, bazen küçük kovuklar, bazen de devasa büyük mağaralar geliyordu. ROV–4, yorulmadan, saatlerce ilerliyordu. Buz mağaralarının çoğunun duvarları aşınmıştı ama ara sıra, az önce su ile dolmuş mağaralara da rastlıyordu. Bunların duvarları, henüz aşınmadığı için keskin ve pütürlüydü.

Bazı mağaralar, yüzlerce metre yüksekliğinde muazzam su altı katedralleri gibiydiler. Tavanlarından en azından on beş metre uzunluğunda ve bir metre kalınlığında, henüz suyun eritemediği buz sarkıtları iniyordu. ROV–4, bu sonsuza kadar devam eden tuhaf, altı üstüne dönmüş buz sarkıtları ormanında dönüp durduğunda, manzara olağanüstü ilginç görünüyordu. Vasili, Susan, Horst ve Pierre, gördüklerinin, bilgisayarla yapılan bir çocuk masalı, sanal bir fantezi veya gerçekle hiç bir ilgisi olmayan bir animasyon olmadığını ama yine de gerçek olduğunu kendilerine ara sıra hatırlatmak zorunda kaldılar.

O devasa, büyük buz sarkıtlarla dolu mağaraların nasıl oluştuğunu anlamakta önce zorluk çektiler. Sonra, bunun tek bir sebepten olduğunu anladılar; Erimiş su, çok önceleri, belki yıllar, belki de on yıllar önce, gördükleri mağaraları aşındırmış, buz içine oymuştu. Sonra su, yoluna devam etmişti, kendine bir yol eritmiş ve buradan, daha aşağıda bulunan ve nedense boş kalan veya yarı boş başka bir buz mağarasına akmıştı. Bu sefer, yukarıdaki mağara boş kalmıştı ve tavanında, buzun yavaş erimesinden ve tekrar buzlanan su damlaların ortak çalışmasından büyük buz sarkıtları oluşmuştu. Sonradan bütün mağaralar, daha yukarıdaki buzuldan akan erimiş suyla tekrar dolmuştu. Bu çok yakın zamanda olduğundan, su, buz sarkıtlarını eritmek için henüz vakit bulamamıştı.

—Fransız Televizyonu için bu bulgulardan güzel bir bölüm çıkarabilirsin, dedi Susan Pierre'e.

–Belki umduğundan daha da iyi bir şey?

—Önce robotun ne kadar uzağa gidebileceğini görelim, diye cevapladı Pierre.

On saat sonra, Susan Cheng ve Pierre Chamberlain'in nöbeti sırasında, nihayet ROV–4 çıkmaza saplandı. Oldukça

dar, birkaç metre eninde bir mağarada takılı kalmıştı. Karşısında ve yanlarında beyaz buzdan başka bir şey yoktu.

—Galiba mağara orada bitiyor, dedi Pierre.

—Başka bir yerde daha da derine giden mağaralar yoksa tabii, dedi Susan Cheng. –Bütün buzul süngere benzemeye başlamış, o kadar çok delik var ki, oluşturduğu labirenti araştırmak yıllar alır, hatta daha da çok fazla.

Pierre haritayı çıkardı.

—Biz buradayız, yani şu kırmızı çarpının üzerindeyiz, değil mi?

Susan başı ile onayladı.

—Ve buz mağaranın ağzı bu mavi çarpı üzerinde?

—Doğru, diye Susan onayladı.

—ROV–4 ne kadar mesafe almıştı, diye sordu Pierre.

—İki yüz kilometre, dedi Susan.

—Gerçekten mi? Bu doğruysa, o zaman sahile çok yaklaşmış demek. Sahile birkaç kilometre kalmış.

Susan harita üzerine eğildi.

—Yaklaşık... Burada... Buz altında bir sıra alçak tepe var, dedi Susan. –Buz eridiği takdirde, bu tepeler su altında kalacak fakat şu an, üzerleri hâlâ, en azından, bir kilometre kalınlığındaki buz tabakasıyla kaplanmış.

—Bu konuyla bunun bir ilgisi var mı, diye Pierre sordu.

—Bence bu tepeler, erimiş suyun okyanusa akmasını engelleyen bir çeşit buz altı barajı vazifesini görüyor, diye tahminde bulundu Susan. –Erimiş suyun bu barajda toplanması oldukça uzun zamandan beri devam etmiş olmalı. Senelerce, belki de onlarca sene. Buzullar altındaki bu baraj gölünün gittikçe büyüdüğünü tahmin ediyorum. Bu hem iyi hem de kötü olabilir.

Chamberlain, Susan'a şaşkınlıkla bakıyordu.

—İyi ve kötü mü? Peki, iyi olan şey nedir?

—İyi olan şey şu: buzul içinde kaybolan su, buzul yüzeyinde akmaya devam edemez. Erimiş suyun tümü, buz barajının arkasındaki buzul yüzeyinde toplansaydı, bir zaman, buzul üzerinde, artan bir hızla hareket eden bir sel baskınını, yani bir buz dalgasını veya buzul tsunamiyi oluşturabilirdi. Ve sonuç çok kötü olabilir.

Pierre Chamberlain yutkundu.

—Ne demek istediğini anladım, dedi. 'Goodbye Piccadilly, farewell Leicester Square[6]' ve bunun gibi...

—Diğer iyi bir şeyse, o sahil boyunca uzanan dağ sırasının, bu güne kadar buzulu durdurarak hapsetmesi ve altında gittikçe çoğalan erimiş suyun toplanmasına rağmen, denize yuvarlanmasını önlemesidir.

—Bunu da anladım. Ya kötü şey nedir, diye sordu Pierre.

—Buzulun altında fazla su toplanırsa, ne olabileceğini bilmiyorum, dedi Susan.

6 İngiltere'de kullanılan, zamanında, askerlerin savaşa gittiklerinde söyledikleri şarkının ilk mısrası; 'Hoşça kal Piccadilly, elveda Leicester Meydanı' (Ç.N.).

BUZ VE SU

MISIRLI RAHİP:
Bize anlattığın o soyağaçlarına gelince, Solon,
Onlar çocuk masallarından başka şey değil; çünkü birçok tufan olmasına rağmen, siz bir tekini hatırlıyorsunuz.

Eflâtun: Timaios

1

Kari Alanen telefon sesine uyandı. Gözlerini araladığında, ağustos olmasına rağmen güneşin henüz doğmadığını fark etti. Alarm saatinin fosforlu göstergesi iki buçuğu gösteriyordu. Bu saatte arayan kim olabilirdi?

—Alanen, diye cevapladı Kari alçak sesle, Anna-Leena'yı uyandırmamak için.

—Benim, Sergei, dedi Sergei Savelnikov telefonun diğer ucunda.

—Biri mi arıyor, diye Anna-Leena sordu uykulu bir sesle.

—Telefon bana, sen uyumana bak, dedi Kari. Sabahlığını üzerine geçirdi ve öbür odaya geçti.

—Sergei, dünyanın bu tarafında saatin kaç olduğunu biliyor musun, diye Kari sordu biraz sinirlenerek.

—Biliyorum ama bu çok mühim, dedi Sergei sakince.

—Nereden arıyorsun?

—Hindistan'dan.

—Hindistan'dan mı? Bu aklıma gelmezdi... Orada saat daha da erken değil mi?

—Evet, diye Sergei onayladı.

—Anlatacakların var her halde?

—Kuzey Denizi'nde yüzen buzların erimesi hakkında konuşmamızı anımsıyor musun? Birden tamamıyla erimeleri halinde ne yapabileceğimizi?

—Çok iyi hatırlıyorum.

—Bir seçenek olarak, yüzen buz tabakalarının üzerine yel değirmenleri inşa etmeyi önermiştin. Soğuk havalarda, bunlar buz altından suyu pompalayarak havaya küçük damlacıklar püskürteceklerdi. Hatırladın mı?

—Hatırlamaz olur muyum?

—Sence bu sistem çalışabilir mi?

Kari, Sergei'nin sakin sesi altından fark edilen heyecanına şaşırdı. Bu buluşunun birden neden bu kadar önemli olduğunu merak etti.

—Çalışmaması için bir neden yok, dedi. –Bununla ilgili birkaç küçük deneme de yaptım. Hava fazla soğuduğunda, püskürtücülerin ağız kısımları buz tutuyor ama iyi bir yalıtımla ve ağızlığı ısıtmak için biraz elektrik vererek bu sorun giderilebilir.

—Yani... Sen gerçekten de deneme yaptın demek?

—Evet, öyle dedim ya, dedi Kari hâlâ siniri geçmemiş olarak.

—Mükemmel, gerçekten de mükemmel bir haber, dedi Sergei. –Bunu test ettiğin için de inanılırlığımız çok daha iyi olacak.

Kari kendini birden uyanık ve biraz da tedirgin hissetti. Şimdi çünkü Sergei'nin çok ciddi olduğunu anlamaya başlamıştı. Önce, konunun fazla mühim olmayan, hatta bir bahis veya son dakikaya kalan bir araştırma bursu veya her hangi

olası bir şeyle ilişkisi olduğunu düşünmüştü. Şimdi ise konunun daha ciddi boyutlarda olduğuna inanmaya başlamıştı. Çok ciddi.

—Bir şey mi oldu, diye sordu.

—Öyle de diyebiliriz... Grönland buzulunun büyük bir kısmının istikrarsız olmasından korkuyoruz.

—Affedersin, ne dedin, diye sordu Kari kulaklarına inanmayarak.

—Duydun işte.

—Ne gibi istikrarsız?

—Çok büyük bir hızla erimeye devam ediyor.

—Erime uzun zamandan beri mi devam ediyor?

—Öyle anlaşılıyor.

—Peki, eriyen su nerede?

Sergei hemen cevap vermedi.

—Şey, dedi sonunda. –Buzulun içinde kaybolmuş gibi görünüyor.

Sergei'nin sözleri bir balyoz gibi Kari'nin göğsüne indi.

—Orada mısın, diye Sergei sordu.

—Evet, buradayım, dedi Kari. Sesi sıkıntılıydı.

—Bir şey mi oldu, diye Sergei sordu.

'Daha soruyorsun' diye Kari düşünüyordu ve bir an için arkadaşına karşı delice ve mantıksız bir nefret duydu. 'Gece yarısında uyanıp da dünyamızın her an, belki de yarın yok olacağını, hatta artık sonu geldiğini duymak beni çıldırtıyor. Tarihteki olaylar çünkü sanki gerçekten de henüz olmadan var oluyorlar.'

—Kari, diye seslendi Sergei.

—Bu söylediğinin gerçekten de ne olduğunu tahmin edebiliyor musun?

—Evet, biraz ediyorum, dedi Sergei.

—Çok iyi.

—Ve de, benim belki bilmediğim bir şeyi biliyorsan ve onu bana söylersen sevinirim.

2

Kuzey Buz Denizi ortasında, Kuzey Kutbu çevresini, anakara büyüklüğünde sabit bir buz tabakası kaplamaktadır. Zamanında buz tabakasının yuvarlak bir şekli olmuştu fakat sonraları küçüldüğünde, daha ziyade bir sekiz sayısı veya bir kum saati şeklini almıştı. Yüzen buzlu kıtanın iki yanında da derin bir körfez oluşmuştu ve iki buzsuz girinti de kutba doğru ilerliyordu. Tahminlere göre, ısınan iklimin hunharca erittiği buzlu kıta, kısa zamanda kuzey kutbuna yakın bir yerde ikiye ayrılarak daha da hızlı eriyecekti. Bir müddet sonra ikisi de yok olacak ve yazın Kuzey Buz Denizi, milyonlarca sene sonra ilk defa tekrar buzsuz kalacaktı.

Henüz tek parça olan yüzen buz kıtasını, bütün gezegenin tepesini kaplamış muazzam, sonsuz bir daire şeklinde yavaşça dönen mozaikli bir buz burgacı çevreliyordu. İçinde, neredeyse sayısız, çeşitli yaşlarda ve ebatlarda ve farklı menşeli buz kütleleri, bir senelik, yazın hızlı eriyen, yumuşak ve gevşek buz sallan, iki senelik buzdan oluşmuş daha kalın ve sert buz tabakaları vardı. Aralarında yaşlı, saygı uyandıran, çok eski zamanlarda oluşmuş, bazen elli metre kalınlığında

ve parçalanmadan ve erimeden asırlarca var olabilmiş yüzen büyük buz adaları da bulunuyordu.

Milyonlarca kilometrekare genişliğindeki buz girdabının tamamı, sürekli hareket halindeydi. Buz tabakaları ve buz kütleleri oradan oraya sürüklenip birbirlerine sürtüşüp duruyorlardı. Sert rüzgârlar estiğinde büyük buz kütleleri harekete geçiyor ve diğer buz kütlelerine toslayıp birbirine yapışıyorlardı ve neticede, onlarca metre yüksekliğinde ve yüzlerce kilometre uzunluğunda, gevşek buz kütleleri ve buz tabakalarından birbiri üstüne yığılmış buzlu tepeler oluşuyordu. İlkbahar geldiğinde, buz tabakalarının üzerine gündüzleri eriyen ve geceleri tekrar sert bir buz haline dönüşen kar yağdığında, alttan eriyor ve yüzeyinden kalınlaşıyorlardı.

Rus bandıralı buzkıran Arktika, Avrupa'nın en geniş buz tabakası kuşağının ortasında Kuzey Grönland'a doğru gidiyordu. Kari Alanen ve Sergei Savelnikov Arktika'nın güvertesinde küpeşteye yaslanmış duruyorlardı.

Etraflarındaki deniz, ufka kadar sürüklenen buzlarla kaplıydı. Beyaz, gri, mavi ve yeşil renklerdeki yarı saydam buz kütleleri arasında, daha derine batmış, etrafındaki denizden neredeyse ayırt edilemeyecek, kristal parlaklığında buz salları yüzüyordu. Deniz üzerinde alçakta sarkan bulut tabakası, sınırsız göksel bir çadır gibi gözüküyordu, çünkü ufuk çizgisi, Arktika'nın her tarafını kesiksiz bir çember gibi çevirmişti ve daha uzaktaki bulutlar, ufuk çizgisine doğru bir tiipii[7] veya bir otağın kenarı gibi iniyordu.

Kuzeyin kutup buzları hem kırılgan hem aldatıcıydı. Rüzgâr ve deniz akıntılarının hareket ettirdiği buz kütlelerinin hareketleri, hem sabit buzulun hem de gevşek buz kütlelerinin

7 Kızılderili Çadırı.

ortasında, biraz sonra yine kapanabilen veya göl, *polinja*, olarak açılan delikler ve yarıklar oluşturuyordu.

Kuzey Buz Denizi'nde yüzen buzlar, bir zamana kadar, kışları on beş milyon metrekare büyüklüğünde bir alanı kaplamışlardı. Kuzey'in bu gevşek buz kuşağı, dünyanın son büyük yaban alanlarından biriydi. Altındaki deniz de dünyanın en az araştırılan ve en az tanınan bir yeriydi.

Rus kutup araştırmacısı Mihail Budyko, 1962 senesinde iklimin ısınmasının Kuzey Kutbu'nda yüzen buzları eritebileceğini iddia ettiğinde, ona gülünmüştü ama Budyko ve diğer Sovyet kutup araştırmacıları, onlarca sene bu yörelerde gezmişlerdi. Buzların hızlı büyümesini ve küçülmesini uçaktan izlemişlerdi. Buzullarda yayan ve de köpekli kızaklarla gezmişlerdi ve çok sert kış şartları için tasarlanmış özel dalış elbiseleriyle buz altına dalmışlardı.

Soğuk Savaş bittikten sonra, Amerikalı nükleer denizaltılarının topladığı bilgiler ortaya çıkmıştı ve bunlara göre, yüzen buz tabakalarının kalınlığı, elli sene içinde yüzde kırk beş incelmişti. Aynı zamanda, buzların kışın ve yazın kapladığı alanın ortalama genişliği küçülmüştü. Tahmin edilen iklim ısınmasının daha yeni başlamasına rağmen, yüzen buzların hacminin şimdiden yarısı kadar küçüldüğü görülmüştü. Sonraki araştırmalarla, yüzen buzların, Budyko'nun tahminlerinden daha az bir ısınmadan bile etkilenmiş olduğu anlaşılmıştı. Yüzen buzların tamamıyla erimesi ne sonuçlar doğuracaktı? Acaba kuzeydeki sular, deniz dibindeki metan buz tabakalarını git gide çoğalan korkunç bir hızla eritecek kadar ısınacak mıydı?

Böyle bir durumda, gaz salınımının azaltılması artık hiç bir şeyi kurtaramayacaktı; insanlığın tümü, sera gazlarının salınımıyla zaten bir felakete sürüklenmişti. Havaya salınan yüz milyarlarca ton sera gazları belli bir müddet dünyanın iklimi-

ni, şimdilik henüz bilinmeyen ısı dereceleriyle ısıtacaktı ama bu şimdiden oluşan değişikliğin tamamıyla gerçekleşmesi için yüzlerce senenin geçmesi gerekirdi. Eğlence parklarındaki "Rus Alpleri" üzerinde çalışan bir vagona binmek için bilet alıp vagon yola çıktığında, ödediğin tur bitmeden, ne kadar korkutucu olursa olsun, vagondan atlamak çok zor olacaktı. Örneğin, metan klatratları, buz ve karın erimesine bağlı döngüleriyle, ısının kendi kendisini beslemeye başlaması ile daha da kötü bir durum yaratabilirdi. O zaman, insan, artık bu duruma hâkim olamayacaktı.

Birkaç sene önce, Kari ve Sergei, en kötü tehdit unsurlarının gerçek olmaya ve haberlerden kahvaltı masasına kadar ulaşmaya başladığında, insanın ne yapabileceğini konuşmuşlardı. Kari, bu meseleyi çözmek için, en kolay, en ucuz ve en hızlı metodun, kuzeyde kışın soğuk havalarda buzu çoğaltmaya çalışmak olduğunu söylemişti. Kutuplarda rüzgâr çok ve sert esiyordu. Üstelik soğuk hava çok yoğun olduğundan, rüzgârın içerdiği enerji miktarı, sıcak iklimlerdeki enerjiden fazlaydı. Denizde yüzen buz salları, Rusya, Kanada ve Norveç'in kuzey sahilleri ve Buz Denizi adaları üzerine, deniz suyunu ya açık denizden veya buz altından pompalayıp küçücük zerrecikler halinde havaya püskürterek buz oluşumunu çoğaltan yel değirmenleri inşa etmek mümkün olacaktı. Dolayısıyla, kışları kar yağışı ve buz arttığı takdirde, yüzen buzların hacmi büyüyebilecekti. İlkbaharda fazladan yağan kar, buz üzerinde toplanan kurumu örtüp buzun yansımasını çoğaltacaktı. Havaya püskürtülen suyun bir kısmı, buzullarda fazladan kar yağışına dönüşecekti.

Basit, yüz kilovatlık Enfield-Andreu yel değirmeni, bir kış boyunca, buz ve kar oluşumunu en azından on milyon ton arttırabilecekti. Bu, yüzlerce kilometrekarelik alanın, birkaç santimetre kalınlığında bir kar tabakasıyla kaplanabileceği

anlamına geliyordu. Kari aynı zaman, kışları arktik tundra kuşağında ve diğer kuzey topraklarında kurulacak yel değirmenleriyle denizden su pompalayarak suni buzulların oluşturulmasının mümkün olacağını anlatmıştı. İnsan eliyle oluşturulan buzulların içindeki suyun buz haline dönüşmesi, denizdeki suyun yükselmesini etkili olarak önleyecekti.

Şu an buzulların üzerinde yığılan ölü su yosunları, kum taneleri, kurum ve toz zerrecikleri, yüzen buzlardan daha büyük bir tehlikeydi hâlâ. Orta Grönland buzulunun çökmesini engellemek istedikleri takdirde, ilk başta, Grönland buzulları üzerinde yazları eriyen buz tabakasının kum ve kurum miktarının öncekine kıyasla azalması için, daha çok kar ve buz oluşturulması gerekecekti. Bu durumda, buzulun yansıma özelliği, bütün yaz boyunca, tabii kuzey denizlerindeki iklimin aynı anda soğuması halinde, belki de erimesine mani olurdu.

Kıta buzulunun binlerce kilometre uzağında yerleştirilecek yel değirmenleri, özellikle buzullar üzerine düşecek karı yağdırmak için yeterli enerji üretimini tek başına sağlayamayacaktı. Sergei ve Kari'nin yaptığı tasarım doğrultusunda, sonbahar yaklaştığında, kıta buzulu üzerinde erimiş sulardan oluşan büyük göllerin önüne buz barajları inşa edilecekti. Göllerin buz tabakası altındaki bu sular, kışın, yel değirmenleri aracılığıyla havaya püskürtülmeye başlanacaktı. Bu şekilde oluşan buz billurlarının püskürtülerini, rüzgâr buzul yüzeyine yayacaktı.

Kari uzun zamandan beri, fikirlerinin yalnızca ilginç zihin egzersizleri olduğunu düşünmüştü. Ancak Amerika Birleşik Devletleri, Kyoto Protokolü'nü imzalamayı reddettikten sonra, Hanko şehrinin batısındaki buz üzerinde bununla ilgili küçük deneyler yapmaya başlamışsa da Sergei onu arayıncaya kadar, deneylerini eşinden başka kimseyle paylaşmamıştı.

Kari telefonda Sergei'ye, bu güne kadar yaptığı deneylerini anlatınca, Sergei hemen Moskova'ya İgor Mihailov'la görüşmeye gitti. Mihailov, Sergei'nin anlattıklarını dinlemişti. Sergei konuşmasını bitirdiğinde, Mihailov uzun zaman susmuş, parmaklarıyla yazı masasını tıklatıp durmuştu.

—Senin bu fikrine inanıp inanmayacağımı bilmiyorum, demişti Mihailov en sonunda. –Fakat bana göre, elimizde bundan daha iyi bir seçenek de yok.

İki gün sonra Mihailov ve Sergei, Rusya cumhurbaşkanının bilim ve çevre ile ilgili yardımcı elemanlarıyla buluşmuşlardı. Rusya cumhurbaşkanı, aynı gün içinde Avrupa Birliği, Çin, Hindistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin en yüksek politik mercileriyle haberleşmişti. Ondan sonraki hareket planı hızlıca gelişip "Buz Rüzgârı" projesini başlatmıştı.

Kari, buzkıran gemisinin güvertesine kalın çelik halatlarla bağlanmış yel değirmenin kırk metre boyundaki bacaklarına bakıyordu. Yanlarında, yüzen buzullar üzerinde denemek için inşa edilecek ilk yel değirmenlerini taşıyorlardı. Yel değirmenlerinin arkasından, kalın muşambanın kapladığı denizaltı Lomonosov'un şekli ayırt ediliyordu. Sergei faydasının dokunacağını düşündüğü için, denizaltı, Buz Denizi'ne hava yoluyla taşınmıştı.

Lomonosov, buzlu ortamlardaki zor şartlar dikkate alınarak inşa edildiği için buzların altında uzun zaman kalabilecekti. Onun sayesinde, yüzen buzların fazlaca inceldiği alanları fark etmek kolay olacaktı. Aynı zamanda, ilk insan yapımı denizaltı olarak Buz Denizi'nin derin deniz tabanını araştırabilecekti.

Yüzen buzların kalınlıkları ile ilgili harita çalışmaları Amrita'nın yönetimine verilmişti. Yel değirmenlerinin buz adalarına inşasını Sergei'nin kendisi kontrol etmek istiyordu. Şu durumda, kendisinden sonra, en çok Amrita'nın Lomonosov'u idare etme tecrübesi vardı.

3

Arktika'nın burnu gevşek buz alanından geçiyordu. Buz sallarının çoğu şu an yumuşak olduğundan, gemi kolayca aralarından geçebiliyordu. Önceki buz sallarının bulunduğu alandan daha seyrektiler ve etraflarında daha ziyade açık deniz vardı. Ancak, ara ara sert buza çarptıklarında, buz salları yükselip bir tabaka halinde devrilip dönüyorlardı.

—Buzlar henüz yumuşak, dedi Kari.

—Sonbahar uzak değil, dedi Sergei. –Bu yaz, henüz çok ciddi bir şeyin olabileceğine inanmıyorum.

—Öyle ümit edelim.

Arktika'nın kaptanı Alexander Semjonov yanlarına geldi.

—Kuzey Kutbu'na hoş geldiniz.

Kari ve Sergei kaptana şaşkınlıkla bakakaldılar.

—Bu bir çeşit şaka mıydı, diye sordu Kari. Çünkü etrafında gördüğü şey, Kuzey Kutbu ile ilgili bildikleriyle bağdaşmıyordu. Gördükleri açık deniz ve seyrek karşılaştıkları küçük buz sallarıydı. Bir tek doğru dürüst buzdağı bile gözükmüyordu.

'Belki de Kuzey Kutbu bu zamanlar böyledir' diye Kari düşünüyordu ve tam kafasında birkaç hızlı hesap işlemi yaptığında, Kuzey Kutbu'na gerçekten de çok yaklaştıklarını anladı. Uzun zaman önce, Franz Josef ve Spitzberg Adaları

arasından geçmişlerdi ve Elles Denizi ve Grönland arasındaki boğaza doğru sabit bir hızla devam etmişlerdi.

—Tam olarak Kuzey Kutbu'nda değiliz, dedi Sergei. –Fakat direğe tırmanırsanız, Kuzey Kutbu'nu görürsünüz. Şu tarafta, yüz kilometre uzakta.

Sergei koluyla, yüzen seyrek buz sallarının şekillendikleri denizi gösterdi.

Birkaç saat sonra, daha çok sayıda yüzen buzlara rastladılar. Bütün akşamüstü, Arktika'yı, yeni yağmış karın örttüğü buz kabuğu çevreliyordu. Akşama doğru, manzara tekrar değişti ve her tarafta yukarıya fırlamış veya eğik bir halde dikilmiş, buz tutmuş deniz sallarının kapladığı engebeli arazi görünüyordu. Kari gökyüzünün rengine hayran kalmadan edemedi. Biraz önce parlak türkuazdı, şimdiyse safir maviliğindeydi.

Ertesi gün, ilk buzdağlarını gördüler. Küçük ve aşınmışlardı. Dalgalar ve ısı onların ilk başta parlak olan yüzeyini koyu gri bir renge dönüştürmüş, içine mağara ve çukurlar kazmıştı. Yorgun görünüyordular, eski güçlerinden eser kalmamıştı. Grönland'a yaklaşırken gördükleri muhteşem buzdağlarından çok farklıydılar.

Arktika'ya ilk yaklaşan gerçekten de devasa bir buzdağını gördüğünde, Sergei, diğer bir çok insanın onlardan önce de bu manzarayı nasıl boşuna tarif etmeye çalıştığını düşünüyordu. Aklına ilk gelen ifade katedral oldu. Sergei, diğer başka insanların da ilk aklına gelenin aynı kelime olduğunu biliyordu; büyük buzdağlarını en kolay olarak devasa bir buz kilisesine benzetmek. Belki de Avrupa'daki insanlar, bir kilise binasını olağanüstü büyük ve azametli, göklere kadar yükselen, bizi sessiz bırakan, yerimizde donup kalmamıza sebep olan zorlayıcı bir yapı olarak görüyorlardır.

Önlerinde yüzen büyük buzdağları, insanların bu güne kadar yapmayı başardığı en büyük kilise, saray veya tapınak hacminden binlerce ve bazı durumlarda milyonlarca kere daha

büyüktü. Her buzdağı hacminin dörtte birinin su üstünde ve sekizde yedisinin su altında olduğuna inanmak gerçekten de çok zordu.

Bazı buzdağlarının tepeleri sivriydi, bazılarınki ise masa dağı tipinde bir dağın tepesi gibi geniş ve düzdü. Birçoğunun alt bölümü, denizin ve buzulun aşındırdığı Botni Körfezi'nin kayaları gibi aşınmıştı. Bazılarının yamaçları hafif meyilliydi, bazılarının duvarları denizden dimdik yükseliyordu.

Eriyen buzdağları yüzeyinden akan tatlı su, etraflarında, daha açık renkteki denizin ortasında, geniş türkuaz alanlar meydan getiriyordu. Zengin besinler, karidesleri cezbeden planktonları besliyordu. Karideslerin peşinden balıklar ve onların peşinden de deniz kuşları ve foklar geliyordu. Rüzgâr sert estiğinde, esintiler, güneşte parlayan suları buzdağı üzerindeki su birikintilerden havaya fışkırtıyorlardı. Bulutlu havalarda, fışkıran su, birazdan görüntüden kaybolacak geniş ve gri bir sis bulutu halinde yayılıyordu. Parlak havalarda fışkıran suyun üzerinde küçük gökkuşakları oluşuyordu. Bazen, her yönde çok sayıda buzdağı olduğu zaman, etraflarında, rüzgârın havaya uçurduğu suların üzerinde, bir an için ortaya ve yine birden kaybolan yüzlerce gökkuşağından oluşan bir deniz meydana gelebiliyordu...

Parlak gökyüzü, buzdağlarının dış hatlarını maviliğine karşı belirginleştiriyordu ve buzdağlarının duvar ve yüzeylerindeki çoğu detayı açığa çıkarıyordu: mağaraları, buzdan köprüleri, pütürlü sırtları, çıkıntı ve çukurları, yarık ve düzlükleri. Bazen buz şekilleri arasında, surları, hendekleri, kuleleri ve insanların dünyasından diğer tanıdık insan yapımı şeyleri hayal etmek mümkün oluyordu. Gri ve bulutlu hava, buzdağlarının detaylarının ve dış hatlarının iyice ayırt edilmesini belki engelliyordu ama yerine zengin bir renk cümbüşü, binlerce gri, beyaz ve mavi tonlar ve biraz önce kırılan buz parçacıklarının yeşim renklerini koyuyordu.

Birkaç kere, eriyen bir buzdağının devrildiğini ve yüksek bir su sütununun gökyüzüne fışkırdığını izlediler. Bazen de yüksek kireçtaşı kayalarını andıran dik yamaçlar, birden bir kulübe veya apartman boyunda kopup denize devrilebiliyorlardı. Kaptan Semjonov, mecbur kalmadıkça buzdağlarına yaklaşmamayı yeğliyordu, çünkü buza karşı güçlendirilen zırhına rağmen, devrilen bir buzdağı Arktika'yı kolaylıkla devirebilirdi. Yine de, ara sıra yolu uzatmamak için, iki büyük buzdağı arasından geçmek zorunda kaldıklarında, buzdağlarının yüksek zirveleri, ürpertici bir şekilde üzerlerinde yükseliyorlardı; azametli, güçlü Arktika ise beyaz devlerin yanında önemsiz ve küçücük bir ceviz kabuğu gibi kalıyordu.

Rüzgâr yön değiştirdiğinde, buzdan salların rüzgâr yönünde yüzdüğünü gördüler fakat deniz akıntısıyla hareket eden buzdağları, rotalarını değiştirmeyip, inatla buzların arasında yollarına devam ediyorlardı.

İki gün sonra, Grönland'ın kuzey sahilini gördüler. Çıplak, kahverengi ve siyah renklerdeki toprak, uçsuz bucaksız önlerinde yayılıyordu, buzuldan eser yoktu. Uzaktaki buzulları ancak çok parlak bir havada, belki o da dürbünle, ayırt etmek mümkün olacaktı.

Robenson Boğazı girişine vardıklarında, yirmiye yakın büyük yük gemisinin boğazda demir atmış olduklarını gördüler. Yel değirmenleri türbinlerinin ve ayaklarının bir gemiden, büyük vinçlerle kaldırılıp karaya indirildiğini dürbünle takip etmek mümkündü. Yükünü boşaltmış olan ve güneye doğru yoluna devam eden bir gemi haricinde, diğer gemiler sıra bekliyorlardı. Bir olasılıkla, gemi Grönland'ın güney ucunu dönerek Kuzey Sibirya limanlarından birine yönelecekti.

Semjonov başını sallayıp içini çekti.

—Yüzen buzlar bu ara çok yumuşak olduğundan, kuzey rota daha emin olurdu, diye mırıldandı.

–Geminin Kuzey Kutbu üzerinden geçmesi gerekirdi, o yolda daha az buzdağları var.

Arktika gemilere yaklaştıkça, yüzlerce yel değirmeni ayaklarının ve rüzgâr türbinlerinin karaya indirilmiş olduğunu gördüler.

—Çok etkileyici bir manzara, dedi Kari.

—Sibiryalılar işlerini çok iyi biliyorlar, diye onayladı Sergei.

Sibiryalı yel değirmeni şirketlerine, çok kısa zamanlı bir teslimat şartıyla yüz bin Enfield-Andreu tipi yel değirmeni siparişi verilmişti. Güney Kutbu'na götürülecek yel değirmenlerinin, aynı şekilde Hindistan, İran, Çin ve Pakistan'da yapılması öngörülmüştü. Sibiryalılar bu bağlamda kendileri için bir problem olmadığını söylemişlerdi. Yel değirmenlerinin son partisi, kuzeydeki buzullara götürülmek üzere, siparişten üç ay sonra Rusya'nın kuzeyindeki limanlarda hazır bulundurulacaktı.

Yükünü boşaltmış olan bir gemi yön değiştirdi ve biraz sonra, burnu beyaz köpükler çıkararak Arktika'ya doğru gelmeye başladı.

—Bari bir tanesi, kuzey rotasından gitmeyi akıl etmiş, dedi Semjonov neşelenerek.

Kari, dürbünle yaklaşan gemiyi izledi ve ismini hecelemeye çalıştı.

—Ma Tsu, dedi. –Çin bandıralı olabilir mi?

—Olabilir, dedi Sergei. –Galiba Ma Tsu, Hindistan'daki Mumbai gibi, bir nevi deniz tanrıçası.

—Gemi çok büyükmüş, dedi Kari. –Acaba yosunları işleyen gemilerden biri midir?

—Büyük olasılıkla, dedi Semjonov. –Bu denizlerde, başka hiç bir gemi tek bir defada yüzlerce yel değirmeni taşıyamazdı.

Yel değirmenlerinin Grönland sahillerine getirilmesi, operasyonun en zor kısmı olmamıştı. Yel değirmenlerinin bir kısmının çünkü bir şekilde, Grönland'ın orta kısımlarını kaplayan buzula da götürülmesi gerekecekti.

Bu aşılmaz bir sorun gibi gözüküyordu, çünkü bu operasyon, en büyük helikopterler için bile fazla büyük bir sorundu. Sergei ve Kari, tek seçeneğin, hiç zorlanmadan, binlerce ton yük kaldırabilecek modern hava gemilerini kullanmak olduğunu düşünmüşlerdi. Aslında İran-Fransa şirketinin yaptığı hava gemilerinin buraya gelmiş olmaları gerekirdi.

Dünyada yine de az miktarda hava gemileri bulunuyordu ve dünyanın hiç bir organizasyonunda yeni helyum araçlarını kısa zamanda yapacak kapasite yoktu. Bu yüzden, Kari ve Sergei, yel değirmenlerini kar araçları ile de buzul üzerine çekebilmek için plan yapmaya başlamışlardı.

—Hava koşulları korkunç olacak, dedi Kari. –Kışları burası gerçekten de çok soğuk. Rüzgâr buz gibi esiyor. Dikkatli olmazsan, ya donarak ölürsün ya da el veya ayak parmaklarını kaybedersin.

—Gerçekten de zor bir iş olacak, bizim bu hava şartları için yeterince eğitimli elemanımız da yok, dedi Sergei. –Şartlar bizi zorlayacak bu durumda. En azından donmuş uzuvlar olacak, belki de bazı kimseler ölecek. Kimseye zarar gelmezse, kendimizi gerçekten şanslı sayabiliriz.

Birden Kari bembeyaz oldu.

—Ne oldu, pişman mı olmaya başladın, diye sordu Sergei şaşırarak.

—Ben... Şey... Aklıma bir şey geldi... Gözden kaçırdığımız bir şey var. Belki de kimsenin yeteri kadar önemsemediği bir şey.

Sergei Kari'ye soran bir ifade ile baktı.

—Yani, bu işi başaramazsak, sonuçlar düşündüğümüzden de ciddi olacak.

—Anlat bakalım, dedi Sergei.

—Atom santralleri, dedi Kari. –Neredeyse bütün atom santralleri sahillerde inşa edilmiş. Buzulların devrilmesi sonucunda...

—Tanrı korusun, dedi Sergei.

4

Sergei, Kari ve Amrita, Arktika'nın yemek salonunda acil bir kriz toplantısında bir araya gelmişlerdi. Sergei kendisine çok kızıyordu. Nasıl olur da hiç var olmamış gibi dikkate almadıkları böyle çok önemli ve temel bir meseleyi unutabilmişlerdi? Bu nasıl olabilmişti?

Sergei, okyanusların olağan dalgalarının kıyıya çarpmasının bile, bir santimetrekareye altı kiloluk, bir metrekareye ise altmış tonluk bir basınç oluşturduğunu biliyordu. Bir santimetrekareye düşen altı kilo basınç, kalın bir çelik kirişini eğriltebilir veya bir inç kalınlığındaki çelik sacı kırabilirdi. Tropikteki fırtınaların oluşturduğu dev dalgalar, modern bir savaş gemisini, neredeyse tanınmaz bir hale getirmişti. Yirmi metrelik, sakince ilerleyen normal bir dalga bir savaş gemisine zarar verebiliyorsa, acaba muazzam büyük, bir jet hızı ile ilerleyen dev bir tsunaminin etkisini düşünmek bile ürkütücüydü.

Büyük bir buzulun bir kısmı Baffin Körfezine kayması halinde, doğacak olan dev tsunami, Baffin Adası ve Elles Denizi üzerinden geçen su kütleleriyle birlikte enerjisinin bir kısmını kaybedecekti. Ancak Tsunami dalgaları köşelerden dönebiliyorlardı ve bunun acısını insanlar, on altı sene önce Asya'da oluşan tsunami felaketinden sonra yaşamışlardı. Grönland buzulundan yeteri kadar büyük bir buz kütlesinin kopması duru-

munda, meydana gelecek dev tsunami Avrupa ve Amerika'nın sahillerini de vurabilecekti.

Tsunamiyle karşı karşıya gelen bir nükleer santralin soğutma boruları toprağın çok derininde gömülü olmadığı takdirde, dev tsunami onları sadece parçalamayacaktı, sanki ince kâğıttan yapılmış gibi beraberinde alıp götürecekti. Ya soğutma sistemlerinin güç kaynakları ne olacaktı? Onlara ne olacaktı? Kuzey Amerika ve Avrupa'nın bütün gerilim hatları ağı devrilecekti, tsunami altında kalan dizel motorlar devre dışı kalacaktı, dalga geri çekildiğinde bile belki de tekrar çalışamayacaklardı.

Ya devasa tsunami binlerce ton ağırlığındaki kaya kütlelerini ve aynı ağırlıktaki başka nesneleri nükleer santralin koruyucu duvarlarına çarptırsaydı? Koruyucu duvarlar buna dayanabilecek miydi? Bu güç gösterisi başka neleri devirecekti? Ya nükleer santral sonsuza kadar su altında kalacak olsaydı? Aşındıran deniz suyu onu nasıl etkileyecekti? Ya nükleer santrallerin yanında duran, içinde kullanılmış yakıt depolanan soğutucu havuzlara ne olacaktı? Nükleer reaktörlerde bulunan güçlü koruyucu duvarlara normalde sahip olmayan bu havuzlar ne olacaktı? Ya Sellafield ve La Hague gibi karmaşık, yakıtın geri dönüşüm işlem tesisleri ne olacaktı? Sergei, zamanında üniversitede nükleer reaktör teknolojisi ile ilgili neler öğrendiklerini anımsamaya çalışıyordu.

Sergei Kari'ye bakarak sordu:

—Soğutucu sistemine ait borular yok olduğu takdirde, nükleer santrale ne olur?

Kari kararsız görünüyordu:

—Anladığıma göre... O zaman... Bütün reaktör eriyecek, değil mi? Ben öyle zannediyorum. Çin'deki LOCA[8] yani "Loss-Of-Coolant Accident" gibi bir kazanının olması beklenir.

8 Soğutma Suyu Kaybı Kazası

—Vasili, sen bir enerji mühendisisin, dedi Sergei. –Sen ne düşünüyorsun?

Vasili elektrikli ocağın yanına gitti ve elektriği açık bırakarak çaydanlığı eline aldı.

—Ocağı kapatmadın, diye Sergei hatırlattı.

—Bilerek açık bıraktım, dedi Vasili. –Buna bakın.

—Ne oluyor...

—Nükleer reaktörlerin çoğu, soğutma suyunu kaybettiği takdirde, anında durabiliyor. Çünkü su açığa çıkardığı nötronlara, yeni atomları kırmak için bir olanak sağlıyor. Su olmadan, zincirleme tepki duruyor.

Vasili elektriği söndürülmemiş ocağın gözüne bakıyordu. Orta kısmı ısındıkça ağarıyordu.

—Fakat reaktör çalıştığı sırada, yakıtın içinde farklı, temiz olmayan radyoaktif zerrecikler toplanıyor, diye devam etti Vasili. –Bundan dolayı, reaktör yakıtının ara sıra değiştirilmesi gerekiyor. Değiştirme sırasında, bir ton yakıt, yaklaşık üç megavat ısı oluşturabiliyor ve radyoaktivite miktarı iki yüz milyon curieden fazla olabiliyor.

Ocaktaki gözün kenarları kırmızıya dönüşmüştü.

—Ocağın gözünde çaydanlık olduğunda, hiç bir şey olmuyor fakat olmadığı zaman, işte, ne olduğunu kendiniz de görüyorsunuz, dedi Vasili biraz gereksizce. –Örneğin, yakıt iki yüz ton kadar olursa, içinde toplanan pislikler, esas enerjiyi oluşturan öncül reaksiyon durduğu halde bile, çok büyük miktarda ısı açığa çıkaracak.

—Bu pratikte ne demek, diye Sergei üsteledi.

—Nükleer yakıt yanmaya başlayacak. Hatta eriyebilir de. Bir şey için bahse girilecekse, ben erimiş reaktörün, koruyucu duvarını birkaç saatte deleceğini tahmin ediyorum, belki daha da çabuk, dedi Vasili düşünceli bir tavırla. –Sonra da "un dos

tres, living la vida LOCA[9]" oluyor ve bu oldukça uzun sürecek.

—İsa adına, diye Sergei iç geçirdi.

Sergei sarı ve ateş kırmızısına dönüşen ocağın gözüne baktı. Vasili çaydanlığı tekrar gözün üzerine koydu. Çaydanlık tabanının ıslaklığı, beyaza dönüşen ocak gözüne dokunur dokunmaz buhar bulutu çıkardı. Çaydanlık tıslamaya başladı.

—En kötü durumda, bir nükleer santral kazasında, nükleer santralin radyoaktivitesinin bir kısmının her zaman, etrafa yayılacağını biliyoruz, dedi Vasili. –Fakat hiç bir kimse, büyük bir tsunami dalgasının bir anda, dünyanın nükleer santrallerinin yarısının yanmasına sebep olacağını gerçek olarak düşünmemişti. Böyle bir durumda, hayatta kalınıp kalınmayacağını bile bilmiyorum. Yani kimsenin, Güney Kutbu'nda bile.

Sergei şaşkınlık içinde başını sallıyordu.

—Olumlu düşünmek istiyorsak, en kötü durumda bile, Avrupa'daki radyoaktivitenin normal ışınım seviyesine gelmesi için bir milyar yıldan fazla beklememiz gerekmeyecek, dedi Vasili. –Örneğin uranyum-225'in yarılanması süresi 710 milyon senecik kadar ancak ve...

—Kapa çeneni Vasili, bu hiç de hoş değil, diye çıkıştı Kari.

'Bu, bütün zamanlar içinde yapılan en kötü teselli oldu her halde' diye Sergei acı acı düşündü. Telefonu eline aldı ve İgor Mihailov'u aradı. Mihailov cumhurbaşkanını şahsen tanıyordu. Belki de Rusya hükümetini bir şeyler yapmak için ikna edebilirdi. Eninde sonunda çünkü Grönland buzullarında ne olabileceğini hiç kimse bilmiyordu. Hiç kimse, buzulların erimesini engelleyici gerçek olanakların neler olabileceğini de bilmiyordu ama nükleer reaktörlerin kapatılması da bir anda olacak bir şey değildi. 'Buzulların denize devrilmesi halinde, daha ne kadar zamanımızın kaldığını bilmek çok iyi olurdu' diye düşünüyordu Sergei.

---

9 'Bir, iki, üç ve LOCA'yı yaşamak'.'living la vida loca', hayatı çılgınca yaşamak anlamına gelen bir deyimdir ve aynı zamanda bir şarkı sözüdür. İngilizce "Loss-Of-Coolant Accident(Bir nükleer reaktörde meydana gelmesi olası bir 'soğutma suyu kaybı kazası')" teriminin kısaltması olan LOCA sözcüğüyle bir kelime oyunu yapılmıştır (Ç.N.).

5

Susan Cheng'in güvenilir elleriyle kullandığı helikopter, buzdağlarının şekillendirdiği Robenson Boğazı'nın üzerinde uçuyordu. Susan, yanında oturan Pierre Chamberlain'in, oturduğu yerin kolçaklarını sıkıca tuttuğunu gözlemledi.

—Galiba uçmaktan hoşlanmıyorsun, diye Susan sordu.

—Pek değil, diye Chamberlain itiraf etti. –Bir de, sırıtmayı keser misin?

—Boşuna dert etme. Bir şey olursa, bunu hissetmek için vaktin bile kalmayacak.

—Çok sağ ol...

Uzakta, ön taraflarında boğazda demir atmış deniz yosunu işleyen gemi filosu ayırt ediliyordu. Susan onların çok büyük yüzen fabrikalar olduklarını biliyordu. Boğazda yüzen buzdağları yanında, çoğu Grönland sularında hareket eden gemiler gibi küçücük görünmedikleri için, boylarının büyük olduğunu tahmin etmek mümkün oluyordu.

Susan, Robenson Boğazının limanında, altı bin yel değirmeninin bacak ve türbinlerinin karaya çıkartıldığını biliyordu. Disko, Godthåb ve Angmagssalik istasyonlarında da bu sayıya ulaşılmıştı. Üstelik otuz bine yakın yel değirmeni de

Kuzey Rusya sahiline ve sahile yakın adalara getirilmişti. Buz Rüzgârı Projesi, yel değirmenlerinin yerleştirilmesi çok ilerlemişse de, şaşılacak bir hızla harekete geçmişti.

Limana yaklaştıkça, gemiler gittikçe büyüdüler. Bu mesafeden bile gemilerin ne kadar büyük olduğu anlaşılıyordu. Susan Cheng, limanın yakınına inşa edilmiş iniş pistine doğru yanaşmaya başladı. Buzul yamacından, on iki kar aracının oluşturduğu uzun bir kuyruğun yukarıya tırmandığını görüyordu. Uzun çelik bir kablo ile arkalarındaki devasa, dibinde yel değirmeninin yüz ton ağırlığındaki ayağının yattığı, çok uzun boylu metalden bir kızağı çekiyorlardı.

—Bunun olabileceğine inanmıyordum, dedi Pierre Chamberlain. Şimdiye dek, kaç yel değirmeni götürebildiler?

—Dört yüze yakın. Üçte biri hava gemileri ve üçte ikisi kar araçları ile taşındı.

Susan alçalarak piste indi. Helikopterin pilot kabininden çıktıklarında, Grönland'da olduklarına inanmak zor geldi. Her tarafta, acele ile dikilmiş barakalar ve kar araçları gözüküyordu. Kar araçlarının bir kısmı park edilmişti; bazılarının motorları, kancalarına bir sonraki yel değirmenini taşıyan kızak bağlanacağı için, boşta çalışıyordu. Farklı işler yapan, kürk başlıklı parkalar giyen erkek ve kadınlar koşturup duruyorlardı. Yel değirmenin yüz tonluk ayağı, büyük bir vincin çelik halat ucundan sarkıyordu. Ayak yavaşça, daha önceden yüzlerce benzeri uzun ve içi boş metal boruların yığıldığı yere indiriliyordu. Uzaklarda bir yerde demirleme alanına yaklaşan bir geminin sis düdüğü ötüyordu. Sahilde bir anda yüzlerce insan bulunuyordu. Grönland şartlarında bu, oldukça büyük bir kalabalıktı.

—Klostrofobi hissediyorum, diye sızlandı Susan. –Bu kadar büyük kalabalığa alışkın değilim.

—Hoş bir değişiklik değil mi? dedi Pierre.

—Hiç sanmıyorum.

—Bir gün Avrupa'ya uğramayı istediğinde, daha beterine hazırlıklı olman gerekecek, en azından, büyük şehirlerde. Örneğin, Paris'te bir arada bin kişi bile görebilirsin...

—Çok komik. Bütün bu insanların arasında aradığımız bir kimseyi nasıl bulabiliriz, diye merak etti Susan.

Susan'ın kaygısı boşunaydı, çünkü birkaç saniye sonra Vasili Chuikov onu ve Pierre'i bulmuştu.

—Selam, diye haykırdı Vasili ve tokalaşmak için yanlarına geldi.

—Televizyon için resim çeksem olur mu, diye sordu Pierre. –Burada tarihin kanatlarının titrediğini hisseder gibisin.

—Tabii ki çekersin, dedi Vasili.

—Sergei burada mı, diye sordu Susan.

—Njet[10]. Arktika, birkaç gün önce, buz sallarının üzerine kurulacak yel değirmenlerini gözetlemeye gitti.

—Nükleer santraller ile ilgili yeni gelişmeler var mı?

—En azından, ben yeni bir şey duymadım. Sergei'ye göre, Mihailov cumhurbaşkanı ile konuşacaktı ama Mihailov'la son görüşmesinden sonra, çok memnun görünmüyordu. Sanırım, meseleler istediğinden yavaş ilerliyor.

Susan bakışını yamaçtan yukarıya tırmanan kar araçları kuyruğuna çevirdi.

—Yine de mutlaka başarmamız gerekecek, dedi Susan.

—Bazı işleri yapmak için gitmem gerekecek, dedi Vasili. –Ama saat dörtte başlayan toplantıya geleceğim.

—Orada görüşmek üzere, dedi Pierre.

—Ne zaman döneceksiniz, diye Vasili sordu.

—Yarın, dedi Susan.

—Çok yazık. Bir şeyler yemek isterseniz, lokantamız şu binada. Yemekler de fena değil.

---

10 'Hayır' sözcüğünün Rusça karşılığı(Ç.N.).

Vasili kalabalığa karıştı. Susan ve Pierre lokantaya doğru gittiler ve kapıdan içeri girdiler. Pierre bakışı ile barakanın içini inceledi. Bazı masalarda, eski zaman yelkenli ve buhar gemilerinin maketleri duruyordu. Birkaç makette, hem hakiki yelkenler hem de buhar makinesi olduğunu gördü.

Pierre, tezgâhın önüne dikilmiş yemek listesine baktı. Susan bir pizza, Pierre de karides güveç ısmarladı.

—Burada bira da varmış, dedi Pierre.

—İstersen al, diye Susan teşvik etti. –Ben iyisi mi, bir Yeşilaycı olarak kalayım ki yarın, kimsenin beni bir buz duvardan kazıması gerekmesin.

Amrita ve Kari, yaklaşık otuz metre yüksekliğinde bir buz tepesinin üzerinde duruyorlardı. Arktika, onların iki kilometre kuzeyinde demir atmıştı. Hemen yanında daha büyük, Gwalior isimli deniz yosunu işleyen başka bir gemi demirlemişti.

Gwalior'un güçlü vinçlerinin, yüzlerce ton ağırlığındaki yel değirmeni ayaklarını buz adanın üzerine indirişini seyrediyorlardı. Kar araçları anında onları daha uzaklara çekmeye başladılar. İlk iki yel değirmeni ayağı, palet üzerinde hareket eden küçük vinçlerle ve buza çakılan metal çengeller ve onların dönme momentinden yararlanan otomatik kasnaklar yardımıyla dikilmişti.

Buz Rüzgârı Projesi için siparişle seri imalatı yapılan, havada uygun yükseklikte durmaları için sabitleştirilen ve bir vinç vazifesini üstlenen küçük boyda hava gemilerinin yardımlarına gelmesiyle işler kolaylaşacaktı. Gemilerin arkasında ufka kadar sonsuz buz sallantı ve buz kütlesi toplulukları devam ediyordu. Daha uzakta, birkaç buzdağı da aralarında görünüyordu.

Gökyüzü masmaviydi ve tamamıyla bulutsuzdu. Biraz önce yağmış süt beyazı ince karın kapladığı buzul, o kadar

parlaktı ki, güneş gözlüklerine rağmen gözleri kamaştırıyordu.

—Bu buz adası sence ne kadar büyüktür, diye sordu Amrita ve Kari'ye döndü. –Buraya kaç tane yel değirmeni sığar?

Kari bakışını etraflarındaki buzlu manzarada gezdirdi. Onlarca metre kalınlığındaki eski buzun oluşturduğu buz adası oldukça düzdü. Ona, bir zamanlar yüzen, sabit buzul haline dönüşen buz salları yapışmıştı. Üzerlerinde, farklı boylarda, birkaç kilometre uzunluğunda buz kütlelerinden oluşmuş tepeler sıralanmıştı. Tepelerin, fırtınaların yüzen buzları üst üste kalın katlarda yığmasıyla oluştuğu belliydi.

—Bir buz adası yirmi kilometre uzunluğunda ve belki de beş kilometre eninde olabiliyor, diye Kari hesapladı. –Yel değirmenlerinin bu kenar alanlara monte edilmesine cesaret edemezdim. Çünkü ne kadar zaman bir arada kaldıklarını tahmin etmek mümkün değil. Aralarında iki yüz metre mesafe bıraktığımızda, buraya yüz elli yel değirmeninin sığacağını söyleyebilirim.

—Bence çok uygun, dedi Amrita. İlk önceleri, buz salları üzerinde yürümek ona korkutucu gelmişti ve ayakları altındaki buzun, binlerce metre derinliği olan buz gibi soğuk deniz üzerinde incecik bir tabaka olduğu her aklına geldiğinde, hâlâ ürperiyordu. Yüzen buz sallarını, fırtınaların yüz yirmi metreye kadar yükselttiği tepeler halinde yığmalarına rağmen, Kuzey Buz Denizi'ndeki yüzen buzların ortalama kalınlığı, kışın bile birkaç metreden fazla değildi. Güney kutbunu çevreleyen buzlar daha da inceydi.

Amrita eliyle, yaklaşık bir kilometre başında yükselen öteki buz tepesini işaret etti.

—Oraya da gidelim mi? Hava çok güzel.

—Olur, gidelim, diye Kari onayladı.

Hava oldukça sıcaktı, sıfırın üzerinde dört beş dereceydi.

Kuzeyde, gemilerin uzağında, buzul üzerinde süt beyazı bir sis tabakası vardı. Tepe üzerinden güneye doğru inmeye başladılar. Gemiler buzlu tepenin arkasında kaldı. Tepenin güney yamacı oldukça dik olduğundan, aşağıya inmeleri on dakika sürdü. Sonra buzulun yüzeyi tekrar düzleşti ve yürümeleri kolaylaştı.

—Bastığın yere dikkat et, dedi Kari. –Buzun üzerinde karın gizlediği yarıklar olabilir.

Amrita, içinden soğuk bir titremenin geçtiğini hissetti ancak bu, Kari'nin uyarısından değil, havanın bir saniye içinde, sanki birden daha soğuk ve nemli olmasından kaynaklanıyordu. Amrita geriye bakınca ürperdi. Bir süre önce uzaklarda olan arkalarındaki sis örtüsü, şimdi çok yakınlarına gelmişti. Sis, ufukta ince beyaz bir çizgi gibi değildi artık, onlarca metre kalınlığında yoğun bir sis duvarına dönüşmüştü.

—Buradaki hava, gerçekten de çok hızlı değişiyor, diye yorum yaptı Kari.

Sis duvarı onlara doğru yaklaşıyordu ve birden onun içindeydiler. Ufuktaki buzdağları ve koyu açık deniz alanları bıçakla kesilmiş gibi kayboldular. Havada dönüp duran açık renk sisten ve birkaç metre uzaklıktaki buz adanın pütürlü kenarından başka bir şey göremiyorlardı. Sisin soğuk ve nemli dokunuşunu, yüzlerinde ve saçlarında hissediyorlardı.

—Arktika'ya dönme vakti gelmedi mi, diye sordu Amrita, kaygılanmaya başlamıştı. –Artık etrafımızı göremiyoruz.

—Hangi etraftan bahsediyorsun, diye şaka yaptı Kari.

Sis bulutları gittikçe hızlanarak, üzerlerinden ve yanlarından geçiyorlardı.

—Rüzgâr esmeye başladı, dedi Amrita.

—Merak etme, kendi ayak izlerimizi takip ederek geri dönebiliriz, dedi Kari.

'Kari haklı' diye düşünüyordu Amrita. Ayak izleri, geçen

gün buz salın üzerine yağan kar tabakasında belirgin ve keskin olarak ayırt ediliyordu. Buna rağmen Amrita yine kaygılanmaya başladı, çünkü sis gittikçe yoğunlaşıyordu. Görüş mesafesi on metreden aza düşmüştü.

Aniden çıkan rüzgâr onlara kırbaç gibi çarptı, parkalarının başlıklarını ve kollarındaki kumaşı tartakladı ve Amrita'nın uzun siyah saçlarını karıştırıp darmadağın etti. Sonra rüzgâr, çıktığı gibi aniden yok oldu. Amrita başlığının iplerini bağladı.

—Artık eve gidelim, dedi Kari.

Kendi izlerini takip ederek, hızlı adımlarla Arktika'ya doğru yürümeye başladılar. Yeni ve öncekinden daha güçlü rüzgâr aniden, az daha onları yere düşürecek biz hızla onlara çarptı.

—Oldukça güçlü esiyor, diye soludu Amrita.

—Bu henüz bir şey değil.

—Ne demek istiyorsun?

—Saatte yüz yirmi veya yüz otuz kilometre hızla esen normal rüzgâr olağanüstü değildir, dedi Kari. Sağanak olarak estiğinde, rüzgâr daha da güçlü olabilir.

Tekrardan, güçlü, yeni bir rüzgâr esti. Beraberinde tek tek, büyük ve hav gibi kar taneleri de uçuruyordu.

—Acele etsek iyi olur, dedi Kari.

Rüzgâr öncekinden daha seri esmeye başlamıştı. Önce tek tük, sonra sıklaşarak, daha çok kar taneleri yağmaya başladı.

'Kar taneleri izlerimizi örtebilir mi' diye düşündü Amrita ve içinde bir korku hissetti. Sonra, buz üzerine düşen kar tanelerinin kaybolduğunu gördü ve içi rahatladı. 'Eriyorlarmış, korkulacak bir şey yok, birazdan gemideyiz' diye geçirdi içinden.

Kar yağışı arttı ve gökyüzünün tümü, görüş mesafesini daha da çok azaltan, birkaç santim genişliğindeki devasa ve

hafif kar taneleriyle doldu. Amrita birden, buz üzerine yağan kar tanelerinin artık erimediklerini gördü. Olduğu gibi yerde kaldılar ve üzerlerine ve yanlarına gittikçe çoğalan yeni kar taneleri yağıyordu. Biraz sonra, kar tanelerinin arasında hiç boş alan kalmamıştı, buzun üstü tamamıyla yeni bir kar tabakası ile kaplanmıştı ve kar tabakası gittikçe kalınlaşıyordu. Amrita, izlerinin yeni kar tabakası altında kaybolmaya başladığını gördü.

—Bu iyi olmadı, dedi Kari oldukça telaşlanarak.

—Pusulan yok mu?

—İşe yaramayacak. Manyetik kuzey kutbuna fazla yakınız.

Artık neredeyse ayırt edilemeyecek izlerini takip ederek Arktika'ya doğru koşmaya başladılar. Ayaklarının daha önce kara bıraktıkları çukurlar karla dolmuştu ve şimdi, çizmelerinin her ayak izi yanında bıraktığı ıslak kar tümseklerini ve çıkıntılarını izliyorlardı. Sisin içinde, kocaman kar taneleri uçuşuyordu ve biraz sonra, ayaklarından kalan son izler de kaybolmuştu.

Rüzgâr gittikçe daha güçlü onları kırbaçlamaya başlamıştı. Sağanaklar arasında bile hızı oldukça güçlüydü. Rüzgâr yavaşladığında, Amrita, kar tanelerinin döne döne ve acelesiz bir şekilde buz yüzeyine yağdığını gördü. Rüzgâr hızlandıkça, hareketleri vahşi, neredeyse yatay bir saldırıya dönüşüyordu.

Kari durdu ve başını salladı:

—Galiba izlerimizi kaybettik. Tepeye çoktan ulaşmamız gerekirdi.

—Şimdi ne olacak, diye sordu Amrita. -Ne yapacağız?

Kari bir süre düşündükten sonra:

—Bu durumda beklememiz en iyisi olacak. Devam edersek, yönümüzü şaşırırız.

—Rüzgâra göre yönümüzü bulamaz mıyız?

Kari etrafına şaşkın halde bakakaldı.

—Zaten öyle yapmaya çalıştım... Ama hâlâ tepeye gelemedik, galiba daireler çizdik.

—Bu nasıl mümkün olur?

—İki buz tepesi arasındayız, dedi Kari düşünceli. –Onlar, rüzgârın sürekli yön değiştirmesine sebep oluyor galiba.

—Peki, şimdi ne yapacağız, diye sordu Amrita. Sesinde korku duyuluyordu.

—Belki de gemidekiler kaybolduğumuzu anlamışlardır. Dikkatimizi bir şekilde çekmeye çalışacaklardır mutlaka.

—Fakat nasıl? Bu tipide roketleri göremeyiz ki!

—Geminin düdüğünü çalabilirler.

Öncekilerden çok daha güçlü hissedilen yeni rüzgâr yaklaşmaya başladı. Gelişini uzaktan duyuyorlardı, rüzgârın uğultusu önce yavaş, sonra çoğalarak güçlenmeye ve sesi yükselmeye başlamış, korkunç bir gürültüye dönüşmüştü. Rüzgâr, giysilerini tartaklıyor ve ayakta durmalarını güçleştirerek onları itip kakıyordu. Sırtları, parkalarının başlıkları ve pantolonlarının arka tarafları kalın karla kaplanmıştı. Kari, rüzgârın uğultusu içinde, hiç bir şey duyamayacaklarını anladı.

Amrita, Kari'nin yüz ifadesinin değiştiğini gördü.

—Sis düdüğünün sesini duymamız artık mümkün değil, değil mi, diye sordu. Bunu söylediğinde, rüzgârın artan uluması içinden sesinin duyulması için, bağırması ve ağzını Kari'nin kulak dibine götürmesi gerekmişti. –Bize ne olacak? Burada ölecek miyiz?

—Durumumuz o kadar da ciddi değil, dedi Kari.

Amrita ona kuşku ile baktı.

—Fırtınanın devam etmesi halinde, kardan kulübe yapmamız ve fırtınanın dinmesini beklememiz gerekecek. Yanımda bunun için uygun bıçağım var.

—Ya fırtına günlerce devam ederse?

—O zaman, sürdüğü kadar bekleyeceğiz. Çok hoş bir durum değil ama yanımızda hayatta kalacak kadar yiyecek ve içeceğimiz var.

—Donarak öleceğiz.

Kari başını salladı.

—Hayır, ölmeyeceğiz. Buz kulübenin ısısı sıfır derecede kalacak, diye Amrita'yı ikna etti ve olduğundan neşeli gözükmeye çalıştı. –Kar mükemmel bir yalıtımdır.

'Harika' diye düşünüyordu Amrita. 'Gerçekten de harika. Yanımıza neden GPS aletini almadık? En azından, hangi yöne gideceğimizi bilirdik.'

Kar taneleri artık büyük ve hav gibi yağmıyorlardı, küçük ve sivriydiler, buz dikenler gibi yüzlerini acıtıyorlardı. Buz gibi kuzey rüzgârına karşı ilerlemeleri gittikçe zorlaşıyordu.

—Bu böyle olmayacak, dedi Kari. –Rüzgâr artıyor, bu havada Arktika'yı bulmamız imkânsız. Fazla yorulacağız. Durmamız ve kardan bir kulübe yapmamız gerekecek.

Fakat etraflarında, rüzgârın, yüzeyinden bütün karı silip süpürdüğü sert, parlak buz tabakasından başka bir şey gözükmüyordu.

'Kardan kulübe mi yapmak, dedi kendi kendine Amrita. 'Çok iyi ama böyle bir yerde bu nasıl yapılır ki?'

—Uygun kar bulabileceğimiz bir yer bulmamız gerekecek, diye uğultu içinden Amrita'ya bağırdı Kari. –Tepelerden birinin yanına gitmemiz lâzım.

—Bunu nasıl becereceğiz?

'İyi bir soru' diye düşündü Kari. 'Ki, hiç bir şey görmüyorum.' Tepelerin arasının bir iki kilometre olduğunu biliyordu ama en yakın tepenin, bir kilometre veya yirmi metre mesafede olduğunu nasıl bilecekti? Şansları kötü giderse, tepeler arasında boş boş dolaşacaklardı ve güçlerini yitirdiklerinde donarak öleceklerdi.

Yok, yok. Bu böyle olmayacaktı. Başka bir şey bulmalıydılar.

Rüzgâr düşünmeyi zorlaştırıyordu. Buzlanmış kar taneleri, yüzlerine dayanılmaz bir güçle vurduğundan, kör olmamaları ve tenlerinin donmaması ve yaralanmaması için sırtlarını rüzgâra dönmeleri gerekmişti.

Kari düşünmek için durdu.

—Bence rüzgâr dönüp durmuyor, hemen hemen aynı yönden esiyor, dedi en sonunda.

—Bunun bize bir yardımı olacak mı?

'Birkaç kilometreden fazla yürüdüğümüzden eminim. Rüzgârın ara sıra yön değiştirmesine rağmen, yine de çoktan gemiye gelmemiz gerekirdi. Daire çizerek de dolaşmadık. O halde... Rüzgâr yön değiştirmiştir, artık kuzeyden esmiyor. Bu tek bir olasılıktır. Bana göre rüzgâr, kuzey, kuzeydoğu tarafından iki buz tepesi arasına doğru esiyor.'

Amrita Kari'ye umutsuzca baktı. Kari, Amrita'nın çok üşüdüğünü fark etti. Titriyor ve dişleri birbirine vuruyordu.

—Rüzgâr yönünde yürümeye devam etmezsek ve altmış derece sağa dönersek, kısa zamanda buz tepesine varmamız gerekir, dedi Kari umutla. 'Tabii ki rüzgâr yön değiştirmezse' diye düşündü ama bu düşüncesini Amrita ile paylaşmadı.

–O zaman öyle yapalım, dedi Amrita.

—Bana sıkıca tutun, yoksa birbirimizi kaybederiz, diye bağırdı Kari.

Amrita bundan daha sert esen bir rüzgârın var olacağını asla düşünememişti ama onlara işkence eden rüzgârın şiddeti çoğaldıkça çoğalıyordu. Yaklaşan rüzgâr sesini artık daha da uzaklardan duyabiliyorlardı. Amrita, giysilerini çılgınca tartaklayan her esintinin, havada ata binen buzlu şeytanlardan, oraya buraya karmaşık girdaplarla aniden fırlayan buz tanelerinden oluşan bir ordu olduğunu hissediyordu. Sanki doğa

güçlerine karşı savaşmak yetmiyormuş gibi, milyarlarca kötü niyetli iblislerin sonsuz ordusuna karşı da savaşmak zorundaymışlar gibi. Her tarafı saran gürültü, Ara ara korkunç bir uğultuya dönüşüyordu ve şiddeti onları hazırlıksız yakalayıp yere vuruyordu. Kısa bir zamanda, on beş kereden fazla düştükleri için, bu Kari'yi endişelendirmeye başladı. Sağlam kumaştan yapılan giysileri yırtılmamalarına rağmen, her ikisinin dizlerinde ve ayaklarında bereler oluşmuştu. Üstelik her bir düşüş, zaten hızlıca tükenen güçlerini azaltıyordu.

Bir keresinde, Amrita, kaymasını durduruncaya dek, buzun kaygan yüzeyinde birkaç metre sürüklendi. Sonra rüzgâr bıçakla kesilir gibi durduysa da fazla zaman geçmeden, kükreyen rüzgâr cephesinin yaklaşan uğultusunu tekrar duydular.

'Buradan asla sağ çıkmayacağız' diye düşündü Amrita.

Rüzgâr ve soğuğun birleşmiş etkisi felç ediciydi ve Amrita bunlara karşı ne kadar zaman savaşabileceğini bilmiyordu.

Birden rüzgârın uğultusu yavaşladı ve uzaklaştı, artık giysileri tartaklanmıyordu.

—Ne oldu, diye sordu Amrita şaşırarak.

—Buz tepesinin dibindeyiz, dedi Kari. –Bulduk onu.

Amrita, Kari'nin sesini, bağırmamasına rağmen, net ve zorlanmadan duydu. Normal bir sesle konuşmak ve diğerinin sesini duymak çok tuhaf bir hisli. Çok, çok tuhaftı. Buna benzer bir deneyimi en son ne zaman yaşadığını hatırlamaya çalıştı.

—Şimdi ne yapacağız, diye sordu.

Kari, Amrita'nın çok yorgun olduğunu gördü. Sesi soğuktan ve yorgunluktan boğuklaşmıştı.

—Uygun kar ve uygun bir yer arayacağız, dedi Kari.

Kar tepesinin eteğinde yürümeye başladılar. Amrita yukarıya baktığında, rüzgârın, üstlerinden inanılmaz bir hızla

dönüp dolaşıp geçen kar ve buz tanelerini, onlarca metre yüksekliğe ulaşan buz tepesinin üzerine kovaladığını gördü. Şimdi siperdeydiler ve rüzgârın ulaşamadığı bu yer korumasız buzul yüzeyinden daha sıcaktı ama hava yine de bir kaç saat öncesinden, en azından, on, on beş derece daha soğuktu. Hava belli ki sıfırın altındaydı. Güneşin batmasına az kalmıştı. Amrita, rüzgârın hâlâ, kuzeyin buzul düzlüklerinden esmeye devam etmesi halinde, gecenin ne kadar soğuk olabileceğini düşünüyordu. Eylülün son günlerindeydiler, çünkü.

—İşte burada, dedi Kari.

Buz tepenin eteğinde, oldukça sert ve yoğun bir kar tabakası yığılmıştı. Tepenin birkaç metre ötesinde ise tepe yamacından yuvarlanmış iki buz kütlesi duruyordu. 'Rüzgâr almayan taraf, korunmak için uygun olacak' diye düşündü Kari. Uzun ve geniş uçlu bıçağı kınından çıkardı.

—Sen kardan parçalar kesersin, ben de onları yerleştiririm, dedi Kari. –Bak, bunlar gibi olacaklar.

Amrita için, boyu yarım metre, kalınlığı otuz, kırk santim ve genişliği yirmi santimlik bir örnek kesti.

—Hepsini bir örnek kesmeye çalış, dedi Kari. –Mümkün olduğu kadar aynı boyda olmalarına dikkat et.

Kari bıçağı Amrita'ya uzattı.

Amrita kardan parçalar kestikçe, Kari seçtiği yere gitti ve kulübenin tabanını yapmak için ayaklarıyla karı bastırmaya başladı. 'Bunu tepeye fazla yakın yapmıyoruz ya' diye düşünüyordu. 'Kulübe üzerine fazla karın yığılmasıyla boğulabiliriz, çünkü.'

Tekrar tepeye kadar uzanan mesafeyi ölçtü ve beğendiği ilk yerin doğru bir karar olduğunu anladı. Ölçümlerine göre, kulübe, tepe yamacından yeteri kadar uzaktaydı.

Kari, birkaç metre genişliğinde ve yaklaşık bir daire şeklinde karı bastırdıktan sonra, Amrita'nın kestiği büyük kar

bloklarını almaya gitti ve *iglo*[11] inşaatına başladı. Kar bloklarını, her birine içeriye doğru bir eğim vererek, geniş bir çember şeklinde yerleştirdi. Sonra birinci kat üzerine yenilerini ekledi. Kat üstüne kat ekleyerek, duvarlarına içeriye doğru eğim vererek kulübeyi inşa ediyordu.

Kari, köşelerinden parçalanmış, fazla yumuşak olan veya doğru boyda veya uygun olmayan kar bloklarını atıp kullanmıyordu.

Amrita, buz kulübe inşaatının önce çok yavaş ilerlediğini düşünmüştü. Fakat iglonun duvarları yükseldikçe, inşaat da hızlanıyordu. Kari mümkün olduğu kadar hızlı çalışıyordu ve bir saat geçmeden, igloyu bitirmişti.

Kari, nihayet tavanın son buz tuğlasını yerleştikten sonra, Amrita yorgun düşmüştü. Daha önce, hayatında hiç bu kadar yorgun hissetmemişti kendini. Uzun zamandan beri, inşaatın hiç bitmeyeceğini, koruması az da olsa, asla kardan kulübenin içine giremeyeceklerinden endişe duymuştu.

—Hadi bakalım, içeriye, dedi Kari.

Amrita o kadar rahatlamıştı ki içinden ağlamak geliyordu.

—Bir de, kapı ağzını kapatmak için uygun bir kar tuğlasını getirdim mi, her şey mükemmel olacak.

—Kapıyı örttüğünde havasız kalmaz mıyız, diye sordu Amrita.

—Kar nefes alıyor. Üzerimize birkaç metre kar yağarsa ancak sorun olur.

—Ya öyle olursa?

—O zaman duvarı deleriz, dedi Kari. –Ve de, burada öyle bir şey olmayacak Merak etme, bu iglo çok eski ve denenmiş süper teknolojiyle yapılmıştır.

Amrita kapıdan içeriye süründü. Kari, kapı ağzının boyu-

11 İnuitlerin(Eskimoların) kar bloklarından yaptığı geçici bir kulübe.

nu tahmin ederek uygun ebatlarda bir buz blok kesmeye gitti. Acaba kar blokların arasını karla kapatması gerekir mi diye düşünüyordu fakat sonra bunun gerekmeyeceğine karar verdi. Rüzgâr, nasıl olsa iglonun üzerine yeterince kar yığacaktı. Bir saat sonra, kulübe on, yirmi santimetre kalınlığında karla kaplanacak ve bu yeterli olacaktı.

Kari ayakları önde kulübeye süründü ve arkasından kapıyı kar blokla örttü. İglonun içi loştu, tam karanlık değildi, kar bloklarının arasından içeriye ışık süzülüyordu. Kar ısıyı mükemmel yalıtıyor ve aynı zamanda sesi de geçirmiyordu. Rüzgârın uğultusu iglo içinde azalmıştı, şimdi uzaktan gelen bir inleme gibi duyuluyordu.

—Benim için bu yepyeni bir deneyim, dedi Amrita. –Hindistan'da kardan kulübe yapmaya pek alışık değiliz.

—Ya, öyle mi? Neden acaba?

—Çok etkilendiğimi söylemem gerekiyor. Şimdi hiç üşümüyorum.

Amrita, gerçekten de doğru söylüyordu. İglonun içi çünkü oldukça sıcaktı.

—Ve şimdi de yemek yiyeceğiz, dedi Kari ve sırt çantasını sırtından indirerek termosu, bardakları, sandviçleri ve bisküvileri çıkarttı.

—Çay içer misin, diye lüzumsuzca sordu, keza Amrita bardağını ona uzatmıştı bile.

Sandviçlerin ve bisküvilerin bir kısmını iştahla yediler ve Amrita, böyle sade bir yemeğin bu kadar lezzetli olabileceğini daha önce hiç fark etmemişti. 'Belki de ölümün yakınlığı buna sebep oluyordur' diye neşesizce düşündü. 'Bu son yemeğimiz olabilir, çünkü.'

Birden Kari'nin durduğunu ve ona baktığını fark etti.

—Amrita, merak etme, başaracağız, dedi gülümseyerek.

Amrita başını isteksizce salladı.

—Amrita, gerçekten de başaracağız, dedi Kari emin bir sesle. –Ben daha önce de böyle durumları yaşadım -gerçi buz sallarının üzerinde değilse de. Kar ve buz, nerede olurlarsa olsunlar, yine de kar ve buzdur. Laponya'nın dağlarında ve Baltık Denizi'nde, bazen bundan bile sert rüzgârlar esebiliyor.

Amrita Kari'ye baktı ve bu defa inanmaya başladı. Neredeyse. Yemeklerini yediler. Amrita fırtınanın uzak, bazen artan bazen de azalan uğultusunu dinliyordu ve Kari'ye soran gözlerle baktı.

—Şimdi ne olacak?

—Beklemekten başka çaremiz yok. Yaklaşmanı ve bana yaslanmanı tavsiye ediyorum. Bu şekilde sıcak kalırız.

Amrita Kari'ye yaklaştı ve ona yaslandı. Kari kolunu etrafına sardı.

—Giysilerimiz kalın olduğundan, uyusak bile üşümeyiz, dedi Kari. –Fakat uyanık kalmamız daha emniyetli olur. Uykuya dalıp sonra bir yerini hissetmiyorsan beni uyandır. Beni uyandırmadan hiç bir şey yapma. Anladın mı? Bu çok mühimdir.

—Peki, olur, dedi Amrita alçak gönüllülükle. –Fakat bunun nedenini bana anlatır mısın?

—Bilmek istemezsin, dedi Kari.

—Bu daha da kötü gibi geldi bana.

—Burnunun ucu donarsa ve onu karla ovalamazsan, en kötü olasılık onun çıt diye kopmasıdır.

—Ay, yapma ya!

Kucak kucağa dinleniyor ve sıcak kalmaya çalışıyorlardı.

Vücutları birbirini bir şekilde ısıtmasına ve iglonun ısısı sıfıra yakın olmasına rağmen, hareketsiz kaldıktan biraz sonra, soğuk yine sinsice giysilerinden uzuvlarına, parmaklarına ve içlerine sızmaya başladı. Fazla zaman geçmeden soğuktan

titremeye başladılar. Amrita kollarını Kari'nin etrafına sardı ve kendisini ona daha da sıkı bastırdı ama bu da yeterli olmadı. Dışarıdaki hava gittikçe kararıyor, kulübenin içine sızan ışık azalıyordu ve en sonunda iglonun içi kapkaranlık oldu. 'Bu çok uzun bir gece olacak' diye düşünüyordu Amrita.

Ara ara, bir kaç dakika uyku ve uyanıklık arasında gidip geliyorlardı ama bir müddet sonra, tekrar korkunç soğuğa uyanıyorlardı. Ara sıra yarı bilinçli bir halde, rüzgârın dinip dinmediğini dinliyorlardı ama her defasında, tam dindiğini düşünmeye başladıklarında, uzaklardan bir yerden yeni bir fırtınanın gürültüsü duyulmaya başlıyordu.

Fırtına acımasızca, dinmeden, saat be saat buzlu düzlükte esmeye devam ediyordu.

'Bu gece asla bitmeyecek' diye düşünüyordu Amrita.

Uzun zaman sonra, Kari iglonun aydınlandığını fark etti.

—Amrita? Uyanık mısın?

Amrita inledi. Kari onu silkeledi.

—Amrita, uyan.

Amrita esnedi ve yorgunca gerindi.

—Ayak parmaklarında ve ellerinde his var mı, diye Kari sordu. Elindeki ve ayağındaki her bir parmağa teker teker dokun. Çabuk ol, bu çok önemli.

—Sen neden bahsediyorsun, diye sordu Amrita şaşırmış olarak.

—Parmakların donmuşsa eğer, kan dolaşımını yeterince çabuk canlandırmadığımız takdirde, onları kaybedeceksin.

—Anlıyorum, dedi Amrita. 'Hindistan'da başımıza böyle şeyler gelmiyordu' diye düşünüyordu.

Amrita, her bir parmağını kontrol etti, önce bir elinde sonra diğerinde. Aynısını ayak parmaklarına da uyguladı. Elleri ve ayak parmakları buz gibi katılaşmıştı. Çok üşüyordu fakat bütün elindeki parmaklarının ve ayak parmaklarının beyninin

emirlerine cevap verdiğini anlayınca içi rahatladı. Her birinde, az da olsa his vardı ve onları hareket ettikçe, kan dolaşımı hızlanmaya başladı. Kan dolaşımının canlanması, ağrılı iğnelemelerle ve çimdiklemelerle hissediliyordu.

—Uzuvların donması nasıl hissediliyor, diye sordu.

—Tıpkı yanık yarası gibiler, diye Kari anlattı. –Kötü bir şekilde yandığında veya bir yerin donduğunda, önce sinir uçları öldüğü için hiç bir şey hissetmiyorsun. Bir yanığı veya bir yerinin donmasını uzun zaman sonra hissetmen mümkün. Dolayısıyla, bu olduğundan daha da tehlikeli bir durumdur. Yaralar iyileşmeye ve sinir uçları tekrar canlanmaya başlayınca, asıl cehennemi o zaman yaşamaya başlıyorsun. Hayatın acı dolu olacak.

—Kendi deneyiminden bahsediyorsun galiba, diye Amrita şüphelenerek sordu. –Anlattığın durumu yaşamışsın gibi.

—Haklısın... Hepimiz hata yaparız ve bazen, doğru olanı yaptığında bile başına kötü şeyler gelebilir. Bir yerin donduğunda, en önemli şey, kan dolaşımını karla ovalayarak canlandırmak olacak. Kan dolaşımı henüz başlamadan donmuş yeri ısıtırsan, hemen kangren oluyor.

Kari, iglonun kapı ağzına süründü ve onu örten kar bloğunu dışarıya itmeye çalıştı. Kar bloğu kıpırdamadı bile.

—Şimdi ne oldu, diye sordu Amrita.

—Zannedersem, gece kulübe üzerine sandığımdan çok kar yığılmış, dedi Kari.

—Sorun yaratır mı?

—Hayır.

Kari bıçağına asıldı ve kapıyı kesmeye başladı. Karşısına kulübe içine akan hafif, yeni yağan kar geldi. Yeni yağan kardan fazla değildi, birkaç santim kalınlığındaydı. Kari kolayca karı deşti ve dışarıya göz attı.

Kar yağışı durmuştu fakat rüzgâr hâlâ sert esiyordu. Beraberinde, korkunç bir hızla tepe üzerinden, daha alçak yer-

ler arasındaki oyuklardan, küçük buz taneciklerinden oluşan püskürtüler uçuruyordu. Buzlu karın çoğu, havada rüzgârla birlikte yoluna devam ediyordu ama bir kısmı, daha yavaş ve isteksizce, tepenin yamaçlarından tembel burgaçlarla ve devamlı şekil değiştiren bir örtü halinde aşağıya iniyordu. Kari, tepenin daha yüksek yerlerinin kar yağışının dışında kaldığını gözlemliyordu.

—Dışarısı nasıl görünüyor?

—Tam emin değilim... Sanki tipi alçalmış gibi.

—Alçalmış mı?

—Rüzgâr deminki gibi sert esmiyor, yağan kar da daha alçaktan yağıyor. Belki de ne olup bittiğini görmek için tepenin zirvesine çıkabiliriz.

Buzlu tepe, tam onların hizasında çok yüksekti. Kar yağışı tepeyi aşamıyor gibi gözüküyordu, çünkü onların gözlerine doğru çarpmıyordu. Buna rağmen biraz ötede, onların iki tarafında ise buzlu esinti daha alçak tepeler üzerinden üzerlerine geliyordu.

Yamacın duvarından yukarıya tırmanmaya başladılar ve biraz sonra kar yağan bulutun üzerine çıktılar.

Amrita, ömrü boyunca benzer bir şey görmemişti. Kar yağışı, her şeyi açık bir gri örtü ile örtmüştü, sanki ufka uzanan küçük kar taneciklerden bir ırmak gibiydi. Gördüğü manzara, kendisini çok küçük ve önemsiz hissettiriyordu.

'Bu fırtına mutlaka binlerce kilometre genişliğinde bir alanda esiyordur' diye düşünüyordu. 'Gördüğüm şey, esasında buz taneciklerinden oluşan bir ırmak değil, bu düpedüz, milyonlarca kilometrekare kuzeyden güneye akan bir deniz. Belki de bir gün, kurtulabilirsek, bunu gördüğüm için mutlu olabilirim.'

Kar bulutları üzerinde, ötede bazı yüksek tepeler ve çok uzaklarda da buz dağlarının zirveleri görünüyordu. Bütün alçak oluşumlar kar fırtınası altında kalmıştı. Ne Arktika'yı ne

de bitişiğinde demir atmış yosun işleme gemilerini görebildiler.

—Daha yükseğe tırmanmamız gerekecek, dedi Amrita. 'Zirvede belki daha iyi görürüz, sadece birkaç metre daha' diye düşünüyordu. Tırmanmaya devam etmeye başladı.

—Çok dikkatli ol, dedi Kari.

Amrita, ara ara arkasına bakıyordu. Tepeye neredeyse varmasına rağmen hiç bir şey göremiyordu.

—Dikkat, diye bağırdı Kari. Fazla yükseğe çıkma sakın.

Ancak Amrita zirveye ulaşmıştı bile. Kafasını ve gövdesini kaldırınca, rüzgâr ona bin kırbacın vuruşu gibi çarptı ve geriye fırlattı. Amrita, buzlu yamaca tutunamayıp sırtüstü düştü. Kari engel olmasaydı, yamaçtan aşağıya yuvarlanacaktı.

—İsa adına, yerinde olsam daha dikkatli olurdum, dedi Kari. –Tipi bulutlarının üzerinde bulunmuş olmasaydık, buz taneleri yüzünden derinin oldukça büyük parçası soyulacaktı.

Amrita hâlâ sarsılmış bir halde arkasına bakıyordu. Rüzgâr ona bir yumruk gibi vurmuş ve ne olduğunu bile anlamadan onu devirmişti. Asla bunun gibi sert bir şey, en azından bunun kadar buzlu bir rüzgârı yaşamamıştı. Sonra bir şey gördü.

—İşte orada, diye haykırdı.

Kari işaret ettiği yöne baktı. Çok ötede, çok çok uzakta, Arktika'nın tipi üzerinde kalan direk uçlarını ve üzerinde yanan, gün ışığında sönük görünen ışıklarını gördü.

—Sandığımdan daha uzaktayız, dedi Kari. —Çok daha uzakta... Anlayamıyorum...

Gerçekten de bu kadar uzun bir yol mu kat etmişlerdi bu tipide? Kari Arktika'nın, en azından altı, yedi kilometre uzakta, belki daha da uzakta olduğunu tahmin etti. Bu kadar uzakta olması nasıl mümkündü? Tipi içinde yirmi dakika, belki de yarım saat koşturup durmuşlardı. Belki de başlangıçtan beri yanlış yola sapmışlar, Arktika'dan uzaklaşan kendi ayak izlerini takip etmişlerdi.

Kari, Arktika'nın çok yakında, yarım veya bir kilometre, hatta birkaç yüz metre başında olacağını ümit etmişti. O zaman, ona doğru gitmeye cesaret edeceklerdi, gemi büyük bir hedef olduğu için rüzgâr yönünü takip ederek onu bulacaklardı fakat şimdi... Arktika çok fazla uzaktaydı. Şu an ona doğru gitmeye başlasalar, olasılıkla, tipide onu geçeceklerdi. Yerlerini de gemi tayfasına iletemeyeceklerdi, çünkü direkler hariç, kar fırtınası geminin tümünü kaplamıştı.

—Yolumuzu sandığımızdan daha önce kaybetmişiz gibi görünüyor, dedi Amrita. –Denersek geri dönebilecek miyiz?

Kari başını salladı.

—Denemek bile istemiyorum, hele bu fırtınada. Tepeyi geçtiğimiz an, fırtına üzerimize milyon tane iblis gibi çarpacak ve şu an bunu denemek niyetinde değilim, çok gerekmedikçe.

—Yani?

—Geri dönelim ve bekleyelim.

Buzlu tepeden aşağıya tökezleyerek ve kayarak indiler. Kari bir defasında dizini sivri bir köşeye çarptı ve acı ile inledi. İgloya geldiler. İçerisi dışarıya nazaran şaşırtacak kadar sıcak hissediliyordu.

—Şimdi bekleyeceğiz, diye Kari iç geçirdi. –Yine...

Rüzgârın sesi artık uzakta duyulan, ara ara çoğalıp azalan bir uğultuydu. Yine iglo zemininde birbirine sarılıp uyanık ve sıcak kalmaya çalıştılar. Uyanık kalmak gerektiğini bilmelerine rağmen, uyumalarına karşı koymak gittikçe zorlaşıyordu. Göz kapakları ağırlaşıyor, ister istemez kapanacak gibi oluyordu. Sonunda ikisi de uyuklamaya başladı.

Amrita pozisyon değiştirirken, Kari'nin kafası öne düştüğü için birden irkildi. Ensesinde duyduğu ani, keskin bir acı onu uyandırdı. Kari bir an, nerede olduğunu anlamadan, iglonun buzlu duvarına bakakaldı. Sonra birden her şeyi hatırladı; ne kadar zamandan beri uyuyorlardı?

Kari saatine baktı. Neredeyse beş saat geçmişti. Uyurken donmamışlardı neyse ki. Şansları kötü gitseydi, belki hiç uyanmayacaklardı.

Kari, iglonun tavanında büyük bir su damlasının oluşmak üzere olduğunu gördü. Dışarıya doğru sarktığını seyretti. Şekli gittikçe uzuyordu, sonra iglonun zeminine düştü.

Kari, havanın oldukça ısındığını düşünüyordu. Bu iyi bir haberdi. Ve rüzgâr neredeyse tamamıyla dinmiş gibiydi.

Sonra, Kari başka bir şey daha fark etti; rüzgâr güneye doğru yön değiştirmişti. Ne kadar zaman önce olmuştu bu?

Amrita'yı itti.

—Ne oldu?

—Hemen tepeye çıkacağız, dedi Kari.

Kari, iglonun ağzındaki kar bloklarını yana itti ve yamaçtan yukarıya doğru koşmaya başladı. Yine maviye dönüşmüş gökyüzünün çok yukarısından seyrek bulut kümeleri geçiyordu. Ne sis ne de tipi kalmıştı ve görüş mesafesi mükemmeldi.

Zirveye ulaştıklarında, bir şeyin eksik olduğunu gördüler; ne Arktika'yı ne de Gwaliori'yi ne de ikisinin de direklerini gördüler. Her tarafta oraya buraya hareket eden buzlardan başka bir şey yoktu. Siyah renkteki açık denizde, farklı ebatlarda buz salları, daha yüksek buz kütle kümeleri ve çok uzaklarda en yüksek buz tepelerinden daha yükseğe çıkan buzdağları görünüyordu.

Onları korkutan, üzerinde bulundukları küçük adanın öncekinden çok daha küçük olmasıydı. Geri dönmeye çalışmadan önce, Arktika'dan belki üç kilometre kadar uzaklaşmışlardı. Şimdiyse, geldikleri yönün iki yüz metre ötesinde açık deniz dalgalanıyordu.

Buz adası fırtınada ikiye bölünmüştü.

Rüzgâr onları, kim bilir ne kadar uzaklara sürüklenen adanın diğer yarısının yanında bekleyen Arktika'dan uzaklaştırıyordu.

7

—Hâlâ bulunamadılar mı, diye sordu Sergei Savelnikov. Sesindeki derin kaygı hissediliyordu.

Alexander Semjonov başını salladı.

—Hayır.

—Ve adamlar adanın her tarafını araştırdılar?

—Orada birkaç yüksek tepe ve ikisinin üzerinde oldukça farklı ebatlarda buz kütleleri var.

Semjonov devam etmemesine rağmen Sergei ne demek istediğini anladı. Bütün o buz kütlelerin arasında, karın örttüğü iki donmuş vücudun olması halinde, onları bulmak çok zor olacaktı. Mecbur olmadıkça ve umut devam ettikçe, bunu düşünmek bile istemiyordu.

—Onların öldüklerine inanamıyorum, dedi Sergei. –Kari deneyimli bir kayakçıdır.

Semjonov ona kuşkuyla baktı:

—Kutup buzulu, kayak merkezlerinden biraz daha farklı bir ortamdır.

—Kari ski merkezleri ile hiç bir zaman ilgilenmemiştir. O fanatik bir doğa sporcusudur. Botnia Körfezi'nin buzu üzerin-

de ve İskandinavya dağlarında buradaki aynı kurallar geçerlidir. Bence hayattalar, ama neredeler?

Semjonov bir an düşündü.

—Adamlarım, buz adanın fırtınada ikiye bölündüğünü tahmin ediyorlar. Diğer yarısı daha uzaklara sürüklenmiş olabilir.

—Kahretsin! Bu doğruysa... Onları nasıl bulacağız?

Sergei'nin bakışı, etraflarını saran buz ve açık denizin oluşturduğu labirente yöneldi. Onların arasından birilerini bulmak nasıl mümkün olurdu?

—Bu alanın uydu resmini çekmeye çalışacağım, adanın diğer yarısının nereye sürüklendiğini bulabiliriz belki, diye önerdi Semjonov.

—Buz salları, uzun zamandan beri sis ve tipi altında kalmıştı.

Semjonov başı ile onayladı:

—Bu doğru fakat belli aygıtlar sis içinden de bunları fark edebiliyor ve o ada büyük olduğundan, diğer yarısını bulmamız zor olmaz. En azından, arayacağımız alanı, birkaç olasılık seçerek daraltabiliriz.

Sergei, içinde bir umudun doğduğunu hissetti. Belki de Amrita ve Kari'yi hâlâ bulabileceklerdi. Ancak kaybolanların hayatta kalmalarını sağlamak için, sonraki fırtınadan önce bulunmaları gerekecekti. Amrita ve Kari, buna benzer ikinci bir fırtınadan sağ kurtulamayabilirdi.

Arktika'nın ikinci kaptanı Nikolai Baryshnikov kaptan köşküne geldi.

—Telefonunuz var, dedi Baryshnikov Sergei'ye. Sesi tuhaf bir şekilde saygılı, neredeyse çekingendi.

—Kim o, diye Sergei sordu.

—Rusya Devlet Başkanı.

—Devlet Başkanının kendisi mi veya bir yardımcısı mı?

—Devlet Başkanının kendisi.

'Nihayet' diye düşündü Sergei, 'fakat neden şimdi? Buna hazır mıyım şimdi, bilemiyorum.'

Sergei, Semjonov ve Baryshnikov'u takip etti. Biraz sonra görüntülü telefon ekranında Rusya Devlet Başkanının yüzünü gördü.

—Sayın Başkan, telefon etmeye vakit ayırdığınız için müteşekkirim, dedi Sergei. –Anladığınız gibi, mesele çok önemli ve acildir.

—Kıta buzulu çökebilir mi, diye sordu Başkan. Operasyon Buz Rüzgârı'na rağmen?

—Bunu bilmiyoruz.

—Ama böyle bir olasılık var?

—Öyle düşünüyorum. Evet, böyle bir olasılık gerçekten de var.

—Ama ihtimalleri öngöremiyorsunuz?

—Gereken bilgiye sahip değiliz.

—Fakat... Böyle bir dalganın sahillerde bulunan nükleer santralleri yıkabileceğine inanıyorsunuz?

—Doğrudur, dedi Sergei. –Kuşkusuz.

Devlet Başkanı başını salladı. Yüzü ifadesizdi.

—Bu raporunuzda, bunun neticesinde... Çernobil Kazasından bir milyon kat fazla radyoaktif salınımın söz konusu olduğu söyleniyor. Oldukça hayali bu tahminin gerçek olması mümkün mü?

Sergei iç geçirdi.

—On beş yıl önce, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği, atmosfer değişikliklerini önlemek ve ekonomik büyümeyi sağlamak için nükleer enerjinin yirmiye katlanması gerektiğine karar vermişlerdi, dedi Sergei. O zamanlarda dün-

yada dört yüz nükleer santral bulunuyordu, şimdi ise bu sayı iki bine yaklaşmış ve çoğu Avrupa ve Birleşik Devletler sahillerinde kurulmuş durumda. Bunlarda, Çernobil'den çıkan farklı radyoaktif maddelerden milyon kattan fazlası var.

Devlet Başkanı uzun müddet konuşmadı.

—Ben Mozyr'de doğdum, dedi sonra ve sesinde tuhaf, hüzünlü ve aynı anda sert bir ton duyuluyordu. –Nerede olduğunu biliyor musun?

—Mozyr mi? Şeye yakın değil mi?

Devlet Başkanı başı ile onayladı.

—Evet, ebeveynlerimin evi Çernobil'e oldukça yakındı, dedi Devlet Başkanı. –Batılı uzmanlar orayı ziyaret ettiler. Onlar, facianın insan sağlığına zarar vermediğini söylediler. Böyle bir şeyi nasıl söyleyebildiler? Durumun nasıl olduğunu nasıl bilebilirlerdi? Son Stalinist hükümetimiz iş başındaydı, onun verdiği bilgilere nasıl inanabildiler? Facianın sonuçlarını gerçekten araştırmak isteyenler ya hapishaneye ya da hastaneye kapatıldı.

Devlet Başkanı'nın sesinde eski, uzun zaman içinde kalmış kin fark ediliyordu.

—Köylerimizde her sene binlerce sakat çocuğun doğmasına rağmen, hiç bir problem yoktu. Bazı çocukların beyni yoktu, bazılarının parmakları eksikti veya parmakların sayısı fazlaydı. Bazılarının kalbi ve iç organları doğduklarında bile çalışmaz haldeydi. Resmi olarak bu çocuklar yok sayılıyordu. Onları biz ancak hayal etmiştik ama benim...

Devlet Başkanının sesi sertleşti.

—Benim... Küçük kardeşim onlardan biriydi. Hayatta olduğunu zannettiğimiz ama uzmanlara göre bütün o zaman boyunca hayal ettiğimiz kişilerden biriydi. Üç yıl yaşadı ve o zaman boyunca da çok hastaydı.

Sergei yutkundu.

—Çok üzgünüm.

—Şimdi bile, Beyaz Rusya'daki ilerlemiş her ikinci hamilelik, genetik hasardan dolayı, düşük ile sonuçlanıyor. Şimdiyse, bana bunun normal olmadığını söylüyorlar ve birçok genetik hasarın, hiçbir şekilde ortadan kaldırılamayacağını söylüyorlar. Birçoğunun, nesilden nesle geçecek yeni kalıtsal hastalıklar yaratacağını söylüyorlar. Bir kısmının hemen açığa çıktığını ama bir kısmının gizli olarak kalacağını söylüyorlar. Bunlara genetik tedavi uygulanabiliyor fakat hasarlar hiç bir zaman iyileştirilemiyor. Yani biz... Cüzamlı gibiyiz. Bütün soyumuz kirlenmiştir.

Sergei hiç bir şey söyleyemedi.

—Doğru anlıyorsam, bizim kendi nükleer santrallerimiz çok büyük tehlikede değiller, diye Devlet Başkanı sordu.

—Değiller gibi, dedi Sergei. –Fakat...

—Fakat Avrupa ve Kuzey Amerika'nın nükleer santralleri yıkılırsa, Ruslar da radyoaktif ışınımdan ölecekler, diye Devlet Başkanı ekledi, Sergei henüz cümlesini bitirmeye fırsat bulamadan. –Olasılıkla Rus halkının tamamı? Haklı mıyım?

—Haklısınız, Sayın Devlet Başkanı.

—Öyleyse, artık önlem alma vakti gelmiştir.

Sergei rahatladı.

—Çok doğru olurdu, Sayın Devlet Başkanı ancak bazı sorunlar da çıkabilir. Nükleer gücün elde edilmesi... Ekonomik çıkarlara bağlıdır.

Devlet Başkanı güldü.

—Bilmez miyim? Ama merak etme. Onlara iki seçenek sunacağım. Ya santrallerini kapatacaklar ve biz Avrupa'nın elektrik hatlarına birkaç gigavatlık ekstra, bedava elektrik yollayacağız veya...

Sergei nefesini tutarak Devlet Başkanının söyleyeceklerini bekliyordu.

—...veya silah gücü kullanarak, bütün santrallerinin çıkış hatlarını keseceğiz. O zaman reaktörleri kapatmaları gerekecek, çünkü onların yaptığı elektriği bir yere yollayamayacaklar. Bu, Batılı güçlere karşı küçük bir savaş açmayı gerektirecekse bile, milyon tane Çernobil olmasını istemiyorum.

—Sizi çok iyi anlıyorum, dedi Sergei.

Devlet Başkanı neşesizce gülümsedi.

—Bence doğru seçimi yapacaklar, dedi. –Sergei İvanoviç, eşinizin buzlar arasında kaybolduğunu duydum.

—Maalesef doğru, Sayın Devlet Başkanı.

—Bir an önce bulunacağını umarım.

—Sağ olun, Sayın Devlet Başkanı.

—Hoşça kalın. Belki de yakın bir zamanda görüşeceğiz. Eşinizle tekrar buluştuğunuzda, benden selam söyleyin.

Semjonov ve Baryshnikov, Sergei'ye soran gözlerle baktılar. Sergei telefonu karışık duygular içinde elinden bıraktı. Sanki üzerinden büyük bir yük kalkmış gibi hissediyordu. Devlet Başkanının şimdi söyledikleri, belki gerçekten de sahillerdeki nükleer santrallerin kapatılmasını sağlayacaktı. İlerdeki haftalarda hiç bir şey olmadığı takdirde, kıta buzulunun denize devrilmesine rağmen, en azından insanlığın tümü yok olmayacaktı. Ancak rahatlamasına rağmen, içindeki kaygı giderek artıyordu. Amrita ve Kari'ye ne olmuştu?

8

Amrita ve Kari'nin yüz metre ilerisinde, hemen buzlu tepenin altında, açık soğuk deniz bulunuyordu. Suda seyrek olarak, büyük buz salları ve parlak, saydam veya türkuaz renginde buz kütleleri yüzüyordu. En yakın buzdağları daha da uzaktaydılar.

Diğer taraftaki yolları da kesilmişti.

—Bu taraftan da bir yere gidemeyeceğiz, diye Kari iç geçirdi. –Adanın, daha büyük diğer yarısından kopup sürüklenmişiz.

Saatlerce yeni adalarının etrafını dönüp dolaşmışlardı. Altı kilometre boyu ve bazı yerleri dört, bazı yerleri de iki kilometre eninde bir buz salında bulundukları belli olmuştu. Adanın ortasından üç tane yüksekçe buz tepe sırası geçiyordu. Yeni adaları, Arktika ve Gwalior'un, kıyısında demirlediği onlarca metre kalınlığında, taş gibi sert paleokristik[12] buzdan oluşmuyordu. Şimdiki adaları, kısa zaman önce birbirine yapışmış buz kütlelerinden oluşmuştu. Bu kötü bir haberdi, çünkü bu

12 Tarih öncesi buz oluşumu.

tip buz kütlelerinin birbirine bağlantısı, bilhassa yazın, uzun ömürlü değildi. Gerçi, onlar için bunun önemli olup olmadığı da mühim olmayabilirdi, çünkü bunu görecek kadar yaşayacak yaşamayacakları belli değildi.

Kari ve Amrita, diğer buz sallarına geçerek Arktika'nın hâlâ beklediğine inandıkları yere yaklaşmak için geçişler aramışlardı ama yolları tıkanmıştı. Etrafları, üzerinde hızlı eriyen buz salları ve buz kütlelerinin seyrekçe yüzdüğü denizden ibaretti. Buz salından diğerine atlayarak bile denizi geçerek Arktika yanına ulaşacak olanakları kalmamıştı. En iyi şartlarda bile bunu yapmak riskli olacaktı, çünkü ince buz salları ve buz kütle yığınları, aniden parçalanabilir ve ikiye bölünebilir ya da devrilebilirlerdi ama etraflarındaki denizde buz salları seyrek bulunduğundan, risk almalarına rağmen, birinden diğerine atlamaları imkânsız olacaktı. Sonraki buz salı çok fazla uzakta, onlarca veya bazı yerlerde yüzlerce metre uzakta olacaktı.

—Şimdi ne yapacağız, diye sordu Amrita.

—Tekrar igloya dönelim. Onun yanındaki buz tepesi, hepsinden yüksek. Arktika'ya işaret yollamak için bir çare bulmaya çalışalım.

—Örneğin ne?

Kari omuz silkti.

—Yiyeceklerimizin arasında alüminyum folyo olacak. Belki ondan bir yansıtıcı yapabiliriz. Onu her iki yöne de sıra ile sallarsak, belki de parıltısını fark ederler.

Amrita, Kari'ye bir şey demeden baktı. 'Peki, epeyce uçuk bir düşünce' diye düşünüyordu Kari. 'O zaman kendin daha iyi bir şey bulsana, benim fikirlerim tükendi artık.' Tepeden aşağıya indiler ve daha yüksek olan diğerine doğru yürümeye başladılar. Her ikisi de kendini sıkıntılı ve karamsar hissediyordu.

—Hayatta kalmak için fazla olanağımız yok gibi görünüyor, dedi Amrita.

—Vardır...

—Fazla değildir?

—Hayır, diye onayladı Kari.

Birden çatırtılı bir ses duyuldu. Döndüklerinde, birkaç on metre arkalarında, dibinde siyah su görünen genişçe bir yarık açıldığını gördüler. Buz adası tekrar ikiye yarılmıştı. Akıntı iki buz adasını birbirine ittiğinde, keskin kenarları birbirine çarpıp kulak tırmalayıcı ses çıkarıyorlardı.

—Bu buz salı gözümüzün önümüzde parçalanıyor, dedi Amrita.

Tekrar, ada yüzölçümünün dörtte birini kaybetmişlerdi.

'Şimdi burası tehlikeli olmaya başladı' diye düşünüyordu Kari. Buz adası korkunç bir hızla erimeye başlamıştı. Ayakları altındaki aşınmış buz çöktüğü an, suya batacaklar ve öleceklerdi. Su çok soğuk olduğu için, insanın su içinde, kısa bir andan fazla hayatta kalması mümkün olmayacaktı.

Diğer tehlike bundan büyüktü. Ada parçalara ayrıldıkça, Arktika'nın onları arayacak o kadar fazla yeri olacaktı. Küçük bir buz salında kapana kısılırlarsa, asla bulunamayacaklardı, çünkü Arktika daha büyük sallarda onları aramaya odaklanacaktı. Ya geçen günkü, zirvesinden birkaç kilometre ötede Arktika'yı gördükleri değerli gözetleme tepesi ne olacaktı? Batacak mıydı? O da paramparça olacak mıydı? Daha da tehlikelisi, etrafındaki buz sallarının küçülmesiyle, tepenin dengesini kaybetmesi olacaktı. Tepenin altı yeteri kadar su altına uzamış mıydı? Yeteri kadar büyük su altı salmasına sahip miydi veya etrafındaki buz kütlelerinin desteğiyle mi ayakta durabiliyordu? Eski buzdağlarının sıkça yaptığı gibi, hiç alarm vermeden, birden yanlamasına veya yüzüstü devrilebilir miydi?

Kendi adalarından kopan daha küçük buz adacığının yavaşça uzaklaşmasını seyrederken, birden, üzerinde kalan tepenin zirvesinin sola sağa yalpalandığını gördüler.

—En iyisi, burayı derhal terk etmemiz, diye haykırdı Kari. Amrita peşinde, koşmaya başladı.

Küçük buz adacığı üzerindeki tepe, bir yandan bir yana daha geniş daireler çizerek yalpalıyordu. Sonra ansızın denize devrildi ve tersyüz oldu. Tepenin zirvesi deniz altına daldığında, demin buz tepesinin salması olan taraf, şimdi deniz yüzeyinin üzerinde dört, beş metre yüksekliğe çıkmıştı.

Devrilmenin yarattığı dalga, önce yarım metre boyundaydı; sonra hızlıca alçalan bir köpürüşe dönüşerek buz adasına çarpıp buz üzerinde yayıldı. Buzun üzerindeki yeni yağmış beyaz kar tabakasını, parlak ve saydam bir bulamaca dönüştürdüyse de Amrita ve Kari'ye kadar ulaşamadı.

—Bu nasıl mümkün oluyor, diye dehşetle sordu Amrita.

—Şu buz yığıntının en büyük bölümü, önceden su altında kalmıştır, dedi Kari. –Yirmi metre yüksekliğinde bir buzdan bir tepenin su altında altmış veya yetmiş metre derinliğinde salması olabiliyor.

—Peki, neden devrildi o zaman?

—Öyle sanıyorum ki salma, suyun yüzeyindeki buz kütlesinden daha hızlı erimiştir. Dolayısıyla, kütlenin dengesi bozulmuştur.

Amrita, önlerinde yükselen, daha da yüksek buz tepesine çekinerek bakıyordu. Sonra bakışı ayağının altındaki buza döndü.

—Bu tepe de devrilebilir mi acaba, diye sordu.

Kari başını sallayarak onayladı.

—Korkarım ki evet.

—Çok güzel, diye iç geçirdi Amrita. –Bir bu eksikti.

Gökyüzündeki küçük gri bir bulut onlara doğru süzülüyordu.

—Bu tepe devrilmeden, başka bir buz salına geçmemiz lâzım, dedi Kari.

'Öyle veya böyle zamanımız azalıyor' diye düşünüyordu Amrita.

Gri bulut tam tepelerinde duruyordu. Önce damlamaya, sonra çiselemeye başladı. Yağmur damlaları, parkalarına değdiğinde, önce ıslak hissediliyordu ama hemen sonra buza dönüşüyordu. Ve birkaç saniye geçmeden, başlıklarını ve sırtlarını bir milimlik ince parlak buz tabakası örtmüştü.

—Bu da ne, diye merakla sordu Amrita.

—Aşırı düşük dereceli su, dedi Kari. –Siper bulmamız gerekiyor.

—Aşırı düşük dereceli su mu? Öyle bir şeyin olduğundan haberim bile yoktu.

—Maalesef öyle bir şey var.

Yağmur çoğaldı ve Kari ve Amrita, çok geçmeden, nemin giysilerinin içlerine işlediğini hissettiler. Aynı zamanda, giysilerinin yüzeyi gittikçe kalınlaşan sert ve parlak bir buz zırhıyla kaplanıyordu. İglo da en azından bir kilometre uzaktaydı. Kari oraya varmadan sırılsıklam olacaklarını anladı.

'Bu hiç iyi olmadı' diye düşünüyor ve umutsuzluğunu savuşturmaya çalışıyordu Kari. Durum ne kadar kötü olursa olsun, hiç bir zaman, pes etmemek gerektiğini biliyordu, çünkü kurtuluş, hemen bir köşe başında olabilirdi. Bununla birlikte, hayatta kalma şanslarının, ıslanmalarından dolayı ne kadar azaldığının da farkındaydı. Buz adanın sabit kalması durumunda bile, gece boyunca ıslak giysilerinden dolayı fazlaca ısı kaybedeceklerdi. Gece olağanüstü sıcak olmadığı

takdirde, hipotermiden öleceklerdi. Büyük olasılıkla, ikisi de sabaha kalmayacaklardı.

Kari, Anna-Leena'yı bir daha göremeyeceğini anlayınca, içinde acı bir hüzün hissetti. Üzüntü ve kızgınlıkla karışık 'bu kadar aptalca, tamamıyla gereksiz bir şekilde öleceğiz' diye düşünüyordu.

Derken, yüz metreden uzakta olmayan Arktika'nın cankurtaran sandalını gördü. Ona dönüp baktığında, sandalın pruvasında duran Sergei Savelnikov'un elini kaldırdığını gördü. Şimdiye kadar Rus arkadaşını görmekten bu kadar mutlu olmadığını düşünüyordu.

—Bu akşam, yapacak daha iyi bir şeyiniz yoksa akşam yemeğine ikiniz de davetlisiniz, dedi Sergei cankurtaran sandalının pruvası buz adasının sahiline çarptığında.

—Bilmiyorum, burada kalalım derim, dedi Kari gözleri yaşlanarak.

Sergei buz adasına atladı ve Amrita'yı kucakladı. Amrita, bir şey söyleyemeden ağlıyordu.

—Şey... Belki de bir an önce gitsek iyi olacak, bu ada her an devrilebilir, dedi Kari. –Ve üstüne üstlük donmak üzereyim.

Sergei bunu başı ile onayladı.

—Yanımda fazla giysi ve battaniye var, dedi Sergei. –Ama haklısın, gidelim.

'Kurtulduk' diye düşünüyordu Kari. 'Fakat ne zamana kadar?'

9

—Bira ister misin, diye sordu Susan Cheng Pierre Chamberlain'in arkasında, –Yani, hazır olduğunda?

Video materyallerinin çıktılarına odaklanan Pierre, Susan'a döndü, sırtını doğrulttu, katılaşmış ellerini gerdi ve gülümsedi.

—Çok iyi olur, dedi.

—Şimdi mi sonra mı?

—Şimdi. Bu günlük bu kadar yeter.

Pierre yerinden kalktı, araştırma istasyonunun koridorlarından geçerek yemekhaneye yöneldiler.

Yemekhane terk edilmiş gibiydi, oradaki on masanın hepsi boştu ve tezgâhın arkasında kimse yoktu.

—Burası kapalıymış, dedi şaşırarak Pierre.

—Az personel var, buranın trendi böyle, diye Susan açıkladı. –Normalde kendi servisini kendin yapıyorsun.

Susan tezgâhın arkasına geçti, buzdolabından iki bira şişesi çıkardı. Sonra, kapıya bağlı kalemi aldı ve kendi ismi yazılan yere iki çizgi çekti.

—Âdem'den kalma bu sistem gerçekten işliyor mu, diye sordu Pierre.

Susan başı ile onayladı.

—Evet, bizzat herkes, buranın ayakta kalmasını istiyor.

Susan Pierre'e bira şişesini uzattı.

—Sağ ol. İkinci biralar benden.

—Senin ismin listede yok, yani ben ismarlıyorum ama merak etme, bana maaş ödüyorlar ve burada para harcamak için fazla olanak yok.

—Hangi masaya oturalım?

—Sen seç.

Oturduklarında Pierre birasını bardağa doldurup kaldırdı. Tokuşturdular ve biralarını yudumlamaya başladılar.

—Şimdi de benim gibi bir kızın burada ne işi var diye soracaksındır, dedi Susan.

—Senin gibi bir kızın böyle bir yerde işi ne?

—Soracak başka bir şey bulamadın mı, diye Susan iç geçirdi.

—Kendin başlattın, diye sırıttı Pierre. –Ama ben de bunu gerçekten sormak istedim. Bir şeyin seni buraya çektiği belli.

—Sana ne yaptığımızı anlatmıştım; buzun yansıtma değişimlerini izliyoruz. Bu çok ama çok önemli bir şeydir.

Pierre başını sabırsızca salladı.

—Sana inanmıyorum. Sen çok hırslı birisin. Senden başka, her hangi birisi de, buzun koyuluk veya parlaklık değişimlerini izleyebilir. Seni burada tutan başka bir şey var.

'Kahretsin' diye düşündü Susan. 'Bu canımı sıktı.' Pierre Chamberlain'in içgüdüleri Susan'ın sandığından güçlüydü.

—Hepimizin kendine göre saplantıları var, dedi belirsizce Susan.

—İstemiyorsan anlatma. Başka şeyler konuşalım.

Susan bardağı ile oynayarak biradan yukarıya çıkan baloncukları seyrediyordu. 'Belki anlatmam gerekir' diye dü-

şünüyordu. 'Başka birisine hiç anlattım mı? Hiç bir zaman? Başka birine... Bir başka insana, bari bir kere anlatsam, belki kendimi daha iyi anlayabilirim.' Bu fikir Susan'a garip geldi. Başka bir insana anlatmak, örneğin Pierre'e. Bu çok mu kötü bir fikirdi. 'Bunu da beceremiyorsam, gerçekten de aşırı bir kaçık olmuşum demektir ve bunu yapabiliyorsam... Ki bütün anlattıklarım kendime bile boş geliyor, o zaman, başka türlü bir arızam olduğunu bileceğim.'

—Ailem Filipinler'den geldi, diye Susan söyleyiverdi.

Pierre bir şey demeden Susan'ın devam etmesini bekliyordu.

—Biz çok zengin bir azınlığız. Biz Filipinli Çinliler azınlıktayız, halkın yüzde birinden azız ama Filipinler'de sahip olunabilecek, neredeyse her şeye sahibiz. Toprağın çoğu, bütün büyük kuruluşlar, bankalar, gemiler bize ait. Hepsi bizim. Durum iyileşecek gibi de değil, tam tersine. Bir zaman sonra, hepimiz öldürüleceğiz veya sınır dışı edileceğiz. Bense... Annem öldürüldükten sonra gittim.

—Çok üzüldüm, dedi Pierre.

—En korkunç şeyin ne olduğunu biliyor musun? Bütün akrabalarım, hatta babam, olayı hayatın olağan gidişatı olarak kabullenmişlerdi. Çok üzgünlerdi ama yine de onlara göre annemim ölümü doğal bir ölümdü. Doğrusu da öyleydi, çünkü bizler sık sık öldürülüyor veya fidye için kaçırılıyoruz ama ben... Ben her şeyden kaçmak istedim ve mümkün olduğu kadar uzağa. Her şey bana o kadar dar ve acıklı geliyordu ki. Boğulacağımı hissediyordum, devamlı bir kuşatma altındaydık, kendi evlerimizde tutsaktık. Herkes, sonunun her an yaklaşmakta olduğunu biliyordu ama buna rağmen kimse bunun için bir şey yapmak istemiyordu. Daha azı kabul etmemizden, elimizdekilerin küçük bir kısmını, en fakir halk tabakalarıyla

paylaşmaktan bahsetmek bile mümkün olmamıştı. Hayır, atar damarımız kesilinceye ve kan akıncaya kadar, biz kendi boğazımızı aşındırmaya inatla devam etmek istiyorduk.

—Ve sen de İngiltere'ye göç ettin?

—Öyle yaptım.

—Ya ailen?

—Bilmiyorum. Onlarla bağlantım kalmadı.

—Babanla da mı?

Susan başını salladı.

—Neden olsun? Hayatta olup olmadığını ya da öldürülüp öldürülmediğini bilmiyorum. Hâlâ öldürülmemişse bile, kısa zamanda öyle olacağını düşünüyorum. Eninde sonunda, ne olup bittiğini duymak istediğimden de pek emin değilim. Annem öldüğünde bunu yaşamak zorunda kalmıştım. Tekrarını duymak bile beni ilgilendirmiyor. Filipinler'deki haberleri takip etmiyorum. Oradan gelen postayı okumuyorum. Postayı buraya yönlendirmemiştim. Bristol'daki evimde birikiyor.

—Demek Bristol'da oturuyorsun?

—Orada güzel bir dairem var. Ben yokken arkadaşlarımdan biri orada oturuyor. Senede bir iki defa bana yazıyor ve oraya dönüp dönmeyeceğimden kaygı duyduğunu hissettirmemeye çalışıyor. O kadar kaygılanması gerekmiyor, çünkü İngiltere'deki hayat, Filipinler'deki gibi çekilmez. Orada da fazlaca insan ve fazlasıyla ağzında altın kaşıkla doğmuş iğrenç zengin akrabalarımdan var. Daha durağan, daha sade, daha temiz bir hayat istiyorum. Daha yabanıl, daha özgür, kolaylaştırılmamış, daha zorlu bir hayat istiyorum.

—Sen de Grönland'a geldin?

—Ben de Grönland'a geldim. Fizik okumuştum, bu alanda iyiydim ve bu işi aldım.

—Ama niye Grönland?

—Çünkü kaos teorileri ve birbirini çeşitli boylarda eşit olarak tekrarlayan doğal şekiller yani fraktallar ilgimi çekiyor.

—Buzul üzerinde ilk yolculuğumda da onlardan bahsetmiştin.

—Önce sivri fraktallar var. Sonra, daha büyük ebatlarda, çekim gücünün etkisi çoğaldığında, yuvarlak formlar hâkim oluyor ama şekillerin fraktal durumu değişmiyor. Daha önce anlattığım gibi, önce büyük ve küçük nehir deltaların oluşturduğu fraktal şekillerini, su ve kumu incelemiştim. Sonra bir kere kasımda, Finlandiya Laponyası'na gitmiştim ve buza âşık oldum. Buz, karşı koyamayacağım kadar beni cezbetmişti; bir insanın düşünemeyeceği kadar büyük bir tutku bu.

—Öyle mi?

—Öyle mi, diye bir şey yok! Su, çok karmaşık davranıyor ve bilinen başka her hangi bir maddeden daha fazla katı halleri var. Su, gözümüzle algılayabildiğimiz bir ısıda katı maddeye dönüşüyor. Öte yandan, buzullar, oluşum olarak daha çok dünya dışı yerlere benziyorlar. Onlar aşırı derece yalın, tek bir bileşimden oluşmuşlar. Isı dereceleri de, Filipinler'den çok Mars'a yakın.

—Ve sen de, dünyamızdan ayrılmadan, dünya dışı bir çevreye gelmek istedin?

Susan omzunu silkti.

—Belki de öyle. Mars'a Grönland'dan daha zor gidiliyor, seferler daha az, uçak biletleri daha pahalı. Ne olursa olsun, buzu daha yoğun düşünebilmek için buraya geldim.

—Buzu düşünmek için mi?

—Evet, çok mu tuhaf?

—Evet, özür dilerim ama oldukça tuhaf.

—Sanki ben bir tür ucube gibiyim, diye sızlandı Susan.

—Ucube oldukça iyi bir tarif, diye güldü Pierre yine de

ciddi görünmeye çalışarak. –Kendim bile bundan isabetlisini söyleyemezdim.

Susan Pierre'e dilini çıkardı.

—Bu şimdi ciddi bir davranış mıydı?

—Devam etmemi istiyor musun istemiyor musun?

—Lütfen devam et.

—Zamanında, Wegener adlı diğer ucube, buzulda ölmeden önce, Grönland buz sallarını izlerken bütün anakaralar için hareket teorisi icat etmişti, diye Susan devam etti. –Onun kadar ucube olan sonraki jeologların, erimiş taşın yer kabuğundaki akıntıları ile ilgili edindiği bilgiler, esasında, buz akıntılarından öğrendiklerine dayanıyordu. Bu bir sırdır, kimseye söylemeyeceğine söz ver.

—Söz veriyorum ama bu konuya bir TV programımda değinebilirim. Bu sayılıyor mu?

Susan bir müddet düşündü.

—Galiba hayır. TV programlarında anlatılanların sayıldığını zannetmiyorum fakat ben Wegener gibi yapmak isterdim.

—Yani buzulda ölmek gibi mi? Bu pek çok şeyi açıklıyor. Kafanı o mağaraya sokmak istediğinde, doğrusu biraz şaşırmıştım. Şimdi bunu yüksek sesle söylediğin için, mesele anlaşıldı...

—Seni şaşkın! Değişik buzların, farklı durumlarda nasıl çalıştıklarını ve nasıl davrandıklarını düşünmek için odaklanmak istiyordum. Rahatsız edilmeden kar tanelerini, buz billurlarını, buz sallarını ve daha büyük buzulları izleyecektim.

Pierre birasını bitirdi.

—Bir tane daha alır mıydın, diye sordu Susan'a.

—Ben gidip kendim alırım.

—Çizgi çekmeyi unutma.

—Horst'a mı işaretlesem?

Susan kahkaha attı.

—Çok iyi bir fikir ama özellikle bu konuda, devamlılık ve sağlam evrim namına dürüst olmak daha iyi olur.

Pierre bira almaya gitti ve bardakları doldurdu.

—Buzu düşünmek için belli bir sebebin var mı, diye sordu.

—Evet, var, dedi Susan. –Evrendeki maddeyi düşündüğümüzde, orada burada biraz yıldızlar ve çevrelerinde birkaç soğuk taş veya gaz topu var fakat başka her şey, buzdan oluşmuştur. Sudan oluşmuş buz, karbondioksit buzu, metan buzu, donmuş azot ve saire. Satürn'ün halkaları, Satürn'ün ve Jüpiter'in ayları, Uranüs ve Neptün, Kuiper kuşağının buz gezegenleri, kuyruklu yıldızlar buzdan oluşmuş! Hepsi! Her yerde buz var!

—Ben üşümeye başladım, diye sızlandı Pierre.

—Gördüğümüz yıldızların ve gaz bulutlarının, evrendeki bütün maddenin ancak yüzde birini kapsadıklarını biliyoruz. Evren, farkına varamadığımız karanlık bir maddeyle dolu. O, Galaksi çevrelerinde kocaman bir top halinde ve galaksiler arasında görünmez büyük adalar halinde bulunuyor. Kara maddenin ne olduğu, resmi olarak, büyük bir bilmecedir ama bana kalırsa... Bence bu düpedüz... Buz.

Pierre başını inanmamış gibi salladı;

—Ama bu mümkün olamaz. Evrendeki maddenin çoğu azot ve helyumdan oluşmuş. Isının aşırı düşmesi durumunda bile donmazlar.

—Saçma, dedi Susan. –Dünya üzerindeki buzun fazla buz üretme eğilimi var. Buz ısıyı emiyor ve yansıtıyor. O gölgelendiriyor, donduruyor ve katılaştırıyor.

—Evet, ama...

—Laboratuvar bulgularına göre, normal sudan oluşan buzun, çok soğukta, bizim tanıdığımız buz gibi davranmadığını biliyoruz, diye Susan inat etti. –O buz katı ve yapışkan, taneleri yapıştırıcı gibi birbirine kenetleniyor. Ya bu durum, daha da soğuk yerlere gidildiğinde güçleniyorsa? Ya başka maddeler bunun gibi davranıyorsa? Bu günkü tahminlere göre, esasında, kuyruklu yıldızların hiç var olmamaları gerekirdi ama varlar. Buz, evrende de yeni buz üretiyor. Küçük buz gezegenlerin doğuşu çok kolaysa, belki de çevrelerine, üç Kelvin soğukluğunda sıkılaşmış azot ve helyum bulutları da oluşturabilecekler. İhtimaldir ki, farklı boylarda, mutlak sıfır noktasında donmuş, başlıca sıvı helyum ve donmuş azottan oluşan olağanüstü soğuk, belki de yarı donmuş azot bulamacı gibi buz dünyaları var olmuştur.

Pierre inanmış görünmüyordu:

—Bu doğru olsaydı, kendi güneş sistemimizde bunun gibi şeyler neden hiç bulunamamış? Kuyruklu yıldızlar ve Kuiper kuşağı buz gezegenlerinin neden etrafında soğuk azot bulutları bulunmuyor?

—Bizim güneş sistemimiz nadir bir istisnadır, güneş sistemi olarak sakat kalmış bir bedendir, dedi Susan. –Kendi Kuiper kuşağımız, yakınlarda patlamış bir süper novadan arda kalan acınılacak bir kalıntıdır. Normalde, buz gezegenler çok çok daha ötelerde oluşacaklardı.

Susan bira şişesindeki son damlaları bardağına döktü.

—Şişe boşaldı, diye sızlandı.

—Hey, Buz Kadın, bir tane daha alır mısın, diye sordu Pierre.

Susan sırıttı.

—Konuyu değiştirme ama bir tane daha alacağım. Sırada senin hayat hikâyen var, şimdi onu dinleyeceğim!

10

Gün birkaç saat önce ağarmasına karşın, Sergei ve Amrita yatakta oyalanıyorlardı. Amrita başını ve göğsünü Sergei'nin geniş göğsüne yaslamıştı. Sergei, kadının göğüslerinin kendi tenine temasından ve saçlarının yüzünü okşayan gıdıklayıcı dokunuşundan zevk alıyordu. Sergei'nin kışın rengi açılmış, neredeyse beyaz tenine karşın, Amrita'nın gövdesi, el ve bacaklarının koyu ten rengi çikolata gibiydi.

—Bir ara, seni bir daha hiç bir zaman göremeyeceğimi düşünmüştüm, dedi Sergei alçak sesle.

—O an ne düşünüyordun, diye Amrita sordu.

Sergei cevap vermedi.

—Neden cevap vermiyorsun, diye üsteledi Amrita.

—Bunu düşünmek istemedim, dedi Sergei isteksizce.

—Tabii ki ama yine de düşünüyordun, değil mi?

—Doğru. Senin geri dönmemen durumunda... Elimde hiç bir şeyin kalmadığını ve bir daha böyle... Böyle bir boşluğa dayanamayacağımı düşünüyordum. Hayatımda ilk defa, belki de elimdeki son kartlarımı görmek için ilgi duyamayacağımı hissediyordum. Geriye ne kaldığına bakmak...

Amrita uzun zaman suskun kaldı. Sonra başını, çenesi erkeğin göğsüne yaslanacak şekilde çevirdi. Sergei'nin gözlerine baktı.

—Sana inanmıyorum, dedi Amrita en sonunda. –Ama çok sağ ol. Çok güzel söyledin. Bir kadının kendini gerekli hissetmesi çok güzel bir duygudur.

Amrita, koltuk altına girip sırtını Sergei'nin böğrüne bastırdı.

—Ama eninde sonunda, kuzey buzullarındaki rehberli yürüyüşün ardından, hayatta kalma becerilerinin kültür odaklı olduğunu anladım, diye Amrita yüksek sesle düşünüyordu.

—Ne demek istiyorsun?

—Çünkü önemli bilgiler gerçekten de çevre koşullarına bağlı. Her çözüm, her yerde geçerli değildir. İnuitler açısından, buz sallarının nasıl hareket ettiğini ve donmuş cildin ve uzuvların nasıl iyileştirildiğini bilmek çok mühim. Oysa Ganj ovalarında bu bilginin hiç önemi yok.

—Yok diyorsun?

—Bu demek değildir ki değişik medeniyetler birbirlerinden bir şeyler öğrenemezler. Gerçekten de önemli olan şeyleri ancak toplamaları gerekecek.

Amrita, hayallere dalmış yüz ifadesiyle, birkaç dakika boyunca kamaranın tabanına bakakalmıştı.

—Ne düşünüyorsun, diye sordu Sergei.

—Manu ve yedi Rishi hakkında söylediklerimi anımsıyor musun ve o mitin Mezopotamya uyarılmasındaki Oannes'i? Oannes beraberinde faydalı bilgi ve becerileri getirmişti ve Mezopotamya medeniyetini başlatmıştı.

—Bunu nasıl unutabilirim.

Amrita gülümsedi ve Sergei'nin göğsünü okşadı.

—Tabii ki unutmayacaktın, sevgilim ama... Ben de... Aca-

ba bizim de mi buna benzer bir şey başlatmamız gerekir? Gerekli bütün bilgiyi, yani gerçekten gerekli bilgiyi muhafaza etmek için yeni Saptharishi topluluklar kurabiliriz.

Sergei iç geçirdi.

—Bunun gerekli olduğuna inanıyor musun? Zaten çok miktarda kütüphanelerimiz var.

—Ama düşün ki buradaki materyallerin çoğu, neredeyse salt elektronik olarak saklanmakta.

—Bu iyi bir şey değil mi, diye Sergei karşı geldi. –Materyaller elektronik haldeyken, bunu internete de aktarmak mümkün ve o zaman gereksinim duyanlara ulaşabilecek.

—Evet, tabii ki internetin varsa. Ancak sistem çökerse, o manyetik bantlar ve üzerlerindeki bilgi, ne kadar zaman muhafaza edilebilir? CD'ler birkaç yıl, bazen de birkaç on yıl kullanılabiliyor. İyi kalite kâğıda basılan kitaplar ise, yeterince kuru ortamlarda muhafaza edildiği takdirde, binlerce yıl dayanabiliyor.

—Gerçekten de iyi bir yere değindin, diye Sergei onayladı.

—Düşünsene, zamanımızın teknoloji ağlarının ne kadar karmaşık olduklarını, diye Amrita devam etti. –Büyük bir afet olduğu takdirde... Hatırlasana, zamanında Hindistan'da neler oldu.

—Daha kötü şeylerin olacağına inanmıyorum, dedi Sergei kararlı bir sesle. Bence, buzulların parçalanmasını durdurabiliriz.

Amrita kararsız görünüyordu.

—Evet, belki de. Fakat... Ya geç kalmışsak?

—Böyle bir olasılık yok.

—Büyük şeyler de çok küçük bir şeye bağlı olabiliyor. Bir tesadüfe. Bir zamanlar, Çin tek bir yıldırım çarpmasından

dolayı dünya denizlerinden çekilmişti. Yıldırım, Gizli Şehrin yeni ahşap binalarını yakmıştı ve imparatorun gözdesi karısı öldü. İmparator kederinden yıkıldı ve onun takipçileri, Tanrıların işaret verdiklerine karar verdiler. Çin içine döndü ve Avrupalı kâşifler, büyük boş bir alana doğru yelken açtılar. O tek yıldırım çarpmasının neticesinde, şimdi Çince değil, İngilizce konuşuyoruz.

'Bu sefer de mi, her şey küçük tesadüflerden kaynaklanacak' diye düşünüyordu Sergei. 'Ya şanslı ya da şanssız tesadüflerden? Bir kelebeğin kanat çırpmasından veya yıldırım çarpmasından?'

Bir sonraki gece ne olacağını ikisi de bilemiyordu. Çünkü o an, tanıdıkları dünyanın, yaklaşık yirmi saatlik ömrünün kaldığını kimse bilemezdi.

11

Susan Cheng, her şeyin olması gerektiği gibi olmadığı nahoş bir hisle uyandı. Yataktan kalktı ve masadaki aletlere doğru yürüdü. Buzul hareketlerini ve ondan kaynaklanan yeryüzü sarsıntılarını takip eden sismograf aleti ve ona bağlı bilgisayar hiç bir şey kaydetmemişti. Buna rağmen Susan bir şey duyduğundan emindi veya onu uyandıran bir şey hissetmişti.

Susan'ın hareketleri, yanında uyuyan Pierre Chamberlain'i da uyandırmıştı.

—Ne oldu, diye sordu Pierre.

—Bir şey olmadı, uyumana bak.

Fakat Susan çok memnun görünmüyordu.

—Ne oldu sana?

—Ben... Bir şeyim yok.

—Hadi yatağa geri dön.

Susan biraz istemeyerek yatağa girdi. Pierre tekrardan uykuya daldıysa da Susan bir daha uyuyamadı. Kafasını bir şey kurcalıyordu. Kaygısının nereden kaynakladığını anlamamasına rağmen, bir şeyin doğru gitmediğinden emindi.

Telefon bir saat sonra çaldığında, Susan cevap vermeye giderken, kendini neredeyse rahatlamış hissediyordu.

—Merhaba Susan, benim, dedi Sergei. –Orası işler yolunda mı?

—Yeni bir şey yok, dedi Susan. Buzul tekrar sakinleşmiş gibi, en azından şimdilik. Gerçi erime mevsimi en az birkaç hafta daha sürecek.

—Fakat yakın zamanda bir şeylerin olacağına inanmıyorsun?

—Hayır, dedi Susan.

—Bir şeyi başarabildik ama, dedi Sergei. Bütün okyanusların kıyı şeridinde bulunan nükleer santraller Avrupa ve Kuzey Amerika'da durduruldu. Sanırım reaktörler, soğutma ünitelerini kaybetmelerine rağmen, yeteri kadar soğudukları için artık erimeyecekler.

—Tanrı'ya şükür, dedi Susan içini çekerek.

—Soğutma havuzlarının yakıt çubukları kıyıdan uzaklaştırılmış, iç taraflara götürülmüş, dedi Sergei. –Le Hague ve Sellafield nükleer atık depoları da emniyetli yerlere taşınmış.

Baraka altındaki yer güçlüce sarsıldı. Pierre'in masa kenarında bıraktığı kahve kupası yere düştü ve parçalandı. Parçalar şans getirir, diye umutla düşündü Susan Cheng. Bunun böyle olmasını yürekten diliyordu. Pierre de irkilip uyandı ve yatağın üzerinde doğruldu.

—Galiba buzul hareket ediyor, dedi Sergei.

—Öyle görünüyor, dedi Susan.

Susan ekranda, Sergei'nin alnını kırıştırdığını ve kaygılı göründüğünü gördü. Ki bu şartlarda bu kaçınılmazdı. Ve Sergei, barakanın buz üzerinde değil, buzulun altında, sert kaya üzerinde olduğunu da bilmiyordu.

—Sergei, hattan ayrılma, dedi Susan. –Hattı açık bırak. Birkaç saat sonra, seni tekrar arayabilirim.

—Orada nelere oluyor?

—Gitmem gerekiyor, dedi Susan.

—Dikkatli ol.

—Ben her zaman dikkatliyim, dedi Susan gülümseyerek.

Pierre Chamberlain şaşkınlıkla, Susan'ın, üzerine kalın koruyucu tulum giydiğini seyretti.

—Ne yapmayı düşünüyorsun, diye sordu.

—Buzulun hareket etme tarzını beğenmiyorum. Biraz etrafı kolaçan etmeyi düşünüyorum.

—Gece yarısı mı?

—Ay oldukça büyümüş ve dışarısı gece bile görmek için yeterince aydınlık.

—Ama yine de, sabahı beklemek daha doğru olmaz mı?

—Bilemiyorum. Korktuğum şey olacaksa, sabah bunun için fazla geç olabilir. Yani, en kötü durumda...

Pierre derin bir nefes aldı.

—Peki, sen bilirsin ama bir dakika bekle, ben de seninle geleceğim.

Giyindiler ve dışarıya çıktılar. Isı sıfırın biraz üzerindeydi ve nefesleri ayın soluk ışığında küçük beyaz bulutlar halinde çıkıyordu. Hava ısıracak kadar soğuk değildi. Bir kısmı biraz eksik kalan ay, gökyüzünde oldukça güçlü parlıyordu. Üzerindeki keskin hatlı, gizemli ve koyu denizler, ayırt ediliyordu. Bundan başka, gökyüzünde, devamlı şekil değiştiren yeşil kutup ışıkları da oynaşıyordu. Yıldızlar çok kalabalıktı fakat gök kubbe Pierre'in düşündüğü kadar parlak değildi, demek ay ışığı daha solgun yıldızların görünmesini engelliyordu. Saat sabahın ikisi olmasına karşın, dışarıda bu kadar iyi görebilmesi Pierre'i çok şaşırttı. Kar tabakasından yansıyan ay ışığında, neredeyse gündüz kadar iyi görebiliyordun.

Susan araba garajına doğru koştu ve kapısını açtı.

—Kar aracıyla yola çıkacağız demek?

—Öyle düşündüm.

—Bunu bir yere haber vermemiz gerekmez mi?

—Bir şey olduğunda, burada diğer kar aracı ve helikopter de var. Ayrıca, nereye gideceğimizi belirten bir de not bıraktım.

—Bu yine de tam olarak kurallara uygun değilmiş gibi.

—Değil ama senin bunu bilmen gerekmiyor.

Susan kar aracının sürücü koltuğuna çıktı ve anahtarı çevirdi. Üçüncü denemede motor çalıştı. Susan garajdan çıktı ve Pierre Chamberlain garajın kapısını kapattı.

—Haydi, atla, diye çağırdı Susan.

Pierre Susan'ın yanına oturdu ve buzul ovada ilerlemeye başladılar.

Ay ışığı, güneşin de gündüz yaptığı gibi, buz üzerindeki sayısız küçük kristalleri parıldatıyordu. Gökyüzünde küçük bulut kümeleri süzülüyor, ara ara, ayın önünü kapatıyor ve büyük siyah gölgelerin buzul ovası üzerinde geçmelerine sebep oluyorlardı.

Yavaş yavaş buzulun daha yüksek tarafına çıktılar. Buzulu gün ışığında ziyaret ettikleri manzara, önlerinde yayılıyordu ama şimdi, sanki başka bir dünyada, başka bir gezegende gibiydi. Burası tuhaf ve olağanüstü bir dünyaydı; keskin siyah gölgeler ve ayın soluk ışığının aydınlattığı küçük buz tümsekleri ve buz tepeciklerinden oluşan sonsuz bir denizdi. Pierre Chamberlain manzaranın, yüreği hoplatan bir güzellikte olduğunu düşünüyordu. 'Burada her yerde o kadar çok güzellik var ki... Yeter ki duracak ve bakacak vaktimiz olsun' diye geçirdi içinden hüzünle. Bu neden insanlara yetmiyor? Hiç bir şey, hiç bir zaman insana yetmediği için, şimdi ne olacaktı?

—Kıta buzullarının manzarasının dünyadan daha çok kâinata benzediğini ancak şimdi anlamaya başladım, dedi Pierre.

—Harika, değil mi, dedi Susan.

Birkaç saat sonra, buzulun tepesine varmışlardı. Az sonra, tepenin en yüksek yerine ulaşacaklardı. Susan kar aracını durdurdu ve dışarıya çıktı.

—Şimdi ne olacak, diye sordu Pierre.

—Biraz etrafıma bakınmak... Onu dinlemek istiyorum ve buzu ayağımın altımda hissetmek istiyorum. Kar aracının titreşimi buna engel oluyor.

Buzul sessizdi. Rüzgâr çok hafif estiği için, buzul yarıklarında en küçük bir inilti bile duyulmuyordu.

—Bir şey olmuyormuş, dedi Susan rahatlayarak. –Boşuna geldik galiba.

Sonra... bir şey duyar gibi oldu. Sanki uzaktan gelen hafif gümbürtüler, sanki çok çok uzaklarda kükreyen bir gökgürültüsü veya duymakta zorluk çektiğin veya duyduğundan emin olmayacak kadar uzak top sesleri duyar gibi oldu.

Gümbürtü güçlendi.

Susan derin bir nefes çekti. Pierre ona soran gözlerle baktı.

—Ne oluyor, diye sordu ve o da buz üzerine çıktı.

Gümbürtü artık uzaktaki bir ses gibi duyulmuyordu. Sonra ses... Sanki onların her tarafını sararak, daha da güçlenerek duyulmaya başladı.

—Kahretsin, dedi Susan. –Bana kalırsa, bu lanet buzul her an harekete geçmek üzere!

Tanrım, diye Pierre iç geçirdi.

—Alarm vermemiz gerekecek, dedi Susan. –Ve de hemen!

'Buzul şu an denize devrilirse, ondan çıkan dalga, Avrupa'nın batı sahillerini birkaç saat içinde, sabahın erken saatlerinde vuracak' diye Susan düşünüyordu. 'Ve Atlas

Okyanusu'nun suyu, bu mevsimde çok soğuk... İnsanlar zamanında başka yerlere götürülemezlerse, sırf Avrupa'da neredeyse iki yüz milyon insan ölebilir ki dünyanın başka bölgelerinde ne olacağını düşünmek bile olanaksız...'

Buzuldan çıkan gümbürtü gittikçe güçleniyordu. Gümbürtü, Susan'ın daha önce duyduğu hiç bir şeye benzemiyordu. Hiç bir zaman, kıta buzullarının veya büyük buz nehirlerinin böyle ses çıkardığını duymamıştı; her yerden, aynı anda her taraftan, aynı anda yakından ve çok uzaktan gelen bu ses tarif edilemezdi.

Görünürdeki kıta buzulunun dış hatları birden, sanki belirsiz ve kararsız bir şekle dönüşmüştü ve sonra... Ay ışığının ufka kadar aydınlattığı buzul, önce hafif, sonra gittikçe güçlenerek titremeye başladı. Buzul ovasının ortasında korkunç siyah yarıklar açılmaya başladı ancak bir an sonra tekrar kapanıyorlardı.

Ayakların altındaki buz tabakası, dengelerini yitirecek ve düşecek kadar şiddetle sarsılamaya başladı.

—Kaçmamız gerekmiyor mu, diye sordu Pierre.

—Kaçmak mı? Ama nereye?

Buzulun sesi yine değişti. Nefes kesen, bütün dünyayı dolduran gümbürtü her taraftan duyulmaya devam ediyordu ama şimdi, daha yakından, tüyleri diken diken eden korkunç gıcırtılar duyulmaya başladı. Üstelik her tarafta devasa buz sallarının hareket eden buzulun altında parçalandığında çıkan çarpma sesleri duyuluyordu. Bütün bu sesler tuhaf, korkunç ve avaz avaz bir kakofoniye dönüşmüştü. Sonra, ayakları altındaki masif kıta buzulunun, birden harekete geçtiğini hissettiler; önce bir metre, iki metre ve sonra, gittikçe çoğalan bir hızla hareket etmeye başladı ve Susan Cheng, artık onun Atlas Okyanusu'na kadar durmayacağını biliyordu.

Susan iç geçirdi. Boğazı düğümlendi, gözyaşları gözlerini yakıyordu. 'Böyle mi olacaktı' diye düşünüyordu.

—İşte buraya kadar, dedi Pierre.

Susan cevap vermedi.

—Galiba... Ümit yok, diye bir daha sordu.

—Hayır, sanmıyorum.

Pierre Chamberlain başını salladı.

—Ben de öyle düşünüyorum.

'Artık kimseyi de uyaramıyoruz' diye Susan kara kara düşünüyordu. 'Nasıl olsa bunu duyacaklar...'

Ayaklarının altındaki bütün buzul şimdi denize doğru kaymaya başlamıştı. Hızı gittikçe artıyordu. Her tarafta duyulan gürültü ve gümbürtü çoğalıyordu. Susan, denize akacak kütlenin yaklaşık büyüklüğünü tahmin etmeye çalışıyordu. En azından bu, iki yüz kilometre çarpı yaklaşık iki yüz metre çarpı ortalama bir buçuk kilometre, yani en azından altmış bin kilometreküp büyüklüğünde olacaktı. Belki de daha çok, çok daha büyük. Bu muhteşem bir dev tsunami doğuracak, bütün dev tsunamilerin anası olacak.

—Ne kadar vaktimiz kaldı, diye sordu Pierre.

—Fazla değil. Belki yirmi dakika, belki yarım saat. Buzulun kenarı denize ulaşmış olacak.

—Buzul üzerinde hangisi daha çabuk gider, insan mı kar aracı mı?

—Gidilecek yola bağlı. Kısa mesafede insan kazanıyor.

—Daha yukarıya tepeye doğru koşarsak?

Susan başını iki yana salladı.

—Denize çok az meyille indiğimiz için, su bütün bu buz ovasının üzerinden geçecek.

—Yine de deneyemez miyiz? Belki de buzul ikiye bölünür, tam olarak ona ne olacağını nereden biliyoruz?

Susan Pierre'e üzgün, umudunu yitirmiş bir halde bakıyordu.

—Lanet olsun, ağlamaya başlama, daha önce de bırakmamıştın kendini, dedi Pierre kızgın bir sesle.

Susan Pierre'e şaşırarak baktı. Sonra güldü. Ne olacak, bir şeyler deneyebilirlerdi yine de...

Hadi gidelim, dedi Susan. –Ve... Ve başaramazsak, seni tanımak benim için mutluluktu.

Buzulun üst kısmına doğru koşmaya başladılar.

'Gerçekten de şansımız yaver giderse, buradan kurtulabiliriz' diye düşünüyordu Susan. 'Küçücük bir şansımız var. Belki de buzul ikiye ayrılır ve ancak alt tarafı denize iner. Öyleyse, tsunamiden daha yüksekte olan buzul üzerinde kurtulabiliriz. O zaman, belki de önümüzde, tsunamiden kurtulan en yakın bir yere kadar uzun bir yürüyüşümüz olacak. Ne çadırımız ne yiyeceğimiz var, ne de başka bir şeyimiz... Fakat denemeden de olmaz...'

12

Birkaç yüz kilometre daha kuzeyde, Robenson Boğazı'nda bulunan yükleme istasyonu barakasında uyuyan Vasili Chuikov, birden harekete geçen buzulun gökgürültüsüne benzeyen sesine uyandı.

Ciddi bir şeyler oluyor galiba, diye düşündü. –Bunun korktuğum şeyin olmadığını umuyorum, diye kendi kendine mırıldandı yataktan kalktığında.

Uzaktaki gökgürültüsü güçleniyordu ve Vasili'nin umudu söndü.

'Şimdi işte olan oluyor' diye düşündü. 'Ne kadar vaktimiz kaldı? Emniyette olmamız için, buzulun ne kadar yükseğine tırmanmamız gerekecek acaba?'

Vasili aceleyle giyindi. Barakadan çıkmak üzereyken, aklına bir şey geldi. Avrupa'nın batı sahili ve Kuzey Amerika'nın doğu sahilindeki insanları uyarması gerekecekti... Korktukları şimdi, gecenin ortasında, herkesin uyuduğu sırada başlarına gelecekse, sahildeki insanlar, yüksek yerlere kaçamadıkları takdirde, sonuç bir felaket olacaktı. İnsanlara bu tehlikeyi haber vermesi gerekecekti.

Vasili uydu telefonunun yanına döndü.

İlk kime telefon etmesi gerektiği konusunda hiç bir fikrinin olmadığını anlayınca, alnında soğuk ter damlaları oluştu.

Tsunami dalgası ilk nereye çarpacaktı? Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu sahiline mi?

Vasili, Birleşik Devletleri'nin kodunu tuşladı ve sonra genel acil numarayı...

—Ben Vasili Chuikov, Grönland Robenson Boğazı'ndan arıyorum. Grönland kıta buzulunun büyük bir kısmı şu an Baffin Boğazı'na doğru kaymaktadır ve Amerika Birleşik Devletleri'nin doğu sahiline çarpacak dev tsunami dalgasına sebep olacaktır... Yani... Yani, birkaç saat içinde...

—Özür dilerim ama ne dediniz, dedi kuşkulu bir kadın sesi telefonun diğer ucunda.

—Sahile yüz kilometreden yakın bütün yerlerin boşaltılması gerekecek, diye Vasili anlatmaya çalışıyordu.

—Burası bir acil numara, buraya şaka olsun diye ne cüretle telefon ediyorsunuz, dedi telefonun öbür ucundaki kadın öldüresiye bir sesle. –Böyle bir şaka cana mal olur. Belki de şimdi.

—Ama ya... Ya... Dediğim doğruysa, sizce bunu kime haber verebilirim, diye sordu Vasili.

Kadın telefonu kapattı.

—Lanet olsun, lanet, lanet! Kime telefon edebilirim, diye bağırdı Vasili. Belki İgor Mihailov haber verilecek birini tanıyordur.

Vasili, Mihailov'un numarasını aramaya başladı ama sonra numaranın telefonunda kayıtlı olmadığı aklına geldi. Numarası aklından da çıkmıştı. 'Ama bunu bilmem lazım' diye düşünüyordu Vasili. 'Sakin ol, heyecanlanma, mutlaka bulacaksın numarayı.'

Vasili derin bir soluk aldı ve sakinleşemeye çalıştı. Mihailov'un numarasını anımsamaya çalıştı. Doğru numarayı bulduğuna inandığında, tam emin olmamasına rağmen, numarayı tuşladı. Telefonun öbür ucundan, İgor Mihailov'la hiç ilgisi olmayan kızgın bir adam cevap verdi.

'Numarayı ezberden tuşlamaya çalışacağım' diye düşündü. 'Bilinçli olarak numarayı düşünmüyorsam, belki de doğru rakamlar bilinçaltımdan çıkıverir.'

Bu sefer, telefona cevap veren ses gerçekten de İgor Mihailov'a, daha doğrusu telesekreter sesine aitti.

—... Tekrar arayın veya bip sesinden sonra mesaj bırakın.

Mihailov'un sesinden sonra çok uzun, sonu gelmeyecek kadar uzun bip sesi geldi. Bu kötüye işaretti; Mihailov'un tatilde, iş seyahatinde veya başka bir yerde olduğunu bildiriyordu. Belli ki uzun zamandan beri mesajlarına bakmamıştı. 'Telefon sekreterinin dolu olup olmadığını nereden bilebilirim' diye düşünüyordu Vasili.

Bip sesi sona erdi.

—Merhaba İgor, benim Vasili, Grönland, Robenson Boğazı'ndan arıyorum. Buralara, belki de altı yüz metre yüksekliğinde dev bir tsunaminin geleceğini bildiriyorum. Başka yönlere de gidecek ve ben düşündüm ki...

Durumun çaresizliğine ve korkunçluğuna rağmen, Vasili'nin birden isterik bir gülme nöbetini engellemesi gerekti. Çünkü örneğin, çok uzaklarda, bulut üzerinde sakince seyreden ölümsüz bir tanrı gözünde durumun ne kadar trajikomik göründüğü aklına geldi.

—Acaba bu durumu bildirmek için, Batı Avrupa ve de Kuzey Amerika'da bildiğin birileri var mı diye soracaktım. İnsanların bir kısmını bari kurtarabilseler...

Mesaj için ayrılan zaman kesildi ve Vasili'nin kulağına bir dıt sesi geldi.

'Bu işi beceremedim, umarım benden başka birisi haberi bir yerlere ulaştırabilir' diye kaygıyla düşünüyordu. Aynı zamanda, gerekli mercilerin alarm verecek zaman bulmalarına rağmen, üç dört saat içinde, bir şeylerin yapılıp yapılamayacağından kuşku duyuyordu. İnsanlar uyuyorlardı, gecenin üçünde ne televizyon seyrediyorlar ne de radyo dinliyorlardı. Yüzlerce milyon kişiyi uyandırıp yataklarından kaldıracak

kimseler olacak mıydı? İnsanlar, bir şekilde, harekete geçirilebildikleri halde, kaçabilecekler miydi? Örneğin, New York büyüklüğünde bir şehrin boşaltılması zaman alacaktı, herkes aynı anda kaçmaya yeltendiği için, bütün yollar tıkanacaktı.

Denize yuvarlandığında çıtırdayan buzulun sesi dinmişti ama ileriden başka bir şey duyulmaya başlamıştı. Tuhaf bir sesti, bir nevi denizdeki dalga sesinin ve buzul gürlemesinin karışımı gibi garip bir şeydi.

'Şimdi gitmek zorundayım' diye düşünüyordu Vasili. Barakadan dışarıya fırladı ve daha yukarıya, buzula giden yoldan son gücüyle koşmaya başladı. Bütün helikopterler ve kar araçları gitmişlerdi.

Isı, sıfırın biraz altındaydı ve ayakaltındaki kar her adımında gıcırdıyordu. Ay ışığında Vasili, kıta buzulunun yamacından yavaşça, çok yavaş tırmanan bin kadar siyah karınca gördü. Tsunami gelmeden yeteri kadar yükseğe çıkabilecekler miydi? Dalganın büyüklüğü ne kadar olacaktı? Kendisi emin bir yere ulaşabilecek miydi?

Vasili, uzaklarda, güneyde beyaz bir şey fark etti.

Daha hızlı koşmaya çalıştı ama şimdiden soluk soluğa kalmıştı, kalbi hızla çarpıyordu ancak ciğerleri bu hıza dayanamıyordu.

'Galiba yetişemeyeceğim' diye düşünüyordu.

Köpüren beyaz dalga duvarı büyük bir hızla yaklaşıyordu. Ne kadar büyüktü?

Vasili, deniz seviyesinin kırk, elli metre yukarısında olduğunu tahmin etti. Bu yeteri değildi, bu büyüklükteki bir dev tsunami yüzlerce metre yükselecekti.

Dalga cephesi boğaza demirlenmiş ilk gemiye yetişti ve gemi beyaz köpükler altında kayboldu. Vasili, ay ışığında geminin direklerinin hâlâ ayakta kaldığını gördü. Dik bir açıda eğildiler fakat sonra tekrar düzleştiler.

'Demek tsunami gemiyi batıramadı' diye düşünüyordu Vasili. Bu nasıl mümkün oluyordu? Bunun tek bir cevabı var-

dı: dalga tahminlerinden daha küçüktü. 'Belki bundan hâlâ kurtulma şansım var' dedi kendi kendine Vasili umutla. Ağzında kan tadı alacak kadar soluk soluğa kalmasına rağmen ve bacakları ve baldırları, kaslarda toplanan süt asidinden dolayı gittikçe katılaşmalarına, gözlerinin kararmasına ve kalbi, göğsünü parçalayacak kadar çarpmasına rağmen, bütün gücünü toplamaya çalışarak adımlarını sıklaştırdı. 'Gel... Gelsene!' diye içinden haykırıyordu. 'Ne olacaksa olsun, öleceksem bile, artık dayanacak gücüm kalmadı...'

Yaklaşan dalganın sesi gittikçe güçleniyordu ve korkunç bir gürültüye dönüştü. Dalganın çok yakında olması gerekiyordu. Vasili deniz seviyesinin olsa olsa, yüz metre yukarısındaydı. Bu kesinlikle yeterli olmayacaktı. Buna rağmen daha erken kaçanların kurtulma şansı olabilirdi. 'Telefon neden icat edilmişti ki' diye acı acı düşünüyordu.

Biraz... Biraz daha...

Dünyanın tamamı, uğuldayan bir gürleme ile doldu.

Vasili, biraz daha hızlanmaya çalıştı, kaslarında, ciğerlerinde ve kalbinde son kalan gücünü kullanmaya çalıştı.

'Şimdi gelecek, biraz sonra... Birkaç saniye kaldı... Şimdi... Şimdi... ŞİMDİ' diye düşünüyordu Vasili. Yaklaşan beyaz köpüklü tsunami dalgasının korkunç gürültüsünden başka bir şey duyamıyordu. Şimdi başka hiç bir gürültünün, şimdi duyduğu gürültüden daha yüksek olabileceğine inanmıyordu ama buna rağmen tsunaminin sesi gittikçe, saniye saniye çoğalmaya devam ediyordu. Sonra birden ses dinmeye başladı.

'Ne oldu' diye şaşırdı Vasili. Arkasına döndü ve Robenson Boğazı'nın suyunun birkaç saniyede en az yüz metre kadar yükseldiğini görünce irkildi. Bir kaç dakika önce, deniz uzaklarda, yaklaşık iki kilometre başında yayılmıştı. Şimdiyse, dehşet verici çapraz dalgaların çırpınıp durduğu yüzey, hemen yakınında, neredeyse kendi durduğu yerin yaklaşık iki yüz metre uzağında dalgalanıyordu. Gemiler, küçük sandallar gibi, delice dalgalanan çapraz dalgalarda bir yandan bir

yana sallanıp yalpalanıyorlardı ama çoğu, denizin yüzeyinde kalmıştı. Buna rağmen gemilerin bazıları büyük tehlike içindeydiler, çünkü oraya buraya savrulan buzdağları da onlarla birlikte hareket ediyorlardı ve tepeleri, herhangi bir kuzey şehrinin liman havuzunda eriyen kar ve buzun oluşturduğu küçük kütleler gibi sallanıyorlardı.

Köpüren beyaz tsunami dalgası hızlıca kuzeye doğru uzaklaşırken, ardından bakıldığında, dalganın tepesi gösterişsiz ve alçak gözüküyordu.

Kurtulmuşlardı. Vasili mutlulukla karışık rahatlamadan deli gibi gülmeye başladı. Sonra, dev tsunaminin an be an uzaklaşmasına rağmen, sesinin hâlâ dinmediğini anladı. Yine güneye doğru baktı ve o an, esas dev tsunamiyi gördü. Göklere kadar ulaşan ve dalga tepesinin yükseklerde, bulutlar hizasında, ince beyaz bir çizgi olarak ayırt edildiği devasa büyüklükte bir dağ gibi geliyordu. Bütün boğazı doldurdu ve daha fazlasını, çünkü hiç bir şekilde oraya sığmıyordu. Kıta buzulunun üzerinde birden, yamacı dimdik ve sonsuza devam eden siyah, korkunç bir dağ silsilesi oluşmuştu.

Anlaşılan, onu es geçen dalga, buzulun altından kurtulmuş su kütlelerinin oluşturduğu bir ön cepheydi.

'Dalganın, fazla yavaş geldiğini düşünmüştüm zaten' diye yıkılmış bir halde düşünüyordu Vasili, çünkü şimdi ona doğru fırlayan devasa siyah dağ silsilesi inanılmaz bir hızla ona doğru geliyordu. Gözlerinde saniye saniye büyüyordu ve dalganın tepesi daha da yükseklere, kafasından da yükseğe çıkıyordu. Önce bir gökdelen yüksekliğinde ve birkaç kısa saniyeden sonra, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Büyük Kanyon'un dibinden bakıldığı yamaca benziyordu. Ve sonra... sonra Vasili artık gördüklerini ifade edecek kelimeler bulamıyordu, çünkü hayatında daha önce ona doğru fırlayan dev tsunamiyi karşılaştıracak hiç bir şey görmemişti.

'İşte böyle' diye düşünüyordu Vasili. 'Geride kalan herkese iyi şanslar...'

13

Arktika'nın kaptanı Alexander Semjonov Sergei'ye ciddiyetle bakıyordu.

—Üzgünüm ama onlarla henüz bağlantı kuramadık.

—Hiç kimseyle mi, diye Sergei şaşırdı. –Hem radyo hem telefonla bağlantı kurmaya çalışmanıza rağmen?

Semjonov telsizciye baktı. Telsizci iç geçirdi.

—İki saatten beri deniyorum, dedi telsizci. –Tek bir ses yok.

—Havadan kaynaklanabilir mi, diye sordu Sergei.

—Hava iyi ve onlar ancak iki bin kilometre başında, dedi telsizci.

—Ya Amrita ve Kari?

—Onlar Lomonosov'un aygıtlarıyla bağlantı kurmaya çalıştılar. Onlardan da bir süre için haber alamamıştık.

Büyük pufla ördek sürüsü, batıdan Arktika'nın ışıklarının aydınlattığı alana doğru deniz seviyesine yakın uçuyorlardı. Kuşların bir kısmı geminin yanından, bir kısmıysa üzerinden geçti. Biraz daha ilerde, geminin ışıklarında siyah beyaz parlayan ikinci bir sürü seçiliyordu. 'Çok tuhaf' diye düşünüyor-

du Sergei. 'Benim bildiğim pufla ördekleri geceleri uyurlar.'

—Dürbünü alabilir miyim, diye sordu Sergei.

Sergei ışık güçlendirici dürbünü eline aldı ve Arktika'nın güvertesine çıktı. Dürbünü gözüne kaldırdı ve onlara göre batıda bulunan denizi gözlemeye başladı. Yüzen buz salları, gece dürbününde, hayali yeşil renkte görünüyordu. Dürbününde onlu ve yüzlü pufla ve uzun kuyruk ördek sürüleri, onlarca yeni sürü daha gördü. Birden kuşlar her tarafı sarmıştı. Hepsi doğuya doğru uçuyordu. Sanki yüzen buzların ortalarında dinlenen kuş sürüleri birden, hep beraber havaya kalkmışlardı. Sanki bir şeyden kaçıyorlarmış gibiydiler. Onları korkutan ne olmuş olabilirdi?

Sergei dürbünü batıya çevirdi. Yine bir pufla ördek sürüsü, kanatları vınlayarak gemi üzerinden uçtu. Biraz daha uzaklarda, uzun kuyruk ördeklerinin hüzünlü, üç heceli ezgisi duyuluyordu. Sergei buzulun pütürlü kıyısını gördü. Oradan başlayan düz açık yeşil buzul ovası, dürbünün görüş alanında, uzun mesafeden dolayı, incecik bir şerit halinde gözüküyordu. Katı buzulun bulunduğu yerde ne olduğu belli olmayan, açık yeşil renkte başka bir şey görünüyordu. Sanki sise benziyordu ama sisten daha hızlı şekil değiştiriyordu.

Bu ne olabilir?

—Bir şey görüyor musunuz, dedi kaptan Semjonov'un sesi yanında.

—Hayır... Bilmiyorum...

Yüzlerce uzun kuyruk ördek şarkı söyleyerek, kanatlarını çırparak Arktika üzerinden geçti.

—Bugün ne kadar çok kuş var, dedi Semjonov.

'Kuşlar bizden daha yüksekte olduklarından, bizim görmediğimiz bir şey mi görüyorlar acaba' diye düşünüyordu Sergei.

—Direğe çıkacağım etrafı görmek için, dedi Sergei.

Semjonov Sergei'ye şaşırarak baktı.

—Dikkat et, merdiven buzlanmış olabilir.

Sergei, buzkıranın direği etrafını saran merdivenden yukarıya çıkmaya başladı. Daha da çok yeni uzun kuyruk ve pufla ördek sürüleri, neredeyse devamlı, kim bilir kaç kilometre genişliğinde bir akın olarak geminin iki yanından uçuyordu. Ara sıra, tek tük sürüler, gemi üzerinden de uçuyordu.

Direğin tepesine ulaştığında, Sergei tekrar dürbünü batıya çevirdi. Ufukta... bir şey vardı. Sergei hâlâ ne olduğunu anlamakta zorlanıyordu.

Sonra, o şeyin yüzen buz sallarına çarptığını, onları korkunç bir güçle ve hızla parçaladığını anladı. Büyük parçalar yükseğe fırlıyordu. Ne kadar yükseğe? Görüntünün boyutlarını anlamak çok zordu, çünkü Sergei, yaklaşan dev dalganın uzaklığını ve de havaya fırlayan buz sallarının büyüklüğünü bilmiyordu. Doğanın şekilleri, kurallara göre fraktal şekillerde oldukları için, büyük bir dalga küçük bir dalgaya benziyordu ve büyük buz sallarının şekilleri küçük sallarınki gibiydi. Derken, Sergei dikkatini, buz sallarının iniş hızına çevirmeyi akıl etti. Buz sallan, sanki havada değil, deniz içinden geçer gibi veya güçlü bir rüzgârın onlara karşı esercesine, daha hızlı düşmelerini engellercesine, denize olağandışı yavaş düşüyorlardı.

Sergei korkuyla, yükseğe fırlayan buz kütlelerinin birkaç milimetrelik buz parçacıkları değil, birkaç metre kalınlığında ve onlarca metre eninde büyük buz sallan olduğunu anladı. Aynı zamanda, gördüğü dev dalganın her hangi olağan bir depremin veya yanardağın oluşturduğu, birkaç on santim veya en fazla bir metre yüksekliğinde bir tsunami olmadığını, kim bilir kaç on metre yüksekliğinde devasa bir tsunami olduğunu

anladı. Bunun, Atlantis, Eleuthera Adası, Hawaiji, Soreggan, İncil'deki tufan hikâyesi, Gılgamış, Codex Troano'nun dev dalgası olduğunu anladı.

Henüz uzaktaydı ama hızlıca onlara doğru geliyordu. Çok hızlı. Sergei olabildiğince çabuk direkten aşağıya indi. Şimdi Susan, Vasili ve araştırma istasyondaki diğer insanlara ne olduğunu anladı.

'Elveda, sevgili arkadaşlar' diye düşünüyordu Sergei aşağıya inerken.

İçinde, düşünmeye cesaret edemediği, daha da büyük başka bir acı hissediyordu. 'Başaramadık' diye düşünüyordu Sergei. 'Ve başaramadığımız için çok insan ölecek fakat şimdi değil, bunu sonra düşüneceğim' dedi kendi kendine, 'şu an bunu düşünemeyeceğim.' Gözü önünde olanlara bakmak için durursa, tamamıyla yıkılacağını biliyordu ama bunu sonra kavrayabilecek miydi? Belki onun açısından da, her şeyin şimdi bitmesi daha hayırlı olurdu?

Belki de değil.

Arktika'nın kaptanı Semjonov, Sergei'ye soran gözlerle baktı.

—Bize büyük bir tsunami dalgası yaklaşıyor, dedi Sergei.

—Ne kadar büyük, diye sordu kaptan.

—Yaklaşık elli, altmış metre, belki daha da yüksek.

—Şaka yapıyorsunuz, dedi kaptan. –Öyle dalgaların bu kadar derin denizde olması mümkün değil.

—O dalganın Arktika'yı batıracağından korkuyorum, dedi Sergei.

Semjonov'un bakışı, Arktika'nın bitişiğinde yüzen Lomonosov'a döndü.

—Denizaltına kaç kişi sığar?

Sergei bir an düşündü.

—Uzun bir dalış için altı... Kısa bir dalış için ise... Belki de, on iki kişi sığdırabiliriz.

—Yani, mürettebattan dokuz kişi alabilirsiniz?

—Doğru, dedi Sergei.

Arktika'daki diğerlerine ne olacağını soramadı.

—Ailesi olanlardan seçeceğim, dedi Semjonov.

—Ve de sahil kısmından olmayanlar, St.Petersburg, Murmansk ve Arkangel'den olmayanları seçin.

Semjonov kaşlarını kaldırdı:

—Durum gerçekten de bu kadar ümitsiz mi?

—Maalesef öyle.

—Peki... Başka bir çare yok... Acele etmeniz gerekecek, dedi Semjonov.

Sergei ip merdivenden aşağıya, Lomonosov'a inmeye başladı. Arkasında Semjonov'un bağırarak emirler verdiğini duyuyordu. Çok geçmeden, güvertede koşar adım sesler duydu ve seçilen tayfalar, peşinden inmeye başladı. Arktika'nın devasa makineleri çalıştı ve burnunu yaklaşan dev dalgaya çevirdiğinde, geminin kıçında su fokurdamaya başladı. 'Dalgaya ne kadar zaman kalmıştır' diye düşünüyordu Sergei.

Açık kapaktan Lomonosov'un içine girdi.

—Ne oldu, diye sordu Amrita.

Amrita'nın arkasında duran Kari Alanen'in kaygılı yüzünü gördü.

—Dalmamız gerek ve de son hızla. Daha derinde emniyetteyiz. Bizle birlikte birkaç kişi daha gelecek.

—Ne oldu, orada ne var, diye tekrar sordu Amrita.

—Bildiğimiz dünyanın sonu işte, dedi Sergei alçak sesle.

Epilog

AVRUPA KÖRFEZİ MAYIS 8702 (M.S. 2026)

Burun tarafında kamarası bulunan, on metrelik motorlu tekne, su altında kalmış iskelet ormanı ortasında sabit hızla ilerliyordu. Ayakta dikilmiş ölü ağaçlar, yapraklarını ve iğnelerini seneler önce dökmüşlerdi. Geride, ancak hayalet gibi her tarafa uzanan ölü dallar kalmıştı.

Amrita Desai yekeyi tutuyordu, Sergei Savelnikov teknenin burnunda önlerine gelecek olası engelleri gözetliyordu. Tekne, güverte altında gömülü bulunan odun yağı kullanan Elsbett motoru ile çalışıyordu. Teknenin bordosuna büyük beyaz harflerle teknenin adı "Oannes" yazılmıştı.

Birkaç sene önce, etraflarını çevreleyen alan, Orta Avrupa'nın koru halinde bir ormanıydı. Şimdiyse, yarısı su ile kaplı bir labirentti. Gözün erişebildiği alanda, ağaç tepelerinden ve aralarında kalan sudan başka bir şey görünmüyordu. Daha uzaklarda ne olduğunu görülmüyordu. Amrita ve Sergei'nin, su altında kalan ormanın nereye kadar devam edeceğini bilmeleri hiç bir şekilde mümkün değildi.

Amrita, güneşten yön alarak ağaçların arasından geçmeye çalışıyordu.

Ara ara, ikisi de ağaçların dallarına takılmamak için eğilmek zorunda kaldılar. Bazen, geçemedikleri bir yere girdiklerinde, geri dönmeleri ve yeni bir geçit aramaları gerekiyordu.

Eli ile sağ tarafını işaret eden Amrita:

—Bak, diye bağırdı.

Su üzerinde bir geyiğin başı görünüyordu. Hayvan emin ve hızlı bir şekilde ilerliyordu.

—Karadan çok uzakta olamaz, dedi Amrita. –Buna göre bir tahminde bulunabilir miyiz?

Sergei haritayı inceliyordu ve içini çekti.

—Tam olarak değil. Elimizde daha iyi bir haritanın olması gerekirdi. Ne yazık ki, GP uyduları artık çalışmıyor.

Ağaç aralarından geçmeye devam ettiler. 'Yarısı su altında kalan ormanlar, oldukça büyük engeller oluşturuyorlar' diye düşünüyordu Sergei. 'Ama şansımıza, Avrupa körfezinin bu ormanla kaplı alanları oldukça küçük ve seyrektir.' Kuzey Rusya taygasında daha önce yaptığı tekne gezisi aklına geldi. Orası yüz milyonlarca hektar, yarısı su altında kalan ölü orman, milyarlarca hâlâ ayakta kalan köknar, Sibirya sembrası ve çamla kaplıydı.

Teknenin önünde bir ses duyuldu. Amrita teknenin hızını yavaşlattı.

—O neydi? Kunduz mu, diye sordu Sergei.

—Zannetmiyorum. Su fazla tuzlu.

Amrita motoru boşa aldı ve hayvanın tekrar su yüzüne çıkmasını bekledi. Sonra... Yüz metre sağ taraflarında, suyun yüzeyine, topa benzer bir siyah nokta çıktı. Sonra yine kayboldu.

—Bu bir gri fok, dedi Sergei. –Bunlar balık peşinde bile

orman içine girmezler. Yakında bir yerde açık denizin olması gerekiyor.

Hayatta kalanları aramak için tekne ile Londra'yı ziyaret ettiklerinde ki; onlardan çok az kalmıştı, Sergei orada gördüklerini anımsamak istemiyordu. Gördüklerinden dolayı, Cambay Körfezi'nin deniz altındaki, bir başka hayattan kalma kadim harabe şehirlerinde yaptıkları buluşları artık anlayabiliyordu. Cambay Körfezi dibinde bulunmuş harabelerde yatan kemik, kafatası ve iskeletlerin düzensiz şekilde dağılmaları artık onlar için bir bulmaca değildi.

Ağaçlara takılan, tsunaminin beraberinde sürüklediği daha çok farklı süprüntü vardı şimdi. Demek, orman kenarına yaklaşmışlardı. Onu aşmak sorun yaratabilecekti.

Orman kenarı, ağaçlar arkasından yüksek ve koyu bir duvar gibi yükseliyordu. Yaklaştıklarında, bulundukları yerde duvarın onlarca metre yüksek olduğunu gördüler. Tsunami, milyonlarca ağacı, kökünden söküp ormanın içlerine, gittikçe daha fazla yeni ağaçları sökerek, gücü azalıncaya dek beraberinde sürüklemişti. Dalganın son durduğu yerde, karmakarışık devasa ağaç kütükleri birikintisi birbirleri üzerine yığılmıştı. Aralarına daha küçük dallar ve başka çöpler, arabalar, değişik plastik eşyalar ve düşünülebilecek her türlü eşya karışmıştı. Amrita, köklerinden koparılmış ağaç yığıntılarının oluşturduğu duvarın belki de yer yer yetmiş, seksen metre yüksekliğinde olduğunu tahmin ediyordu. Her şey olup bittikten sonra bile, Avrupa üzerinden geçen tsunaminin şiddetli gücünü hayal etmesi çok zor geliyordu. Kendileri bunu görmemişlerdi, çünkü üzerinden dev tsunami geçtiğinde ve Arktika'yı batırdığında, derine dalmış Lomonosov neredeyse kıpırdamamıştı bile. Denizaltının pencerelerinden tsunaminin devirdiği Arktika'nın Kuzey Buz Denizi'nin dibine battığını

görmüşlerdi fakat buzkıran gemisinin mürettebatının kurtarılması için yapacak hiç bir şey olmamıştı.

Kendileri dalgadan sorunsuz kurtulmuşlardı ama dev tsunaminin başlattığı Heinrich Olayı onlar için daha büyük sorunlar açmıştı. Önce, Rusya'nın kuzey sahillerinde karaya çıkmayı düşünmüşlerdi ama sahil boyunca yükselen, neredeyse geçilmez ağaç kütüğü duvarları ve onların diğer tarafında sonsuza devam eden su altındaki çam ve köknar ormanları, fikirlerini değiştirmeye sebep olmuştu. Kari Alanen'in teklifiyle İskandinavya'yı dolaşıp Baltık Denizi'ne ve Finlandiya'ya gelmeye karar vermişlerdi. Çünkü Kari, Anna-Leena'ya karanın içlerine, Pelkosenniemi'deki yazlık evlerine kaçmasını söylemişti.

Batı Berints Denizi'ne geldiklerinde, onları şaşırtan bir görüntü karşılamıştı. Ufukta kesintisiz, beyaz, ince bir çizgi seçiliyordu. Önce onu sis olarak algılamışlardı ama yaklaştıkça, o bölgenin buzdağlarıyla dolu olduğunu görmüşlerdi. Gerçekten de çok kalabalıktılar; etrafta milyonlarca büyük ve küçük buzdağları ve onlardan kopan daha küçük buz parçaları yüzüyordu, bazıları birbirine yapışıktı.

Binlerce yıl boyunca, tek bir buzdağının görülmediği bu alan, buzdağları ve daha küçük buz parçalarının kapladığı on milyon kilometrekarelik bir alana dönüşmüştü.

Barents, Norveç ve Kuzey denizleri, buzdağlarının doldurduğu bir labirente dönüşmüştü. Deniz yüzeyinde seyreden hiç bir tekne onları geçemezdi. Lomonosov, buzdağlarının altından geçebilirdi ancak bir denizaltı için bile burası zor ve tehlikeliydi. En büyük buzdağları denizin dibine değiyordu ve onların aralarında zor geçilen sualtı labirentleri kalıyordu. Önüne bir çıkmaz geldiğinde ve daha önce kullandığı yol arkalarında birden kapanınca, Lomonosov neredeyse buzdağla-

n arasında hapis kalacaktı. Nihayet Kuzey Denizi'ne ulaştıklarında, başka sürprizlerle karşılaşmışlardı.

Deniz seviyesi beklediklerinden daha çok yükselmişti. Belçika ve Hollanda'yı ve Avrupa Birliği'nin merkezini bulacaklarını düşündükleri yer yok olmuştu. Yine de denizin ortasında, orada burada, bazı apartmanlar ve başka yüksek binalar ayakta kalmıştı. Bir mucize olarak, tsunami dalgasına rağmen devrilmemişlerdi, rüzgâr ve deniz akıntıları ile oradan oraya hareket eden, her yerde yüzen buzlar da onları yıkamamıştı.

Deniz yüzeyine çıktıklarında, köklerinden sökülmüş ağaçların ve mümkün olan her türlü çöpün oluşturduğu ve etraflarından dönmeleri gereken bir eyalet büyüklüğünde sallar karşılarına gelmişti. Hâlâ hayatta kalan insanların acı dolu yardım çağrıları onları perişan etmişti ama yollarına devam etmek mecburiyetinde kalmışlardı.

En sonunda, Botnia Körfezi'nde karaya çıkmışlardı. Tsunami dalgası Danimarka'yı kolayca geçmişti fakat sonra enerjisi, Baltık Denizi'nin çeşitli taraflarına ve körfezlerine dağılmıştı. Botnia Körfezi'nin kuzeyine geldiklerinde, dalganın, karanın çok içlerine yükselemediğini gördüler. Ağaç yığıntılarını ve başka engelleri geçmeyi başararak fazla zarar görmeyen yerlere ulaşabilmişlerdi. Suyun getirdiği birikintilerin birkaç metre ötesinde tıkanıp bozulmamış ve engelsiz ilk yolu gördüklerinde, gözlerine inanamıyorlardı.

Bir müddet yürüdükten sonra, köy evlerinin birinin samanlığında çalıştırabildikleri antika bir Lada araba bulmuşlardı. Arabayı Pelkosenniemi'ye sürmüşlerdi; sarsılmış ama hâlâ hayatta kalmış, sağlıklı ve güçlü Anna-Leena'yı Alanenler'in eski yazlık evinde bulmuşlardı.

Yazlıkta Kari, Sergei'ye kütüphaneyi göstermiş ve oradan kucak dolusu kitap toplamıştı.

—Bunlar Fince ama resimlere bakabilirsin. İleride çok

faydalı olacaklar. Gelecek bunlarda: Araba Tamircisi İçin Motor Bilgisi, Süt Ürünleri Bilgileri, Kümes İnşaatı, Tavuk Bakımı, Fin Bahçeleri, Elma Yetiştiriciliği, Pellervo mecmuasının 1906. sayısı, Şömineler ve Soba Tipleri.

—Ben bunları tercih ediyorum: Low-Cost Solar Troughs and Flat-Plate Solar Collectors[13].

Kari ve Anna-Leena'nın vatanı, diğer dünya ülkelerinden daha az etkilenmiş gibiydi. Danimarka, tsunami dalga gücünün büyük kısmını emen büyük bir dalgakıran vazifesi görmüştü. Alarm verilişinden sonra, daha fazla vakitleri olduğundan, insanların çoğu, tsunami dalgasından önce karanın içlerine kaçabilmişlerdi. Kış soğukları, hastalıkların yayılmasını önlemişti ve çoğu köy evlerini, elektriksiz, odunla çalışan soba sistemleri ile ısıtmak mümkün olmuştu. Batı kıyısında bulunan nükleer santral tam zamanında kapatılabilmişti ve sahil yakınlarındaki yakıt daha emniyetli bir yere taşınabilmişti.

Sonraki kışlar, Güneybatı Avrupa da felaketten etkilenmişti. Atlas Okyanusu'nun kuzeyine akan devasa miktarda soğuk tatlı su ve buz dağları, Golf Akıntısı'nı durdurmuşlardı. Buzun ve Golf Akıntısı'nın durmasının etkilerinden dolayı, ertesi kış, kuzeydeki deniz alanları Britanya yarımadasına kadar buz tutmuştu. Birden, dünya küresinin kuzey yansıtıcı alanı, öncekinden çok daha fazla genişlediği için, atmosferin ısınmasının, en azından geçici olarak, durduğu tahmin edilmişti. Sıfırın altında elli ve altmış derece soğukta debelenen Kuzey Avrupalılar, şimdiden, sera etkisinde kalan nostaljik hava şartlarını övmeye başlamışlardı.

Amrita ve Sergei, önlerinde yükselen ağaç kütüğü yığıntılarını sessizce seyrediyorlardı. Buradan tekne ile geçmek

13 Düşük Fiyatlı Güneş Enerjisi Çanakları ve Güneş Enerjisi Panelleri

mümkün değildi. Amrita, Oannes'in burnunu sola çevirdi. Geçebilecekleri bir çıkış aramak için, yığıntı duvarı boyunca yollarına devam ettiler.

En sonunda öyle bir yer buldular. Yığıntının alt katları, kayalarla birkaç daha yüksek taş evin üzerine yığılmıştı. Altlarında birkaç metre yüksekliğinde ve birkaç metre eninde bir geçit buldular. Belki de, Oannes aradan geçebilecekti. Amrita ve Sergei tünele girdiklerinde, Oannes'in yanlarına uzun çizikler çizen ağaç dallarına ve köklere yüzleri çarpmasın diye başlarını eğdiler. Birkaç defa, tekne takılacak gibi oluysa da her defasında kurtulup ilerleyebildiler.

Biraz sonra, Oannes son ağaçların arkasından açık denize çıktı. Amrita motoru boşa aldı. İkisi de dürbünü aldılar ve önlerindeki manzarayı seyrettiler.

Yığıntı duvarının arkasında, en azından yirmi kilometre ileriye doğru, iki yana daha da uzağa devam eden açık deniz başlıyordu. Denizin ortasında bazı kilise kuleleri ve başka binaların devrilmiş iskeletleriyle nedense ayakta kalmış tek tük birkaç ağaç görünüyordu. Daha uzaklarda açık deniz, suda dikilen ormanlar ve koruların oluşturduğu adalar labirentine dönüşüyordu.

Uzaklarda sağ yönde, başka bir şey ayırt ediliyordu. Çıplak gözle orası da bir ormana, suda dikilmiş ağaçlara benziyordu ama dürbün, ağaçların yüksek ofis ve apartman binaları olduğunu açığa çıkardı.

—Orasının Hamburg olması gerekiyor, dedi Sergei.

—Oraya mı gidelim?

Sergei başı ile onayladı.

—Orada gereken bazı şeyleri bulabileceğimizi düşünüyorum ama... Haritaya göre, yakınlarda bir gayzer olacak.

—Peki, ne yapacağız?

—Biraz bekleyelim. Yolumuza devam etmeden, onun yerini belirlemek istiyorum. Gayzer ölçer yakında bir yerde mi?

—Evet, dedi Amrita.

Amrita güverte altında kayboldu ve bir süre sonra gayzer ölçerle döndü. Normalden daha çok çıtırdıyordu, ama korkulacak kadar değildi. Dünya üzerinde, hatta Antarktika'da bile radyoaktif kirlilikten tamamen korunmuş bir yer artık yoktu. Onları çevreleyen ışınım, ölçüye göre, kaygılanacak miktarda değildi.

—Orada, dedi Sergei birden. Parmağıyla güneyi işaret ediyordu. Amrita parmağının işaret ettiği yöne bakınca, denizde ince, yukarısından şişen bir buhar sütunu gördü. Fışkırma birkaç saniye kadar sürdü. Sonra buhar sütunu kayboldu, gerisinde hemen dağılan, rüzgârla batıya doğru süzülen, küçük buhar bulutları bıraktı.

—Buhar sütunu oldukça yüksek, en azından iki yüz metreydi, dedi Sergei. –O gayzer, cehennem gibi sıcaktır.

—Oldukça uzakta. Otuz kilometre ilerde olabilir.

—Yine de, senelerce oraya buraya buharını saçmış. Buradaki rüzgârların yönü devamlı değişiyor. Bu sular epeyce radyoaktif olabilir.

—Gayzer ölçeri yanımızda tutalım ve su fazla ısınırsa geri dönelim, diye önerdi Amrita. –Ve rüzgârın yönünü takip edelim. Yeter ki buhar bulutu altında kalmayalım.

Sergei durumdan memnun değildi, riskin fazla olduğunu düşünüyordu. Ama eninde sonunda, Amrita'nın önerisine katıldı. Gayzerlerin uzun zaman önceleri, İzlanda veya Yellowstone Milli Parkı'nda bulunan egzotik bir doğa olayı olduğu zamanları düşünüyordu hüzünle. Bugünlerde ise gayzer sözü, daha çok, su altında kalan nükleer santrallerin koruyucu

kubbeleri içinden çıkan sıcak buhar için kullanılıyordu. Reaktörler uzun zaman önce kapanmalarına rağmen, içlerindeki yakıt, hâlâ büyük miktarda ısı oluşturuyordu ve reaktör odalarının içindeki suyu, yakıcı sıcak buhara dönüştürebiliyordu.

Amrita Oannes'in burnunu, su içinde dikilmiş apartmanlara doğru yönelttiğinde, Sergei de aşağıdan eski bir Hamburg haritası aramaya indi. Birkaç kere, gayzer ölçer korkutucu bir sıklıkla çıtırdadığı için, daha kötü kirlenen su alanlarının etrafında uzun turlar yapmaları gerekiyordu.

—Şu gayzer, bütün Kuzey Almanya'nın alçak yerlerini oldukça kötü kirletmiştir, diye Sergei mırıldandı.

Birkaç saat sonra, on metre su altında kalan Hamburg sokakları boyunca ilerliyorlardı. Su berraktı, dibe kadar görebiliyorlardı. Sokakları, sokak kenarlarına park edilmiş arabaları, sokak lambalarını, çeşitli mağaza ve alışveriş merkezlerinin ve sokak kahvelerinin kırık vitrinlerini ve çerçevelerinde takılı kalmış cam parçalarını seçebiliyorlardı. Orada burada, tekli veya kalabalık balık sürüleri geçiyordu. Kanada kazı ve yavruları iki apartman arasına kaçtılar. Sarı kahverengi yavrular henüz çok küçüklerdi, belli ki yumurtadan daha yeni çıkmışlardı. Martı sürüleri, Oannes'in üzerinde çığlık atarak, dümen suyunda ölü balıklar arayarak dönüp duruyorlardı. Sergei, yağmur oluklarının ve cam pervazlarının en popüler yuva kurma yerleri olduğunu fark etti.

Yüksek binalar, başlarının üzerinde yükseliyordu. Binaların çatılarında ve yağmur oluklarında şimdiden, herhalde kuşların oraya getirdikleri tohumlardan küçük filizler çıkmıştı. Bütün camlar kırıktı. Sergei, zamanında azametli ve ebediymiş gibi duran bina ve gökdelenlerin, dalgalar ve nemin etkisinden ve ısı farkından dolayı bir bir devrilmeye başlayacağını düşünüyordu. Önce beton duvarlar çökecekti, gerideyse inşa-

at demirleri ve hâlâ üzerinde takılı beton parçalar sarkan çelik kolonlu iskele kalacaktı. Sonraları, oksijen ve tuzlu su, demiri doğal haline dönüştürecekti ve çelik kolonların yüzeyini kırmızımsı, kalın pas ile kaplayacaktı. Yüzlerce yıl boyunca, kolonlar gittikçe gevrek bir hale geleceklerdi ve en sonunda, zayıflamış çelik kolonlar kendi ağırlığıyla çökecekti.

—Hangi sokakta olduğumuzu öğrendin mi, diye sordu Amrita.

—Evet... Galiba. Bundan sonraki sokak köşesinden sağa dön, orası Bahnhoffstrasse olacak.

Amrita yekeyi sola çevirdi ve Oannes'in burnu Bahnhoffstrasse'ye yöneldi. Caddenin iki yanında da yüksek gökdelenler sıralanmıştı. Caddenin tümü, dibinde sığ su akan bir kanyon gibiydi. Oannes'in dümen suyundan çıkan dalgalar, binaların duvarlarına çarpıp geri döndüler ve arkalarında, piramitlere benzeyen sivri ve küçük çapraz dalgalar oluşturdular.

—Bundan sonraki alçak binanın önünde dur.

Amrita motoru durdurdu. Oannes yavaşça öne doğru ilerliyordu.

—Burada mı kalacağız, diye sordu Amrita.

—Galiba doğru yerdeyiz. Tekneyi bir yere bağlayalım.

Sergei haritayı doğru okuduysa, bir zamanlar Hamburg'un en büyük teknik kitaplar satan kitapçısı, şu an hemen bitişikte, birkaç metre derinlikteydi. Amrita ve Sergei soyundular ve dalgıç kıyafetlerini üzerlerine geçirmeye koyuldular. Biraz sonra, Oannes'in bordasından indirdikleri merdivenden buz gibi soğuk suya daldılar.

Amrita önde, Sergei peşinden dalıyordu. Gündüz olmasına ve suyun berrak olmasına karşın, görüş mesafesi yine de iyi değildi. Suyun altı, caddeyi çevreleyen yüksek işhanlarının

suya düşürdüğü yansımalarından dolayı, neredeyse kapkaranlıktı. Devasa bir işhanının siyah duvarı önlerindeydi. Binanın kırık dökük, büyük vitrinlerini gördüler. Çerçevelerinde kırılmış camların uzun ve sivri parçaları kalmıştı. 'Bunlarla dikkatli olmak gerekecek' diye düşünüyordu Amrita.

Amrita en yakında duran vitrin önüne gitti. Dalgıç bıçağını belinden çıkarıp cam çerçevelerde en tehlikeli duran cam parçalarını çıkardı. İçeriye doğru yüzmeye başladı.

'Burası gerçekten de kitapçı dükkânıymış!' Ortalık neredeyse karanlık olduğundan cep fenerini yaktı. 'Şansımıza, elimizde bol miktarda yedek pilimiz var.'

Soluduklarında çıkardıkları hava kabarcıkları döne döne yukarıya çıkıyordu ve el fenerlerinin ışık huzmelerinde, önce yukarıya doğru tırmanan, sonra da mağazanın tavanında parlayan sıralar oluşturuyorlardı.

Her tarafta, bazıları yıkılmış, bazıları hâlâ ayakta kalmış kitap rafları duruyordu. Kitaplar, her tarafa darmadağın yayılmış, yeri bir tabaka halinde kaplamışlardı, bazı yerlerde yığın halindeydiler. Sel dalgaları ve mağazanın su ile dolduğunda oluşan anaforlar, belli ki onları önce savurup dağıtmıştı. Sonrasında, sudan daha hafif kitaplar, oraya buraya yüzmüşler ve nihayet ıslandıklarında dibe batmışlardı. Amrita karmaşayı gördüğünde, belli bir kitabı bulmanın çok zor olduğunu anladı. Hâlâ mümkün olduğu için, faydalı ve kurtarılmaya değer belki çok şey bulabileceklerdi.

Kitap yığınlarını gözden geçirmeye başladılar ve yeteri kadar değerli buldukları bir şey bulduklarında, mağazanın dışına indirdikleri fileye bıraktılar. Kısaca göz attıkları kitapların çoğunun konusu ya çok dar alanları kapsıyordu veya birçok şey, fazlasıyla bilimsel yazılmıştı. Bu tip kitaplarda, her hangi bir şirketin bir şey yaptığında, belli süper teknolojik

materyalleri, istediği zaman elde edebileceği tahmin ediliyor ki bu materyallerin de imalâtı için karmaşık makine ve aletler gerekiyordu... Ve bu makine ve aletleri imal etmekte de yine, neredeyse benzer karmaşık aletler ve makinelere ihtiyaç duyulacaktı.

Yeni bin yıl başlangıcında kullanılan imalât metotları, neredeyse istinasız olarak çok uzun teknolojik işlemlere veya çok karmaşık teknolojik ağlara dayanıyordu. Şimdilerdeyse, insan nüfusu daha az olduğu için, bunları tekrar aynı seviyeye getirmek imkânsızdı. Daha basit el aletleriyle, makinelerle, daha kolay bulunan veya üretilebilir hammaddelerle, fazla karmaşık elektronik ve nanoteknoloji kullanılmadan aynı şeyleri ama daha basit olarak yapabilmeyi anlatan kitaplara ihtiyaçları olacaktı.

Su yüzüne çıktılar, tekneye bindiler ve ağlarına topladıkları ganimeti yukarıya çektiler. Yine de bulduklarından çok memnun değildiler.

—Başka yerleri de aramamız gerekiyor, diye teklif etti Sergei.

—Sahafları, antikacıları, kütüphaneleri, müzeleri aramamız gerekecek. Teknik müzeyi. 1800 sonları ve 1900'lü yılların ilk yarısındaki teknolojiler bizim için çok yararlı olacak. Son elli sene içinde kullanılan yeni teknolojiler, neredeyse tamamen faydasız.

—Zor bir durum, dedi Amrita, samanlıkta iğne aramak gibi.

—Şansımıza, iğneler birden fazla. Hepsini bulmamız gerekmeyecek ama bir mola verelim mi? Bir şeyler yiyebilirim.

—Olur, dedi Amrita.

Amrita Oannes'in güverte altında duran dolaptan elma ve sandviç çıkardı.

—Kahve ister misin, diye sordu Sergei.

—Seve seve, dedi Amrita. –Gerçi kahvemiz de pek kalmamış.

—Belki de, bir zaman yine kahve bulabiliriz.

—Ümit edelim.

—Olmazsa, tekneyi donatır, kendimiz kahve aramaya gideriz, diye ortaya attı Sergei.

Sığ sular altında batmış şehir üzerinde yemeklerini yediler, kahvelerini içtiler.

Gelen dalga beklediklerinden de büyük olmuştu. İki yüz kilometre kıtanın içerisine kadar girip ağaçları ve açıkta duran nesneleri silip süpürüp okyanus kıyılarının birkaç yerini çıplak bırakmıştı. Atlas Okyanusu kıyılarında dalga, iki yüz metre yüksekliğindeki tepeleri aşmıştı. Su çok soğuktu ve deniz seviyesinin yükselmesini engelleyen kıyıdaki barikatlar, suyun geri akmasına izin vermemişti. Avrupa'daki insanların çoğu boğulmuş veya bir saat gibi az bir zamanda soğuktan ölmüştü.

Bundan sonraki aylarda, Avrupa sahillerini bir sürü yeni, daha küçük, bu sefer güneyden gelen dalgalar vurmuştu. Aynı zamanda, deniz önce on metre, sonra yirmi metre yükselmişti ve Batı Avrupa'nın devasa kıyı barikatlarını altına gömmüştü.

Kimse tam olarak ne olduğunu anlayamamıştı, çünkü bilgi ağları ve uydu bağlantıları işlemez hale gelmişti ama Antarktika'da bir şeylerin olup bittiği belli olmuştu, çünkü başka hiçbir şey, deniz seviyesinin bu kadar yükselmesine sebep olamazdı. Büyük olasılıkla, Antarktika'nın bütün buzul kitlesi parçalanıp devrilmişti.

Bu yeni dev tsunamilere ne sebep olmuştu? Golf akıntısı durduktan sonra, acaba yüzeye yakın tropikal sıcak su, dibe

batacak kadar tuzlanmış mıydı? Metan klatrat yatakları erimiş ve yeni Storegganlar mı yaratmışlardı? Batı Antarktika buzulları altındaki kara, kilometrelerce kalın buz tabakasından kurtulunca mı dev tsunamiler doğmuştu? Belki de, Güney Kutbu'nun kıta sahasının kenarlarının yükselmesi, bitişikteki kıta sahalarını etkilemişti.

Amrita ve Sergei, güney yarıkürede oturan insanların akıbetini bilmiyor olsalar da ne olduğunu tahmin etmek mümkündü. İnsanlığın beşte dördü, kıyı şeritlerinde veya bunlara yakın yerlerde yaşıyordu ve çoğu, olasılıkla bir gün içinde ölmüşlerdi. Ya hayatta kalanlar, onlar ne yapmıştı? Acaba hiç gelmeyecek yardım mı beklemeye koyulmuşlardı veya karanın içlerine mi kaçmışlardı? Kıyılardaki su kaynakları, her tarafta yatan cesetler, her türlü artık ve tuzdan bozulmuştu ve tuzdan dolayı, tarlaların, en azından birkaç on yıl süresince ekilmesi tamamıyla olanaksızdı.

Hayatta kalanlar, mutlaka karanın iç kısımlarına gitmeye çalışmışlardır. Az miktardaki gıda maddeleri yüzünden ümitsiz kavgalar yapılmıştır. Ayrıca milyarlarca kötü beslenmiş, her şeyini kaybetmiş mültecilerin akını, birçok hastalık yapan patojenlere de kolay şartlar sağlamıştır.

Bir patojen, bir kişiden diğerine ne kadar kolaylıkla geçiyorsa, en saldırgan, en çabuk üreyen ve daha öldürücü patojenler, daha yavaş üreyen ve daha az tehlikeli olanlar sayesinde daha çok çoğalıyorlardı. Bu evrim biyolojisinin temel kuralıdır; savaşlardan ve büyük mülteci göçler yaratan afetlerden tarih boyunca başarılı veba fabrikaları oluşturmuştur.

Mega tsunami sonrası dünyasındaki süper öldürücü virüs ve bakteriler, mutlaka mültecilerle birlikte karanın iç taraflarına da yayılmış ve insanlar yeterli miktarda kalmayana dek öldürmeye devam etmişlerdi ve ancak o zaman salgınlar sona ermişti.

Sergei ve Amrita, kaç insanın hayatta kalıp kalmadığını tahmin etmeye çalışmışlardı ama gerçekte, bunu bilmek için hiçbir yol yoktu. Bu herhalde bir milyarın altında, belki de daha azdı.

—Ne düşünüyorsun, acaba bir şekilde bu felaketten kaçınmamız mümkün olur muydu? –Demek istediğim, gerçekten bu önlenemez miydi veya daha akıllıca davransaydık, buna engel olunamaz mıydı?

Sergei, denizin örttüğü sokağa baktı.

—Bilmiyorum, dedi. –Belki de.

Sergei su altında görünen kitapçının vitrinlerini seyrediyordu.

—Fakat başarabilseydik, kanımca, başka bir şey olabilirdi. Bilimsel ve teknolojik gelişimin ilerlemesi o kadar hızlanmıştı ki aynı zamanda tehdit edici yeni şeyler, devamlı çoğalıp duruyordu. Eninde sonunda, şansımız yaver gitmeyecekti.

Amrita, Sergei'nin ne dediğini anlamıştı. İnsanlık tarihi 1900'lerin sonlarında, nükleer silahlar, nükleer santraller, ışın silahları, yanlışlıkla geliştirilmiş ölümcül virüsler, bilerek geliştirilmiş ölümcül virüsler, kendi kendine gelişmiş ölümcül virüsler, gittikçe dehşet verici kimyasal silahlar yaratmıştı. Ozon tabakasını yok eden kimyasallar, atmosferi ısıtan bileşimler, nanoteknoloji, bioteknoloji ve apartmanların enerji kaynağı olarak kullanılabilecek küçük güç kaynaklarının hayali, güçlerini küçük radyoaktif pillerden alan ve farklı işler yapabilecek milyarlarca robotun hayali, inanılmaz bir afet dolambacına dönüşmüştü...

—Uzun zaman, gerçekten de şanslıydık, dedi Sergei. –Belki de fazlasıyla şanslıydık. Şansımızın dönmesi her halde kaçınılmazdı.

Amrita, bakışını suyun ve buzlanmanın tahrip ettiği terk

edilmiş bina iskeletlerinin duvarlarında gezdirdi. Az önce, bunlar insan ve hayat dolu sıcak mekânlardı.

—Belki de, nükleer artıklar, bin kat daha fazla çoğalmadan, bu afetin şimdi olması daha iyiydi, dedi Amrita.

Sergei kahvesini bitirdi ve fincanını kap kacak için ayrılan bölmeye yerleştirdi.

—Yolumuza devam edelim mi, diye teklif etti. –Karanlık bastırmadan, oradaki gayzerden yeteri kadar uzaklaşmak istiyorum. Burada elektrik direkleri de ayakta kalmış olabilir. Pervanenin elektrik tellerine takılmasını istemiyorum, onların çözülüp çıkarılması gerçekten de zor olabilir.

—Bundan sonra nereye gidelim?

—Her zaman Amsterdam'ın antikacı dükkânlarına gitmek istemişimdir, dedi Sergei.

Birkaç saat sonra, suyun ortasında dikilen gökdelen ormanı arkalarında kalmıştı ve gittikçe uzaklaşıyordu. Rüzgâr hâlâ batıdan esiyor ve tehlikeli buharları onlardan uzak yöne savuşturuyordu. Önde hiçbir gayzerin olmaması gerekiyordu. Olasılıkla, Atlas Okyanus'un buz gibi suyu, deniz altında, daha derinde kalan santralleri çok etkili soğuttuğundan, buhar patlamalarının oluşması mümkün olmamıştı. Nükleer santrallerin koruyucu kubbeleri, ancak altı seneden beri su altında kaldıkları için henüz aşınmamışlardı.

Oannes'in motor sesi, Amrita'ya birden rahatlatıcı geliyordu.

—Biz bir şeyler öğrendik mi, diye sordu. –Bu sefer?

—Öğrendik elbette ama bizden sonra gelenler... her şeyi unutacaklar.

—Hep böyle mi olması lâzım? Her zaman?

Sergei yanıt vermeden önce uzun uzun düşündü.

—Belki de, öğrendiklerimizin bir kısmı yine de muhafaza

edilecek, dedi en sonunda. –Belki de biraz fazlası. Belki de bundan fazla ümit etmememiz gerekir. Çünkü bunun en son defa olacağına inanmakta zorlanıyorum.

Oannes'in motoru düzgün bir şekilde çalışıyordu ve kararan ufka doğru ilerlediğinde, küçük bir sağanağın yükselttiği dalgalar, teknenin burnuna çarpıyordu.

Oannes ve arkadaşları, zamanında kamış tekneleriyle batıya, Mezopotamya ve Mısır'a ve onların ötesindeki uzak diyarlara yol aldıklarında acaba ne hissetmişlerdi? Mahvolmuş ve kısmen su altında kalmış vatanlarını arkalarında bırakıp, bilinmeze, bilinmeyen diyarlara ve halklara, yabancı kokulara, tat ve renklere, tuhaf âdetler ve inançlara doğru gittiklerinde Saptharishiler ne düşünmüşlerdi acaba? Çok cesur olmuş olmalıydılar. Dünyanın başına gelen büyük felâketten sonra, yabancı halkların toparlanmaları için yardım amacıyla, çok iyi bilinen ve bilinmeyen tehlikeleri göğüslemek üzere vatanlarıyla, yakınlarıyla vedalaşmışlardı. Onların götürdükleri tahıl ve sebzelerin, şifalı otların tohumlarıyla ve beraberlerinde getirdikleri bilgi ve becerilerle, diğer halklar tekrar ayağa kalkacaklardı, karmaşık suni sulama sistemleri kuracaklardı ve muhteşem piramitler inşa edeceklerdi ve kadim zamanlarda oluşan, atalarından kalan tufan efsanelerini, binlerce yıl sonra, her şeyi tekrardan unutana kadar saklayacaklardı.

'Yine de ama her şeyi değil' diye Amrita düşüncelerini düzeltti, 'giysilerimizin çoğunu hâlâ pamuktan yapıyoruz, buğday, arpa ve baklagiller yiyoruz.'

Oannes ve arkadaşları, kendilerinin nasıl karşılanacaklarını asla bilemezlerdi. Acaba, söylediklerini dinleyenler olacak mıydı? Sözlerini dinleyen olsa da, verdikleri bilgiler bir işe yarayacak mıydı? 'Bunu şimdi de bilmiyoruz' diye Amrita düşünüyordu.

Nedense, kendini tekrar umut dolu hissediyordu. Onlar da, önlerinde neler beklediğini hiç bilmeden, doğruca bilinmeze yol alıyorlardı ama kaygılanmayacaktı, çünkü ondan başka kimseler de bir sonraki dönemeçten sonra kendilerini ne beklediğini bilmemişlerdi.

Onlar yollarına güven dolu devam ediyorlardı, çünkü mahvolan her şeyi veya en azından, yeniden inşa etmeye değer olan şeyleri tekrar inşa edeceklerdi.

Her şeyi çünkü kaybettikten sonra bile, bir şeyler hâlâ geride kalıyordu.

Jyrkänkärki – Bromarv
Ekim 8679 – Mayıs 8681

Bu kitabın ilk tasarımı 2003 sonbaharında ve 2004 ilkbaharında yazılmıştı. Tasarımı, yayıncı tarafından kabul edilmişti ve 2004 Aralık ayında meydana gelen tsunami, birçok Asya devletlerinin sahillerine yıkıcı bir sonuçla vurduğunda, kitabımın sonlarına gelmiştim.

25 Aralık'ta tsunami, Tamil Nadu kıyısında inşa halinde bulunan Kalpakkami nükleer reaktörünü yedi metrelik dalgalarla vurmuştu. Afet oluştuğunda, oraya büyük bir beton zeminden başka bir şey henüz inşa edilmemişti. Ancak tsunami on yıl sonra gelseydi, dünyanın tümü, bir günde, tamamıyla farklı bir yer olacaktı. Kalpakkami çünkü normal bir nükleer santral olarak inşa edilmeyecekti, hızlı bir 'üretici nükleer santrali' olacaktı.

Normal bir santralin yakıtının yüzde dördü radyoaktif uranyum–235 ve geri kalanı, normal uranyum–238 içeren uranyum çubuklardan oluşur. Normal nükleer santrallerde, nükleer reaksiyonlarda oluşan radyoaktif artıkların miktarı minimize edilmeye çalışılmaktadır, çünkü artıkların miktarı çoğaldığında, yakıtın değiştirilmesi gerekmektedir.

Hızlı üretici reaktörde ise yakıt olarak plütonyum kullanılmakta ve plütonyum yandığında, yine plütonyum elde edilmektedir. Bu hızlı reaktörlerde; artıkların çoğu, mümkün olduğu kadar fazla elde edilmek istenen plütonyum içerdiğinden; nükleer reaksiyon artıkları minimize edilmektense, tam aksine, maksimize edilmek istenmektedir. Dolayısıyla, hızlı nükleer santrallerde, nötronlarının su gibi yavaşlatıcı etkisi olmayan sodyum kullanılmaktadır. Nükleer reaktörde serbest kalan nötronlar, reaktörü sarmalayan uranyum kabuğa ne kadar hızlı çarparlarsa, o kadar fazla plütonyum elde edilmektedir.

Sodyum, su ile temasa geçtiğinde patlamaktadır. Hızlı imalatçı reaktörün, yedi metrelik, hızla hareket eden tsunami dalgasının altında kalması, büyük bir felaket olacaktır, çünkü

soğutma sisteminin bir borusunda oluşan tek bir çatlak bile, bütün soğutma boru sistemini, her tarafa yayılan sodyum patlamalarıyla harap edecektir.

Aralık ayındaki tsunami, Tamil Nadu sahilini on yıl sonra vursaydı, dünyanın en kalabalık yerlerinde, Çernobil'den bin kat daha yıkıcı radyoaktif yayılım oluşacaktı. Güney Asya, yüz bin sene sonra, Beyaz Rusya'daki Çernobil'in on yıl sonraki durumundan bile daha kötü bir durumda olabilirdi.

Ya günün birinde, örneğin, metan buzun erimesi veya Cumbre Vieja'nın çökmesi sonucunda meydana gelen bir tsunami Avrupa sahillerini vuracaksa? Bulunduğumuz kıtanın nükleer santrallerinin soğutma sistemlerinin yıkılmasına ne engel olabilir? Örneğin, Finlandiya'daki nükleer santrallerinde, ancak dört metreye kadar, o da, yavaş ilerleyen dalgalar için önlem alınmıştır. Nükleer enerjiyle elektrik enerjisi elde edilecekse, santrallerin okyanus kıyılarında inşa edilmemeleri gerekir. İklim değişimlerine, çoğu okyanus kıyılarında inşa edilecek büyük miktarda ek nükleer santraller yapılarak engel olunmaya çalışılırsa, hepimizin bu seçimden dolayı ölmemiz mümkündür.

Bu kitapta anlatılan dev tsunamilerle ilgili araştırmalar, ne yazık ki gerçektir. Ancak kitabın iki yerinde değişiklik yaptım: Storeggan sualtı heyelanının görünüşü dramatize edilmiştir, gerçekte heyelan taş yerine çamurdan oluşmuştur. Gerçek bir kişi olan Profesör John Shaw ise yirmi yıl sonra yaşayan ve benzer fikirleri savunan Profesör John Thaw olarak kişileştirilmiştir.

Büyük bir buzul parçasının, kitapta anlatıldığı gibi, anakaradan kopup denize yuvarlanması henüz mümkün değil fakat anakaralardaki buzullar erimeye devam ettikçe, bu gerçek bir tehlikeye dönüşebilir. İngiliz bilim dergisi New Scientist, 25 Aralık 2004 tarihinde oluşan tsunamiden bir gün önce çıkan sayısında, 2004 yılının, buzulların hızla erimeye başladığı yıl olarak hatırlanacağını yazmıştı.

İki sene önce, Güney Kutbu'ndaki buzul bariyerlerden

biri, Larsen B, birden parçalanmıştı. Netice olarak, buz bariyerinin gerisindeki buzul, bundan sonraki altı ay içinde kırk metre kadar incelmişti. O zaman araştırmacılar, buz bariyerlerinin, esas buzulun denize akmasını bir tıpa gibi engellediklerini dehşetle anlamışlardı.

Çok küçük bir buz bariyeri olduğu için, Larsen B'nin parçalanmasının da, gerçekte ancak sembolik bir değeri var. Gerisinde kalan buzulun erimesinin ise deniz seviyesinde hissedilir bir değişiklik yapması mümkün değildir. Devasa büyük Pine Island buzulunun, iki sene öncekine kıyasla, 2004 senesinde iki kat daha hızlı inceldiğini fark etmek çok daha ciddi bir meseledir. Pine Island Buzulu, stratejik olarak çok önemlidir, çünkü onun erimesinin, Doğu Antarktika buzulunun tamamının, hızlı bir şekilde parçalanıp erimesine sebep olacağı düşünülmektedir. Doğuda, Batı Antarktika buzulunu iki tane devasa, Ross ve Ronne buz bariyerleri tutmaktadır fakat Pine Island buzulunu tutan benzer engeller yoktur.

Anakara buzullarından başka, Golf akıntısında ne olup bittiğini çok dikkatli takip etmek gerekecek. Ağır su oluşumunun çünkü tropik sulara geçmesi, tek başına, iklim değişikliği ile ilgili en ciddi bir tehdit olabilir. Bu, en kötü durumda, çok hızlı ve dramatik metan patlamalarına ve onların meydana getirdiği tsunamilere sebep olacaktır.

Atlantis hikâyesinin Hindistan'ın batı sahilinde doğmuş olduğunu gerçekten inanılır buluyorum. On bin yıl önce, dünyanın hiçbir başka yeri, Eflâtun'un tarif ettiklerine bu kadar uygun olmamıştı. Buna uymayan tek şey, Eflâtun'un Atlantis'in yerinin Atlas Okyanusu'nda ve büyük bir ada olduğunu söylemesidir.

Bu kitap basıma girdiği esnada, Cambay Körfezi dibinde, iki büyük şehrin harabeleri, kadim sulama kanallarından izler, barajlar ve atık su kanalları ve birçok eski görünen küçük eşya bulunmuştu. Hindistan hükümeti, tortulların en üst katmanlarında bulunan dişlerin ve kemik parçalarının radyo karbon ölçümlerine göre yaklaşık 9500 yıllık olduğunu bildir-

miştir. Büyük iskelet alanlarının ve kuma batmış piramitlerin aynı yörede bulunuşu ise şimdilik bir hayaldir.

Deniz araştırmacıları, 1900'lerin sonlarında, kuzeyli balıkçıların asırlardır bildiği, okyanuslardaki akıntılarla birlikte küçük anaforların da var olduğu gerçeğini, yeniden keşfettiler. Atmosferin hortum ve siklonlarının denizdeki karşılığı olan akıntı ve anaforlar, ortalama doksan kilometre eninde ve iki yüz kilometre birbirinden uzaktalar.

Yalnız Kuzey Atlas Okyanusu'nda, bu yaklaşık yüz kilometre enindeki anaforlardan aynı anda bin tane bulunmaktadır. Atmosferdeki hortumların ömrü kısa, birkaç gün veya hafta etkili olabiliyorlar ancak okyanustaki anaforlar, suyun daha yavaş hareket etmesinden dolayı, yıllarca etkili olabiliyorlar. Dolayısıyla, her bir okyanus, farklı ebatlardaki anaforlardan ve arada kalan alanlardan oluşmuş büyük bir mozaiktir.

Bu anaforlarda, çabuk büyüyen deniz yosunlarını, büyük, yüzen tabakalar halinde yetiştirmek mümkün olabilir. Diğer taraftan da, bu tip bir faaliyetin ekonomik bir yarar sağladığından emin değilim. Ancak gelecekte böyle bir şey mümkün olduğu takdirde, deniz yosunlarının büyük bölümü metan ve gübre olarak işlenebilecek ama bir bölümünün de insanlar için gıda olarak kullanılması gerekecek.

Bu niçin yapılmalıdır? Çünkü deniz yosunları çok miktarda mineraller içeriyorlar. Bu minerallerin vücutta eksikliği, şu an, en azından hayatta olan iki milyar insanın beyinlerinin gelişmesine engel olmaktadır. Ayrıca deniz yosunları, kalp ve damar hastalıklarını önleyen, kuzey denizlerin balıklarında bulunanlara benzer yağ asitleri içermektedirler. Örneğin, macrocystis yosunlarının üst kısımları, düzenli aralıklarla toplandığı zaman, günde 1,3 metre uzadıkları rapor edilmiştir. Bu tip yosun üretiminde, bir hektarda alınan ürün miktarı, bu bulgulara göre, oldukça önemlidir.

R.I.

FUKUŞİMA'DAN sonra
Birkaç nihai not
(Doğru ve hikâye kısımları neydi?)

Kitap, Ağustos 2005'te yayınlamasına karşın, Sarasvati Kumları'nın taslağının ilk bölümü 2003 sonbahar ve 2004 ilkbaharda yazılmıştı. Bu tarihlerden sonra çok şey olmuştu. Dünyadaki üç kıta buzulu azar azar, hızlanarak erimeye başlamış ve kitaptaki bazı ürkütücü olaylar neredeyse gerçek olmuştu.

Japonya sahilini 11.03.2011 tarihinde vuran tsunami, dört nükleer santrale de isabet etmişti ve neredeyse bir sürü ciddi erime kazaları meydana getirecekti. Yine de bu, Sarasvati Kumları'nda oluşan bir dev tsunami gibi değildi, ancak on metre büyüklüğünde bir dalgaydı.

Japon enerji santrallerinde tsunamileri önlemek için, diğer okyanus kıyılarındaki nükleer santrallerde bulunmayan koruma bariyerleri inşa edilmiştir. Fukuşima'nın tsunami bariyerleri, dalganın gücünü zayıflattılar fakat onu durduramadılar. Santral binalarının oluşturduğu bir çeşit çapraz dalgalanma hareketi, 14 metre yüksekliğindeki yakıt tanklarını da yerinden oynatıp sürüklediler. Sonuç olarak, Sarasvati Kumları'ndaki kişilerin öngördükleri şeylere benzer şeyler meydana gelmeye başlamıştı: Ana elektrik kaynağı kesildi ve tsunami, nükleer reaktörlerin yedek soğutma sistemlerinin güç kaynağını durdurdu.

Fukuşima'daki bütün güç kaynakları hemen çökmediği için, saatler ve günler içinde, nükleer reaktörleri, akülerden

elde edilen elektrik akımıyla soğutmak mümkün olmuştu. Helikopterlerle yeni aküler getirildi ve yangın arabaları kritik yerlerde soğutma çalışmaları yapıyorlardı. Tsunamiden bir hafta sonra, kaza yerine uzun elektrik kabloları çekilmişti ve reaktörler, elektrik gücü ile soğutmaya başlandı. Buna rağmen, Fukuşima reaktörlerinin bir kısmı erimeye yüz tutmuştu ve soğutma havuzlarındaki kaynayan su havuzun dışına taştıkça, dipteki yakıt çubukları ortaya çıkmaya başladı.

Fukuşima'yı vuran dalga daha büyük olsaydı, bütün soğutma üniteleri hemen mahvolacaktı. Aküler de bozulacaktı. Yangın arabaları kritik noktalara ulaşamayacaklardı, çünkü tsunaminin getirdiği çöpten daha büyük miktarlarda olacaktı. Helikopterler daha zor iniş yapacaklardı ve santral binalarının duvarları önündeki yığıntılar, içeriye girmeyi zorlaştıracaktı. Elektrik şebekesi daha geniş bir alanda etkisiz kalacaktı. Elektrik veren kabloların çöp yığıntıları üzerinden çekilmesi pratikte imkânsız olacaktı. O an, reaktörlerin erimesini engelleyecek bir şeyin olması mümkün olacak mıydı? Hayır, hemen hemen hiç olmazdı.

En kötü tahminle, afet alanında bulunan 15 nükleer reaktör eriyecekti. O zaman, plütonyumun bir kısmı ve uranyum dioksitli yakıt buharlaşıp tekrar soğuduğunda, tehlikeli boyutlarda, havada uçuşan küçük zerrecikler oluşturacaktı. Belli boyutlardaki zerrecikler, radyoaktif etkileşiminin en tehlikeli bir halidir, çünkü solunumla dışarıya çıkmayıp bronşlara yapışırlar. Yani, belli boyutlarda, güçlü radyoaktif zerrecikler, insanın vücudunda yıllar boyunca kalabiliyor ve yavaş yavaş akciğerlerden başka iç organlara geçebiliyorlar.

Çernobil'de atmosfere yaklaşık 50 milyon curie, yani iki milyon terabecquerel kadar radyoaktif madde salındı. Bunların büyük bölümü, insana zarar vermeyen radyoaktif asal

gazlardı. Salımın en tehlikeli kısmı, 2 milyon curie kadar sezyum–137 idi.

Büyük bir nükleer reaktörde normalde 100–150 ton nükleer yakıt bulunmaktadır ve reaktör durduğunda, her bir ton, 200 veya 300 milyon curie kadar radyoaktivite içermektedir. Çalışmakta olan bir nükleer santral, hayret edilecek kadar çok miktarda radyoaktivite içermektedir.

Soğutma havuzlarında tutulan nükleer yakıt, nükleer reaktörden daha yeni çıkarılan yakıttan, ortalama olarak, binlerce kere daha az radyoaktiftir. Buna rağmen, çok yüksek ısı oluşuyor ve havuzlarındaki su kaynayıp azaldığında ve yakıt çubukları açığa çıktığı takdirde, onları kaplayan zirkonyum tabakası yanmaya başlıyor. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki uzmanlara göre, bir yangında, tipik bir nükleer santralin soğutma havuzundan atmosfere, Çernobil'den 20 ila 50 kere daha fazla radyoaktif sezyum–137 açığa çıkabiliyor.

Fukuşima'yı, daha büyük bir dalga vursaydı, çok fazla miktarda insan ölecekti. Tokyo ve yüzlerce küçük şehirlerde bulunan bütün maddi varlığın kaybolması da mümkün olacaktı. Şimdi bile, bu korkunç olayı geride bırakmış değiliz.

Sarasvati Kumları dünyasında, hükümetler okyanus sahillerine iki bin yeni üretici reaktör yapmakla tehlikeyi daha da çok arttırmışlardı.

Üretici reaktörler, kendi kullandıklarından fazla, yeni nükleer yakıt oluşturan nükleer santrallerdir. Nükleer enerjiyi kat kat arttırmak istediğimiz takdirde, mutlaka üretici reaktörlere geçmemiz gerekecek. Zengin uranyum yatakları, şu an var olan nükleer santraller için ancak yüz yıl kadar yeterlidir.

Üretici reaktörler, sıvı lityum veya sodyum kullandıkları için, tsunamiye, sel baskınlarına veya kasten yapılan saldırılara karşı çok savunmasızdırlar. Her iki kimyasal element

de, su ile temas ettiğinde patlayıcıdır. Üretici reaktörlerin yakıtı, yüzde 15 ila 60'a kadar zenginleştirilen uranyum–235 veya plütonyum–239 içeriyor, bazen de, neredeyse temiz uranyum–233 içerebiliyor.

Amerika Birleşik Devletleri'nin büyük nükleer silah laboratuarlarına göre, yaklaşık %10'luk uranyum–233 veya %20'lik uranyum–235, olduğu gibi nükleer silah yapımında kullanılabilirmiş. Plütonyum'la ilgili bilginin bir kısmı hâlâ gizlidir.

Şu an çalışan nükleer santrallerin yakıtında normalde %2 ila 4 oranında uranyum–235 kullanılmaktadır. Bundan dolayı, içlerinde çok büyük patlamaların oluşması ve de yakıtlarından da doğru dürüst nükleer silahın yapılması mümkün değildir. Çernobil'deki patlamalardan ilki, teknik olarak nükleer bir bombaydı fakat çok küçüktü, çünkü yakıt içindeki uranyum–235, %1,8 kadar zenginleştirilmişti. Üretici reaktörün yakıtı eridiğinde ve özellikle azot ya da buhar patlaması yakıtı sıkıştırdığında, Çernobil'den çok daha büyük bir patlama oluşabilir. Bu şartlarda, nükleer yakıt buharlaşacak ve küçücük, güçlü radyoaktif zerrecikler halinde bütünüyle atmosfere yayılacak.

Susoğutmalı bir nükleer santralin ısı üretimi, esas enerji üreten zincirleme reaksiyonun durduğu an, onda bire düşecek ama birçok üretici reaktörde ısı üretimi, sıvı soğutucu yitirildiği zaman çoğalacak. Teknik terimler kullanıldığında, üretici reaktörlerin, negatif soğutucusu yerine, pozitif soğutucu vakumlu-ısı katsayısı[14] olabiliyor. Yani, üretici reaktörler, farklı kaza durumlarında, normal nükleer santrallerden daha tehlikeli olabiliyorlar. Öte yandan, her yakıtın, her hangi bir üretici reaktöre taşınması, terörist örgütler için her zaman

14 Positive coolant void coefficient

kendi nükleer silahını elde etmek için bir fırsat oluşturacaktır (2007 senesinde yayınlanan, *Litium 6* adlı romanımın konusu bu olasılıktan bahsediyor).

Şu ana kadar, Hindistan'dan başka üretici reaktörü inşa eden bir devlet bulunmamaktadır. Hindistan ilk önce, üç adet 500 megavatlık üretici reaktörünü Tamil Nadu sahil şeridinde bulunan Kalpakkami'ye inşa etmek niyetindedir. Nihai amacı, 2050 veya 2060 yıllarına kadar 600 gigavat üretecek üretici reaktörler inşa etmektir. Bu, 1200 adet beş yüz megavatlık reaktör veya daha az miktarda enerji üreten ama daha büyük nükleer santraller demektir. Görünüşe göre, ülkenin iç kısımlarında sodyumu soğutmak için yeterli su bulunmadığından, bunların hepsi deniz kıyısına inşa edilecek.

2006 senesinde üç bin Finlandiyalı –Sarasvati Kumları etkisinden olacak– kıyılardaki nükleer santrallerin, tsunami ve kasırgaya karşı korunma tedbirlerinin yeterliliği ve yeni nükleer santrallerin hangi yerlerde emniyetli olarak inşa edilebileceğinin gözden geçirilmesi talebine imza atmıştı.

Beş farklı partiyi temsil eden Finlandiyalı Avrupa Parlamentosu üyesi, Avrupa Birliği'ne bu mesele ile ilgili teklif verdi. Teklif, 20'ye karşı 31 oyla Avrupa Parlamentosu Çevre Komisyonu sunumu olarak kabul edilmesine rağmen muhafazakârların ve aşırı sağcıların çoğu, parlamento'nun 14.02.2007 tarihli genel toplantısında, bu teklifi 286'ya karşı 373 oyla reddettiler. Yani, Avrupa Parlamentosu 2007 yılında, Avrupa'daki nükleer santrallerin tsunami ve kasırgaya karşı korunma yeterliliğinin tespit edilmesi kararını reddettiler!

Dünya açısından, tsunaminin Avrupa yerine Japonya'daki nükleer santralleri vurması belki de bir şanstı, çünkü Avrupa'daki santrallerin hiç birinde tsunami bariyeri mevcut değil ve birçok soğutma sisteminin bütün enerji kaynakları da deniz seviyesine çok yakın.

Fukuşima sonrasında bu meseleyi daha ciddiye almak gerekecek ama buna rağmen, nükleer santraller için gelecek zamanlarda da 10–15 metrelik tsunami dalgalarından daha yüksek dalgalara karşı emniyet tedbirleri alınacağı şüphelidir. Bu ise gelecek için yeterli bir tedbir seviyesi olmayacaktır, çünkü Sarasvati Kumları'nda anlatılan dev tsunamilerle ilgili bütün araştırma sonuçları –maalesef– gerçektir. Onlarla ilgili iki yerde değişiklik yaptım: Storeggan deniz altı heyelanının dış görüntüsü dramatize edilmiştir ve gerçek bir kişi olan Profesör John Shaw, yirmi sene sonra yaşayan ve benzer fikirlere sahip Profesör John Thaw olarak canlandırılmıştır.

Sarasvati Kumları'nda da anlatıldığı gibi, 1883 yılındaki Krakatau patlaması, en azından 40 metrelik tsunamiler doğurmuştu ve Avustralya sahillerini vuran dev tsunamiler, bir otomobil büyüklüğündeki taş blokları, sahildeki 130 metre yüksekliğindeki tepelerden aşıp içerlere taşımışlardır.

Grönland ve Doğu Antarktika kıta buzullarının 2003 ve 2004 yıllarında, yüzeysel erime ve kıtadan kopan buzdağları ile birlikte, kar yağışlarının oluşturduğu buz miktarından daha fazla buz kaybettiği anlaşılmıştır. Doğu Antarktika'nın devasa kıta buzulu, buz kütlesini 2006 senesine kadar arttırdı, sonra oradaki buz da azalmaya başladı. Kıta buzullarının üçü de, insanlığın yazılı tarihinde ilk defa erimeye başlamıştır.

Buzulların erimesini engelleyemezsek bu gelişme birçok büyük tsunamiye sebep olacak. Sarasvati Kumları'nda, bazı olaylar, dramaturgi açısından hızlandırılmıştır.

Buz çağında, Finlandiya, İsveç ve Norveç üzerinde bulunan buzulun erimesi binlerce yıl sürdü. Buna rağmen, buzulun hafiflemesi birçok güçlü depreme sebep oldu. İsveçli paleojeofizikçi Nils-Axel Mörner'e göre bu depremlerin bir kısmı, en azından 8,5 Richter kuvvetinde olmuştur. Mörner, Baltık

Denizi'nde, buzulun erimesiyle oluşan en azından 13 büyük tsunami izi bulmuştur. Baltık Denizi'nde oluşan tsunamilerin boyutları onlarca metre yüksekliğindeydi.

Grönland kıta buzulunun büyük bir kısmı, şimdiden daha hızlı eridiği takdirde, neticesinde oluşacak çok büyük depremler kaçınılmazdır. En tehlikeli durumsa, Sarasvati Kumları'nda da bahsedilen, deniz seviyesinin altında bulunan kıta buzulunun bir parçasının dibinden kopup uzaklaşması veya erimiş su tabakasıyla denize kaymasıdır. Böylece, yerkabuğu, buzulun ağırlığından jeolojik bir göz kırpma anında kurtuluyor gibi ve gerçekten de çok büyük bir güçle yukarıya fırlayacak. Buz çağının sonlarında, ara ara böyle olaylar meydana gelmiş olmalıdır, çünkü iki bin metre derinlikteki deniz dibinde, ancak bu şekilde oluşması mümkün olan, buz dağlarının kazdığı yarıklar bulunmuştur.

Batı ve Doğu Antarktika'nın büyük kısmı ve Grönland'ın daha küçük bir kısmı, günümüzdeki deniz seviyesinden daha alçak bir seviyede bulunmuştur. Yeni araştırmalara göre, Doğu Antarktika'nın altındaki yer kabuğunun, bazı yerlerde, üç kilometreden daha derine çökmüş olduğu anlaşılmıştır. 2011 yılında, Grönland'ın orta kısmı henüz erimeye başlamamıştır ve kıta sahanlığı ortalarında doğan devasa büyüklükteki erimiş su gölleri şimdilik hayaldir. Yine de kıta buzulunun kıyı kısımlarında son yıllarda yazları oluşan küçük türkuaz buzul göllerinin sayısı oldukça hızlı çoğalmıştır. 2008 yılında erime mevsiminin başlangıcında kıta buzulunun üzerinde uçtuğumda, oldukça dar bir kıyı şeridinde, bu buzul göllerinden yüzlerce görmüştüm.

Buzul gölleri, oldukça sık, buzul kuyuları, yani *moulinler* oluşturuyorlar. Buzul kuyuları, erimiş suyun buzula kazdığı silindirik, derin boşluklardır. Onlara akan erimiş su, doğru-

dan buzulun dibine, hatta bir buçuk kilometre yüksekliğinde bir şelale şeklinde akabiliyor. Buzul altındaki su, kaygan bir madde gibi davranıyor ve kopan buzul parçalarının denize kaymasını kolaylaştırıyor. Araştırmacılar 40 yıl önce, İlulisati yöresinde 6 tane buzul kuyusu buldular ancak son bulgulara göre bunlardan şimdi 12.000 adet tespit edilmiştir.

Grönland kıta buzulunun orta ve güney kısımları, buz altındaki dağların oluşturduğu bir çanak içinde gibiler. Şu an, buzul kuyularına giren sular, hâlihazırda bu buz altı dağlarının deniz tarafındaki yamaçlarından denize akmaktadır. Buzul gölleri ve buzul kuyuları, dağların oluşturduğu bu çanakta oluşmaya başladığında durum gerçekten tehlikeli bir hale gelecek Çünkü o takdirde, erimiş su denize akamayacak, kıta buzulunun ortalarında toplanmaya başlayacaktır.

İklimin ısınması ve buzulların erimesi, bazı başka mekanizmalar aracılığıyla da büyük tsunamiler yaratabilecek. Kıta sahanlarının birçok yerinde, Sarasvati Kumları'nda da bahsedilmiş onlarca, bazı yerlerde birkaç yüz metre kalınlığında, metan gazının buz içinde hapsolduğu metan klatratlar bulunuyor. Klatratlar sık sık toprak parçalarını ve taşları bir tutkal gibi birbirine yapıştırma işlevi görüyor ve onların altında da gaz ceplerinin içinde, yüksek basınç altında sıkışmış daha fazla miktarda metan gazı bulunmaktadır. Klatratların eridiği ve zayıfladığı veya depremlerde devrildikleri zaman, netice olarak Storeggan gibi büyük deniz altı heyelanlar ve onlara bağlı tsunamiler oluşabiliyor.

Kıta buzulunun yeteri kadar büyük bir kısmı eridiği takdirde, denize akan suyun ağırlığı, sığ deniz alanlarının dibine, öncelere nazaran daha büyük basınç yaptığı için, bu da büyük deniz altı depremlerine sebep olabiliyor.

Çok ciddi şeyler olmadan, buzulların erimesini durdurmak gerçekten de çok çok önemli.

İklimimizi ısıtan gaz salınımlarını azaltmamız gerekecek ancak bu da artık yeterli olmayabilir. Amerika Birleşik Devletleri Uzay Araştırmaları'ndan baş iklim araştırmacısı James Hansen'e göre, bizim bir şekilde, atmosfere bıraktığımız karbondioksitin bir kısmını gidermemiz gerekecek. Bu günlerdeki ulusal iklim politikası, karbondioksit oranının oldukça emniyetli bir şekilde milyonda 450 ppm'ye çoğaltılabileceğini savunuyor ama Hansen, kutuplardaki erimeyi durdurmak istiyorsak, atmosferin karbondioksit oranını milyonda 350'ye indirmemiz gerekeceğini söylüyor. Atmosferin şimdiki karbondioksit oranı milyonda 390'dır. Yani Hansen gerçekten de haklıysa, havadaki yaklaşık 70 milyar ton fazla saldığımız karbonu, bir şekilde temizlememiz gerekmektedir.

Atmosferden karbonun temizlenmesi çok zor, hatta pahalı bir işlem değildir. "66 Ways to Absorb Carbon and Improve the Earth's Reflectivity – from Mad Scientist Solutions to Reasonabble Options[15]" kitabımda bununla ilgili birçok yöntem önermişim. Kitabın bedava pdf sürümünü veya cep telefonu için veya elektronik, ücretli, kitap halini birçok web sayfasında bulmak mümkündür.

Bunlarla birlikte, okyanusta seyreden gemilerin kullandığı yakıtların kükürt oranının azaltılmasını öngören yasaların ertelenmesi çok önemlidir. Sera gazları, havada uçuşan is parçacıkları ve insanların oluşturduğu suni yüksek katman bulutları, şu an atmosferi, gezegenimizin her metrekaresine karşın yaklaşık 4 Vat güçle ısıtmaktadır. NASA'nın ölçümlerine göre, hissedilen ısınma metrekarede ancak 0,85 Vat'tır. Bunun sebebi, kükürdün ve insanların imal ettiği aerosollerin gezegenimizi metrekarede 3 Vat güçle soğutmasından kay-

15 Karbonun Emilmesi ve Yeryüzü'nün Yansıtmasını İyileştirmek için 66 Yol – Delice Bilimsel Çözümlerden Mantıklı Seçeneklere

naklanıyor ve dolayısıyla bu, bir kısım sera gazlarının etkisini azaltmaktadır.

Gemiler, insanların saldığı kükürt miktarının çok küçük bir kısmını havaya yayıyor fakat salınımlarının çoğunu, bulut damlacıklarının sıkışmış çekirdeklerinin çok az olduğu yörelerdeki denizlere bırakıyorlar. Bundan dolayı, gemilerin kükürt salımının, büyük ihtimalle, çok büyük soğutucu etkisi var. Bu, iklimi soğutan alt katman bulutlarını deniz üzerinde oluşturuyor ve bulutların daha uzun ömürlü, daha beyaz olmasını ve ışığı daha iyi yansıtmalarını sağlıyor. Gemilerin okyanuslara bıraktığı kükürt miktarının, aerosollerin toplam soğutma etkisinin yarısından fazla olması mümkündür.

Uluslararası Denizcilik Örgütü IMO'nun, 2008'de kabul ettiği anlaşmaya göre, okyanuslarda seyreden gemilerin yakıtında izin verilen maksimum kükürt oranının, 2020'den itibaren yüzde 0,5 ve bazı yörelerde yüzde 0,1'e inmesi kararlaştırılmıştır. Şu an, gemilerin kullandığı yağ, ortalama yüzde 2,7 kükürt içermektedir.

Bunun oldukça tehlikeli olduğuna inanıyorum, çünkü gemilerin kükürt salımının fazla hızlı azaltılması, bazı deniz alanlarını ısıtacak ve buzullar korkunç bir hızla eriyebilecek. Uluslararası Denizcilik Örgütü IMO'nun kükürtle ilgili anlaşması olumlu olmasına rağmen, atmosferimiz doğal dengesine kavuşmadan önce bunun yürürlüğe geçmemesi gerekiyor.

Sarasvati Kumları'nda bahsedilen dikey veya yatay eksenli, kar veya aşırı buzlu su üreten yel değirmenleri, yine de bir acil çözüm olabilir. Deniz üzerine yağan kar, yüzeydeki suyu buzlandırıyor, aynı zamanda da sakinleştiriyor. Sulu kar veya yüzen buz parçaları rüzgârın yere yakın esmesine engel oluyor ve bu şekilde, dalgaların oluşması engellendiği için, deniz suyunun buz tutması kolaylaşıyor.

Ya Cambay Körfezi'nin harabeleri? Gerçek mi yoksa efsane mi?

Körfezin dibinden diyagonal sonarla çekilen resimlerde, iki yerde uzun düz çizgiler, dörtgen ve dikdörtgenler ayırt ediliyor. Belli ki bunlar insan elinden çıkma yapıtlar. Belli kaya tipleri çatladıklarında, dikdörtgene oldukça yakın şekiller oluşturabiliyorlarsa da Cambay Körfezi'nin dibinde kaya oluşumları yok, her taraf kum ve çamurla kaplı. Kum yığınlarının altından ortaya çıkan belli harabeler, Bolan Geçidi girişinde bulunan Mehrgarh'ın en eski harabeleriyle benzer şekildedirler. Bunlar, beş adet uzunlamasına ve ortada tek bir yatay duvarın bulunduğu dikdörtgenlerdir.

Harabeler, on kilometreye yakın ve birkaç kilometre eninde iki alanda yayılmış bulunuyor. Bu alanlar sonar görüntülerinde, deniz altında kalan kentlere benziyorlar ancak bunların iki küçük köy olması da olasıdır. Köylerin yeri binlerce yıl içinde, birkaç defa değişmiş olabildiğinden, orada büyük şehirlerin olduğu gibi bir yanlış izlenim yaratmış olabilir.

Deniz dibinde bulunan en büyük binanın alanı neredeyse bir hektar kadardır. Ardı ardına sıralanan üç dörtgen, bir kısmı insan yapımı bir tepede duran 200 metre uzunluğunda ve 45 metre genişliğinde bir dikdörtgen oluşturmuştur. Bu kadar büyük bir yapının varoluşu, en azından birkaç on bin kişilik bir kente işaret ediyor.

Hindistan Okyanus Teknoloji Enstitüsü (National Institute for Ocean Technology), deniz tabanının en üstteki tabakalarında bulunan pişmiş çömlek parçaları ve insan dişlerinin 9500 yıllık, yani Mehrgarh harabelerinin en alt kısımlardan yaklaşık 500 yıl daha eski olduklarını bildiriyor. Bu harabeler ile ilgili bilgiler NIOT'un kendi web sayfasında, *marine archeology* bölümünde bulunmaktadır.

Cambay Körfezi harabeleri, Hindistan'ın en eski medeniyetindeki halkların orta sınıf ve oldukça demokratik olduğunu ispat etmektedir.

Atlantis efsanesinin menşeinin Hindistan'ın batı sahilleri olduğundan oldukça eminim. On bin sene önce, dünyanın bundan başka hiçbir yeri, Atlantis'in mevkii ve büyük bir ada oluşu dışında, Eflâtun'un tarifine uygun değildi. Deniz altı piramitler ve sel baskınlarının ardında bıraktığı iskelet alanları ise -en azından şimdilik- tamamıyla bir hayaldir.

Helsinki, Nisan 2011

Risto Isomäki

RISTO ISOMÄKI

Finlandiya'nın Turku şehrinde 6 Haziran 1961'de doğmuştur. Romancı kimliğinden başka, bilimsel yazılar da yazan bir çevre aktivistidir. 2005'te,"Sarasvatin Hiekkaa" romanı Finlandiya Ödülüne aday gösterilmiş ve 2006'da "Tähtivaeltaja" ödülünü kazanmıştır.

Romanları:
-Kristalliruusu 1991 kısa öyküler (Kristal Gül)
-Gilgameşin Tappio 1994 (Gilgamışın Kaybı)
-Pimeän Pilven ritarit 1997(Karanlık Bulutun Şövalyeleri)
-Herääminen 2000 (Uyanış)
-Sarasvatin Hiekkaa, 2005 (Sarsavati Kumları)
-Litium 6, 2007
-Jumalan pikkusormi 2009 (Tanrının Küçük parmağı)

Bilimsel kitaplar:
-Akıllıca harca – bilinçli tüketicinin kılavuzu, 1985
-Isınıyoruz: iklim değişikliği ve sonuçları, 1996
-Ağaç Kitabı: dünyadaki açlık ve iklim değişimlerine kısmi bir çözüm. 1997
-Çıplak ayakla ihtilal – on yıl sonra: gelişmekte olan ülkelerin vatandaş toplulukları ve dış ülke finansmanları. Çevre ve kalkındırma projesi işbirliği açısından. 1999
-1929 yılına doğru?: Serbest ekonomi, işsizlik ve köktenci hareketlerin yükselişi. 2000
-Sağlam bir dünyaya doğru. Çevre, kalkınma ve Dünya dostları. 2009
-The Book of Trees, 2004 Hindistan'da çıktı ve Hint diline Ped Panchayat olarak tercüme edildi.
-Dünyamızın ısınmasını engellemek için 34 farklı yol: aklı başında seçeneklerden deli bir ilim adamının çözümlerine. 2008
-64 Ways to absorb Carbon and Improve Earth's Reflectivity – From Reasonable Options to Mad Scientist Solutions. 2009
-Fukushima'dan sonra nükleer güç, 2011

RISTO ISOMÄKI

SARASVATİ KUMLARI

Sarasvati Kumları, orijini gerçeklere dayanan bir kurgu ve ekolojik bir gerilim romanıdır.

Hindistan'ın batı sahillerine yakın deniz dibinde 2001 yılında denizin altında kalan büyük şehirlerin kalıntıları bulunmuştur.

Hintli deniz arkeologu Amrita Desai deniz altında bulunan harabe şehri araştırmaktadır. Buralarda, on bin sene önce neler olmuştu? Şehirlerde o zamanki yaşamı aniden ne yok etti? Desai'nin araştırmaları için özel bir denizaltıya ihtiyacı vardır ve birlikte çalışmak üzere tuhaf bir adam, Rus Sergei Savelnikov ortaya çıkmaktadır.

Tam o sırada, Grönland anakara buzulunda beklenmeyen olaylar meydana gelmektedir. Finli buzul araştırmacısı Kari Alanen, Cambay Körfezi harabelerini, Grönland buzullarını ve Bahama Adaları'nın büyük, gizemli kaya kütlelerini birbirine bağlayan sürpriz bir etkenin olduğunu bulmaktadır.

Küçük dereler büyük bir ırmağa dönüşürken, şimdi insanlığın tehlikede olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmacıların yeteri kadar vakti kalmış mıdır? Otoriter güçler yeteri kadar çabuk ve doğru kararlar alabilecekler midir? Alınacak kararlar yeterli olacak mıdır?